

FELVIDÉKI MAGYAROK
KITELEPÍTÉSE ÉS
DEPORTÁLÁSA
1945–1948 KÖZÖTT

SZÖVEGGYŰJTEMÉNY
A KORSZAK
TANULMÁNYOZÁSÁHOZ

„M A Ď A R I ”
„ Z A D U N A J ! ”

FELVIDÉKI MAGYAROK
KITELEPÍTÉSE ÉS
DEPORTÁLÁSA
1945–1948 KÖZÖTT
SZÖVEGGYŰJTEMÉNY
A KORSZAK
TANULMÁNYOZÁSÁHOZ

**„MADÁRI”
„ZA DUNAJ!”**

„MAĎARI ZA DUNAJ!”*

Felvidéki magyarok kitelepítése és deportálása 1945-1948 között
Szöveggyűjtemény a korszak tanulmányozásához

Összeállította és szerkesztette: Rabi Lenke

Felhasznált források: a Kecskés László Társaság kiadványai

A szlovákiai magyarok kényszertelepítéseinek emlékezete, 1945-1948:
visszaemlékezések, tanulmányok, dokumentumok /szerk. Szarka László.
-Komárom: KLT: MTA E-KI, 2003. (Források a kelet-közép-európai kisebbségek
20. századi történetéhez)

Jogfosztó jogszabályok Csehszlovákiában 1944-1949: Elnöki dekrétumok,
törvények, rendeletek, szerződések /szerk. Szarka László ; - Komárom: MTA
E-NKI: KLT, 2005. (Források a kelet-közép-európai kisebbségek 20. századi
történetéhez; 2.)

Élet-képek: a Felvidékről kitelepített és Komáromban letelepedett családok
albuma /Komárom: KLT, 2009

Élet-képek II: A felvidékről kitelepített és Komáromban letelepedett családok
albuma / Komárom : KLT, 2010

Szerzők:

Vadkertý Katalin, Szarka László, Popély Árpád, László Péter, Hajdú Lajos

Nyomdai kivitelezés:

KOMPRESS Nyomdaipari Kft.

ISBN 978-963-88929-2-8

*„MAĎARI ZA DUNAJ!”: „Magyarokat a Duna mögét!”. Magyar ellenes szlovák jelszó.

Tartalomjegyzék

Vadkertý Katalin:	
A csehszlovákiai magyarok felszámolásának terve és gyakorlata 1945-1948 között	5
Kitelepített családok visszaemlékezéseiből (részletek)	29
Csehországba deportált családok visszaemlékezéseiből (részletek)	48
Kassai kormányprogram, Kassa, 1945. április 5.	53
Fegyverszüneti egyezmény, Moszkva, 1945. január 20.	63
Edvard Beneš köztársasági elnök dekrétumai, 1945. május – október	68
A potsdami értekezlet határozatai. Jelentés a berlini hármás értekezletről	99
A csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezmény Budapest, 1946. február 27.	102
A Magyar Köztársaság és a Csehszlovák Köztársaság között lakosságcsere tárgyában létrejött Egyezményhez	106
Párizsi békeszerződés, 1947. február 10.	108
Popély Árpád: Kronológia 1944 – 1950. március 1.	116
László Péter: A lakosságcsere felvidéki és magyarországi települései	146
Ki kicsoda	157
Fogalom magyarázat	159
Térképek	

A csehszlovákiai magyarok felszámolásának terve és gyakorlata 1945-1948 között

Vadkerty Katalin

1918. október 28-án hivatalosan is megalakult a soknemzetiségű Csehszlovák Köztársaság, két, a történelem folyamán eltérő gazdasági, társadalmi és kulturális körülmények között élt szláv nemzet első állama. A Cseh- és Morvaországot, Sziléziát, valamint történelmi Magyarország Felvidéknek és Kárpátaljának nevezett részein élő cseh, morva illetve szlovák és ruszin lakosságát – az államalapítás és az államegység érdekében – egységes „csehszlovák” nemzetként kezelték. Ezzel valójában a lengyel és a nem szláv német, magyar és zsidó kisebbségek kivételével – a többségi nemzetekből hoztak létre egy mesterséges, sem nem politikai, sem nem etnikai nemzeti közösséget. A Cseh-medence csehek által lakott területét koszorúban vette körül a németek által lakott járások sora, míg Szlovákia déli területein őshonos magyarok éltek etnikai tömbökben. Érthető, hogy a nemzetiségek nem fogadták örömmel a kisebbségi helyzetet, s a megmaradás lehetőségeit keresték.

Az új államhatalom az európai demokrácia megtestesítőjének szerepében tetszelgett, de a valóságban tervszerűen szlávósította el a nemzetiségek által lakott területeket. A mai Dél- Szlovákiát például a földreform keretében betelepített morva és szlovák telepések segítségével igyekezett minél nagyobb mértékben kolonizálni. A magyar lakosság esetében nem sikerült az eredeti terv, hogy szétverjék a magyar etnikai tömböket, de a telepések segítettek a szlávok megjelenését ott, ahol a történelem folyamán soha sem laktak. Az akaratuk ellenére kisebbséggé vált németek és magyarok mind a nemzetközi fórumokon, mind pedig a prágai parlamentben tiltakoztak önrendelkezési joguk figyelmen kívül hagyása ellen, de a nagyhatalmak döntése nyomán kialakult békerendszerhez kénytelenek voltak alkalmazkodni. Nem volt teljes a szlovákok öröme sem. Fenntartással fogadták a hivatalokat eluraló, a kultúrát és az oktatást is befolyásoló cseheket, s kezdettől fogva nemzeti területi autonómia kialakítására, majd az 1930-as évek végén pedig saját államuk megteremtésére törekedtek.

1938-ban sem a csehszlovákiai magyarok, sem a szlovákok nem tudták érdemben befolyásolni a határmódosítások, államjogi változások nagypolitikai hátterét. A bekövetkezett eseményeket mindkét közösség örömmel üdvözölte, hiszen a müncheni szerződéssel, illetve a bécsi döntéssel elindult változások saját önrendelkezési jogaik érvényesítésére kínáltak történelmi esélyt. A szlovákok már október 6-án deklarálták a szlovák autonómiát, a Dél-Szlovákia magyarlakta járaásaiban élő magyarok pedig 1938. november 2-át követően Magyarország részei lettek. Miután 1938. október 6-án a szlovák, majd pár nappal később a rutén autonómia elismerésével létrejött a második, immár kötőjeles Cseh-Szlovák Köztársaság, Hitler Magyarország tartózkodó magatartását látva a szlovák önállósági törekvések támogatása mellett döntött, s 1939. március 14-én lehetővé tette az önálló szlovák állam létrejöttét. Ezen a napon véget ért a második Cseh-Szlovák Köztársaság rövid és zaklatott története. Cseh- és Morvaország a Harmadik Birodalom protektorátusává vált, Kárpátalja területe pedig Magyarországhoz került vissza.

Edvard Beneš – a lemondását és emigrációba vonulását követően magát pár hónapos szünet után ismét köztársasági elnöknek tekintette. Az ő vezetésével demokrata polgári és baloldali politikusok 1940-ben Londonban megalakították a csehszlovák emigráns kormányt, míg a Csehszlovák Kommunista Párt vezetői Moszkvában telepedtek le. A két csehszlovák emigrációs politikai csoportosulás vezetői ugyanazon kérdéseken dolgoztak, a köztársaság háborút követő tevékenységét készítették elő, de egymással és a térségben egyre nagyobb súlyt képviselő nagyhatalommal, a Szovjetunióval elképzeléseiket csak az 1943 decemberében, Moszkvában tartott értekezleten ismertették. Rövid vita után megtalálták az együttműködés alapját, a csehszlovák nemzetállam

létrehozását. Megegyeztek, hogy a megújuló Csehszlovák Köztársaság szláv nemzetállam lesz, s a nemzetiségeket „anyaországokba” kényszerítik. A magyarok esetében az egyébként is problematikus „anyaország” fogalmát azért használták, mert a bécsi döntés után automatikusan magyar állampolgárságot kapott felvidéki magyarokat a trianoni Magyarország területére kívánták kitelepíteni, holott a csallóközi, mátyusföldi, nógrádi, gömöri, bodrogi stb. magyarok mindvégig szülőföldjükön maradtak, azaz nem betelepülők, hanem őslakosok. A totális kitelepítésükre vonatkozó londoni elképzelések módosítását jelentette a Klement Gottwald által felvetett paritásos (=egyelő arányú) lakosságcsere, aki a tervet azzal indokolta, hogy a magyarországi szlovákok száma szinte megegyezik a szlovákiai magyarokéval. Így került be a köztudatba a lakosságcsere, de a londoni emigráns kormány továbbra is az egyoldalú kitoloncolás lehetőségét kereste. Elméletüket elfogadta a szlovák nemzeti felkelést követően megalakult Szlovák Nemzeti Tanács is.

Edvard Beneš és csapata – a londoni kormány elutasító magatartása ellenére – megkezdte a német és magyar lakosság kitoloncolásának tervezését. A háborút követő hatalomátvételük után Beneš felkérte a minisztériumokat, hogy dolgozzák ki a kitoloncolás részletes tervét. A Nemzetvédelmi Minisztérium szerint a magyarlakta járások kerüljenek katonai fennhatóság alá. Területükön csak a hadsereg kiszolgálásába bevont települések maradnának meg. A magyar őslakosság kiszállítását követően az üresen maradt falvakat lerombolnák, csak a vasúti ill. a közúti közlekedési csomópontokban lévő városok maradnának meg, pl. Dunaszerdahely, Komárom, Érsekújvár. Körülöttük légüres tér.

A Pénzügyminisztérium terve konkrétabb. Kitelepítené a magyar lakosság 70%-át, a fennmaradó 30% a betelepülő szlovák gazdák és lakosság munkásai lesznek. A hivatalok a kitoloncolást megelőzően elkészítik az érintettek vagyoni leltárát, amit minden család magával visz, mert a Szlovákiában hagyott vagyonért a befogadó ország, vagyis Magyarország kötelezően kárpótolja őket. A megüresedett lakásokat, gazdaságokat a repatriánsoknak és a belső szlovák telepeseknek utalják ki.

A tervet példával illusztrálják. „Egy ezer lakosú települést hétszáz lakosa elhagyja, nagyjából 140 család, 300 kispap ill. mezőgazdasági munkás visszamarad.” A távozóknak 140 fogatuk van, ezzel 1-6 nap alatt elérik a magyar határt. De a visszamaradó szegényeknek is szükségük van legalább 60 fogatra, így a kitelepítendő csak 80 fogattal rendelkezhetnek. „Ezért egy fogatra két családot kell felpakolni”, akik magukkal vihetnek egy hétre való élelmiszert, a ruháikat, s a legszükségesebbekből annyit, amennyi egy szekérre – ill. fél szekérre – felfér. Elvihetnek egy-egy fejőstehenet, „hogy a gyermekek számára legyen tej”.

A hivatal kiszámította, hogy ha 80 család hagyja el az országot, s egy család vagyona 50 ezer korona, az országban visszamaradó magyar vagyon eléri a négy milliárd koronát. Ezek a gazdasági megfontolások jellemzik a nemzetállam megteremtésének álcázva az új Csehszlovák Köztársaság háború utáni első kormányprogramját.

Kassai kormányprogram

1945. április 5-én, Kassán hirdette ki az új csehszlovák kormány. A program szerint az új állam szláv nemzetállam lesz, a csehek, a szlovákok és más szláv nemzetiségek állama, ahol nincs helye a kollektív bűnösséggel vádolt hárommillió németnek és a közel hatszáz ezer magyar őslakosnak. Ennek jegyében szinte elkülöníti a nemzetiségek által lakott területeket, s beavatkozik a gazdasági és kulturális életükbe is.

A közigazgatást a német- és magyarlakta járásokban és településeken nem a demokratikus választásokon megválasztott képviselők, hanem kinevezett hivatalnokok irányítják. A németek és a magyarok elvesztik csehszlovák állampolgárságukat, s a kormány a „hontalanokat mindörökké kitiltja” a köztársaság területéről. A program kimondja, hogy a magyar és német tulajdonban lévő földek a hozzájuk tartozó épületekkel együtt az állam tulajdonába mennek át. A „szláv orientáció erősítése céljából” megvonta az anyanyelv, az anyanyelvi művelődés, oktatás lehetőségét, s az anyanyelv használatát még a magánéletben is megtiltotta.

A kormányprogram végrehajtását országos érvényű törvényekkel, rendeletekkel szabályozták, de a speciálisan Szlovákiát érintő kérdésekben, így a magyar lakosság helyzetének „rendezésében” a Szlovák Nemzeti Tanács rendelkezett, s a magyar, német ill. a köztársaság ellenségeinek megbüntetésében, vagyonának elvételében megelőzte még a csehszlovák elnököket is. A Szlovák Nemzeti Tanács 1945. április 5-ét követően megkezdte a felelősségre vonást, s ennek érdekében mozgósította nemcsak az egész közigazgatást, de a fegyveres erőket is.

„Anyások”

Első lépésben kiűzték az országból az 1938. november 2-át követően – általuk anyásoknak nevezett, azaz az anyaországból betelepült – tisztviselőket, valamint a helyi komisszárok és betelepített szlovákok által „exponált” (=veszélyes) magyaroknak minősített személyeket, családokat, valamint az ország más vidékéről érkezett háborús menekülteket. A Belügyi Megbízotti Hivatal 1945. május 5-i – a kitoloncolás időpontját is megadó – körlevele értelmében a magyarokat vagyonnuk visszatartása után kell kitoloncolni, kikísérni a csehszlovák-magyar határra. A kitoloncolások sajátossága, hogy a rendőrség a helyi közigazgatási szervek tudta nélkül intézkedhetett. Így kísérték ki a határra pl. Illésházáról 17 gazdát, két pedagógust és a helyi molnárt, Rimaszombatból a város legrégebb és legvagyonosabb családját Bánrévére, ahol meghalt a családfő, Derekas János és az id. Szabó Elemér rokon. Különösen kegyetlenek voltak a kitoloncolások Kassán, ahol még 1946 augusztusában – lakások megszerzése céljából – a kitoloncolással szinte a halálba küldtek több, idős helyi lakost. A lévai járásban még a vagyonos „szlovák őslakosokat” sem kímélték. A helyi rendőrparancsnok 80, köztük 17 szlovák családot vitetett le a határra. A szlovákokat a magyar határőrség nem vette át, de mire pár óra elteltével hazaértek, a lakásaikat már kifosztották. A Belügyi Megbízotti Hivatal kénytelen volt elismerni, hogy a rendőrség tagjai is „vittek mindent, ami megtetszett nekik”. Kitoloncolták még az árvaházakban elhelyezett magyar gyereket is. Amikor a kitoloncoltak közül többen visszatértek, hogy valamit megmentsenek tulajdonukból, a rendőrség fegyvert használt. A magyar kormány panaszára a kitoloncolásokat be kellett fejezni, amibe a csehszlovák kormány nem akart beleegyezni. A Belügyi Megbízotti Hivatal 1948 nyarán újabb 1481 „exponált magyar” átvételét kérte – a jegyzéket elutasító – magyar kormánytól.

A magyar hivatalok összesítése szerint 1945. május 5-e és a lakosságcsere aláírásának napja között 38.458, többségében „anyás” menekült érkezett Magyarországra Csehszlovákiából. A kitoloncolások egyik külön fejezete a pozsonyi németek és magyarok sorsa. Történetükben fekete nap 1945. május 5-e, ezen a napon kezdődött kitoloncolásuk Ligetfaluba. A németeket az itteni barakkokba, a magyarokat a falu 1914 előtt épített, a katonaság által lelakott házaiba – jobb esetben egy szobába egy családot – telepítették. Vagyonuk – csak kézi csomagokkal érkeztek – az új közigazgatás munkatársai, szlovák munkások, partizánok ill. reemigránsok tulajdona lett. A város második táborát a Patrongyárban, a harmadikat a Vajnori úton működtették. 1946. november 1-jén a táborokban 2.735 férfi, 2.418 nő és 1.069, tizenhat évnél fiatalabb gyermek, összesen 6.222 személy tartózkodott. A munkaképes férfiak és nők a város újjáépítésén dolgoztak.

Földkérdés

A nemzetállam kialakításának kulcsfontosságú kérdése volt a földbirtokkal rendelkező német és magyar lakosság tulajdonjogának megszüntetése. Az államhatalom a földjeik elvételével egyszerre két célt is követett. Azt remélte, hogy a gazdaságaiktól megfosztott személyek elvesztik gazdasági biztonságukat, s ennek alapján meggyengül a nemzettudatuk is. Velük ellentétben a gazdaságaikba beültetett szlovák kolonisták gazdasági öntudata, s vele együtt nemzettudata is megerősödik, s meggyorsítja a magyar etnikai terület elszlávosítását. Ennek megfelelően a csehszlovák köztársasági elnök első rendeletei a föld tulajdonjogát szabályozták. Hivatalosan ez volt az új földreform. A reform kihirdetése előtt a kormány levélben kérte Beneš elnököt, úgy alkossa

meg a rendeletet, hogy az „megtorlás legyen” a szlávoknak a történelem során átélt szenvedéseiért, s véglegesen számolja fel a „hazai ellenséget”. Az elnök szerint „az idegenek” vagyonára alapozott reform „nemzeti”, mert „hatalmas milliárdokkal növeli a nemzet vagyonát”.

A köztársasági elnök 12/1945. számú rendelete szerint „a földreform végrehajtása céljából haladéktalanul és minden kártérítés nélkül el kell kobozni a német és magyar, valamint a köztársaság ellenségeinek és árulóinak a földtulajdonát”, amit csakis szláv kérelmezők között oszthatnak ki.

A Szlovák Nemzeti Tanács a „földkérdés rendezésében” megelőzte a köztársasági elnököt. Az 1945. február 27-én kiadott 4. számú rendelete értelmében el kell kobozni az 1938. november 1-je előtt nem csehszlovák állampolgárok – vagyis a magyar adminisztráció éveiben beköltözöttek – földtulajdonát, valamint az ezt megelőzően csehszlovák állampolgárok és árulók 50 hektár feletti tulajdonát. Ezt a rendeletet módosította az 1945. évi 104. számú rendelet, amely „azonnali hatállyal, ellenérték nélkül veszi el a magyarok, németek valamint a kollaboránsok (=ellenséggel együttműködők) földjeit”, de az ellenállás résztvevői megtarthatták 50 hektárnál kisebb birtokait. A konfiskálási határozat ellen fellebbezni nem lehetett.

A rendelet specifikuma, hogy a földbirtok természetes tartozékának tekintette a készpénzt, az értékpapírokat, valamint a kintlévőségeket, vagyis jogot adott az új tulajdonosnak a tartozások behajtására. A Megbízottak Testülete 1946 márciusában elrendelte a rendeletben érintett személyek jövőben „örökölhető” birtokainak az elkobzását is.

Az 1946. május 14-én életbe lépő, 64. számú rendelet célja a konfiskálások felgyorsítása volt. Ennek érdekében megszervezte a Központi Konfiskálási (=lefoglalási) Bizottságokat, s egyben megvédte a egyes házasságban élő, szlovák nemzetiségű házastárs vagyoni érdekeit. A nemzetiségi alapon elkobzott vagyonnal Szlovákiában a Szlovák Telepítési Hivatal mellett önálló jogi személyként működő Nemzeti Újjáépítési Alap rendelkezett. Tevékenységét a Központi Betelepítési Bizottság irányította. A bizottság megszervezte a járási és a helyi konfiskációs bizottságokat, amelyek a Szlovák Telepítési Hivatal segítségével az elkobzott birtokokat kiutalta az új birtokosoknak, illetve – a közellátás biztosítása érdekében – mintegy 60 ezer hektárt, megművelésre „kiutalta” az eredeti birtokosoknak. A magyar birtokok elkobzása az 1948. februári kommunista hatalomátvételt követően is folytatódott. A kormány 1949. március 1- jével a konfiskálásokat ugyan beszüntette, de Szlovákiában a Belügyi Megbízotti Hivatal utasítása értelmében az elkobzások még ezt követően is folytatódtak. A hivatal ugyanis „ideológiai” indokkal kobozta el a „szocialista építés iránt közömbös” személyek tulajdonát, s a felmentéseket is így osztályozta, s csak a legszegényebb családok esetében engedélyezte. A „betelepítési övezetben” a magyar tulajdonosoktól nemzetiségük alapján 1948. június 15-ig 148 ezer hektár földet koboztak el, s – ahogy említettük – a közellátás érdekében kb. 60 ezer ha-t meghagytak az eredeti tulajdonos művelésében.

A belső telepítések

A magyar etnikai tömbök szétDarabolásának, majd felszámolásának egyik formája a belső telepítés, az az akció, amelynek keretében az északi, szlovák etnikai területről – az áttelepítést önként vállaló – családokat betelepítették a magyarlakta övezetbe. A köztársasági elnök 27/1945-ös rendelete értelmében a belső kolonizáció „erőszakmentes, politikai indíttatású, demográfiai változtatásokat eredményező” folyamat. Szlovákiában az északdéli, majd északkelet-délnyugati betelepítés megfogalmazói három célt követtek. A „szlovák nemzet érdekeinek érvényesítését a magyarlakta övezetben”, a szlovák nemzet „boldogulásának, vagyis meggazdagodásának” biztosítását, valamint a szlovák etnikai határ kitolását a Duna vonaláig. Ennek értelmében a belső telepítés tervezői arra ügyeltek, hogy a csehszlovák magyar határövezetben többségbe kerüljön a „szlovák elem”. A magyar lakosság magas aránya okán kiemelten kezelték a Galánta–Érsekújvár–Verebély–Léva vonaltól délre eső területet. Az Ipolyságtól keletre eső térség „másodrendű” lett, mert itt olyan keskeny a magyarlakta sáv, hogy a közigazgatás, a katonaság, a közoktatás, a közművelődés munkatársaival és családtagjaival már meg oldódott a kérdés.

A magyar etnikai terület szlovákokkal való betelepítésének „grandiózus” tervét a csehszlovák politikai vezetés a háború utolsó fázisában dolgozta ki, akkor, amikor még nemcsak a német, de a magyar lakosság totális kitoloncolásában reménykedett. Az így üresen maradt gazdaságokban a háború következtében hajléktalanná vált családokat, illetve a szlovák állam idején megkezdett stratégiai fontosságú építkezések – az árvai duzzasztógát és a Nógrád megyei Lešt közelében lévő, katonai gyakorlótér kibővítése – miatt lerombolásra kerülő falvak lakosságát helyezik el. Ezen felül a Szlovák Nemzeti Tanács több tízezer szlovák család betelepítésével számolt. A földművelésügyi megbízott szerint ez a hatalmas népmozgás nem kerül el a külföld figyelmét, s az iránya is leleplezi az eredeti szándékot, az etnikai tisztogatást. Ezért nyíltan be kell vallani, hogy itt nem „munkaerő-átirányításról”, hanem belső kolonizációról (=betelepítésről) van szó. Az akció szlovákiai sajátossága, hogy a szervezésbe bevonták a belügyi szerveket. Első lépésben a járási rendőrpáncsnokságok összeírták a magyar lakosságot, akiket – magyarságuk „foka” szerint – „kategorizáltak”.

A belső telepítéseket – a németek és a magyarok kitelepítését is irányító – csehszlovák-magyar lakosságcsere-egyezmény aláírását követően a cseh és szlovák érdekek egyre távolabb kerültek egymástól, így a szlovákiai belső telepítést a Földművelésügyi Megbízotti Hivatal és a Szlovák Telepítési Hivatal irányította. Az 1948-as kommunista hatalomátvételt követően a dél-szlovákiai betelepítés irányítója a Szlovákia Kommunista Pártja Központi Bizottságának Titkársága mellett létesített bizottság lett. A bizottság 1948. március 15-i határozata értelmében tovább folytatják a csehszlovák-magyar határ mentén a „védelmi övezet” kialakítását.

A hivataloknak sok gondot okoztak az 1919-es földreform keretében betelepített, zömmel morva, 1938 őszén gazdaságaikat elhagyó (a telepesek mintegy 44%-át kitevő) gazdák. Visszatérésük előtt igazolniuk kellett a tulajdonjogukat, mert az „igazolatlan” gazdaságokat az 1945-ös földreform keretében szlovák kérelmezőknek adják át. A Földművelésügyi Megbízotti Hivatal és a Szlovák Telepítési Hivatal nem titkolta, hogy a „Szlovákia a szlovákoké” jelszó alapján a morva és a cseh telepesek vagyontát legszívesebben a szlovákok között osztaná ki. A többször is meghosszabbított határidőt lekéső kolonisták az 1948. januári rendelet szerint csak az új, szlovák tulajdonosnak ki nem utalt birtokokat kaphatták vissza még akkor is, ha a vételárat még a távozása előtt kifizette. Ellenértékként vagy készpénzt, vagy más birtokot kaphattak. A kimutatások szerint a morva telepeseknek kb. kétharmada visszatért.

A szlovák szervek magyar etnikai vidéken akarták elhelyezni a nagy állami beruházások következtében lerombolásra ítélt községek lakosságát is. Az úgynevezett árvai akció keretében 42 dél-szlovákiai magyar lakosú községbe 923 családot akartak betelepíteni, ahol – a Földművelésügyi Megbízotti Hivatal jelentése szerint – több mint 6.164 hektár termőföldet vehettek át. Ugyanitt a lešti tábor területéről kitelepítettek 4.411 hektárt kaptak a helybeli nagybirtokok területéből.

A belső kolonizáció keretében való vagyonszerzés lehangosabb követelői az egyenruhában, általában fegyverrel megjelenő partizánok voltak. A Szlovák Partizánok Szövetsége és a prágai Honvédelmi Minisztérium védnökségét élvező partizánokat hivatalosan két csoportba osztották. Az elsőbe a csehszlovák hadsereg volt katonái, a szlovák nemzeti felkelésben fegyverrel harcoló partizánok, a másodikba a „magukat partizánnak” jelentő civilek kerültek, akik pl. élelmeztek, ápolták a sebesült partizánokat.

A szerintük „kollektíven fasiszta” magyarok vagyontát szinte „saját vérükön szerzett” tulajdonuknak tekintették, s térítésmentesen 10-20 hektáros felszerelt gazdaságokat kértek, és sokan kaptak is. A betelepült partizánok teljes száma még ismeretlen. A feltárt adatok szerint – a kelet-szlovákiai betelepültek nélkül – 1.640 család, akik 15.835 hektár föld valamint a hozzá tartozó gazdasági épületek, élő- és holt leltár tulajdonosai lettek.

A belső telepítés sajátos formája volt a „külföldre szakadt szlovákok” hazahívása, amelyet a Szlovák Nemzeti Tanács 1945. május 25-én hirdetett meg. Hazahívta a Romániában, Jugoszláviában, Bulgáriában, Lengyelországban, valamint a nyugat-európai államokban élő cseheket, szlovákokat, akiket szintén a magyaroktól elkobzott vagyonba akartak beültetni.

A magyarországi szlovákok „hazatérésével” ellentétben ezek áttelepülését nem szabályozta nemzetközi, illetve kétoldalú államközi szerződés, ezért az áttelepülés minden költségét – beleértve a külföldön hagyott ingatlanok értékét is – a csehszlovák államnak kellett megtéríteni. A Szlovák Telepítési Hivatalt ez a tény nem aggasztotta, s szinte minden nemzetközi egyezményt megszegve toborzott Romániában és Jugoszláviában. A betelepítéseket nem egyeztette még a Földművelésügyi Megbízotti Hivatallal sem. Megkerülte a helyi közigazgatási szerveket is. A kérdés rendezését a Földművelésügyi Minisztérium egyenesen elutasította, s nem fogadta el, hogy pl. a Romániából betelepített, sokgyermekes, zömmel analfabéta családokat, akik Szlovákia magyarlakta járásában kaptak új otthonokat.

A Földművelésügyi Minisztérium javaslata, valamint a romániai repatriánsok szlovákiai tapasztalatai alapján Vladimír Clementis elutasította a jugoszláviai szlovákok tömeges áttelepítését. Ugyanakkor befogadta például a jugoszláviai szlovák egyetemistákat, középiskolásokat, valamint 632 mezőgazdasági munkást és családtagjaikat. Őket is a németek, illetve a magyarok vagyónába telepítették.

A kolonisták – a toborzók ígéretei alapján – különféle előnyöket követeltek, 1945 őszén pl. a balázsfai telepesek a Bartal birtokon a magyar gazdák által megszántott és bevetett földek termésének – minden munka nélkül – 60%-át követelték. Panaszkodtak, vádaskodtak, gyanúsítottak. A telepesek és az őslakosság közötti ellentétek a csehországi kényszerközmunkások hazatérését követően a fegyverhasználatig fajultak. Nagymácsédon pl. a házat visszakövetelő deportáltak a telepes agyonlőtte. Dióspatonyban 17 magyar gazda házába betelepített, s a velük egy fedél alatt élő telepesek a tulajdonosok kitoloncolását követelték, bár egy sem volt közöttük háborús bűnös. A bíróság a kérelmüket elvetette, a magyar gazdák mégsem nyertek. A kommunista hatalomátvételt követően a vagyonukat „osztályérdekekre” hivatkozva vették el.

A „betelepítési övezetben” a tervezett betelepítésekhez viszonyítva elenyésző volt a lakhatási lehetőség. Ezért az állam az ún. Nyitrai-program keretében 486 lakóház felépítését rendelte el. A korabeli Csehszlovákiára is jellemző anyaghiány miatt az építkezés csak lassan haladt, ezért a Megbízottak Testülete Elnökségének határozata alapján megkezdték a magyar kormány által épített ún. ONCSA házak renoválását, illetve befejezését. A repatriánsok lakásigényeit még így sem tudták kielégíteni, ezért a Szlovák Telepítési Hivatal érsekújvári kirendeltsége engedélyt kért, hogy Ímelyen, Hetényben és Perbetén a kényszermunkások házaiban visszamaradt idős rokonokat „humánus” indokkal állami gondozásba vehessék. Az így „megüresedett” házaikba telepeseket akartak beköltöztetni. A kérést elutasították.

A belső telepítés 1948 után Szlovákia Kommunista Pártja vezetésével folytatódott. A földműves szövetkezeteken keresztül jelentős kolonista telepeket létesítettek pl. Tardoskedden, Gútán, Taksonyban, Tanyon, Bátorkesziben, Pozsonypüspökiben s másutt. A belső telepítés nem volt „olcsó” folyamat. Az igényes betelepülők a letelepedésüket követően személyenként 2.000 koronás „hitelt” vehettek fel, ami a Földművelésügyi Megbízotti Hivatal 1946. december 31-i jelentése szerint már ekkor elérte a 63.840.000 koronát, miközben a szociális juttatásaik értékét az 5.821.500 koronát. Támogatásnak számít az is, hogy például 50-100%-os engedménnyel vásárolhattak mezőgazdasági gépeket s más gazdasági felszerelést, UNRRA segélyben is részesültek.

A belső telepítés az 1948. december II-i kimutatás szerint 25 magyarlakta járás 281 települését érintette, ezen belül 260 magyar többségű községet. A telepesek Szlovákia 545 településéről érkeztek, összesen – a bizalmiak nélkül – 5.011 család, 23.027 személy, akik 44.822 hektár földet és 1.811 házat kaptak a tulajdonukba. A helybeli szlovákok is igényelhettek a magyar vagyónból, s így kapott 12.274 család 26.785 hektár földet és 706 házat. Ez volt a végeredménye annak az akciónak, amit Csehszlovákia Kommunista Pártja „a népi demokrácia jelentős eredményének” tartott.

Kényszer-közmunka

A történelemben általános jelenség, hogy a hadviselő államok kormányai a frontok átvonulását követően a háború okozta károk eltávolítása és a békés élet megteremtése érdekében elrendelik az ország összes felnőtt lakosságát egyenlő mértékben érintő közmunkát. A Szlovákiában az 1945 tavaszától elrendelt közmunkát két szakaszba oszthatjuk. A csehszlovák kormány Kassán megtartott 1945. május 4-i és 7-i ülésén a kényszerítés engedélyeztetésével ugyan, de önkéntességen alapuló közmunkáról tárgyalt. A későbbi, már Prágában folytatott tárgyalásokon a kormány a kényszerítést a köztársaság nem szláv – a kollektív bűnösség alapján a munkájukból elbocsátott, s így „munkanélkülivé” vált német és magyar lakosságra vonatkoztatta. Indokuk szerint ezeket az embereket „nemzeti átnevelési céllal ki kell emelni a családi, régi környezetükből”, s táborokba kell összpontosítani. A kényszerítést a Belügyminisztérium, Szlovákiában a Belügyi Megbízotti Hivatal gyakorolhatta. A személyek kijelölése a helyi, illetve a járási rendőrparancsnokságok feladata lett.

Az első közmunkát 1945 kora tavaszán Kelet-Szlovákiában a Kassán székelő új csehszlovák kormány, illetve a belügyminiszter jóváhagyásával a helyi rendőrparancsnokság szervezte meg (de ez nem a „málenkij robot”). A közmunkát már ebben a szakaszában is a nemzeti megkülönböztetés jellemezte, mert Kassa, Szepsi, Tóketerebes, Nagymihály, Kisszeben, Homonna és Nagykapocs magyar nemzetiségű, 14-60 év közötti férfi lakosságát mozgósították. A háborús károk helyreállítására rendelt munka jogos, de elítélendő a behívás nyílt magyarellenessége, az erőszak és a megfélemlítés.

Az akció második szakaszában, 1945 kora nyári hónapjaiban a végrehajtásba bevonták a Szlovák Telepítési Hivatal munkatársait, akik az 1938-as bécsi döntéssel Magyarországnak ítélt magyarlakta járásokban kezdtek „toborozni”. Az eredmény szinte elenyésző volt, amit a toborzók a magyarok oldalára álló szovjet katonák magatartásával indokoltak.

A hivatalok ezt követően erőszakhoz folyamodtak. Az ekkor berendelt közmunkások, zömmel mezőgazdasági munkások, közlekedési és távirányítási szakemberek, valamint értelmiségiek a lakóhelyük közelében dolgoztak, Érsekújváron pl. a vasúti sínek, valamint a felrobbantott Nyitra-híd helyreállításán.

1945 ősztől kezdve a közmunkások már nem a köztársasági elnök 71. számú – a cseh országrészekben érvényes – dekrétuma, hanem a 88. számú elnöki dekrétum alapján végeztek közmunkát. A cseh és a szlovák belügyi szervek megegyezése szerint tízezer magyar férfi segíti majd a cseh országrészekben az őszi betakarítási munkálatokat, de a kirendeléseket össze kell hangolni Szlovákia belső, a déli járásokra összpontosító kolonizációs terveivel. Már ekkor felmerült a közmunkások családostul való kiszállítása, mert az odahaza maradó családtagok „fékezik a belső telepítést”. A lakáslehetőségek növelése céljából felmerült a magyaroknak a párkányi, komáromi, ógyallai járásokba, feltételezhetően az itteni magyarok házaiba való „összpontosítása”.

A toborzás 1945 őszen több helyen heves ellenállásba ütközött, s például a lévai járás Szete településén fegyverhasználatra is sor került. A közmunkások kirendelése három hónapra szólt, zömmel Közép- és Dél-Csehországban dolgoztak. A Szlovák Telepítési Hivatal „jóváhagyásával” 1945 szeptembere és decembere közt 9.247 magyar dolgozott itt, 4.337 mezőgazdasági munkás, 4.728 önálló gazda, 144 háztartási alkalmazott és 3 inas. Az értelmiségieket – feltehetően – a mezőgazdasági munkások közé sorolták.

A korabeli sajtó a közmunkát „nagyszerű politikai eseményként” értékelte, de nem szóltak a magyarlakta településeken alkalmazott módszerekről, a kényszerítésről, aminek következtében eluralkodott a félelem, megnövekedett a bizonytalanság. Ez csak akkor enyhült, amikor a harmadik hónap végeztével a közmunkások hazatértek.

A magyarok – külföld által elsőként – deportálásnak nevezett, 1946 őszen elrendelt kényszer-közmunkáját a köztársasági elnök – már említett – 88. számú dekrétumára hivatkozva realizálták. A rendelet eredeti szövege – nemzetiségi kitétel nélkül – közmunkára kötelez minden, a Csehszlovák Köztársaságban élő munkaképes, 16-55 év közötti férfit illetve 18-45 év közötti nőt.

Mentesítette a fegyveres erők tagjait, a közép- illetve egyetemi tanulmányaikat folytatókat, a külképviseletek csehszlovák alkalmazottait és családtagjaikat, a terhes nőket, terhességük harmadik hónapjától a szülést követő harmadik hónapig bezáróan, a legalább 15 évnél fiatalabb gyermekük-ről gondoskodó, háztartásukat egyedül vezető nőket. A nős férfiakat csak akkor lehetett kirendelni, ha nem volt elegendő nőtlen illetve hajadon a körzetben. A munkaviszonyban lévő, egészséges szakembereket csak a munkaadó belegezésével lehetett kirendelni.

A rendelet végrehajtása során a magyar közmunkások esetében a mentesítéseket nem vették figyelembe, vagyis a végrehajtás módja eltérő volt a szlovák és a magyar közmunkások esetében.

1946 nyarára katasztrofálissá vált a csehországi munkaerőhiány, ennek enyhítése érdekében a csehszlovák kormány meghirdette a „szlovák földművesek baráti segítsége a cseh mezőgazdaságnak” nevű akciót, melynek keretében 50-80 ezer magyar jelentkezésével számoltak. Az anyagi előnyökkel járó lehetőséget a családjaikat otthonhagyó szlovák földművesek alaposan kihasználták, de a megfélemlített magyarok nem mozdultak. Így 1946. november 30-ig csupán 122 „gazdasági egység”, 299 személy jelentkezett. Az önkéntességen alapuló akció eredménytelenségére, valamint a lakosságcsere egyre elhúzódó megkezdésére a Belügyi Megbízotti Hivatal a kényszerítés módszerével válaszolt. A Megbízottak Testülete az akció végrehajtását „...a Szlovák Telepítési Hivatal energikus vezetésére és gyakorlott adminisztrációjára bízta”, miközben a Belügyi Megbízotti Hivatal megígérte, hogy a magyar lakosság csehországi szétszórását összekapcsolja a kormány kétéves gazdasági tervével, s így a külföld előtt a magyarok kényszer-kitelepítését munkaerőátirányításként értelmezhetik.

A Megbízottak Testülete és a Szlovák Telepítési Hivatal 1946. november 7-én, a hatáskörét meghaladva, bizalmas utasításban rendelte el, hogy a somorjai, dunaszerdahelyi, galántai, vágsellyei, érsekújvári, ógyallai, komáromi, párkányi, zselízi, verebélyi, lévai, ipolysági, kékkői, losonci, füleki, rimaszombati, tornaljai, rozsnói, szepsi, kassai, tőketerebesi, királyhelmeci és a nagykaposi járá-sokban élő, „összes magyar nemzetiségű személy átcsoportosítható”. Egyben azt is meghatározták, hogy kiket kell magyarnak tekinteni. Magyar az – jelentették ki –, aki magát az 1930-as, és az 1940-es népszámláláskor magyarnak jelentette, vagy akiket az 1945. évi 33. számú köztársasági elnöki dekrétum alapján megfosztottak a csehszlovák állampolgárságuktól. Közmunkára kötelezhető minden olyan magyar hontalan, akik földbirtokát a 104. és 108. számú elnöki dekrétumok alapján elkobozták, vagyis szinte minden magyar. Az utasításokhoz kiadott körlevél szerint – a 88. számú elnöki dekrétum szövegével ellentétben – „a behívás alapja nem a munkaköteles személy, hanem a gazdasági egység”, a behívottal közös háztartásban élő „minden személy”. Mivel a gazdasági egység megbonthatatlan, a nagycsaládokat egy fedél alá kell elhelyezni, és csakis a cseh országrészekben lehet alkalmazni.

A magyar kényszer-közmunkások elhelyezését a kormány által létesített – megtévesztő nevű – Központi Toborzási Bizottság irányította, de a végrehajtásban részt vett a Szlovák Telepítési Hivatal is. A magyar családok kényszer-közmunkájával egyetértettek a kormányzó pártok, de tartva a cseh lakosság elutasításától, az akciót nem Beneš elnök, hanem a Nemzeti Front akciójaként propagálta.

A magyar lakosság a kényszer-közmunka hírére tömegesen kezdett menekülni. A külügyi államtitkár utasítása szerint „...a rendőrség és a határőrség ne akadályozza a magyar nemzetiségű személyek illegális határátlépését, kivándorlását Magyarországra, mert ez a kitelepítés speciális formája, távozásukkal emelkedik a lakosságcsere keretében Szlovákiát elhagyni kényszeríthető magyarok száma”.

A határőrség többször „vétett” az utasítás ellen, és több menekültöt megölt. Többen a Dunába fulladtak, mások a nagy hidegben megbetegedtek, egészségük tartósan megromlott vagy korán meghaltak.

A kényszer-közmunkára kijelölt személyek – a magyar társadalom szegényebb rétegének az a része, amely nem birtokolt 5 katasztrális holdnál nagyobb birtokot – és családjaik elszállítása a szlovákiai magyarok történetének egyik, megfélemlítéssel, lelki és fizikai gyötrelmekkel teli időszak.

Az 1946. november 17-én kezdődött kényszer-közmunka végrehajtását a Belügyi Megbízott Hivatal 1946. szeptember 1-jén kiadott, bizalmas rendelete szerint „a belügyi és az érintett körzet területileg legközelebb eső katonai egységei valósítják meg”. A végrehajtás a község katonai körbezárásával kezdődött, majd a fegyveres őrség kikézbésítette a végzést, s közölte az elszállítás időpontját. A kijelöltek magukkal vihették bútoraik egy részét, ruháikat, meghatározott mennyiségű élelmiszert, s az állataik közül a szárnyasokat. A hatóságok embertelensége már a berakodás előtt megmutatkozott. Agresszíven viselkedtek, több helyen a magyar szót is be akarták tiltani, s brutálisan megbüntették az ellenállókat. Az első, novemberben és decemberben indított transzportokkal kiszállítottak még magukkal vihették a tűzhelyeiket, kályháikat, de a Szlovák Telepítési Hivatal 1947. január 1-jével ezt már nem engedélyezte, mert „...az átcsoportosított magyarok házaik lakható, azonnal használható állapotban kell átadni a bizalmiaknak és a kolonistáknak”.

A korabeli sajtó és a hivatalok állítása ellenére a vasúti szerelvények zöméhez nem kapcsoltak „melegedő kocsiakat”. A transzportokat rossz állagú tehervagonokból állították össze. A vagonok oldalán lévő hézagokon át befújta a szél, amit rongyokkal úgy-ahogy betömtek, de a mínusz 20-24 fokos hidegben ez nem sokat segített. Nemcsak a gyermekek és az öregek, de a felnőtt férfiak és nők is sokat szenvedtek, sokan megbetegedtek, s a kipakolást követően meghaltak.

Csehországban – az elítélt háborús bűnösöknek tartott – magyarokat előítéletekkel, sok helyen gyűlölettel fogadták. Nem értették, hogy a szlovák munkavállalókkal ellentétben miért olyan sok közöttük a gyermek és a beteg öregember. Mindez megmutatkozott az „embervásárnak” nevezett kiválasztásnál, a deportáltak újabb megalázásakor. A cseh gazdák és az állami birtokok képviselői erős, munkaképes, lehetőleg gyermektelen munkásokat vártak. Így az átlagosnál is nehezebb volt a többgyermekes családok elhelyezése. A deportáltak visszaemlékezése szerint nemcsak a kiválasztásuk, de az elhelyezésük és az élelmezésük is a gazda emberségének függvénye volt. Voltak, akiket istállóba, fűtetlen helyiségekbe, pajtákba irányítottak. A nagybirtokokon viszont fűtött lakások várták őket. Az ide elhelyezett néhány családnak a helyzete alapján terjesztette a cseh és a szlovák sajtó – valamint a Földművelésügyi Minisztérium által kiadott Barátság című havilap –, hogy a magyar deportáltak Csehországban jobb körülmények között élnek, mint odahaza.

A közmunkások munkaideje a helyi szokások szerint általában napkeltétől napnyugtáig tartott. Az asszonyok zöme is dolgozott az állattenyésztésben. A nagy gazdaságokban a többi dolgozóval egyenlő bért és természetbeni juttatásokat kaptak. A kisgazdák „takarékosan” fizettek, s a bért nem egyszer vissza is tartották. A közmunkások egy része az őszi betakarítási munkák befejezését követően munkanélkülivé vált. A járási munkahivataloktól kevés segítséget kaptak, ezért a közeli üzemekben maguk kerestek munkát.

Vigasztalást csak a hazuról érkezett – kezdetben a rendőrség által ellenőrzött – levelek hoztak, valamint a híveiket felkereső lelkipásztoraik. A katolikus lelkészek pasztoráció (=lelkészi gondozás) címén a püspökeiktől kértek látogatási engedélyt. Így jutott el hozzájuk már 1946 karácsonyát követően – a Prága és környékén dolgozó magyarok névjegyzékét is összeállító – Havassy Gyula római katolikus lelkész. Ezt követően Lazík nagyszombati püspök kérésére a pasztorizációt a prágai érsek adhatta meg. A deportáltak pasztorizációja csak akkor rendeződött, amikor Vojtaššák lőcsei esperes-plébános megszervezte a csehországi munkára önként jelentkező szlovák munkások pasztorizációját. Ezt követően szinte folyamatos lett a katolikus hívekről való gondoskodás. A lelkipásztorok tapasztalataikat lejegyezték és eljuttatták Mindszenty József magyar hercegprímáshoz. A pasztorizációba bekapcsolódtak a református és az evangélikus lelkészek is, s mindenben segítséget kaptak a cseh országrész protestáns egyházaiktól, a helyi lelkészeketől, akik nyílt levélben kérték számon a magyarokkal való embertelen bánásmódot. A pasztorizáció jellemzője, hogy kezdetben a rendőrséggel ellenőrzött szertartásokat a deportáltak felekezeti különbség nélkül látogatták.

A magyar kényszer-közmunkások kiszállításával, s a 88. számú elnöki rendelettel ellentétes hivatalos magatartással a sajtó mellett jelentős közéleti és vallási személyiségek is foglalkoztak. A törvénytelen kiszállítást sérelmezte – többek között – dr. P. Jantausch, nagyszombati katolikus

püspök, Robert Pobozný roznýói megbízott püspök. Magyar részről pedig Mindszenty József – még – veszprémi püspök, Károlyi Mihály, Tildy Zoltán, Gyöngyösi János magyar külügyminiszter, több csehszlovákiai és magyarországi értelmiségi, valamint az USA-ban, Franciaországban, Svájcban és másutt, Európában élő magyar demokrata, közéleti személyiség. Véleményüket a nyugat-európai sajtó is közzétette.

A deportálások még tartottak, de szlovákiai közélet egyik „alapkérdése” volt a deportáltak vagyonának sorsa, amiről a Szlovák Telepítési Hivatal Elnöksége és a Szociális Megbízotti Hivatal 1946 decemberében határozott. E szerint a deportáltak vagyonát az állam nem kobozza el, csupán „átmeneti időre biztosokkal kezelteti”. Ezt követően az 1947. január 13-i rendelet megtiltotta, hogy a közmunkára kijelölt személyek a tulajdonukat elidegenítsék vagy elajándékozzák, mert biztosítani akarták az „üzemeltető” szlovák bizalmiak számára a nehézségek nélküli átmenetet. A hivatalok leltárban rögzítették a visszamaradó vagyont, de a kitelepítésre kijelöltek az aláírást visszautasították. A hátrahagyott vagyont hivatalosan 500 millió koronára becsülték.

A földjeiket, házaikat kiutalták, az állatállomány egy részét állami gazdaságokba illetve vágóhídra irányították, vagy „elismervény” ellenében kiadták a helybeli szlovák kérelmezőknek. A csupán részleges kimutatások szerint 2.453 tulajdonostól 2.362 tehenet, 963 üszőt, 397 bikát, 398 borjút, 572 ökröt, 745 lovat, 45 csikót, 28 kecskét vettek át.

A kényszer-közmunkások földvagyonának a sorsa megosztotta a szlovák hivatalokat. A földekre „jogot formáló” Szlovák Telepítési Hivatal a lakosságcsere keretében betelepülő, vagyontalan mezőgazdasági munkásoknak akarta juttatni, míg a Földművelésügyi Megbízotti Hivatal a földreform-alapba akarta besorolni. Így a közmunkások földjeiért szinte közelharcot vívott a két hivatal, s mellettük az előjogaikra hivatkozó partizánok, illetve állami hivatalnokok (pl. postások, vasutasok), s aki csak tehetett, a hivatalos eljárást megelőzően, egyszerűen elfoglalta a megüresedett gazdaságokat. Gyakran végignézték a deportálandó gazda kiköltöztetését is. Így telepedett le a 16 magyarlakta járás 257 községébe 2.767 bizalmi. Számuk csak látszólag alacsony, mert a betelepítés más formáival társulva hozzájárultak a körzet évszázados nemzetiségi helyzetének megváltoztatásához.

A csehszlovák kormány a deportálásokkal akarta rákényszeríteni a magyar kormányt a lakosságcsere haladéktalan, feltétel nélküli megkezdésére. 1947 februárjának második felében eredményesen végződtek a kitelepítendő magyar gazdák gazdasági érdekeinek megvédéséért folytatott tárgyalások. A magyar kormány a kiszállítás megkezdését a deportálások haladéktalan befejezéséhez és a kényszer-közmunkások hazatérésének engedélyezéséhez kötötte. Ezért Vladimír Clementis csehszlovák külügyi államtitkár 1947. február 27-vel leállította a deportálásokat. Hazatérésükről a csehszlovák kormány 1948. augusztusi határozata rendelkezett. 1949. május 1-jéig fokozatosan, hivatalos transzportokkal térnek haza, vagyis a többség az eredeti hat hónap helyett másfél-két évet töltött a cseh országrészben. Hazatérésük sem volt problémamentes. A hivatalok a hazatérést addig halogatták, amíg az ingatlanjukat nem utalták ki szlovák telepeseknek. Az érvényes rendeletek szerint a deportáltak csak az el nem foglalt „szabad” gazdaságokat kaphatták vissza. A hazatérőknek csupán 55%-a költözhetett vissza eredeti otthonába.

A hazatérés hírére a szlovák lakosság körében eluralkodott a félelem, a bizonytalanság, ami több helyen agresszivitáshoz, sőt fegyverhasználathoz is vezetett. Így pl. az 1930-ban színmagyar Pereden (a lakosság száma: 3 905 magyar, 65 szlovák) „háborús hangulat” alakult ki, mert a deportáltak házaiba 200 magyarországi, 16 romániai és 6 szlovák kolonista családot telepítettek be. Hasonló volt a helyzet Nagysallóban is, ahova előre be nem jelentett bulgáriai repatriánsokat hoztak. Szlovákia Kommunista Pártja Központi Bizottságának Elnöksége az 1949. július 3-i határozatával a vagyoni jogi problémákat úgy akarta megoldani, hogy a bizalmiaknak kiutalt gazdaságok tulajdonosait átirányítják más településekre, ahol többségük az állami birtokokon vállalhat munkát. Gustáv Husáknak, a szlovák tartományi kormány szerepét betöltő Megbízott Testület elnökének javaslatára Szlovákia Kommunista Pártján belül megalakult az úgynevezett Magyar Bizottság. Feladata volt, hogy meggyőzze a „birtok nélkül maradt magyarokat”, vállaljanak munkát az erdőgazdaságban, az iparban, kiemelten a bányászatban.

Mivel a hazatért deportáltak 1949 őszén visszakapták csehszlovák állampolgárságukat, s így a köztársaság „teljes jogú” polgárai lettek, követelték a Szlovákiában hagyott – összértékben, hivatalosan – 253,5 millió koronás vagyonuk visszaadását. A Szlovák Nemzeti Tanács a tényleges vagyon helyett ún. kárpótlásról határozott. A folyamat 1953-ban részeredményekkel zárult. A rendeletek értelmében a károsult családoknak ún. átalány járt, a szegényebbeknek magasabb, a módosabbaknak alacsonyabb összegben. 7.127 család kapott ilyen kárpótlást, családonként átlagban 4.433 koronát, összesen 31,6 milliót, vagyis a hivatalos kár értékének 30%-át. A többi a kolonisták vagyonát növelte.

Szlovákia Kommunista Pártja Központi Bizottsága ezt a kártérítést új, a magyar lakosság még létező, módosabb családjainak deportálásával, a Déli Akciónak nevezett kényszer- közmunkájával akarta megoldani. Az első transzportokat a cseh hivatalok nem vették át, így a deportáltakat szlovákiai mezőgazdasági és erdőgazdasági üzemekbe irányították. Az akció keretében elkobzott ingó és ingatlan tulajdont nem kapták vissza.

Összegezve, az 1947. február 26. és 1949. november 17. között II 568 gazdasági egységet, 43.546 személyt, köztük 5.422 hat évnél fiatalabb gyermeket (12,5%) szállítottak ki a cseh országrészbe.

Járásonként elosztásuk a következő:

Járás	Gazdasági egység száma	Személyek száma	Hat évnél fiatalabbak száma
Somorjai	922	3784	520
Dunaszerdahelyi	1035	4707	831
Komáromi	1729	7079	1038
Galántai	908	3550	412
Vágsellyei	826	2774	228
Érsekújvári	1430	5307	655
Párkányi	1422	4707	517
Lévai	1201	4138	400
Ipolysági	503	1511	130
Rimaszombati	1290	4879	535
Kassai	178	662	53
Királyhelmeci	124	440	43

A kényszer-közmunkások 6.596 lakóházat, 14.149 kat.hold földet hagytak Szlovákiában. A kirendelték 46,3%-ának volt hat holdnál kisebb birtoka, de ők birtokolták a földek 53,36%-át, a lakóházak 53%-át. A kényszer-közmunka irányítói teljesítették a kormány és a Szlovák Nemzeti Tanács utasítását, a szegényebb magyar családokat deportálták, a gazdagokkal a Szlovák Telepítési Hivatal „rendelkezett”.

A reszlovakizálás

A csehszlovákiai magyar kérdés megoldásának egyik alapformája lett a „visszaszlovákosítás”, a reszlovakizáció. Vladimír Clementis, kommunista külügyi államtitkár szerint jelentős asszimilációs akciónál van szó, amely elősegíti a szláv nemzetállam megteremtését biztosító belső szlovák kolonizáció irányának és mennyiségének a meghatározását. A reszlovakizáció befejezését követően feltérképezhető lesz, hogy hová, hány szlovák családot kell betelepíteni az akkor egységes magyar etnikai területre, nemcsak a magyar fölény megtörésére, de a szlovák fölény biztosítása érdekében.

A reszlovakizációt mint programot az első Csehszlovák Köztársaság megalakulását követően a Szlovák Liga fogalmazta meg. Bevallása szerint az 1924-1938-as években közel 80 ezer elszlová-

kosodott magyar és német tért vissza ősei nemzetébe. 1945-ben újból a Szlovák Liga vetette fel a reszlovakizációt, s akkor lett „aktuális”, amikor a győztes szövetséges nagyhatalmak elutasították a magyarok totális kitoloncolását a köztársaságból. A Szlovák Nemzeti Tanács megértéssel fogadta az ajánlatot, de a cseh politikai vezetés eleve elvetette. A cseh országgrészben a nemzetiség, a nemzeti hovatartozás vállalása „belső meggyőződés kérdése” volt, míg a szlovák értelmezés alapja a faji vonatkozás. A viták idején a cseh országgrészben már folyt a kollektív bűnösséggel vádolt németek tömeges kitelepítése, s a tömeges „visszacsehenedés” veszélyétől, így a németek nagy számban Csehországban való maradásának lehetőségétől rettegő prágai kormány a reszlovakizációt a Szlovák Nemzeti Tanács hatáskörébe utalta, s Szlovákia területére korlátozta. Hozzájárult, hogy ne – az érdeklődést felkeltő – törvénnyel, hanem a Belügyi Megbízotti Hivatal rendeletével hirdessék meg és szabályozzák. A kormány – Clementis indoklásai alapján – kijelentette, hogy a reszlovakizáció ennek ellenére is jelentős lehetőség, mert elősegíti az „etnikai magyarok kiszűrését”, a csehszlovák-magyar lakosságcsere eredményességét. Így lett a reszlovakizáció a megfogalmazása első pillanatától kezdve a lakosságcsere egyik segítője.

A reszlovakizációt a Belügyi Megbízotti Hivatal VI. osztálya 1946. június 17-én hirdette meg, s lehetővé tette, hogy az „elmagyarosított szlovákok visszatérjenek őseik nemzetébe”. A reszlovakizáció megszervezésében és végrehajtásában a Szlovák Nemzeti Tanács több megbízotti hivatala mellett felelős megbízást kapott a Szlovák Telepítési Hivatal is. Az akció vezetői Clementis és a lakosságcsere csehszlovákiai kormánybiztosa, D. Okáli voltak. Az előkészítő testület Szlovákia területét két részre osztotta. Az elsőbe sorolták a magyarlakta járásokat a következő sorrendben: somorjai, galántai, érsekújvári, ógyallai, ipolysági- korponai, lévai, zselízi, rimaszombati, feledi, rozsnói, kassai, szepsi, királyhelmeci, nagykaposi, verebélyi, nyitrai, aranyosmaróti, kékkői, losonci, nagyrőcei és tóketerebesi. A másodikba osztották az észak-szlovákiai városokban és falvakban élő szórványmagyarságot. A reszlovakizáció adminisztrációját két szakaszba különítették el. Az első 1946. június 17- től 1947. július 1-jéig, a második 1947. október 3-ától 1948. január 1-jéig tartott.

A szervezés, irányítás, az ellenőrzés, valamint a végrehajtás a Központi Reszlovakizációs Bizottság feladata lett. Megszervezte és ellenőrizte a járási és helyi reszlovakizációs bizottságokat. A járási bizottság elnökeit a belügyi megbízott nevezte ki. Tagja lett kötelezően a járás tanfelügyelője, három, a járás által kinevezett személy, akiket tanácsokkal látott el a Szlovák Liga járási vezetősége. A propagandába bevonták a lakosságcsere magyarországi népszerűsítésében „érdemeket szerzett”, valamint a helyi viszonyokat ismerő pedagógusokat. A szlovák nemzetiség megadásáról a járási bizottságok határoztak, de a kétes eseteket felterjesztették a Központi Reszlovakizációs Bizottságnak. A kiadott utasítások szerint a bizottság feladata „...nem a szlovákok számának növelése, hanem a lakosságcsere keretében kitelepítendő magyarok kiválasztása és névjegyzékének összeállítás”. Ezért a lakosságcserébe bevont 242 településen megközelítően 100 ezer személyt kellett kijelölni úgy, hogy arányosan érintsék a magyar társadalom minden rétegét, de a földművesek száma ne érje el a 25%-ot. Ezen felül még „tartálékolni kellett” további 100 ezer magyart, akik a lakosságcsere felül, a párizsi békekonferencia jóváhagyásával vagyontalanul, egyoldalúan távoznak a köztársaságból.

A Központi Reszlovakizációs Bizottság utasítása szerint ügyelni kell, hogy a kitelepítésbe bevont községekben senkit se reszlovakizáljanak, a szlovák nemzetiséget se adják meg vagyonos családoknak, mert a magyarországi szlovákoknak tett ígéret szerint az egy községből áttelepülők Szlovákiában is egy községbe kerülnek. Így lett volna pl. Diószeg a pitvarosi szlovákok új otthona.

Szabályozták a pedagógusok átigazolásának körülményeit is. A személyenkénti igazolást megelőzően kiszűrték a nem szláv nevű kérelmezőket, s megkövetelték, hogy az átigazolt fogadja el áthelyezését szláv etnikai területre. Ezeknek a feltételeknek a tudatában jelentette ki Clementis, hogy „...a reszlovakizálás majdnem egyenlő a transzferrel”, az egyoldalú kitoloncolással.

A reszlovakizáció első heteit a magyarok tartózkodása jellemezte. A népszavazásban reménykedtek, kívártak. A propagandisták a magyarországi inflációval, a bizonytalansággal igyekeztek megszerezni a magyarok beleegyezését. Okáli javaslatára a magyarok kivárását, tartózkodását hi-

vatalos megfélemlítéssel kell ellensúlyozni. Javaslatára a helyi és a járási hivatalnokok „megsúgták” a települések módosabb gazdáinak, hogy a reszlovakizációt visszautasítókat nyolc napon belül kitelepítik Magyarországra. A „főpróbát” a galántai járásban 1946. június 14-16 között tartották. Mivel az akció eredményesen végződött, a módszert országosan is bevezették. Egyes községekben a reszlovakizáció napja előtt a legbefolyásosabb polgárokat letartóztatták.

A félelemmel párhuzamosan a család jövőjének féltése, a lakóhely szeretete, ragaszkodás az ősök örökségéhez, s bizonyos kiúttalanság következtében a jelentkezők száma lassan emelkedni kezdett. A Központi Reszlovakizációs Bizottság szerint „minden a tervek és az elvárások szerint alakult”. Pozsonyban pl. a ligetfalusi és a Vajnori úti lágerekben élő magyarokkal együtt 2.158 fő jelentkezett, de Kassán meg kellett hosszabbítani a határidőt. Országosan átlagban az első szakasz eredményes volt, de pl. a Szlovák Liga fellegvárának tartott Érsekújvárbán a magyaroknak csupán 1,5%-a kérte a szlovák nemzetiség megadását. A második szakaszban a Szlovák Liga vezetősége újabb 30 ezer magyar jelentkezésével számolt. Elterjesztette a hírt, hogy a reszlovakizálást elutasítóktól elkobozzák földjeiket. Földekre a Szlovák Telepítési Hivatalnak nagy szüksége volt, mert a csehszlovák toborzók gazdaságokat ígértek a vagyontalan romániai és jugoszláviai repatriánsoknak. A propaganda területileg azokra a járásokra összpontosult, ahol a magyarok aránya továbbra is meghaladta a 25%-ot (dunaszerdahelyi 67,6, komáromi 58,4, párkányi 55,8, feledi 52,4, tornaljai 43,9, zselízi 44,4, somorjai 39,6, ipolysági 27,9, vágsellyei 27,3, ógyallai 26,8, galántai 25,5). A helyi viszonyokat ismerő agitátorok házról házra járva igyekeztek meggyőzni a magyarokat, de általában elutasításra találtak. A magyarok kijelentették, hogy nem akarnak tagjai lenni egy olyan nemzetnek, amely még a hitéletből is kitiltja az anyanyelvet. A határozott elutasítást látva, az akciót idő előtt befejezték.

A Szlovák Nemzeti Tanács egyetértett a Szlovák Liga elnökével, hogy egy-két hét alatt nem lehet „szlovákká varázsolni” a magyarokat, távlati tervet kell készíteni, s kidolgoztatta a két fázisra osztott, az asszimilációra alapozott „nemzeti átnevelési” programját. Úgy vélték, az elsöben elegendő lesz a „dél-szlovákiai magyar lakosság keserű tapasztalataira” hivatkozni, de kerülni kell az elemzéseket, a korra jellemző nemzeti megszegyenítéseket, a magyarok kisebbségének említését. A magyarlakta járásokban kiemelt hangsúlyt kapnak a szlovák nemzeti ünnepek, a nemzeti jellegű kulturális évfordulók. Külön felnöött és ifjúsági reszlovakizált csoportokat szerveztek. A szervezés alapelve volt, hogy a nemzeti nevelést már az iskolaköteles kor előtt el kell kezdeni, ezért elrendelték az óvodás, majd az iskolaköteles gyermekek összeírását.

A felnööttoktatás célja az iskolaköteles gyermekek nemzeti nevelésének biztosítása, az államnyelv elsajátítása volt. Az Iskola és Népevelésügyi Megbízotti Hivatal jelentése szerint az első szakasz eredményesen végződött, mert elválasztotta „az asszimilációra alkalmasokat az ellenállóktól”. Figyelemre méltó, hogy az átnevelendők sorából kizárták a „magyar szimpatizánsokat”, vagyis a magyar házastárssal közös háztartásban élő szlovákokat, az 1918 előtt magyar iskolában végzeteket, s az 1918 után magyarlakta járásokban szolgálatot teljesítőket.

A második szakaszban az „új szlovákoknak” nevezett reszlovakizáltak átnevelésére összpontosítottak, vagyis „a hivatalok támogatásával meg akarták törni a reszlovakizáltak belső ellenállását”, érzelmileg is meg akarták nyerni a szlovák nép számára a magyar reszlovakizáltakat. Ladislav Novomeský kulturális és oktatásügyi megbízott, ismert szlovák költő szerint az átnevelés „történelmi feladat, mert ezek a sorsfordító tervek” 300 ezer emberbe oltják bele a szlováksághoz való tartozás tudatát.

A szlovák politikai vezetés szerint az átnevelés a magyarkérdés végleges megoldásának „szerves összetevője”, de tudatosítani kell – jelentik –, hogy „a reszlovakizáltaknak csupán a második generációja lesz megbízható szlovák”. A reszlovakizáltak első generációja „nemzeti szempontból ingatag és bizonytalan”, számukat csak sokrétű kulturális, nemzeti befolyással lehet csökkenteni. A „nemzeti átnevelés” keretében 1946-1948 között 137 településen 17.024 hallgatóval 446 nyelvtanfolyamot tartottak, de – szükség szerint – szerveztek pl. főzötanfolyamokat, földműves-iskolákat, vitaesteket és beszélgetéseket. Az átnevelés költségei elérték a 23 millió koronát.

A reszlovakizációs átnevelés egyik sajátossága az egyházak bevonása volt. A Szlovák Nemzeti Tanács 99/1945. számú rendelete értelmében minden magyar lelkészt át kell helyezni szlovák etnikai területre. Ezért jelentette meg Novomeský megbízott azt a memorandumot, amelyben kijelentette, hogy „el kell bocsátani a magyarbarát papokat”, mert „...ügyes taktikájukkal csökkentik illetve semlegesítik a hivatalos átnevelési akció eredményeit”. El kell érni – írja –, hogy „a templomokat is a szlovák nyelv uralja, hisz északi, tiszta szlovák területekről betelepített gyerekek a magyar istentiszteletek hatására kezdik elfelejteni anyanyelvüket”.

A református és a katolikus papság – a Szlovák Nemzeti tanács és püspökségek utasítása ellenére – ragaszkodott az anyanyelvéhez. Tudatosították, hogy a magyar nyelvű oktatási intézmények híján a templom az anyanyelv megőrzésének szinte egyetlen fellelvára. Sok helyen ellenálltak, pl. Érsekújváron, Vágsellyén, Mihályfán s más településeken. Következménye: a katolikus és református magyar nemzetiségű lelképásztorok soron kívüli kitelepítése volt. A Szlovák Liga és Belügyi Megbízotti Hivatal még ezt is kevésnek tartotta, s a templomok magyar jellegét bizonyító külső jegyek – pl. a magyar szentek szobrainak, képeinek, a pozsonyi dóm tornyáról a magyar szentkorona és II. Rákóczi Ferenc síremlékének – eltávolítását kérelmezték.

A csehszlovák hivatalok sem bíztak a reszlovakizáltakban, ezért felmerült az áttelepítésük más etnikai vidékekre, illetve szétszórásuk a köztársaság egész területén. A csehországi hivatalok fenntartással fogadták a javaslatot, de voltak, akik egyenesen elleneztek. A déli és a nyugati határövezetben továbbra is dolgoztak német „specialisták”, s így ez a vidék eleve kétnemzetiségű maradt. Így a magyar reszlovakizáltak széttelepítésének kérdése megoldatlan maradt.

A reszlovakizálást propagálók egyik hangzatos érve volt a csehszlovák állampolgárság megszerzésének lehetősége, a szláv lakossággal való egyenjogúság. Az állampolgárságot a nem reszlovakizált magyarokkal mégis szinte egyidőben – 1948 őszétől – kapták meg. A Központi Reszlovakizációs Bizottság jelentése szerint a reszlovakizáció két szakaszában 120.636 kérvényt vettek át, amelyben 435.264 személy kérte a szlovák nemzetiség megadását. Közülük 99.401 személyt elutasítottak. A reszlovakizáció záró fejezete mégsem alakult a tervek szerint. A második fázis végén köztudott volt, hogy a magyar lakosság visszakapja a csehszlovák állampolgárságát, amire sok reszlovakizált nem vette át a szlovák nemzetiséget igazoló végzést. Ennek ellenére a reszlovakizáció következménye a magyarok statisztikai számának jelentős, igaz csak átmenetinek bizonyult csökkenése volt.

A lakosságcsere

A magyarkérdés rendezése csehszlovák tervének végrehajtása az 1945. július 17-augusztus 2-a között megtartott potsdami konferencia határozatától függött. A csehszlovák diplomácia „meggyőzéssel” akarta elérni, hogy a győztes nagyhatalmak engedélyezzék a magyar lakosságnak a németekéhez hasonló totális kitelepítését. A Szovjetunió támogatása ellenére a konferencia elvetette a javaslatot, s a csehszlovák delegáció által előterjesztett kölcsönösség elvén alapuló lakosságcserét a két fél belügyének nyilvánította. Azt javasolta, hogy a kérdést kétoldalú egyezséggel rendezzék.

A csehszlovák kormány értetlenül fogadta, hogy a konferenciát követően a magyar diplomácia „gyorsan előretört”. Ennek ellensúlyozására Clementis 1945. szeptember 13-i expozéjában rasszizmussal és „valamiféle fasizmussal” vádolta meg Magyarországot. Azt bizonygatta, hogy a közép-európai béke érdekében elkerülhetetlen a csehszlovákiai magyar lakosság totális kitelepítése, mert ezzel „elégtételt adnának” a múltban „kitelepülni kényszerült szlovákoknak”, s „bosszút állnának 1938-ért”. Az expozét követően a magyar kormány válaszként figyelmeztette a csehszlovák kormányt, hogy ha a csehszlovákiai magyarok felelősek a Horthy-rendszer „bűneiért”, akkor ugyanez az elv vonatkozzon a Tiso-rendszerben „bűnös” szlovákokra is.

Clementis és a csehszlovák kormány magyarellenes megnyilvánulásai válaszra kényszerítették a nyugat-európai magyar egyesületeken kívül a svájci és a francia sajtót. Szerintük a tervezett tömeges kényszermigráció Hitler Mein Kampfjának eszmeiségére emlékeztetett.

A béketárgyalásokra készülő magyar kormány a potsdami konferenciát követően tárgyalni akart a csehszlovák féllel, de a tárgyalások eredménytelenül végződtek, mert a csehszlovák kormány – saját akaratának érvényesítése érdekében – a tárgyalásokba be akarta vonni a Szövetséges Ellenőrző Bizottságot.

A csehszlovák felet meglepte a magyar kormány határozott, elutasító magatartása, mire mód-szert váltott. 1945. október 25-én úgy módosította a nemzetiségi alapon megkülönböztető rendeleteket, mintha kedvezne az érintetteknek. Felfüggesztette pl. a vagyonelkobzásokat, vagyis, ha a magyar kormány nem ért egyet a csehszlovák követelésekkel, újból hatályba léphetnek. Magyarország tudatosította, hogy ez zsarolás, de ennek ellenére december 3-án tárgyalni kezdett a csehszlovákokkal. A Clementis vezette delegáció a támadás taktikáját alkalmazva, a „győztes jogaira” hivatkozva a lakosságcsere kérdését gazdasági jellegű követelményekkel kapcsolta össze, valamint rendezni akarta a népcserét követően az országban maradó magyarok helyzetét is. Nekik csak polgári jogokat ígért. Kijelentette, hogy a csehszlovák kormány engedélyezi az ingóságaik kivételét, de a visszamaradó ingatlanjaikért a kártérítés a befogadó országot terheli.

A magyar delegációt meglepte a fogadó fél cinikus és lenéző magatartása, féktelen vagyonszerzési vágya. Gyöngyösi János magyar külügyminiszter kijelentette, hogy csak a lakosságcseréről hajlandó tárgyalni. Elveti az egyoldalú kitelepítés tervét, s a visszamaradó magyaroknak kisebbségi jogokat kér. Kijelentésével véget is ért az értekezlet, s a magyar delegáció elhagyta Prágát. Ezt követően a csehszlovák fél fenyegetőzni kezdett, kijelentette, hogy „követeléseik elutasítása esetében teljes diplomácia bevetéssel”, világméretű magyarellenes propagandába kezd, szétdarabolja a csallóközi magyar etnikai egységet, s nem garantálja a magyar lakosságnak a nemzetiségi jogokat”.

A párizsi béketárgyalásokra készülő magyar kormány úgy vélte, hogy lépni kell, de a tárgyalások folytatását feltételekhez kötötte. A magyarellenes támadások, a kényszer közmunka leállítását, a kiszállítottak hazatérését említette meg, valamint, hogy a kitelepítendő magyarok érdekeit magyar küldött képviselje Pozsonyban. A követeléseket jegyzék formájában átadták a budapesti csehszlovák kiküldöttnek, hogy legyen elég idő áttanulmányozásukhoz. Clementist a jegyzék nem érdekeltte, gyorsan átlapozta, majd arról értesítette a csehszlovák kormányt, hogy a „magyar fél, néhány kérdésben való eltérés ellenére, alapjában véve elfogadta a csehszlovák álláspontot”.

Az 1946. február 5-én Prágába érkező magyar delegáció úgy gondolta, hogy a csehszlovák kormány érdemileg megtárgyalta a jegyzékben közölt feltételeket. Mivel válasz nem érkezett, a meghívásukat beleegyezésként értékelte. Csak a tárgyalások megkezdését követően tudatosította, hogy a csehszlovák delegáció nem ismeri a magyar feltételeket, s a december 4-én abbahagyott tárgyalásokat akarja folytatni.

Clementis a magyar jegyzékről 1946. február 6-án beszámolt ugyan a csehszlovák kormánynak, de a kormánytagok „értetlenül hallgatták a legyőzött Magyarország feltételeit”. Hihetetlennek tartották, hogy a magyar kormányküldöttség ragaszkodott ahhoz, hogy meghatározhassák a Csehszlovákiában visszamaradó magyarok társadalmi összetételét, valamint rendezni akarják az 1945 tavaszától vagyontalanul kitoloncolt magyarok vagyonának kérdését. Clementis szerint „ez a vagyon már nem található meg, mert embereink a magyar vagyont valamiféle arizálásnak tekintették, széthordták”. A magyar delegáció csapdába került, de tudta, hogy lépni kell. Megalkuvásra és kompromisszumokra kényszerült, s 1946. február 27-én megkötötte a csehszlovák-magyar lakosságcsere szabályozó, a reciprocitásra (=kölcsonösségre) alapozott egyezményt. Aláírta, de tudatosította, hogy ez az egyezmény a magyarok újabb megalázása, a csehszlovákoknak való kiszolgáltatása. Az adott helyzetben nem volt más választása, mert a szlovákiai magyarokat fenyegető belső széttelepítés, csehországi deportálás, illetve a teljes vagyonszerzés, jogfosztottság körülményei között egyre tarthatatlanabb helyzet, és a közelgő béketárgyalások minden tekintetben kedvezőtlen kilátásai miatt a magyar kormánynak lépnie kellett.

A XII cikkelyből és Függelékéből álló egyezmény első három cikkelye szerint a magyarországi szlovákok jelentkezése önkéntes, s a jelentkezés aláírásától kezdve konzuli védelem alatt álló csehszlovák állampolgárnak számítanak, s megszűnik minden, a magyar állammal szembeni kötele-

zetségük (pl. az adófizetés). A magyar állam nem gátolhatja kitelepítésüket. A második cikkely a magyarországi toborzásra, a propagandisták munkájára vonatkozik, s az ezt irányító különbizottságra (későbbiekben Csehszlovák Áttelepítési Bizottság). A harmadik cikkelyben a magyar állam kötelezi magát, hogy mindenben támogatja a toborzók tevékenységét. Igénybe vehetik a magyar sajtót, s a cseh és szlovák nyelvű adásaikhoz a Magyar Rádiót. Engedélyezi a szlovák nemzetiségű személyekkel kapcsolatos adatok gyűjtését. A negyedik cikkely meghatározza a jelentkezők névjegyzékének leadási napját.

Az egyezmény ötödik cikkelye a Csehszlovákiából kitelepítésre hivatalosan kijelölt, s távozni köteles magyarokról rendelkezik. A Magyarországon önként jelentkezettek létszámának megfelelően a csehszlovák kormány jogot kapott, hogy a 33/1945. számú elnöki rendelet alapján az állampolgárságukat veszített, hontalan magyarok közül kijelöljék a kitelepítendőket. A magyar fél egyúttal feljogosította a csehszlovák kormányt, hogy reciprocitásos cserén felül egyoldalúan – a vagyonuk elkobzását követően – kitelepítse a csehszlovák törvények alapján elítélt háborús bűnösöket (ezek részletezése a nyolcadik cikkelyben).

A kitelepítendő magyarok érdekeit a Magyar Áttelepítési Bizottság képviselte és védte. A vagyonukkal kapcsolatban az egyezmény leszögezi, hogy a jelölésüket követően a vagyonuk a csehszlovák állam tulajdonába kerül. Értékét az egyezmény alapján létesítendő és működő – két csehszlovák és két magyar tagból álló – vegyes bizottság állapítja meg. A bizottság határozatai törvényerejűek. A magyar delegáció a Függetlenségben abba is beleegyezett, hogy Magyarországról a háborút követően Csehszlovákiába „feketén” áttelepült csehek és szlovákokat a betelepülők közé sorolja, s ezzel is növeli a kitelepítendő magyarok számát.

Az egyezmény aláírását követően újból felmerült a kérdés, kit is lehetett Magyarországon szlováknak tekinteni, hisz a magukat szlovákoknak vallók – liprói, trencsényi és gömöri – ősei több mint kétszáz éve telepedtek le az alföldi megyékben, illetve Nógrádban, Pest, Esztergom és Komárom megyékben. A természetes szaporulat kirajzolt, s Nyíregyházán és környékén telepedett le. A magyarországi szlovákok zöme szlovák nyelvi környezetben élt, de jellemző volt a kettős kötődés is. Mivel egy részük vegyes házasságban élt, illetve asszimilálódott, ezért Clementis szerint a „kettős identitás” okán a nemzetiség meghatározásában „szubjektív kritérium legyen a meghatározó”. Így lett Magyarországon a szlovák nemzetiség „elhatározás” kérdése. Ennek következtében – az inflációban vergődő országban – a szlovák gyökerekkel rendelkezők mellett sok mindenki szlováknak vallhatta magát. A csehszlovák Nemzetvédelmi Minisztérium is felrótta a szlovák toborzóknak, hogy elvtelenül mindenkit elfogadtak, még azokat is, akiket nem a nemzettudat, hanem a beígért vagyon késztetett jelentkezésre.

A lakosságcsere-egyezmény a Szlovák Nemzeti tanács Elnöksége szerint „történelmi jelentőségű” megállapodás. A magyarkérdés megoldásának legésszerűbb formája, s olyan büntetés, amely nem tekinthető antidemokratikusnak, mert nemzetközi határozat alapján valósult meg. A nemzetiségi kérdésnek nem improvizált, hanem átgondolt rendezése. Célja a „szlovákiai magyar kisebbség feltétel nélküli likvidálása”. Ennek érdekében Daniel Okáli „büntetőakciót” javasolt azok ellen, akik valamilyen módon akadályozzák a kitelepítést, illetve „protezsálnak német vagy magyar személyeket”. Szerinte a kitelepítést „az országnak a magyar fasisztáktól való megtisztításaként” kell bevinni a hazai és nemzetközi köztudatba. A hazai propaganda szerint a magyarok kitelepítésével több országos probléma is megoldódik. Megjavul a közellátás, a lakáskérdés, mert „a magyarok minden elképzelést meghaladó mennyiségű élelmiszert tartalékolnak, amit a kiszállításukat követően a szláv lakosság között osztanak ki”.

A magyar kormány és a magyar közvélemény nem értette a történeteket. Kényszerből született, terhes, antidemokratikus megegyezésnek minősítette. A külügyi szakemberek szerint az egyezmény szövegezése pontatlan, hiányos és „pongyola”. Nem tisztázta pl. a „gazdasági egység”, vagyis a nagycsalád fogalmát, ami egy egységes, paraszti közösség, s ha ebből kivesszük a telekkönyvben szereplő tulajdonost, mi lesz a család többi tagjával. Talán „reciprocitáson felül” követik a kijelölteket? Nem értették, hogy kerülhet a kitelepítésre kijelölt magyarok vagyona állami tulajdonba, hisz

reciprocitásról van szó. De azt sem, hogyan függhet a vagyon maximális értéke a vegyesbizottság határozatától. Kirívónak tartották, hogy a delegáció Magyarország nevében jóváhagyta, hogy kitelepítés során Magyarország javára keletkezett „vagyon többlet” az ország „más jellegű” tartozásainak kiegyenlítésére fel lehet használni. A vagyontalanul, a reciprocitáson felül kitelepítendő háborús bűnösök esetében nem állapították meg a hatályos ítélet határidejét, sem a kitelepítendő számát. A külügyi szakemberek elutasították a Függetlenségi, s a csehszlovák propagandisták megkötés nélküli tevékenységét.

A magyar kormány azt remélte, hogy a csehszlovák érdekek szerinti egyezmény aláírását követően – az ígéretek szerint – enyhül Csehszlovákiában a magyarellenesség. Nem így történt. Clementis és a csehszlovák kormány a lakosságcsere-egyezmény aláírását követően, 1946. április 3-án jegyzékben kérte 200 ezer magyar egyoldalú kitelepítésének támogatását Nagy-Britannia külügyminiszterétől. Indoka: „...ez az ellenséges és idegen elem állandó veszélyt jelent, s nem lehet velük békében élni”. Kérése, hogy a békeszerződés megkötését követően Magyarország kötelezően vegyen át Csehszlovákiától 200 ezer magyart. Vagyonukkal a csehszlovák kormány a koronát akarta stabilizálni.

Az angol diplomácia – a szerintük „nagyon gyenge” – jegyzéket elutasította. A nyugati szövetséges nagyhatalmak a kérést a béketárgyalásokon embertelennek és jogtalanak minősítették. Velük ellentétben a Szovjetunió képviselői „jogos kérelemről” beszéltek. Szerintük csak a kitelepítést követően lehet „Csehszlovákia a rend oázisává Közép-Európában”. Clementis az elutasításba nem tudott belenyugodni, s folyamatosan bombázta ajánlataival a magyar kormányt, de a válasz mindig határozott elutasítás volt. A magyar kormány követelni kezdte az Atlanti Chartában és az Egyesült Nemzetek Alapokmányában lefektetett összes emberi jogot, valamint a „félelem nélküli életet”, pl. olyat, amit a csehszlovák kormány biztosított a területén élő ukrán (ruszin) nemzetiségűeknek.

A csehszlovák kormány létrehozta az áttelepülést kérő szlovákok névjegyzékének összeállítására a Csehszlovák Áttelepítési Bizottságot. Székhelye Budapest, s munkáját a csehszlovák kormány felügyelte. Elnöke Daniel Okáli, áttelepítési kormánybiztos lett. A Megbízottak Testülete Elnökségének határozata alapján a szervezet keretében több, speciális szakosztályt létesítettek. A működését 1946. március 4-én megkezdő testület kirendeltségeket, „toborzó irodákat” szervezett a következő helységekből: Pilis, Aszód, Kiskőrös, Esztergom, Bánhida, Felsőpetény, Balassagyarmat, Salgótarján, Miskolc, Forró, Sátoraljaújhely, Nyíregyháza, Szarvas, Békéscsaba, Tótkomlós, Gyöngyös, Pécs. A vidéki kirendeltségek a budapesti központtal a csehszlovák hadsereg által üzemeltetett rádióadók segítségével állandó kapcsolatban voltak. Budapest és Pozsony között folyamatos volt a futárszolgálat. A Csehszlovák Áttelepítési Bizottságnak 765 munkatársa volt, a „terepeken” 553, a központban 212 fő. A munkatervet Pozsonyban dolgozták ki, de Budapesten a helyi követelményekhez igazították. Első lépésként felvették a kapcsolatot a magyarországi szlovákok 1945-ben alapított hivatalos szervezetével, a kommunista és szociáldemokrata jellegű Szlávok Antifasiszta Frontjával (később: Magyarországi Szlávok Szövetsége). A szövetség szervezte az első népgyűléseket, pl. 1946. július 26-28-án Békéscsabán. A cseh-szlovák és szlovák zászlók alatt gyülekezők kifütyülték a magyar küldötteket, és skandálni kezdtek: „...ki a magyarokkal, menjenek vissza Ázsiába!”. A felszólaló Okáli kijelentette, hogy rövid időn belül átadják a magyar kormánynak az első 100 ezer, áttelepítést kérő magyarországi szlovák névjegyzékét. A helybeli szlovákok egy része elítélte a gyűlés extrém, szlovák nacionalizmusát, magyarellenességét.

A vidéki propaganda körutakra kiküldött munkatársak egy része katonai egyenruhában, fegyverrel jelent meg a gyűléseken. A propaganda alapja a megfélemlítés volt. Vértesszőlősen pl. le akarták tartóztatni az őket igazoltató magyar rendőröket, s tűzpárbajra került sor. Oroszlányban a propagáló szlovák ezredes módszere ellen tiltakozó helyi párttitkárt is le akarták tartóztatni a szovjet katonák támogatásával. Az incidensek hírére a szovjet parancsnokság megtiltotta, hogy a katonák részt vegyenek a toborzásokon, a Csehszlovák Áttelepítési Bizottság által rendezett rendezvényeken.

A korabeli sajtó felröptette a magyar kormánynak, hogy eltűri a szlovák propagandisták megszállókra jellemző viselkedését, magyarellenességét, az atrocitásokig fajuló magatartását. A magyar kormány határozott figyelmeztetését követően a csehszlovák vezetés kivonta az akcióból az egyenruhásokat. Propagandistái civil ruhában keresték fel, s már inkább meggyőzni, mint megfélemlíteni akarták a kiszemelt családokat. Csökkentették a politikai jellegű előadások számát, a kulturális, tudományos népszerűsítő előadásokat, színházi és énekkari eseteket rendeztek, nyelvtanulással párhuzamosan mezőgazdasági, főző- és varró tanfolyamokat indítottak, könyvtárakat üzemeltettek, filmeket vetítettek s ígérgettek. Mindenütt azt, amit a jelenlévők éppen hallani akartak, pl. a hadifoglyok hazahozatalát, a magyarországi birtoknál legalább 30%-kal nagyobb, jobban felszerelt gazdaságot. Ezt be is tartották. A Szlovák Telepítési Hivatal Lévai Területi Kirendeltsége által szervezett 13 transzportban kiköltöztetett családot a Középtúron maradt 483,8 hold, Felsőpetényben 295 hold föld várta. Pereszlény, Ipolyfalu, Hotkóc határában 578 hold mezőgazdasági föld maradt, helyette 334,5 holdat kaptak.

Az áttelepítésre kijelölt magyarok védelmére létesült 1946 júliusában a kettős feladatot ellátó Magyar Áttelepítési Kormánybiztosság. A szlovákiai részlegének joga volt ellenőrizni a telekkönyveket, s ahol a háború folyamán megsemmisültek, ott egyéb információk alapján rögzítette a magyarok vagyoni helyzetét. A bizottság magyarországi részlege az áttelepítést kérő szlovákok adatait vizsgálta. Részt vett a kitelepítésekben, felügyelte a szlovákiai magyarok magyarországi elhelyezését. Ellenőrizte az ikerpárok vagyoni helyzetét, jelen volt a leltárak felvételénél, s valós okok alapján, pl. megtagadta a leltár felvételét, vagyis a kitelepítést. Érdekvédelmi szervezet volt, s mérsékelte a magyarok nemzeti kiszolgáltatottságát. A magyar kormány által, 1946. augusztus 1-jén létesített – Losoncon, Kassán, Érsekújváron, Komáromban, Léván, Párkányban – kirendeltségeket üzemeltető Megbízotti Hivatalt Wagner Ferenc minisztériumi tanácsos vezette. Az adott politikai helyzetben ő volt az első, tényleges főkonzul Csehszlovákiában. Figyelte a csehszlovákiai magyarokat érintő eseményeket, s a problémákról értesítette a magyar kormányt. Ügyelt arra, hogy a szlovák fél betartsa a nemzetközi diplomácia szabályait. Ezért a szlovák megbízotti hivatalok, de kiemelten a Szlovák Telepítési Hivatal vezetése a magyar hivatal munkáját valamiféle „ellenőrzésnek” tartotta. A Megbízottak Testülete 1946. augusztus 7-i határozatában meghatározta a magyar kormánybiztos „hatáskörét”. Elismerte, hogy jogában áll a kitelepítendőkhöz segítség, a konzuli védelem gyakorlása, de kezdettől fogva akadályozták tevékenységét. Kiemelten azt, hogy a hivatal munkatársai személyesen is találkozzanak a visszamaradó magyarokkal. Találkoztak velük, ezért Okáli Wagner Ferencet „szabotőrnek” minősítette, de leváltását még Clementis sem tudta elérni. A hivatal sok magyar családnak segített a vagyonuk megtartásában.

Az áttelepítendő ingóságok kérdése

Mivel a lakosságcsere-egyezményben a szerződő felek nem tisztázták az ingóságok fogalmát, az aláírást követően a felek a saját elképzelésük szerint értelmezték. A Szlovák Telepítési Hivatal vezetése természetesnek tartotta, hogy a kitelepítésre jelölt magyar gazdák ingóságainak – az állatállománynak, a gazdasági felszerelésnek, gabona- és takarmánykészletnek – csupán a töredékét viszik magukkal. Ennek hitében azt javasolták a magyarországi szlovák gazdáknak, ne hozzák magukkal – a bizottságok által – hiányos és rossz minőségű gazdasági eszközeiket, sem a magyar gyártmányú gépeiket. A csehszlovák fél az 1946. július 22-i, ótátrafüredi vegyesbizottsági ülésen elérte, hogy a 16. számú határozatával megfosztották a kitelepítendő magyar gazdákat vagyonuk egy részétől. A határozat kimondta, hogy a vagyoni összeírást követően a kompenzáció keretében tartozó ingóságaikkal nem rendelkezhetnek.

A magyarországi általános felháborodást követően leváltották a vegyesbizottság magyar vezetőjét, mert aláírásával lehetővé tette 50 ezer magyar földműves állatállomány és gazdasági felszerelés nélküli áttelepítését. A magyar fél újratárgyalást kért, amit a csehszlovák fél elutasított és fenyegetőzni kezdett. Kijelentette, hogy elutasítás esetén megkezdődik a szlovákiai magyar lakosság széttelepítését a köztársaság egész területén. A magyar kormány nem engedett, újratárgyalást köve-

telt. Erre a csehszlovák kormány, a Szlovák Nemzeti Tanács és a Szlovák Telepítési Hivatal 1946. október 17-én a köztársasági elnök 88. számú dekrétumára hivatkozva csehországi közmunkára rendelte a magyar családok százait. Válaszul a magyar kormány nem ratifikálta a 16-os határozatot, s visszahívta a vegyesbizottság magyar tagjait. A csehszlovák kormány nyílt magyargyűlölete és vagyonszerzési éhsége nemzetközi felháborodást keltett, mire a csehszlovák fél meghátrált.

A csehországi deportálások 1947. február 27-i leállítását követően a vegyesbizottság megkötötte, a két kormány alá is írta a 26. számú véghatározatot, amely szerint „ingóság minden, ami az ingatlan állagának megsértése nélkül, ettől elválasztható”. A kitelepítésre jelölt személyek minden ingóságukat magukkal vihetik, beleértve a gazdasági felszereléseket, az állatállományt, terményekből és takarmányból egy évi adagot. Az iparosok a szerszámaikat, az ipari üzemek a felszerelésüket. A szükségtelennek ítélt ingóságokat szabadon értékesíthetik, de nem vihetnek ki műkincseket.

A véghatározat szerint a kitelepítendőek időközben elkobzott, illetve szlovákoknak kiutalt vagyonát vissza kell szolgáltatni, a nemzeti biztosokat – ami csak elvétve történt meg – el kell számoltatni. Clementis felismerte a határozat vagyoni vonzatát, s 150 millió korona „gyorssegélyt” kért a kormánytól, mert a betelepülők többé-kevésbé tönkretett, üres gazdaságokat kapnak. A határozat híre gyorsan elterjedt Magyarországon, sokan visszaléptek. A magyar kormány betartotta ígéretét, hogy a gazdasági kérdések kielégítő rendezése után megkezdji a transzportok fogadását. 1947. április 12-én elindult az első transzport Magyarország felé.

A paritásos lakosságcsere megelőzve, a csehszlovák kormány kérésére Magyarország kiengette az áttelepítésre jelentkezett vagyontalanokat. A csehszlovák fél a lakosságcsere már 1946. március-áprilisban el akarta kezdeni. Mikor a kitelepítendő magyarok gazdasági érdekeinek tisztázása miatt ez a „remény” egyre távolodott, a szlovák főhivatalok a Szlovák Telepítési Hivatal javaslatára felkérték a csehszlovák kormányt, hogy a cseh országrészen a gazdaság működését veszélyeztető munkaerőhiányra hivatkozva kérje a vagyontalan magyarországi bányászok, ipari- és mezőgazdasági munkások kiszállításának engedélyeztetését. Az 1946. július 23-án, ótátrafüredi vegyesbizottsági határozat alapján az év augusztusa és novembere között az úgynevezett egyirányú transzportokkal 15.565 személy telepedett át Magyarországról. Figyelemre méltó, hogy ezt a telepítési formát a csehszlovák fél a cseh- és morvaországi munkaerőhiány enyhítésére kérelmezte, de az áttelepítettek – kis kivétellel – Szlovákiában zömmel a zselízi, lévai és a párkányi járásokba, a magyaroktól elkobzott vagyonba kerültek. Betelepítésük olyan méreteket öltött, hogy néhány helyen veszélyeztette a paritásos lakosságcsereét. Diószegen pl. a Szlovák Telepítési Hivatal munkatársai 34 vagyontalan családnak akarták átadni a reciprocitás keretében ikresített birtokokat. Az átadást csak a magyar konzul tudta megakadályozni.

A paritásos lakosságcsere alapja az „ikresítés” volt, vagyis a megközelítően egyforma nagyságú és értékű ingatlannal bíró családok – és járások – párosítása. A Szlovák Telepítési Hivatal irányelvei szerint az ikresítés alapja a vagyon és a foglalkozás, s ennek alapján a következő társadalmi csoportokat jelölték ki: önálló földműves, iparos, kereskedő, ipari üzemek tulajdonosa, mezőgazdasági bérlők, szabad illetve más foglalkozásúak. Területileg a következő ikresítést fogadták el:

Magyarország	Csehszlovákia
Budapest	Somorja, Párkány, Pozsony
Pilis	Somorja, Párkány, Pozsony
Aszód	Somorja, Dunaszerdahely, Párkány,
Kiskőrös	Érsekújvár, Verebély, Zselíz
Esztergom	Párkány
Bánhida	Érsekújvár
Felsőpete	Rimaszombat, Tornaľja
Balassagyarmat	Losonc

Salgótarján	Losonc
Miskolc	Rimaszombat, Feled
Forró	Kassa-vidék
Sátoraljaújhely	Királyhelme
Nyíregyháza	Léva
Szarvas	Zselíz
Békéscsaba	Komárom, Érsekújvár, Ógyalla
Tótkomlós	Galánta, Vágsellye
Gyöngyös	Losonc, Feled, Rimaszombat
Pécs	Érsekújvár

A Szlovák Telepítési Hivatal utasítása szerint, ha a magyarországi szlovákok ikerpárjának nagyobb a birtoka, a kérdést hivatalosan az áttelepítést követően rendezik. Ez a Szlovákiából kitelepítendő magyarok kárára megfogalmazott lehetőség volt a Csehszlovák Áttelepítési Bizottság propagandájának egyik alapja.

Az ikresítés másik alapfeltétele lett volna a társadalmi struktúra megtartása, amit a Szlovák Telepítési Hivatal következetesen ignorált (=mellőzött). A magyar fél az első transzportok megérkezését követően tudatosította, hogy feltűnően magas a módos gazdák aránya, s módosítást kért.

A magyar kormány már a 1947. március 27-i értekezleten jelezte, ragaszkodik a szlovákiai magyar társadalom szerkezetének megőrzéséhez, s ennek megfelelően a kitelepítettek 67%-a lehet földműves, 14,5%-a iparos és kézműves, 3,4%-a kereskedő és pénzügyi alkalmazott, 3,9%-a szabad foglalkozású és 10,6%-a egyéb. A Pöstyénben hozott határozat szerint a földműves családok személyenkénti fejkvótája nem haladhatja meg a 2,37 kat. holdat.

A magyar kormány minden figyelmeztetése hatástalan maradt. A szlovák partner ígéretett, de semmit sem tett. A kérdés rendezését nehezítette, hogy a Szlovák Telepítési Hivatal nem tett semmit, hogy feloldják a nemzetiségi alapon elrendelt vagyonekborzításokat. A magyar fél – látva, hogy szóbeli figyelmeztetéssel nem ér cél – a kiszállításokat, illetve a transzportok fogadását megszakította.

A leállításokat követően a Csehszlovák Áttelepítési Bizottság ugyan módosította a transzportlistákat, de a különbség mégsem csökkent. Az 1948 januárját követő transzportokban a fejkvóta elérte a 3,14 kat. holdat, vagyis meghaladta a pöstyéni határozat átlagát. Mikor a kiszállítások leállítása sem segített, a magyar kormány a magyar áttelepítettek és a szlovákiai magyarok vagyona közötti különbség kiegyenlítésére 3 millió dolláros előleget kért a csehszlovák kormánytól. A válasz újabb elutasítás, sőt, a csehszlovák fél akarta meghatározni a naponta kiszállítandó családok számát és a földkvótát. Erre a magyar hatóságok csökkentették a napi kiszállításokat, a napi földkvótát 0,75 kat. holdban szabták meg. Magyarországon közben érezhetően javult a gazdasági helyzet, ezért sok szlovák gazda visszalépett, s pl. április elején az Ipolyság környékéről nem telepíthettek ki 102 családot, mert „ikerpárjaik” visszaléptek. A szlovák hatóságok nem léptek, Magyarország leállította a kiszállítást és a fogadást.

Közben Csehszlovákiában is hatalomra került a kommunista párt, s a kommunista Clementis és Okáli reménykedni kezdtek. Úgy képzelték el a kvóta „kiegyenlítését”, hogy a magyar gazdaktól elkoboztatják a földtulajdonukat. Ez nem sikerült, de a „közeledés” bizonyos fokig igen. Okáli, az áttelepítési kormánybiztos, pozíciója megtartása mellett, 1948. február 29-től belügyi megbízott lett. Elérte, hogy a két ország kommunista pártjainak küldöttei 1948. augusztus 7-én megkötötték az ún. Okáli-Heltai paktumot. A magyar küldött beleegyezett, hogy ha találnak Magyarországon 10 ezer, újabb áttelepítést kérő szlovákot, akkor a paritásos csere keretében ugyanennyi szlovákiai magyar hagyja el szülőföldjét. Vagyonuk nem haladhatja meg a 6700 kat. holdat. Ezen felül a lakosságcsere keretében hajlandó átvenni Szlovákiából önként áttelepülni akaró magyarokat, valamint

a lakosságcsere-egyezmény alapján 1500 háborús bűnöst, családtagjaikkal együtt maximálisan 500 személyt. Mivel a paktum nem említi a paritásosságot, a csehszlovák fél nullszaldóval kalkulált.

A paktum Magyarországon felháborodást váltott ki, s újabb „lakosságcsere-egyezményről” beszéltek. A magyar fél visszahívta a magyar aláírókat, s a kormány kijelentette, hogy a pártok között kötött egyezmény őt semmire sem kötelezi. A paritásos kötélfűzés folytatódott. 1948. október 15-re nemcsak vagyoni, de számbeli diszparitás is keletkezett, mert Szlovákiából a betelepítetteknek 351 személlyel többet szállítottak ki, Magyarország ezt követően csökkentette a kiszállítandó családok és transzportok számát. A növelést akaró Okáli kérését a kommunista Rajk László is elutasította. A magyar fél nem engedett, de Okáli következetesen próbálkozott. Az Okáli-Heltay paktum szerint 1948. december 31-vel befejeződik a lakosságcsere, s ekkor a személyi diszparitás 125 főre csökkent.

A „háborús bűnösök” kitelepítése

A lakosságcsere-egyezmény VIII. cikkelye értelmében Magyarország egyoldalúan átvesz ezer, a népbíróságok által hatályosan elítélt háborús bűnöst. A szlovák hatóságok ezt a lehetőséget a Szlovák Nemzeti Tanács 1945. május 15-i rendelete alapján lehetővé tett, tömeges (csoportos) vádemelés és elítélés segítségével több tízezerre akarták növelni. A két tárgyaló fél megegyezése alapján a háborús bűnösök jegyzékét 1946. augusztus 24-ig kell átadni a magyar hatóságoknak. A jegyzékben 39 ezer magyar „háborús bűnöst” akartak feltüntetni.

A Szlovák Nemzeti Tanács az Iskolaügyi Megbízotti Hivatal tanácsára megelégedett volna 15 ezer kitelepítésével, s megfenyegették Magyarországot, hogy a fogadás megtagadása esetén ezeket az embereket családotól toloncolják ki az országból, vagyis nem engedélyezik, hogy a családtagok az egyezményben előírt lehetőségekkel élve, vagyonukkal az V. cikkely alapján távozzanak.

A magyar kormány elutasította a javaslatot, de a népbíróságok gyorsított eljárásban dolgoztak, mert a Szlovák Telepítési Hivatal 23 ezer személy adatait tartalmazó jegyzéket akart átadni magyar partnerének. A magyar elutasítást követően Clementis újból fenyegetőzni kezdett, mire a magyar kormány kijelentette, hogy „tízezrével ítélik el az ártatlan magyarokat, s ugyanekkor a szlovák fasiszták és háborús bűnösök csak jelképes büntetést kapnak”.

A magyar kormány bebizonyította, hogy a jegyzékben sok olyan személy neve szerepel, akik ellen még csak vádat sem emeltek, illetve csak „megdorgálták”. A szórvány vidékeken, pl. Nyitra környékén Kolon, Zsére, Ghymes és Lédec községek összes férfi lakosát megvádolták.

A háborús bűnösök listájára kerültek azok a pozsonyi magyarok is, akiket az 1945. május 2-i rendelet értelmében csupán nemzetiségük alapján kézi csomaggal telepítettek át Ligetfaluba, s időközben nem szöktek át Magyarországra.

A magyar hivatalok következetességét látva, a Szlovák Telepítési Hivatal több, különböző felekezeti lelkészt utasított ki az országból, majd 1948 januárjában a Szlovák Nemzeti Tanács a külügyminisztérium támogatását kérte, hogy önkényesen növelhesse a háborús bűnösök számát, s elrendelhesse ingatlanjaik összeírását. A családok vagyontalan kiszállítását a magyar konzul megakadályozta.

A Szlovák Telepítési Hivatal terve részben mégis sikerült. A lakosságcsere-egyezményben rögzített ezer személy helyett 3.007 személyt, vagyis 691 gazdasági egységet szállítottak ki 1948. szeptember 15. és december 18-a között. Ennek ellenére a hivatal és a Belügyi Megbízotti Hivatal munkatársai arra kérték Clementist, Husákot és Viliam Širokýt, hogy a lakosságcsere követően kényszerítse rá valahogy a magyar kormányt újabb háborús bűnösök átvételére. A kérelmet a magyar fél elutasította.

Az Okáli-Heltay paktum lehetővé tette a megelőző kitoloncolásokkal, illetve egyezményes áttelepítésekkel szétszakított családok egyesítését. A kérelmezők – a szlovák hivatali terminológiában „rezsimiták” – 1948. december 31-ig szervezett transzportokkal hagyták el Csehszlovákiát, 21 transzporttal 329 család, 984 személy költözött át önként Magyarországra.

A Csehszlovák Áttelepítési Bizottság ezt a lehetőséget is vagyonszerzésre használta fel. A jelentkezők közül csak a legmódosabbnak adott áttelepülési engedélyt, de – sok esetben olyanoknak, akiknek a vagyonát már kiutalták szlovák kolonistáknak – csak a legszükségesebb használati tárgyakat vihették magukkal.

A csehszlovák-magyar lakosságcsere 1948. december 22-én befejeződött, de Csehszlovákiából még a következő év első felében is indultak transzportok – zömmel a Magyar Áttelepítési Különbizottság munkatársainak családjaival – Magyarországra.

A Szlovák Telepítési Hivatal az 1948. december 22-vel záródó jelentése szerint a lakosságcsere keretében, illetve ezt megelőzően végrehajtott kitoloncolások következtében 89.660 magyar hagyta el szülőföldjét. Ugyanekkor önként 73.273 magyarországi szlovák települt be a Csehszlovák Köztársaságba. A magyarokat 527 transzportban 49.571 vasúti kocsival szállította Magyarországra. A magyarországi szlovákok 613 transzportban, 20.288 vasúti kocsiban és 8.926 teherautóban érkeztek a Csehszlovák Köztársaságba. Ez a különbség jelzi a két csoport közötti vagyoni különbséget. A kitelepített magyarok 109.294 kat. hold földet, ezen felül meghatározatlan nagyságú közös legelőt, rétet, úrbéri és komposzeszorátusi (=birtokközösségi) földeket hagytak Szlovákiában, míg „ikerpárjaik” csupán 38.372 kat. holdat valamint – a földreform keretében kapott – 372 kat. holdat, vagyis a Szlovákiában maradt magyar földvagyonnak csupán a 35,5%-át.

A kitelepített magyarok kötelezően 321.206.925 korona készpénzt adtak le a Magyar Nemzeti bank számlájára. Ennek megfelelő a kivitt illetve behozott ingóságok száma, amit az alábbi táblázat foglal össze:

	Csehszlovákiából Magyarországra	Magyarországról Csehszlovákiába
Állatállomány		
ló	7938	2585
szarvasmarha	22382	8981
sertés	19962	40354
kecske	404	1992
juh	2665	3469
szárnyas	282141	277290
nyúl	1772	3076
méhcsalád	1527	1271
Gazdasági felszerelés		
cséplőgép	389	43
traktor	170	26
vetőgép	404	586
lókasza	294	62
lókapa	578	275
eke	8916	2882
borona	6458	1841
henger	1967	61
motor	861	17
daráló	1152	211
szecskaavágó	5439	806
szekér	9495	2112
hintó	272	7

szánkó	808	7
rosta	750	140
elevátor	89	0
szelektor	2	0
autó	85	5
motorbicikli	154	0
villanyfűrés	26	0
gátor	1	0
mozi	1	0
malom	1	0
szövőszék	0	606
cirokkötőgép	0	145
trieur (=magsztító)	0	34

A kitelepítés a délnyugati termékeny járásokra összpontosult. Sorrendben a járások a következők: érsekújvári – 2.017 gazdasági egység, lévai – 1.883 gazdasági egység, galántai – 1.890 gazdasági egység, komáromi – 1.539 gazdasági egység, vágsellyei – 1.221 gazdasági egység, összesen 8.450 gazdasági egység, a kitelepítettek 78%-a. Mivel a betelepítések – a belső telepítéssel együtt – szintén ezt a területet célozták meg, a szlovák főhivatalnokok teljesítették a kassai kormányprogram alapelvét, letették a szláv nemzetállam alapjait. Eltűntették, illetve radikálisan átalakították a magyar etnikai tömböket, s a korábban tiszta magyar vidékekből vegyes lakosúak lettek.

A csehszlovák-magyar lakosságcsere anyagi vonzatai nem a kitelepített volt magyar tulajdonosoknak kedveztek. A csehszlovák kormány jelentősen növelte vagyonát a német és magyarkérdés rendezése során tulajdonába került ingó és ingatlan vagyonok eladásából. A Szlovák Telepítési Hivatal 1948. decemberi jelentése a lakosságcsere anyagi vonzatai mellett kitér a más forrásokból szerzett bevételekre is. Az Edvard Beneš köztársasági elnök 108. számú dekrétuma alapján elkobzott 13.712 ingatlan és 2.559 kisebb-nagyobb ipari üzem és kézműves műhely eladásából illetve bérletéből – még a konfiskálás befizetése előtt – több mint 350 millió koronát utaltak át az állam számlájára. A kitoloncolt németek és magyarok – a széthordásokat követően megmaradt – ingóságainak eladásából 140 millió korona volt a bevétel. Tény, hogy a csehszlovák államnak 15.052 koronájába került minden, Magyarországról „hazahozott” szlovák, de a jelentés szerint „ez megérte, mert a közel 80 ezres magyarság kitelepítése egy fillérünkbe sem került”, áll a jelentésben.

A magyarság számára a lakosságcsere pótolhatatlan veszteség. A reszlovakizációval, az önkéntes kitelepítéssel, valamint a belső kolonizációval megbolygatta a közel ezer éves magyar etnikai tömböket, s vegyes lakosúvá tette a térséget, s egyben délebbre tolt a magyarszlovák etnikai határt is. A megváltozott nemzetiségi arányokkal párhuzamosan a magyarságban kialakult egy bizonytalansági érzés, egy állandó védekezési kényszer, s ez utóbbira 1918-tól folyamatosan a szlovákiai politika is rákényszeríti őket.

A szlovákiai magyarlakta járásokban az 1940-1949 között bekövetkezett változásokat szemlélteti az alábbi táblázat:

A magyar lakosság aránya		
%	1940	1949
	járások száma	
10%	5	18
10-20%	7	9
20-30%	1	0

30%	1	3
40%	2	3
50%	3	2
60%	2	2
70%	8	0
80-90%	3	0

Összegzés helyett

Az ENSZ 1950-ben jóváhagyott konvenciója szerint genocídium az egységes népcsoportok életfeltételeinek olyan tudatos megváltoztatása, amely teljes illetve részleges fizikai megsemmisítésükhöz vezethet, az olyan rendeletek kiadása, olyan akciók szervezése, amely az érintett népcsoportok körében testi és lelki traumához vezetnek, és megakadályozzák a népcsoport normális életét, szaporodását. Genocídium minden etnikai alapon elrendelt diszkrimináció.

Genocídiumot megközelítő állapotnak számít, amikor egy népcsoport egyes politikusai, politikai pártjai kollektív bűnösséggel vádolnak népcsoportokat, s ennek megfelelően büntetnek. A csehszlovákiai magyarokat a kollektív bűnösségükre hivatkozva megfosztották állampolgárságuktól, vagyonuktól, kultúrájuktól, s megtiltották még az anyanyelvük használatát is. A kollektív bűnösség elvét összekapcsolták a szláv nemzetállam megalósításának tervével, s ennek jegyében elűzték – akár a kikényszerített nemzetközi egyezményekkel, a lakosságcserevel, akár az általános közmunkarendelet törvényellenes alkalmazásával – a szülőföldjükről, majd a földreformra hivatkozva hivatalosan elvették földjeiket, gazdaságaikat, minden ingó és ingatlan vagyonukat. Idegenbe, cselédmunkára rendelték a magyar gazdák ezreit, s mindez életfeltételeik alapvető megváltoztatását eredményezte.

Soknemzetiségű államot néhány év alatt nemzetállammá transzponálni csakis genocídiummal, a genocídiumot megelőző állapot megteremtésével lehet.

Kitelepített családok visszaemlékezéseiből (részletek)

Hetény

Kosdi család

„3 és fél éves voltam akkor, mit sem értettem a Beneš-dekrétumokból”

...A család kitelepítése 1947-ben következett be. Már 1946-ban megkapták a további sorukat meghatározó ún. fehér lapot, majd megérkezett az 1947 áprilisában a Pozsonyban kiadott levél. A nagypolitika beleszólt a szlovákiai magyar kisebbség életébe, a Kosdi családjába is.

Szenvedő alanyai lettek a lakosságcsere-egyezmény rendelkezéseinek. [...]

Hányattatásuk útja a kitelepítés során Tolna megye világtól eldugott, sáros, dímbes-dombos falujába, Páriba, egy kitelepített német család helyére vezetett több száz kilométerre a szülőfalutól.

A kirakodó állomás Szakály – Hőgyész volt. Innen a bútorokat, ládákat, a több vagonnyi árut teherautók vitték Páriba. Az utazás során az állatok szomját csak akkor sikerült valamennyire oltani, amikor egy-egy állomáson megállt a vonat. Az út viszontagságaitól már kimerült jószágot éjnek idején ismeretlen földutakon úgy hajtották a faluba.

Pári teljesen más éghajlati adottságokkal rendelkező, agyagos talajszerkezetű, hegyekkel, erdőkkel körülvett vidék, nem úgy, mint a régi szülőfalu, Komáromszentpéter volt. A sárból tapasztott ház, amit kaptak, kicsi és öreg volt, kiszolgáló helyiségek nélkül. A nagy család csak szűkösen fért el benne. A szállított állatoknak azonban helye sem volt. A korábbi lakók csupán két birkát tartottak.

Páriban munkalehetőség sem volt, a falu régebbi lakói favágásból éltek. Az asszonyok otthon kötögettek kesztyűt, zoknit, mellényt... birkagyapjából, s volt, aki selyemhernyót tenyésztett.

Az odatelepített családok a juttatott földeken gazdálkodtak, birkóztak a természeti nehézségekkel (meredek lejtők, agyagos talaj, vízmosások).

Rendkívüli nehézségeknek voltak kitéve. Ezért az állatok egy részét eladták, a földek egy részéről az állam javára lemondtak, a Pári Tsz művelésébe kerültek. Új munkahelyek keresésében, új megélhetési formában gondolkodtak.

Péczi család

„Sebek melyek nem gyógyulnak be sohasem...”

[...] Aztán vége lett a háborúnak, visszakerültünk Csehszlovákiához, elkezdődött a magyarság üldözése [...] 1946 deportálások, elsőként Csehországba, 120 családnak küldték ki a fehér lapot, a mi családunknak is menni kellett volna, de Gál Aranka, unokatestvérem a tanácsnál dolgozott: „már a nagybátyámékat nem fogom hagyni, hogy elvigyék”, de meg kellett fizetni. Aztán még egyszer kellett volna menni, még egyszer megfizették. Azt mondta apám, nem bánja, ha egy darab marha rá is megy, de maradunk. Ment a zűrzavar az országban, senki nem tudta, hol fog felkelni. Volt, hogy este körülfogták a falut a cseh katonák, nem lehetett tudni, hogy most éjjel vagy hajnalban kire mennek rá. Akiket Csehországba vittek, azoknak szinte mindenük ott maradt, amit csak gyorsan össze tudtak pakolni, meg a bútorokat vihették. Aztán árulták az embereket a cseheknek, munkára vitték őket, sokan vissza tudtak szökdösni. Nagy volt a káosz, nem tudta senki, hogy mi lesz, mit csináljon. 1946-ban már a Szentpéteren lakókat vitték, mi a szőlőben dolgoztunk, azt mondtuk, hogy minket is biztosan el fognak vinni. 1946. október 24-én házasságot kötöttem Péczi Lajossal, hozzájuk költöztem a Templom utcába, [...]

A Péczi család 1946. október 8-i keltezéssel kapta meg azt az igazolványt, mely szerint a család szerepel a Csehszlovákiából áttelepítésre kijelölt személyek névjegyzékében. 1947. január II-

én született meg Ilona lányunk. Emlékszem, ekkor nagyon hideg volt, a Duna teljesen befagyott, sokan szökdöstek át minden holmijukkal, még lovas kocsival is sokan próbáltak Magyarországra jönni a Csehországba kijelöltek közül [...] 1947 telén tudtuk meg mi is, hogy a férjemnek és a szüleinek menni kell, én maradhattam volna meg az Ilonka. Férjem szülei sírtak, hogy nekik ez az egy fiuk van. Menjek vagy maradjak, azt mondták a szüleim, hogy nekik marad még a Gizi és a Dezső. Külön fehér lapot csináltattak nekünk. Építkezni akartunk, az udvarba egy házra való téglá le volt már rakva, més az udvarban beoltva, gerendák, faanyag.

1948. április elején már minden el volt vetve, kijött a papír, hogy menni kell, húsvétkor még otthon voltunk, április II-én már Móra. Szinte mindent összepakoltunk, az állatainkat: 2 tehént, 4 növendék borjút, sok baromfit; takarmányt, munkaeszközöket, lovas kocsit, bútorokat, ruhát. A tehergépkocsikkal Ógyallára vittek bennünket, ahol bepakoltunk a marhavagonokba. A komáromi állomáson álltunk nagyon sokat, ott kapcsolták össze a vagonokat, 52 család ment ekkor. Szobnál mentünk át a határon, etetés idejére mindig félreállították a vagonokat. Először a papíron Kaposvár és környéke volt, aztán később valahogy úgy sikerült, hogy mindenki Móra ment. Összesen ekkor 2 szerelvény volt, mi az elsővel jöttünk. Rákosrendező pályaudvarán álltunk sokáig. Amikor odaértünk, kijelöltek számunkra egy házat. Összesen 2 szoba volt benne, egy kis közös konyhával, meg egy pici istálló, az egyik szobában egy sváb család lakott. Nem tetszett nekünk, a ládából nagyon nem is pakoltunk ki, hogy fértünk volna el minden ilyen kis helyen. Mondtuk, hogy nem kell nekünk, csak olyan, amilyet otthagytunk. Állataink a környéken voltak. Addig-addig jártunk utána, hogy év végén kaptunk egy másik házat. A karácsonyt már az új házban töltöttük, a Rákóczi utca 4I-ben. A nekünk jutott földön gazdálkodtunk, 800 öles szőlőnk volt.

Izsa

Gelle család

A szülőföld szeretete egész életünkben elkísér...

[...] Családomat 1947. június 6-án telepítették ki a csehszlovákiai Izsáról a kollektív magyar bűnösség alapján, amit mai napig Beneš – dekrétumnak nevezünk; így édesapámat ifj. Gelle Andrást, született: 1930. április 18. – Izsa, nagyapámat id. Gelle Andrást, született: Izsa, 1901. november 1. és nagyanyámat Zámbo Etelt, született: Izsa, 1903. január 6.

[...]

A mai napig őrizzük, és megvannak az eredeti kitelepítési okiratok, a szomorú valóság, a felmérés vagyoni helyzetükről, és a szülőföld elhagyásáról. Itt kívánom megjegyezni, hogy Izsán igen jó módú családnak számítottak abban az időben.

[...] A szörnyű kitelepítés okiratait úgy hagyták ránk, elsősorban nagyszüleim, hogy talán egyszer még hasznát veszitek, és amit tőlünk elvettek, abból valamit majd talán visszakerül hozzatok. Mit kaptak, mikor bevagonírozták őket és elindult a vonat a Tolna megyei Kocsolára, jó messze a szülőföldtől? Mi volt a vagonokban, amit magukkal hoztak: először is egy vagon bútor, ágynemű, ruhanemű, élelem. A másik vagonban takarmány, egy kis búza, kukorica, lucerna, és az állatok: Ipár ló, 1 tehén, 3 db malac, tyúkok, kakas, libák, a kutya és a cica. A harmadik vagonban – mivel hármat igényeltek – voltak a földműveléshez szükséges szerszámok: lovas kocsit, eke, vetőgép (ezek még most is megvannak), a lovak szerszámjai és tűzifa.

Amikor megérkeztek, itt sem volt szerencsájük, mint már az életben oly sokszor... Olyan házat kaptak, amit az idős sváb tulajdonosok nem voltak hajlandók elhagyni. Ők vállalták a ház végében lévő kis szobát a hátralévő életükre. Itt kezdődött édesapám és nagyszüleim élete. Mezőgazdasággal kezdtek foglalkozni azokon a földeken, amelyeket az új lakhelyen kaptak, természetesen kevesebben, mint ami a szülőföldön volt nekik. A falu valahogy befogadta őket, de igazából a többi odatelepített családdal együtt honvágyuk volt a szülőföld és a Duna határvize után.

Markovics és Gelle család

...1946 áprilisában összeírták a községből az áttelepítésre ítélt személyeket, főleg azokat akik szép vagyonnal rendelkeztek. Másik részük a csehországi Szudéta-vidékre került deportálásra.

Október 8-án a pozsonyi magyar megbízottól megkapták a „fehér igazolványt”, így értesültek hivatalosan is az áttelepítésről.

A családokat elszakították egymástól olyan durván, hogy ez az emberiség megcsúfolása volt. Mi 1947. június 4-én voltunk kijelölve az áttelepítésre (izsai házszám: 492.). Bár mentesülhettünk volna ez alól, ha megtagadjuk magyarságunkat. Markovicz nagyapám ellenben azt mondta: „Én magyar vagyok, az is maradok!”, így inkább elindult a nagy bizonytalanság felé. Közben jöttek a rokonok, sírva-zokogva búcsúztunk. Mi lesz velünk, hová visznek, vajon mikor láthatjuk egymást? Kimentünk a temetőbe, utolsó búcsút intve halottainknak. Teherautók álltak be az udvarba, és a katonaság védelme alatt, a segéd munkások megkezdték a rakodást. A komáromi teherpályaudvarra mentünk, ahol bevagoníroztak bennünket. Elmondásból úgy tudom, hogy csak éjjel vitt bennünket a vonat, hogy ne lássák kit, mit visz. Napokig zötykölődtünk, és Érsekújvár felé indultunk el, a Párkány-Szob határállomáson hagytuk el hazánkat. Otthontalanná váltunk. Sebeink soha nem gyógyulnak be. Sokan, főleg az idősebbek közül nem bírták sokáig, és belehaltak a bánatba.

[...]

A magyar áttelepítési kormánybizottság vette át a vagonokat, és sorszámozott lapot állított ki az elosztóhely nevével. Mi Dombóvárra mentünk, onnan Kocsolára (Tolna megye). Itt már teherautókkal vártak bennünket és lakóhelyünk házszámával: Petőfi utca 17. A házakban még néhány helyen ott voltak a németajkú emberek és várták, hogy mi lesz velük. A becsületes magyar embernek itt volt a következő csapás: az övét elvették, és idegen emberek házába kényszerítették. Ez a falucska kellemes lankákkal határolt, völgyben lévő „sváb” település. A helybeliek is meg voltak ijedve, az ő kitelepítettjeik 25-30 kilogrammos csomaggal mehettek el. A ház hosszúkás, gangos, tipikus gazdálkodó ház: porta a végén, de még a szérű előtt a nagypajta, istálló, pince együttese. A portán volt komplett olajütő technika is. A lakóházban kemence. Kaptunk földet, szőlőt, legelőt. A kezdeti nehézségek után, a két népcsoport megbékélt egymással. A falu önálló életmódra rendezkedett be, és így kissé javult az életünk. De ekkor jött a beszolgáltatás. Megvolt, hogy mennyi tejet, tojást stb. kell leadni a tejszarnokban, még a padlást is lesöpörték, a disznó bőrét is le kellett adni. Aki maga is szeretett volna enni, annak titokban, éjjel kellett levágni az állatot, és ha rossz volt a szomszédja, akkor feljelentette őt a hatóságoknál. Kegyetlen idők voltak.

Pintér Ferenc (1938)

Menekülők a Dunán

Az áttelepítés és deportálás rettegésében élő mátyusföldi magyarság előtt két út állt: vagy bevárja a megaláztatás és megszégyenítés beneši embertelenségét, vagy a menekülést választja. A kétségbeesés és a félelem, a hontalanság, a védtelenség kezdetben ösztönösen, később már tudatosan játszott közre abban, hogy sokan az utóbbi lehetőséget ragadták meg. Bátorította őket az a tudat, hogy az anyaország határral szomszédos megyéjének (Komárom-Esztergom megye) sajgója mennyire együtt érez a sorsüldözött, felvidéki magyarsággal – fölszólítva a Duna melletti települések hivatalos szervezeteit, lakóit, hogy tegyenek meg minden tőlük telhetőt a menekültek megsegítéséért.

Hogy akkor ebben a kérdésben az itthoni magyarság lélekben milyen egységet mutatott, erre szolgáljon egyetlen rövid példa. Még az MKP Megyei Választmánya és Végrehajtó Bizottsága is az alábbi hirdetményt adta közre a Komárom-Esztergom vármegye Dolgozók Lapja 1946. december I-jei számában: „A szlovák kormány úgy látszik, nem akarja a jószomszédi viszonyt és ezáltal a gyűlölet magvát hinti el a két ország népei között. Felkéri a választmány a megyében lévő szervezeteit, indítsanak gyűjtést a kínzások elől elmenekült magyarok megsegítésére, akik a tél küszöbén, a pusztaság életüket mentve jöttek át a megaláztatás és megsemmisülés elől. Járjanak példával elől mindenben, amivel segíteni lehet az üldözötteken!”

Bár Izsa községnél a dunai határszakaszt már 1945-ben megerősítették határőrséggel, csendőrséggel, mégis talán itt volt földrajzilag a legkedvezőbb hely a Dunán való átkelésre. Az sem elhanyagolható, hogy az itt szolgálatot teljesítő, cseh nemzetiségű csendőrség bizonyos együttérzéssel, megértéssel viseltetett az üldözöttek iránt, mert nagyon jó kapcsolat alakult ki Izsa község lakossága és a cseh csendőrség között. Itt jegyzem meg, hogy a cseh csendőrség sokkal jobb viszonyban állt az izsai magyarokkal, mint az „odaszállingózó” szlovákokkal. Nos, ezek a csendőrök gyakran hunytak szemet a látottak fölött. Így, ilyen körülmények között Izsa gyülekezési helyé vált az átjutni kívánkozóak számára.

Most olyan szemtanút idézek, aki maga is fiatal értelmiségiként ezt az utat választotta. Nagybátyám, Zámbo Vilmos:

„Nagyon sokan érkeztünk a faluba menekülési céllal. Néha két-három napig is kellett várakozni az átjutásra. Addig azonban a falu népe szállást, ellátást biztosított részükre, miközben titokban intézte és szervezte az átjutási lehetőséget. Mindig volt a faluban két-három bizalmas ember, aki tudta, hogy éjszaka a határőrség merre cirkál a Duna partján; hol, merre és kik teljesítenek szolgálatot; a lelakatolt és zárolt csónakokhoz melyiknek van kulcsa; a töltés melletti kubikgödörök cserjés, fás területein hogyan és hová lehet elrejtőzni... Ismerték hol, mikor kell és lehet fényjelezni. De azokban a drámai pillanatokban, amikor a befagyott Dunán 40–50 méteres kötelet fogva, hason csúszva húsz-húsz embert menekítettek át a túlsó partra, az izgalmat és félelmet növelte, hogy sokszor a kötél egy része a még be nem fagyott, sima vízfelület felett kúszott.”

E lélekvesztő esetekben az izsai halászok, akik a menekítést szervezték és végezték, az életüket kockáztatták, mint azok, akik sorsukat a kezükbe adták. A veszélyt csak növelte, hogy ezeket az akciókat csakis az éjszaka leple alatt lehetett megkísérelni. S vállalták mindezt még azután is, hogy a tragédiák egymást követték. Az esetleges, alkalmi eszközök, a sietség okozta idegek harca áldozatokat is követeltek.

Áldozatokat még úgy is, hogy a szőnyi oldalon a magyar határőrség önfeláldozó munkája, közreműködése sem tudta megakadályozni a bekövetkező tragédiát. Azok voltak a szerencsésebbek, akik az izsaiak segítségével, előre megtervezett, szervezett formáját választották az átmenekülésnek: lovas szánkóval, hosszú kötelekkel, vagy a még be nem állt Duna előtt ladikkal. A Duna azok közül szedte áldozatait többségben, akik a maguk feje után, hátukon kis holmijukat cipelve vágtak neki a veszélyes útnak. „Sajnos, a Duna jege beszakadt és egy lovas szánkó utasaival együtt a víz áldozata lett. De egyéb tragédiák is voltak: Moravcsik Ferencet a töltés mellett, menekülés közben lőtték agyon a határőrök. Fenekes Lajos a jeges Dunában úszott, és úgy menekült meg az életét kioltani akaró gyilkos golyóktól. Jómagam is egyetemi vizsgáimra mentem Budapestre, amikor csónakunk éjfél tájt elsüllyedt, s félve a csehszlovák határőrségtől, a téli, jeges vízben úszva értünk partot Szőnynél. Holmijaink elvesztek, a mínusz 20 fokos hidegben ruhánk ránk fagyott, és csak a szőnyi határőrségen kaptunk menedéket”.

Csak Izsa községből hárman váltak áldozataivá e szörnyű „stációnak”: Moravcsik Ferenc, Tárnok Gyula, Sárai Gizella. A többi? Tudjuk, hogy a már említett csónakban, amely a Duna hullámsírába jutott, nem bírva a terhet, az úszó jég között, nyolcan tartózkodtak. Egy 18 éves gútai leány teteme után pedig hiába kutattak, nem találták meg. Emlékük, példájuk egy-egy könnycseppként pihenjen meg nemzetünk testén!

Keszegfalva

Lőrincz család

„Az itteni táj, az itteni emberek mindvégig idegenek maradtak számukra.”

[...] Nagyszüleimet és édesapámat 1948. május 10-én telepítették ki Keszegfalváról. Már 1946-ban megkapták a „fehérpapírt”, a kitelepítést tartalmazó okiratot, tudták, hogy el kell hagyni otthonukat, és ez a tudat mélységes keserűséggel töltötte el őket. A kijelölt dátum előtt pár nap-

pal megkezdték a pakolást, a vagyon mentését. Ingóságaikat három vagonba helyezték el: a bútor és egyéb háztartási cikk az első vagonba, az állatok a másodikba kerültek, a harmadik vagonba a takarmányt helyezték el. Előzőleg felmérték a falunkat, illetve egyes személyeknek a vagyoni helyzetét. Ennek alapján a kitelepítés elsősorban a vagyonos, jómódú réteget érintette.

Május 15-e csütörtökre esett. Előtte való vasárnapon azonban a templomban mindenki részt vett az ünnepélyes búcsúztatáson. Zokogtak az emberek, fájt az otthon elhagyásának tudata, hisz mindenki tisztában volt azzal, hogy a világon sehol sem lesz olyan hely, amit annyira otthonuknak tudnak, mint a szülőfalujukat, ezt a Vág-Duna menti kis községet, Keszegfalvát.

A bevagonírozás napján az egész falu sírt, hiszen mindenki hagyott ott szülőt, testvért, rokont. Kitörölhetetlenül fájó élmény maradt örökre ennyi síró ember látványa. Három napos utazás után érkeztek Budapestre, a Rákos-rendezői pályaudvarra. Vagonunkra ekkor egy fehér táknéla került, amire a következő volt írva: Keszőhidegkút–Gyöng. Számukra még csak betűket jelentettek ezek a szavak. Ahogy távolodtak az otthontól, az ismerős emberektől, úgy fedezték fel a táj változását. Néhány órát a dunántúli dombok között haladtak. Ötödik napon érkeztek meg Tolna megyébe, Keszőhidegkút–Gyöng vasútállomásra, ahonnan a nyolc kilométerre lévő Gyöngre, jövendőbeli lakóhelyükre szállították őket tehergépkocsikkal.

Ahogy túljutottak a rakodás, a berendezkedés új munkáján, erőt vett rajtuk egy eddig ismeretlen, gyötrő érzés, a honvágy. Ezt a sajátos, fájó érzést még csak tetézte az a tény, hogy szülőfalujukba még látogatóba sem szabadott menniük.

Fagyos léghő, bizalmatlanság vette őket körül, hiszen a Németországba kitelepített svábok házáat és földjét kapták meg a Csehszlovákiából kitelepített magyarok, így nagyszüleim is. Elképzelhető, hogy a faluban maradt svábok rokonai milyen szemmel nézték az oda telepített magyar családokat!? Nagyszüleimnek is kellemetlen volt, hogy saját otthonukból, vagyonukból kiforgatták őket és más házába, földbirtokába kellett betelepülniük. Földbe süppedt, földpadlós kis házakat kaptak, hozzá ólakkal, gazdasági épületekkel és 15 hold szántóföldet.

A szerencsétlenségben egyetlen szerencsésnek mondható az volt, hogy édesapám és nagyném, akik ekkor már kilenc, illetve tizenegy évesek voltak, végre iskolába kerülhettek. Ugyanis szülőfalujukban magyar iskola nem volt, szlovák iskolába járva az anyanyelv ismerete nélkül „tanultak” írni és olvasni. A nyári szünetekben magánúton vizsgát tettek egy-egy évfolyamról, hogy az évek veszteségét behozzák.

Tizenegy évig éltek ebben a Tolna megyei kis faluban nagyszüleim és édesapám, de gyökeret verni nem tudtak. Az itteni táj, az itteni emberek mindvégig idegenek maradtak számukra. Hiába töltötték el itt több évtizedet, ezt a környezetet egy percig sem tudták otthonuknak érezni. Ezért 1959-ben szülőföldjükhöz legközelebb eső magyar városba, Komáromba költöztek, és azóta itt laknak.

Komárom

A két Kecskés család

Kecskés Béla családja

[...] 1948-ban kapták meg a fehér lapot, a kitelepítés leállítására előtt egy héttel. Mint a rák, ette le róluk a húst az élet. Csontsoványra fogyott mindkettőjük.

A közeg, amibe beleszülettek, s ami átította az életüket megszűnt, fájó vágyakozást hagyva maga után. Az ürességben nehézkesen bolyongott a lélek.

Nagyapám nekifogott lebontani minden mozdíthatót: gerendákat, a nemrég épített nagykamrát, ólakat... Soha ilyen fájdalmas munkája nem volt még. Hét teherautót töltött meg a holmijukkal, s álltak meg a fiuk, Kecskés László háza előtt Dél-Komáromban. Bennünket két évvel korábban telepítettek ki, s anyai nagyszüleim jóvoltából eddigre már saját fedél volt a fejünk fölött.

Kecskés Béla nagyapámék két évig laktak nálunk. Hiába volt nyugállományú, nyugdíja odaát maradt. Mire elfogyott a magukkal hozott zsír, liszt, szalonna, kolbász, megélhetés után kellett nézni. Ezt a Cipőipari KTSZ-ben találta meg cipőátvevőként.

A kárpótlási pénzből egyszoba-konyha-éléskamrás féltetős kis házat tudtak csak venni. A kert és a baromfiudvar adta a szükséges ételmet, de az életkedvük soha többet nem tért vissza. A szívükre nehezedő nyomást súlyosbította, hogy Sári lányuk odaát maradt. Ő Bednárík Károly gyógyszerész felesége lett, s három lányuk született. A szétszakított család sokáig nem találkozhatott. Amikor két év múlva, 1950-ben megszületett Sára unokájuk É-Komáromban s átkelésért folyamodtak, csak durva elutasítást kaptak: Unoka nem rokon! Szülés nem betegség! vágta hozzájuk a finánc.

[..]

Kecskés László és családja

[..] 1945-öt írtunk ekkor. Nemsokára megtudta, hogy a kitelepítettek listáján szerepel, ráadásul azok között, akik bűnösnek minősítették, így csupán 50 kg-os csomaggal hagyhatják el az országot. Ezt meg kell előzni! Gyors cselekvés: Édesanyám, testvérem és az én nevemre áttelepítési engedélyt kértek. Az iratot édesapám egy, az áttelepítési ügyekkel foglalkozó barátja engedélyeztette, aki az 50 kg-os csomagról szóló végzést irattárba süllyesztette. Így történhetett meg az a csoda, hogy minden ingóságunkat áthozhattuk. Nem csupán a leleplezéstől való félelem sürgettette a csomagolást, hanem a szlovák fináncsalád is. Meg sem várták, hogy elmenjünk, már berakodtak az udvarunkba. 1946. október 19-e volt ekkor. Kétszobás, előszobás szép kertes házunk volt a Gutenberg u. 13. sz. alatt. Buda nénitől vettük, aki a ház végében lakott egy kisebb lakásban. Szegénykét meg sem kérdezték, csak vitték Nyitrára az öregek otthonába. Két hét múlva behalt. A házon kívül ott kellett még hagynunk 1.750 koronával a betétkönyvünket is a bankban. Mind ezért, idővel, csupán egy kicsi telekre elég kárpótlást kaptunk.

A mi családunknak az volt a szerencséje, hogy édesanyám rokonsága D-Komáromban élt. A Bazsántok a cseh-morva határról érkeztek Komáromba az Igmándi Erőd építésének hírére. Kiváló ácsmesterek voltak. Nagyanyámék Erdélyből, Marosvásárhely közeléből jöttek. Szekeres Ferenc és Almási Ilona földbirtokait elpusztították a sorozatos természeti csapások, ezért itt kezdték újból az életüket. Különös: A tönkremenés és újrakezdés évszázadokra visszamenőleg ismétlődik a család minden ágánál.

Most rajtunk volt a sor. Édesanyám szüleihez vihettük a holmink nagyobbik részét, bennünket pedig keresztszülei fogadtak be. Két szobájukból az egyiket átadták nekünk. Esteledett már október 24-én, mikor édesanyám abbahagyta a rakodást a telezsúfolt udvaron. Felnézett, s hinni sem akart a szemének: Ott állt édesapám! „Ezt hogy csináltad?” – ugrott a nyakába. A terv az volt, hogy megpróbál átkelést kérni, s ha kap, nem megy vissza. Ha nem, életbe lép a második verzió: A vasúti hídát épp ekkor festették, s munkásokat kerestek hozzá. Édesapám jelentkezett, s gondolta, festés közben szépen átsétál a vödörrel, s eltűnik. Ha ez sem sikerül, átússza éjszaka a Dunát. Szerencsére nem kellett. Ha baráti segítséggel is, de kapott átkelést. Munkát viszont nem, amíg a három igazoló bizottsági vélemény meg nem születik.

A várakozást hasznosan töltötte: Beállt inasnak Bazsánt Károly nagyapámhoz, aki jó nevű hentes- és mészárosmester volt. Egy év leteltével sikeresen vizsgázott, s megkapta a segédlevelet. ...

Nagyszüleink nem csak enivalóval láttak el bennünket, de idővel béreltek számunkra egy szép háromszobás házat a Vág u. 10. sz. alatt (most ugyanez 8.sz.). A bérleti díjat két évig fizették, utána megvették számunkra. A mai napig itt lakik édesanyám. ...

Pathy-Nagy család

[..] A család kitelepítése

Komáromban 1945 után felszólították a lakosságot, hogy vallja magát szlováknak (a hírhedt reszlovakizációs rendelet kibocsátásának dátuma 1947. június 17. A. G.). Azok a magyarok, akik reszlovakizáltak, tehát szlováknak vallották magukat „jól jártak”, őket többnyire nem bántották. Itt meg kell említeni egy kirívó kivételt. Nagybátyámnak, Szabó Istvánnak és feleségének szül. Pati Nagy Klárának – akik kb. 70 évesek voltak, és a Víz u. 26. sz. alatt volt házuk – 30 magyar hold földje volt, amit az édesapám mint haszonbérletet művelt.

Félelemből reszlovakizáltak, hogy ne hurcolják el őket. Ennek ellenére 1947 júniusában Komáromból kitelepítették őket, és Békéscsabára, a Győri u. 26. sz. házba kerültek. Magyarországon – mivel idősek voltak a – tsz-ben sem dolgozhattak. Kaptak ugyan 7 hold földet, amelyről igyekeztek lemondani, s ez sikerült is. A Magyar Kincstár használja ezeket a földeket. A kárpótlási eljárás során nem ismerték el az igényüket, így egy élet szorgalmas munkája elfecsérlődött.

Édesapánkat, miután nem volt hajlandó ősei magyar nemzetiségét megtagadni – nem volt hajlandó reszlovakizálni –, hívták a kitelepítési bizottság elé, ahol tudomására hozták: családunkat vagy Csehországba – a kitelepített szudéták helyére – vagy Magyarországra telepítik. Ebben az esetben megadják a „fehér lapot”, ami azt jelentette, hogy az itt hagyott vagyonunk arányában az új helyen mindent megkapunk. De ez nem így történt! Nem volt mit tenni, a két szomorú lehetőség közül inkább a Magyarországra való kitelepítést választottuk. Mint felvidékieket bennünket akkor Magyarország befogadott, külön kormánybiztosa is volt a menekültügyeknek, és azok jelölték ki, hogy a Csehszlovákiából érkezők hova menjenek, ahol aztán megkapták a kitelepített németek házat és földjét. Így történt, hogy Komáromból 1948. június II-én – a Ma 313 sz. szerelvényvel L. cs. V szl. cikk. Sorsz. 19322, AB-II-3-5; ez volt a fehér lapon a megjelölésünk – 7 vagon ingósággal kitelepítettek bennünket. A vagonokat Budapesten, a Rákos-rendező pályaudvaron osztották szét. Mivel mi nem akartunk Békéscsabára menni, a Dunántúlra irányítottak bennünket.

A szerelvény Dombóváron megállt – ott történt az elosztás. Édesapánkat a bizottság elé hívták és megkérdezték, hogy hova szeretne menni. Ajánlották, hogy van lehetőség szép házat kapni (a kitelepített németek után), de 30-35 km-re van a vasútállomás vagy község. Nekünk, városiaknak ez a tény elképzelhetetlen volt. Húgom ugyanis fogtechnikus hallgató volt, az öcsém még iskolaköteles középiskolás, én kereskedelmi iskolába jártam, amit a háború miatt nem fejezhettem be, nem volt érettségim. Így a rosszabb minőségű házat választottuk, de vasútállomása volt a falunak. Kaposvártól 7 km re, Kaposhomokon a 29 sz. házba telepítettek minket 1948. június 13-án. . . .

A mi lakáskörülményeink nagyon rosszak voltak. A kitelepített német özvegyasszony portáján egy nagyon szép, modern istálló volt, de a lakóház régi, vályogból készült parasztház volt, a szobákban nem volt padló, csak döngölt föld, a konyha ki volt kövezve. Ruhásszekrényeinkben, amelyek a faltól egy méterre voltak elhelyezve, minden ruhanemű megpenészedett. A kútvíz egészségre káros anyagokat tartalmazott, mert családunk minden tagja erős hasmenést és ennek következtében bélhurutot kapott. A kijelölt földek dombos vidéken voltak, igavonó lovaink pedig nem voltak hozzászokva az ilyen helyeken végzett munkához. Nagyon nehéz volt a paraszti munka apánknak és családunk minden tagjának.

Elhatároztuk, hogy nem maradunk itt. Államköltségen egyszer változtathattunk helyet. Beadtuk Kaposvárra a Földhivatalhoz a kérelmet azzal az indoklással, hogy bennünket városból falura, nagyon rossz életkörülmények közé telepítettek.

Elkezdődött a kálvária. Hogy szüleimen segítsék, Budapestre utaztam, és a Telepítésügyi Hivatalban kérvényeztem, adjanak nekünk másik helyet. [..]

Mivel más lehetőség nem volt, Száron (Fejér megye) kaptunk házat a Fő u. 224 sz. alatt. Ez mégiscsak a vasúti fővonalon van, Komáromhoz és Budapesthez közel. Meg édesapám mindig reménykedve azt mondogatta: egyszer még visszajöhetünk, és mégis jobb érzés, ha közelebb vagyunk Komáromhoz és a Dunához. Ez az igazságtalanság – a kiüldözés az őshazából – nagyon fáj nekik.

1948 augusztusában még egyszer bevagóníroztunk minden ingóságot. Mivel nem tudtunk elkészülni arra az időre, amikor a teherszerelvény időzítve volt, ezért fekbért (800 Ft-ot) nekünk kellett kifizetni. Száron van vasúti fel- és leszálló személyi megállóhely, de teherkirakodó-pálya csak Szárligeten, ami 6 km-re volt a községtől. Ezen a kirakodóhelyen nem sok hiányzott, hogy életemmel fizessék a kitelepítésért. Az történt ugyanis, hogy a sínpálya lejtett, a vagonok nem voltak jól befékezve, és mozgásba jöttek. Én éppen felkapaszkodtam valamiért rakodás közben, de megcsúsztam, és elvesztettem az egyensúlyomat. Ha édesapám nem figyel rám, a vagon alá esem és kettévág a kerék. De neki – aki erős, izmos ember volt – sikerült estemben a karomat elkapnia, és egy nagyot rántott rajtam, vissza a vagonba. Sokáig fáj is a karom, de életben maradtam, megmentett az apám.

Száron megkaptuk a 10 hold földet (ennyi földünk volt a komáromi határban is), de ott nagyon rossz minőségű szántók voltak, köves talaj és sok más negatív körülmény. Apám nem volt hajlandó belépni a termelősövetkezetbe, ezért nagyon sok zaklatást kellett eltűrnie. Még a vetőmagot is elvitték beszolgáltatás címén, már jóformán nem volt mit enni. Ilyen kényszer alatt lemondott a földektől, és elment Tatabányára (ott voltak ismerősök), ahol a Szénbányászati Vállalatnál dolgozott mint külszíni betanított munkás a mázsáknál 1969. szeptember 30-ig. Tehát 73 éves koráig dolgozott! Tovább is bírta volna, de már biztonsági okokból, idős korára való tekintettel nem alkalmazhatták.

Rácz Ferenc és Tárnok Erzsébet

[..] A háború után a magyar nyelvű oktatás egyre lehetlenebbé vált. Ekkor már a hangulat vészterhes volt a városban is. Rácz Erzsébet és Rácz Ida nagy izgalommal és örömmel várták a háború utáni első iskolai napot. A szlovák himnusszal kezdődött a tanítás, amit a magyar diákok nem ismertek. A szlovák tanár felállította a magyar gyerekeket, és durva megjegyzéseivel megszégyenítette őket. Elérte célját, a magyar gyerekek nem mentek ezután iskolába. Rácz Ferenc a bencésekkel beszélt, akik megengedték, hogy oda járjanak a lányok. Az iskola bezárása után pedig a Megyercsi utcai Rácz házban gyülekeztek össze a magyar nyelven tanulni kívánók. Ide jártak a bencések, hogy felkészítsék őket egy esetleges későbbi magánvizsgára.

Rácz Ferencnek Monostoron is volt szülője, ezért kettős birtokosként, igazolással, még egy ideig átjárhatott a határon. Lányait éjjel csónakban vitte át a Dunán a magánvizsgákra. „Még ma is összeszorul a szívem, ha rá gondolok, milyen áron tehetünk magánvizsgákat Dél-Komáromban, a gimnáziumban. Apám öccse, Lajos összeismerkedett két határőrrel, és anyagiakat is latba vetve összebeszéltek, hogy amikor ők vannak szolgálatban, akkor éjjel, csónakkal hozzanak át bennünket. Meglapulva a csónak fenekén, teljes sötétségben, szinte zajtalanul átjutottunk a partra, de azt nem tudtuk, ott mi vár ránk. Szerencsére egyszer sem kaptak el minket. Mivel ez nagyon veszélyes volt, ezért a csészánknak készítették dupla feneket. Ide bújva, összekuporodva, csak nagy nehezen fértünk el ketten, levegőt nem sokat kaptunk. Így jutottunk át Dél-Komáromba, ahol a gimnáziumban vizsgáztam, testvérem, Ida pedig a kereskedelmiben.”

A jómódú családfőket letartóztatták, a szovjet hadsereg bevonulása után „burzsujnak” minősítették Rácz Ferencet és internálták, ahol kényszermunkát végeztek vele. Családjuk felkerült a kitelepítettek listájára. A szlovák állampolgárság felvételével még megmenekülhettek volna a kitelepítéstől, de ezt nem tették. [..]

A kitelepítésre váró családok mindössze 24 órát kaptak az ingóságok összepakolására, bevonórozására. A Rácz család fatelepéről a deszkaanyagot, a családi házból a bútorokat, valamint Sárika nevű lovukat tudták elhozni. Rokonok, ismerősök, barátok, a fatelep alkalmazottai segítettek. Ezen a napon 70.000 magyart űztek el szülőföldjéről.

„Egy kép maradt meg bennem, ami még ma is összeszorítja a szívemet, pedig akkor még csak gyerek voltam. Az állomás tele volt búcsúzó emberekkel, zokogtak, fehér zsebkendővel integettek, megszólaltak a templom harangjai, zengett a Himnusz, a Szózat, és ekkor, mintha megszakadt volna bennünk valami. Elhagytunk mindent, amiért addig éltünk, barátokat, iskolát, templomot, otthonunkat, szülőföldünket. Már csak a víztorony tetejét láttuk, de még mindig sírtunk. A szerelvény elindult, átöleltük egymást, nem tudtuk, hova megyünk, hol lesz, milyen lesz a jövőnk.”

A szorgalommal gyűjtött vagyionon, az emlékeken kívül itt kellett hagyniuk Rácz Ferenc szüleinek és a Rácz Ferenc-Tárnok Erzsébet házasságából született Erzsébetnek a sírját. A család a Felvidékről való kitelepítéssel végigélte az erkölcsi megaláztatás és anyagi kisemmizés poklát, egy összetartó család szétszakítását. [..]

A kitelepítettek marhavagon-szerelvénye egy-két nap alatt érkezett meg Budapestre, ahol az elosztás és a továbbirányítás történt. A román határszélre, Bácsalmásra indították őket tovább. Itt nem tudták fogadni a felvidéki magyarokat. Végül Békéscsabán álltak meg, itt kellett kirakodni. A nagymama, Tárnok Károlyné ekkor már súlyos beteg volt, őt egy család jószívuén befogadta. A

zuhogó esőben egy híd alá rakták be a többi ingóságot. Később egy katonai laktanyában szállásolták el a családokat. A férfiak esténként szomorúan beszélgettek, bántotta őket a tehetetlenség, várták a megígért „kárpótlást” az otthon hagyott javakért. Tárnok Károly és felesége, valamint lányuk, Erdélyi Gáspárné született Tárnok Aranka Békéscsabán telepedtek le, mert itt kaptak egy kis vályogházat. A Tárnok házaspárt Békéscsabán temették el.

Erdélyi Gáspár csak jóval a háború után, 45 kilósan tért haza hadifogságból. A házaspárnak ezért késve született meg egyetlen lánya, Erdélyi Márta. Erdélyi Gáspár, mivel nem tagadta meg református hitét, eleinte csak tanyasi iskolákban taníthatott, később a rendszer enyhülésével szlováknyelv-tanárként dolgozott a békéscsabai szlovák gimnáziumban.

Rácz Ferenc megelégette a hat hónapi várakozást a laktanyában, amit lehetett, pénzzé tett. Testvérével, Lajossal pedig elindultak Győrbe, mert hallották, hogy ott már több magyar család is otthonra lett. Komáromnál aztán, meglátva a templomtornyot és a víztornyot, kijelentette, hogy tovább nem megy innen, mert itt legalább láthatja a szülővárosát. Dél-Komáromban a Fő utcán vásárolt egy házat fateleppel. [...]

Rácz Erzsébet:

„Elindultunk az új otthonunk felé. Mikor megláttuk a kis, négy ablakos házat, aminek az ablakai már majdnem a járdával voltak egy szintben, kicsit elkeseredtünk. A telek és az istálló viszont elég nagy volt, csak elhanyagolt.” Télen, a Duna jegén még sok mindent tudtak áthozni a kitelepítettek a rokonoknál hagyott ingóságokból. Többször megtették ezt az utat, pedig nagyon veszélyes volt.

Több felvidéki család is Dél-Komáromban telepedett le, a református templom istentiszteletei és szeretetvendégségei voltak azok az alkalmak, ahol találkoztak, beszélgettek. Mint ősi református család leszármazottja, Rácz Ferenc a komáromi egyház presbitere lett, és később gondnoknak választották meg. Vasárnaponként az egyik jó barát, - Pathy-Nagy Lajos díszmagyarban, nyakában a szekeresgazdák szépen megmunkált ezüst menteláncával, - jött el, és együtt mentek templomba Rácz Ferencsel.

Megint újra kellett kezdeni az életet. Beszerezte a fát és szenet, és saját maga egy lóval, kocsival szállította házhoz a megrendeléseket úgy, ahogy fiatal korában. Egy év alatt olyan fatelepet létesített, hogy a környező falvakból is hozzá jártak vásárolni. Újra megkötötte a pécsi szénbányákkal a szerződést a brikett árusítására. Vásárolt egy teherautót, és Soltvadkertről szállította a bort a kereskedőknek. Közben a monostori szőlőt is művelte. A totalitárius rendszer terrorja őt is utoléri, kulákká nyilvánították, a fakereskedést államosították.

Ezekben az időkben a család rettegett, hogy kényszermunkára viszik el Rácz Ferencet, ami másokkal már megtörtént. Azt sem lehetett tudni, hogy egyáltalán visszatér-e és mikor az ilyen elhurcolt. A család megélhetésének biztosítása érdekében kezdett el kertészkedni bérelt földeken, közben éjjeliőrként dolgozott a méntelepen. A fatelep államosításával együtt a házat is államosították, és kisajátították a teherautót. Méhészkedett a perjesi állami gazdaságban. A Fő utcai kis házat és a telket 1963-ban kisajátították. A Kállai Tivadar utcában vásárolt meg Rácz Ferenc egy sarokházat.

A Betonelemgyárban lett éjjeliőr 24 órás nappali és éjszakai szolgálatban. Tíz év után innen ment nyugdíjba közel 70 évesen. Élete végéig gondozta monostori szőlőjét és barackosát. A Felvidéken maradt rokonokat sokáig nem látták az áttelepítettek, útlevelet sem kaphattak. Ekkoriban az egyetlen érintkezési forma a Duna vizén keresztül történő beszélgetés maradt. Az ötvenes években jöhettek át először a rokonok, amikor Dél-Komáromban nagy családi összejövetelt rendeztek.

Vida család

[...] 1947. július 14-én kezdődött a mi családunk kálváriája. [...]

Szüleink elmondása szerint még 1947 elején megnézték Prágában és Budapesten is nevünket az úgynevezett cserelistán, s a szerint kezdték az évi gazdálkodást. Nevünk ugyan a listán nem szerepelt, ennek ellenére úgynevezett Fehér lap nélkül három nap alatt ebrudáltak ki bennünket

otthonunkból, szülőföldünkéről, őshazánkból, s „tettek bennünket jött-ment földönfutóvá”, ahogy az anyaországban szokták volt mondani.

Rév-Komáromban a Megyercsi /később Fierlingerova / utcában laktunk a gázgyártól a kórház felé a második házban. Tőlünk nem messze, négy-öt házzal odébb laktak nagybátyámék, Vida István és Vida Lídia, „akik a telepítésből nem maradhattak ki”- így szólt a felszólító távirat.

Az ő házuk is földszintes volt, akárcsak a miénk, de az utcafronton széles, nagy redőnyös ablakaival újabbnak és modernebbnek látszott. Ebben a házban rendezte be irodáját az áttelepítési főbiztos.

Mindkét házban bent volt a villany és a víz, a gazdasági épületek mögött lévő – városi viszonylatban – nagy telkeken, 500 illetve 600 négyszögölön is kerteszkedtek. Az egyikén ugyan még ló húzta kút működött. Édesapámék bátyja, Pisti bácsi elmondása szerint még Csehországba is szállítottak konyhakerti termékeket. [...] Szorgalmas munkával megteremtett, megszokott életüket, rokonaikat, barátait, ismerőseiket fájó szívvel hagyták el. Ott maradt a városban a ház, a kert, a megélhetésünket jelentő szántóföld, gyümölcsös, füzes és legelő.

A deportálás eseményeiből csak néhány szélsőséges helyzetkép foszlánya maradt meg gyermekemlékezetem hálóján.

Alig három évesen egy napsütéses, nyári délutánon az udvar szintje fölött két lépcsővel magasabban, a műkövel burkolt tornác szélén álldogálok a téglafelületű két oszlop között, ugrabugrálok. A láncra kötött kutyusunk először nyüszít, majd az ólába húzódik vissza. A nagy batár Tatra teherautó átgördül előtte az udvaron. Hátrafelé tolatva közeledik a zöldre festett kapu felé. Most vad ugatásba kezd szegény állat, majdnem elszakítja a láncát, úgy tiltakozik.

Idegen férfiak hangoskodnak, utasításokat adnak a megpakolt cseh teherautó sofőrjének. Az anyémek nincsenek sehol. A család egyik tagja sincs a közelben. Hátralé a fészertől fűrészelés, kopácsolás hallatszik.

Valaki elől kinyitja a kaput. Vigyázz! Jobbra! Még! Még! Óvatosan! Jó! Tovább! – hangzik az utasítás. S a magasra megpakolt szürke, nagy, mozgó fémkolosszus hatalmas tömegével lassan gördül a vaslemezajtókat tartó falazott oszlopok között. Az egyik oszlop tetejének szélesebb zárólapját elsodorja, meglazítva ezzel a mellette lévő kerítés tégláit. Sajnálkoznak. Nagy a kétségbeesés és az aggodalom. Sírás fojtogat mindenkit, mikor a nagy, megpakolt teherautó kifordul az utcára. Többen előre jönnek az udvarban. Nem értem, mi történik. Csak állok. Csendben nézem a család megjelenő felnőtt tagjainak gondterhelt némaságát. Vajon Ők tudják? Vagy csak érzik? A pakoló idegenek hangoskodása, a leszögelt ládák, a körbe lécezett bútorok között pattanásig feszülő csend, csak a kezdete annak a kétségbeesítő, kiszolgáltatott bizonytalanságnak, a gúzsba kötött testi-lelki megpróbáltatásnak, amit akkor még legrosszabb álmaikban sem mertek elgondolni, nem is ismertek és nem is sejtettek.

A vasútállomáson olyan magosan volt a marhavagon lépcsője, hogy leugrani sem mertem róla, majd kicsúsztunk a kezük között a ruhánkból, mikor fölraktak bennünket. Egy bácsi vastag füzetfélével járkált a vagonok előtt, valamit feljegyzett, míg édesanyámmal beszélt. Sok pénzt követelt, mire anyám elsírta magát, a bácsi a füle mögé dugta a ceruzát s elment. Mindenki ott várakozott, és nagyon szomorú volt. Szeretett hozzátartozóink, nagyszüleink, nagynénikéink sírtak, imádkoztak, fohászkodtak, biztatták egymást – édesanyám nővére, Klári néni, mindnyájunk keresztanyja megölelt még egyszer bennünket, húga, Etel még hajadon volt. Ott voltak sógorasszonyai: Margit és Sári néni, az ő férje, Gergő és Miska bácsiék, édesanyánk mindhárom testvére, kivéve Gáspárt, aki akkor még orosz fogságban építette a Szovjetuniót. Édesapánk a nyugtalan állatokat figyelte. A vonat indulását vártuk. A hosszú szerelvényből 24 vagon a mi gazdaságunk mozdítható ingóságával kattogva kigyózott el. Ki tudja, hová? Több napon át hol rövidebb, hol hosszabb kitérőkkel utaztunk.

A Dunántúlon a svábokat vagyonuktól megfosztva zavarták el házaikból. Apánkról tudták, hogy nem ül bele egyik sorstársa vagyonaiba sem. Ezért aztán elvittek bennünket a Nagyalföld legdélebbi zugába, a Békéscsabától még vagy 20 km-re fekvő Doboz-Nagyövedre, egy kukoricás-

ban lévő düledező kis vályogtanyára. Otthon még az állatainknak is külön helye volt. Ahány teherautó volt megpakolva dolgainkkal a békéscsabai pályaudvaron, annyifelé ment. A legkülönbözőbb kerülővel érték el a számunkra ajánlott, kijelölt tanyát. Átláthatatlan porfelhő kavargott nyomukban.

Az udvarra lerakott bútorok, ládák egy részét már a kíváncsiskodók feltörték. Mi a szerteszté heverő dolgok között játszadoztunk. Az alig 7 hónapos öcsénk bömbölt a kiságyában. A száraz, magas füvet a szállító munkások teljesen letaposták. A melegtől szinte remegő levegőben vastagon szállt a por. Üvegcsörömpölés zajára ijedten álltunk meg, egy pillanatra mindenki elhallgatott. A fészker előtt álló teherautóról a kertészetben használt melegágyi üvegeket keretüknél fogva sarokra dobta le az egyik munkás, hogy lehetőleg minden üveg kipotyogjon és összetörjön belőle. Megjegyzését – „ha minékünk nincs, akkor a reakciónak se legyen” – többször idézte később édesapánk. Most, felnőtt fejjel kérdezem én, az anyaország felfogadott dolgozói öntudatát vajon kik pallérozták? [...]

Komáromszentpéter

Bordács család

Bár még gyermek voltam, de emlékszem arra a szomorú napra, mikor el kellett hagyni a családnak a szülőfalumat. 1940-ben születtem Szentpéteren, hétéves voltam a kitelepítéskor. Édesapám szülei laktunk egy háztartásban, együtt lettünk kitelepítve. Nagyapám 71 éves, nagyanyám 61 éves, édesapám 34 éves, édesanyám 27 éves volt, a húgommal utolsó hónapos terhes. El lehet képzelni, milyen lelkiállapotban volt a család, mikor megtudtuk, mi is ott vagyunk a kitelepítettek között. Édesanyám szülei és húga ott maradtak Szentpéteren, édesapám két testvére is maradhatott. 1947. július 1., úrnapija volt, két vagonba lettek bepakolva az ingóságok és az állatok. A birkák, malacok, tehenek, lovak csak akkor kaptak enni, ha valamelyik állomáson megállt a szerelvény. Több napi zötykölődés után érkeztünk meg Tolna megyébe, Váraljára. Édesanyám nagymamáját egy ruhásszekrénybe rejtve hoztuk magunkkal. Nagy segítség volt édesanyámnak három születésekor: ő 1947-ben Váralján született. Először egy fél, majd később egész házat kaptunk. Szerencsére nagyon jó emberek közé kerültünk, hamar befogadott bennünket a falu. Kaptunk földeket, szántót, rétet, de olyan helyen is, ahol nem tudtuk megművelni, mert a hegy oldalán volt.

Küzdelmes, nehéz évek voltak, nagyon sokat dolgoztak a szüleim és nagyszüleim. A család mezőgazdaságból tartotta el magát, de édesapám, ha volt a mányoki bányában fuvar, azt is elvállalta. Édesanyám is eljárt később a bányába is dolgozni. Sajnos a nagyszüleim nem sokáig voltak közöttünk, nagyanyám két évet, nagyapám hat évet élt a kitelepítés után; ők Váralján vannak eltemetve. Sajnos a temetésekre az otthon maradt családtagok nem tudtak eljönni. Édesanyám nehezen viselte, hogy szüleit Szentpéteren kellett hagyni. Édesapámnak

mindig mondogatta, hogy közelebb kellene jönni a határhoz lakni, míg nagy sokára rábeszélte, hogy Komáromba jöjjünk. Mielőtt felköltöztünk, eladtuk a lovakat, teheneket, szüleim nem akartak belépni a tsz-be, 1958-ban inkább felköltöztünk Komáromba. Itt is más élet kezdődött, mindketten gyári munkások lettek, a Lengyárba mentek dolgozni.

Édesanyám három műszakban dolgozott, édesapám itt is lovakkal dolgozott. Nagyon sokat dolgoztak, mert sok javítanivaló volt a házon. Koppánymonostoron vettünk szőlőt, a gyári munka mellett ott dolgoztak. A végében konyhakerti növényeket termeltünk, gyümölcsfákat is ültettünk, így egészítettük ki a keresetet. A tsz-ben is vállaltunk mezőgazdasági munkát. Édesanyám nem sokáig örülhetett, hogy közelebb került szüleihez, mert 1960-ban mindketten meghaltak. [...]

Csalava család

[...] A háború befejezése után szüleim is rettegve néztek ki az utcára, ha egyenruhás csendőr jelent meg a falu előljáróival. Vajon kinek hozzák a kilakoltatási parancsot? Mi 1947. június elején

kaptuk meg. Családunk is készült a nagy útra. Megkezdtek a bútorok, ruhaneműk, egyéb ingóságok összecsomagolását, majd a termények s végül az állatok következtek. Kocsikkal kihordták családunk ingóságait, mezőgazdasági felszerelését, állatait az észak-komáromi vasútállomásra, ahol bevagonírozták. Szerelvényt állítottak össze a több vasúti kocsit megtöltő holmijainkból. Sokáig tartott az út, nehéz volt embernek, állatnak egyaránt.

Édesanyám terhességének kilencedik hónapjában volt. Egyszer csak elérkezett a végállomás: a Tolna megyei Pári község. A családfők elmentek megnézni, hova is telepítettek ki minket otthonainkból. Pári község I83. számú házat kaptuk, Breistein József tulajdonát. Őket Németországba telepítették ki.

1947. június 20-án megszülettem. Én voltam az áttelepítettek első szülöttje Páriban. A letelepedés után Csalava nagyapámat a faluban bírónak választották. Nagy volt az összefogás a kitelepítettek között, mindenben segítettek egymásnak, hogy a családok boldoguljanak. A Szentpéteren ott maradt földek helyett I5 kataszterit igényelhetett egy-egy család.

Az erdő félkör alakban övezte a kis Pári falut, munkalehetőséget, megélhetést biztosított a családoknak. Csemetekertek gondozása, facsemete ültetése, kapálása, új erdők telepítése, fakivágás – ez lett a munka. Letelepedésünkkor a sváb lakosság és a felvidéki kitelepítettek között rokonszenv és barátság alakult ki. Nem haragudtak egymásra, egy volt a sorsuk, egy a bánatuk. A bajban összetart a nép, bármilyen ajkú is legyen. Az általános iskola a templom szomszédságában volt, egy öreg és egy új épületszárnyból állt. Tanulmányainkat a bátyámmal együtt összevont osztályokban végeztük el. Összebarátkoztunk a sváb gyerekekkel, elköltözésünk után is sokáig tartottuk a kapcsolatot személyesen és írásban is. István bátyám jó tanuló volt. Csalava nagyapá nagyon szorgalmazta, hogy „a gyerek tanuljon csak tovább”. Mindig azt mondta: „... mindenemet odaadom, csak az unokáim tanuljanak tovább, .. könnyebb legyen a sorsuk, mint nekünk volt. A tudást nem veszik el tőlük.”

[..] Pedig nehéz időket éltünk akkor, az ötvenes éveket, hatalmas teherként nehezdedtek a családokra a beszolgáltatások. Előírás volt tojást, búzát, kukoricát, disznózsírt, lucernát, szénát ingyen beszolgáltatni. Aki ezt nem tette, arra árverés, börtön várt. Hatalmas volt az adó mértéke, a beszolgáltatás terhe az egyéni gazdálkodókra. Gyűlésre hívták a felvidéki családfőket. Itt jelentették be, hogy aki jobb életet akar, válassza a közös gazdálkodást. Sok huzavona, tanácskozás után nagy kinnal megalakult a Pári Béke Termelőszövetkezet. Ez biztosította a megélhetést, cserébe be kellett vinni a gazdasági felszerelést, állatokat. Volt minden családnak állata, kocsija, vetőgépe, kapálógépe, ekéje. A háztájiban egy tehenet engedélyeztek, szőlőt és konyhakertet. Akadt család, aki városba menekült a toborzás elől. Csalava nagyapám is közelebb akart kerülni a régi hazához, s elindult új hazát keresni. Szőnyben telket vett, és elkezdődött az építkezés. A komáromi selyemgyár bontásánál téglát pucoltak, lassan építgették fel új otthonukat. Sok felvidéki család vett telket Komáromban, Szőnyben.

Mivel itt is betelepülőknek számítottak, „tufélieknek” nevezték őket. Az építkezések során élelmet, szállást adtak és segítettek egymásnak. Így 1959. augusztus I-jén Szőnybe költöztünk. [...]

Igar és Kelkó család

[..] A háború gyötrelmes évei után a csehszlovák kormány magyarellenes politikája nem akart szűnni, és 1947-ben az áttelepítés megkezdődött. Az elsők között került sor családom Magyarországra való áttelepítésére. 1947 tavaszán kaptuk meg a kitelepítésről az értesítést. Falunk Komáromtól I5 kilométerre, északra, a Mátyusföld szélén helyezkedik el. A lakossága tiszta magyar volt abban az időben. Családunk és főleg Édesapám mindig magyar érzelmű ember volt, amit nem is titkolt mások előtt.

A háború után a csehszlovák kormány megszüntette a magyar nyelvű oktatást, nem lehetett magyar nyelven tanulni. Ekkor én kisiskolás voltam, szüleim bíztak abban, hogy lesz még magyar oktatás, titokban egy magyar tanító házaspárhoz jártunk öcsémmel, Igar Vilmossal. A tanítást külön fizetségért vállalták, mivel nekik sem volt más megélhetőségük, a magyaroktól elvették az állampol-

gárságot, állami hivatal nem tölthettek be, még adót sem kellett fizetnünk, ennyire nem tekintettek bennünket egyenjogú állampolgárnak. Az áttelepítést a tanító házaspár sem kerülhette el, ők igazolták iskolai tanulmányainkat, és így nem vesztettünk évet és folyamatos maradt iskoláztatásunk.

Családom kitelepítésére 1947 tavaszán került sor, ekkor a családfenntartó édesapám 49 éves volt. Családunk hat tagból állt, a szüleim, egyik nagymamám és két testvérem. Kitelepítéskor a rokonok és szomszédok velünk együtt sírtak, sajnáltak bennünket, hogy el kell jönni az ismeretlenbe. Ingóságainkat, amiket össze tudtunk szedni magunkkal hozhattuk, még élő állatokat: szarvasmarhát, ökröket, baromfikat is hozhattunk magunkkal. A tehervagonokba napokig pakoltunk, majd elindultunk, de nem tudtuk, hová, milyen körülmények közé érkezünk. Rokonokat, barátokat, szomszédjainkat, házunkat, szülőföldünket, mindent ott kellett hagynunk.

Napokig tartó utazás után a Tolna megyei Szakály-Hőgyész vasútállomására érkeztünk. Itt közölték velünk, hogy egy közeli kis faluba, Kalaznóra telepítenek le bennünket. Addig a Kalaznó falu nevét még senki sem hallotta közülünk. Kalaznó teljes sváb település volt, az onnan Németországba kitelepített svábok helyére kerültünk. A faluban már voltak telepesek, Erdélyből, Bukonivából származók, akik Bácskán, Baranyán, Somogyon keresztül jutottak ebbe a kis tolnai faluba. Házak, kis földet juttattak minden betelepültnek, köztük nekünk is. Mi mint földművesek, továbbra is a földművelésből, állattartásból akartunk megélni. Igaz, ebben a kis zsákfaluban más megélhetési forrás nem is volt.

Az iskoláimat itt fejeztem be kitűnő eredménnyel, de továbbtanulásra nem volt mód.

Édesanyám közben meghalt, a Rákosi-féle beszolgáltatás teljesen felemészttette gazdaságunkat, minden munkáskézre szükség volt otthon.

[...] 1948-ban kaptuk meg a kitelepítési értesítést, a falunkból az utolsók voltunk, akiket áttelepítettek. Nemsokára a kitelepítések is megszűntek. A komáromi vasútállomáson vagonírozunk be. Mindent, amit tudtunk, elhozhattunk magunkkal, de a földek, ház, családtagok és barátok otthon maradtak. Együtt telepítették a családot, apámat, mostohaanyámat, apai nagymamámat és testvéreimet. Velünk jöttek a már férjnél lévő nővéremék, férjével és csecsemő gyermekükkel.

A Tolna megyei Kocsolára telepítettek bennünket. Amikor áttelepítettek, már a svábok kitelepítését megszüntették. Olyan házat utaltak ki nekünk, ahol a sváb család még benn lakott. A kétszobás kis házon kellett osztozni a két családnak, mi hatan voltunk, ők nyolcan. A szűkös körülmények ellenére békességben éltünk egymással. Ahogyan tudtunk, másik házba költöztünk, ahonnan már egy áttelepült család elköltözött.

Áttelepítéskor kaptunk földet, ezen gazdálkodhattunk. Én is az otthoni gazdaságban dolgoztam. 1951-ben behívtak sorkatonai szolgálatra, és 1953-ig voltam katona. Amíg katonai szolgálatomat töltöttem, a beszolgáltatások felemésztték a gazdaságot, apám az állam javára lemondott a földekről, és az iparban próbált munkát vállalni. [...]

Kocsis család

Nagyszüleim, Kocsis Sándor és Kovács Zsófia Szentpéteren éltek, a falu tehető gazdái közé számítottak, 30-40 hold földön gazdálkodtak, volt szőlő, szántó és erdő. [...]

Az 1947-es, úgynevezett „lakosságcsere” egyezmény alapján nagyszüleimet, szüleimet és testvéreimet Kocsolára telepítették. Kocsola sváb falu volt, Braun János házába költöztettek be bennünket. Szüleim visszafogadták a tulajdonost, a ház egyik szobájába helyezték el. Kocsolán házat, 25-30 hold földet kapott családunk. Nem maradtunk ott sokáig, már 1948-1949-ben felköltöztünk Komáromba. Komáromba elsőként ami családunk érkezett a kitelepítettek közül. Szüleim a Madách Imre utcában vettek házat. [...]

Mészáros család

Szülőföldünk Komáromszentpéter. Emberemlékezet óta mindnyájan itt születünk, mint ahogy a család feje, id. Mészáros Bálint is 1870-ben, valamint felesége, Dóczé Erzsébet 1879-ben. Itt éltünk valamennyien 1947 májusáig, amikor Magyarországra, a Tolna megyei Páriba telepítettek bennünket.

[...]

Elkezdünk újra gazdálkodni a lehető legsiralmasabb körülmények között. Kora tavasszal vetünk két silány ökröt, így már két pár befogónk volt, és mintha rendeződtünk volna egy kissé a háború után. Sajnos ez csak a látszat volt. Egyre gyakrabban hallottuk a jelszót: „Madarski za Dunajom”. Ebben az évben kiosztották a „fehér lapokat”, magyar állampolgárok lettünk. Ebben volt akkor egy kis jónak tűnő is. Nem deportálhattak Szudétába. Mindezek ellenére tettük a dolgunkat. Gazdálkodni, dolgozni kellett, ebből éltünk.

[...]

1947 a kálváriánk éve. Az esztendő az előzőekhez képest anyagilag jobb helyzetben kezdtek. Vártuk életünk egyik legnagyobb eseményét, az első gyermekünk születését. Boldog és ijedt várakozással. Már volt olyan „fehér lapos”, akinek kijelölték telepítése időpontját. Nekünk nem volt még dátumunk. Éppen ezért paraszti makacssággal túrtuk a földet. Az utolsó darabokat szántottuk a Nyitra mellett. Ott is éjszakáztunk, hogy elvégezhessük. Az úton másoktól tudtam meg, hogy fiam született. A következő egy hét alatt amúgy sem felhőtlen boldogságunk kétségbeesésbe fordult. A keresztelő után két nappal azonnali költözésre kaptunk utasítást. Allítólag más, itthon maradt „reszlovakizált” falubéliek miatt kellett Vilmos bátyámékkal együtt soron kívül kitelepülnünk. Egy pokoljárás következett.

10-12 nap alatt egy 60 holdas gazdaság ingóságát szállításra előkészíteni, továbbá egy kétételes csecsemőt tehervagonba rakni két hét időtartamra. Éjjel-nappal dolgoztunk, takarmányt préselni, ládát szegezni. Élő állatot vagonírozni. A szállítást vadidegen emberek végezték, „csáki szalmája mindenünk”. Mindezekon túl a bizonytalan, ismeretlen jövő. A komáromi állomáson volt a berakodás. Sertésállomány, baromfiak ketrecekben, ládáiban. Ezeket etetni, itatni, hisz nem vágásra mentek. A számosállatot könnyebb volt berakni, mert csak szarvasmarháink voltak, és ezek jobban tűrték a vagonírozást. Nekünk egy vagonba került négy ökrünk és még valakie kettő, egy másik vagonba kerültek a tehenek és növendékek. Ezeket közel tíz napig itt tartani, a teheneket fejni. Csupa trágya volt minden. Volt ugyan beiktatva a menetrendbe egy-egy állomáson etetés-itatás, de ezeket nem tartották be. Még rosszabb helyzetben voltak a lovas gazdák. Ezek a lovak megvadultak már az állomás hangzavarától is. Vagonba menni pedig végképp nem akartak. Szegény Vilmos bátyám azt mondta, lökjük a Dunába őket. Pedig valaha a menyasszonyát szerethette csak jobban, mint a lovait. Én aztán, az öreg csődörhuszár, mint Hány János a frankokkal, úgy elbántam velük. Zsákot a fejükre, rudazókötel a nyakukba, a vagon ellenkező oldalán a kötelet annyian húzták, ahányan hozzáfértek. A lábukat megfeszítették, úgy húztuk be őket, hogy egyet sem léptek. Nem tudom pontosan, kilenc vagy tíz vagonunk volt tele. Kosdi papáék (apósom), Gergő bátyámék (anyai nagybátyám), Vilmos bátyámék (apai nagybátyám) és mi voltunk egy egész szerelvény. Kurd-Csibrák állomáson ébredtünk egy esős reggel. Azt mondták, tovább nem visznek, de hogy hová leszünk, még senki nem tudta. Mondanom sem kell, hogy rémes hírek keringtek ezzel kapcsolatban. Két nap után visszatolták a szerelvényt Szakály-Hőgyész állomásra. Ott volt egy kirendeltség, amelynek a tisztviselői diszponáltak felettünk. Úgynevezett telepvezetők voltak, ismerték a telephelyek befogadóképességét, és birtokukban voltak a leltáraink az otthoni javakról.

Ezek figyelembevételével irányították jól vagy rosszul a családokat. Úgy szólt a tervük, hogy az egész szerelvény Páriba megy, csak mi és Vilmos bátyámék megyünk Kalaznóra, ami be van már telepítve, de igen szép két porta vár ránk. (Ez igaz is volt.) Nagypapa azt mondta, nem megyünk máshová, mint a többiek. Az ügyintéző igen háborgott, de beleegyezett.

Aztán jött a kínos meglepetés (hogy szándékosan-e, nem tudom), olyan portát kaptunk, hogy otthon a részaratóink is különben laktak. Sem a telkek, sem a gazdasági épületek nem voltak jók, a ház pedig dülöfélben. Már mindenki bent volt Páriban, csak én voltam az állomáson az ökreinkkel. Nem láttam sem a falut, sem a házat, csak a híreket hallottam a kapott portáról. Később este jött egy vasutas azzal, ha vállalom az állatok lábön történő elhajtását, rámpára állítja a vagon. Így aztán dicstelenül egyedül és gyalog érkeztem éjfél után Páriba. A látvány lehangoló volt, és nem

is enyhült soha. Sok vagon holmink le volt rakva Szemecpusztán, mert a sár miatt az autók nem tudtak bemenni a faluba. Amit megtaláltunk, szekereztük be napokig.

Rosszul ment a földjuttatás is. A mi házunkhoz semmi föld nem tartozott. Ezért más házak tulajdonosaitól osztottak nekünk is. Ezek a gazdák, bár sorstársak voltak, nem szívesen vették, hogy a miénk lett, amit az övékének vélték.

Nem nyugodtunk bele, hogy mi, akik a falu egyik legszebb portáját hagytuk otthon, egy putrit kapjunk helyette. Elkezdődött egy hatalmas kálvária a ház jobbra cserélése érdekében. Sajnos ez igen nehéz feladatnak bizonyult, mert Párirra kitehették a „megtelt” táblát. Olyan ház, ami minket megilletett volna, egyáltalán nem volt. Kértünk még egy házat két család mivoltunkra hivatkozva. Kaptunk is a Szőlő utcában egy csinos kis házat. [...]

Molnár család

[...] 1947. május 28-án jött a postás, és egy értesítést kaptunk. Felszólítás volt az a javából: a mi családunk is áldozatul esett a lakosság csere, vagyis az áttelepítés szörnyűségeinek. Mindenki ideges volt a faluban. Volt, akinek a fele családja ott maradt, volt, akit egész pereputtyostul útnak indítottak.

Szentpéteren rokona volt mindenki mindenkinek valamilyen úton-módon. Nagy volt a riadalom és a szomorúság a faluban. Szerettünk ott élni. Földműveléssel, állattartással foglalkoztunk. A család megélhetését biztosította az a 22 kat. hold, amit műveltünk. Ennek vége. Ki tudja, hova vet a sors, ki tudja, látjuk-e még egymást valaha? A rokoni szálak még erősebbé kötődtek, mint azelőtt voltak.

1947. június 2-án jöttek a teherautók, és megkezdődött a kitelepítés. Pakoltuk mindenünket, amink csak volt, ki tudja, jó lesz még valaha. Az észak-komáromi állomáson vártak a vagonok a berakodásra. Felfegyverzett katonák őrizték, és azt is kiabálták: „za Dunaj”. Ne künk 4 vagon telt meg a holminkkal. Bútorok, állatok, ennivaló és a család minden szükséges holmija.

A gyerekek kicsik voltak, gondolnivaló, hogy milyen érzések keringtek bennünk. 1947. június 2-án 17 órakor indulás a komáromi állomásról, másnap hajnalban megérkeztünk a szakályhőgyészi állomásra. Egyáltalán nem tudtunk semmit, hogy hova kerülünk, mi lesz velünk. A teherautók ott voltak, és megkezdődött a kirakodás. A falut, ahova vittek bennünket, úgy hívták Kalaznó, Tolna megyében van, Szekszárd felé. Nagyon messzire kerültünk az óhazától.

Kalaznón egy sváb család házát kaptuk meg, de már üresen, mert elköltöztették onnan őket. Minőségre hasonló volt a szentpéterei házunkhoz. Hosszú gangos-faragott oszlopokkal. Két szoba és két konyha volt benne. Egyik szoba padlós, a többi földes talajú volt. Az udvar hátsó részén pedig istálló és ólak álltak. A kert vége már a domboldal volt.

Az első évben II kat. holdat kaptunk. Ezeket a földeket egyénileg műveltük, megtermeltük az etetnivalót az állatoknak, s nekünk magunknak a kenyérnek valót. A földeken gyapotot és dohányt is termeltünk, ezeket eladásra. Ez biztosította a megélhetésünket. A földeket feleséggel, gyerekeimmel és apósomékkal műveltük, mivel őket is oda telepítették. [...]

Papp család

A csehszlovák-magyar lakosságcsere családunkat is érintette.

Az erről szóló értesítés, a „fehér papír” Pozsonyból érkezett 1946 decemberében. Anyámék 1946. december 12-én kötöttek házasságot. Az értesítés kellő hangulatot teremtett! [...]

A kitelepítés előtt 1947. május 30-án leltárt vettek fel az ott maradó ingatlanokról: lakóház, pince, istállók, ólak, kutak, pajta, szántóföld, rét, legelő, szőlő, gyümölcsfák, az erdő fáról db és fajta szerint. A becsült terméstről: szőlő, gabona, kukorica, cukorrépa, dohány. Ezek a leltárok ma is a család birtokában vannak. 1947-ben a termést már nem a tulajdonosok takarították be.

Minden mozdítható dolgot összecsomagoltak, teljes mértékben elhoztak mindent, ami egy házban és gazdaságban volt: ruházat, bútorok, konyhai eszközök, vetőgép, eke, mindenféle gazdasági eszköz, szekér, tehének, baromfi: tyúk, csibe, kacska, liba, sertések, fából készült sertésólak,

széna, szalma, tűzifa, boroshordók, prés, daráló, kádak. Mindent fel sem lehet sorolni. Ezt a sok holmit úgy kellett csomagolni, hogy bírja a szállítást. Az északkomáromi állomásra vitték a teherautók a családokat, ott kerültek vagonokba ingóságokkal együtt.

Senki sem tudta, hová fog kerülni! Az út hosszú volt és nehéz. Az utazás alatt haltak is, születtek is. Nem volt könnyű ezeket át- és megélni. Az állatok ellátása sem volt egyszerű ilyen körülmények között. [...]

Az útvonal: Komárom, Érsekújvár, Párkány, Szob, Zebegény, Nagymaros, Kismaros, Verőcsmaros, Vác, Sződliget, Göd, Dunakeszi, Rákospalota-Újpest. [...] Az út vége Pári volt. Ez egy kis Tolna megyei sváb falu, alig volt ott néhány magyar anyanyelvű lakos. Az ide érkező felvidékiek a Németországba kitelepített svábok házait kapták meg. A sváb családokat – akik itt maradtak – pedig 2-3 családot is egy házba zsúfoltak össze. Nem volt könnyű a helyzete egyik félnek sem!

A szentpéterieknek nehéz volt a sík terep után a dombokhoz szokni. A falu határa jóval kisebb volt, mint odahaza, ezért itt maximum 15 hold földet kaphatott az is, akinek otthon 30, 50, vagy 100 hold földje volt is. A szőlők meredek dombokon voltak, nehéz volt a megmunkálásuk. [...]

Szentpéterről 156 családot hoztak Magyarországra. Ez 648 embert érintett. A 156 családból 83 került Páriba 317 fővel. Egy településről egy helyre ennyien más településekről nem kerültek. [...]

A sváb házigazdákkal is jó volt a kapcsolatuk. Ők is megértették, hogy nem a saját akaratukból jöttek ide lakni a felvidékiek. Később vegyes házasságok is lettek.

A mi családunk református vallású. Páriban a betelepítésig csak római katolikusok éltek. A katolikus családok automatikusan csatlakoztak az ottani közösséghez. A reformátusoknak új hely kellett. Templom nem volt, így egy családi házat kaptak meg, ahol imaházat tudtak kialakítani. Vasárnap és ünnepnapokon Tamásiból jött a lelkész istentiszteletet tartani. Ez is összetartó erő volt.

Kürt

Nagy család

[...] 1948-ban, az áttelepítés idején tizenhárom éves voltam. Az egész családot nagyon megrázta az áttelepítés híre és annak a bizonyos „fehérlap”-nak az érkezése.

Szerettük a falunkat, a házunkat, a falunkban élő embereket. Apám több segéddel, inassal dolgozó szabó, anyám varrónő volt, a falu megbecsült polgárai. Apámat a helyi labdarúgó csapat elnökévé, az önkéntes tűzoltóság parancsnokává, az ipartestület elnökévé választották. Tisztelték, szerették.

Magyarországi szlovákok érkeztek a faluba „háztűznézőbe”. Kiválaszthatták a nekik tetsző házakat, ingatlanokat. Természetesen a miénket elsőnek kinézték, modern volt és szép. Fehérlapot kapott apám nővére és családja, az apai nagymamám, a Szőgyénben lakó anyai nagymamám és a vele lakó nagynénim is. 1948-ban, az év végén befejeződött a kitelepítés, így a szőgyéni rokonok már a helyükön maradhattak, nagy szomorúságunkra, hiszen nehéz volt elszakadni tőlük. Az utolsó, a faluban töltött vasárnapon az egész falu népe feketébe öltözve jött a templomba, itt búcsúztattak minket és a többi harmincöt családot, mindenki sírt.

Felajánlották nekünk már korábban, hogy csak egy papírt kell aláírunk, hogy szlovákok vagyunk, csak kényszerítettek a magyarságra. Legalább az apám tegye meg. Ő büszkén elutasította őket: „Senkim sem volt szlovák, becsületes volna, ha megtagadnám a magyarságot? Vállalom a többiekkel a közös sorsot, talán így nekik is könnyebb lesz.” Nem örültek neki, viszont mennünk kellett. A szívem fáj a barátaimért, gyermekkorom helyszínéért. Egyszerre éreztem magam felnőttnek és öregnek. Úgy éreztem, hogy vége a világnak. Eljött a csomagolás ideje. A szomszédok és rokonok segítettek, szóltanul, szomorúan. Segíteni nem tudtak, a vigasztalás meg nem ért volna semmit. Még utoljára elmentünk a temetőbe, apai nagyanyám zokogva búcsúzott az ott nyugvó férjétől, lányától. Soha többé nem látta a sírjukat.

[...]

Elérkezett az utolsó nap, október 15. MATEOSZ teherautók jöttek, rakodókkal. A szomszédok és rokonok segítségével felrakták a holminkat az állomáson várakozó szerelvények vagonjaiba. Keserves, utolsó búcsú volt ez, hiszen úgy hitte mindenki, hogy soha többé nem találkozunk. Végleg elhagytuk az otthonunkat!

Megpróbáltuk az egyik vagonat lakhatóvá tenni, mert nem tudtuk, hogy hová megyünk, és mennyi időt kell itt tölteni. Egy-két napig éltünk itt. Három szerelvényel indult a harminchat család. Ezzel egy időben érkeztek, még láttuk a helyünkre települő szlovákokat is. Összesen három vagonnal jöttek, nem volt semmijük.

Az állomáson tudtuk meg, hogy a Bakonyba kerülünk Mi, gyerekek, kicsit elfelejtettük a szomorúságot. Kalandos történetnek tűnt a vagonban utazás, bakonyi betyártörténetek izgattak minket...A szüleink nagyon félték az ismeretlentől. A vagonra nemzetiszínű zászlót szegeztünk, amit a szobi határállomáson káromkodva törtek le a szlovák határőrök.

Rákosrendezőn osztották el a vagonokat. A családok egy részét – minket is – Székesfehérváron keresztül Kisbérre küldték. Odajöttek újra a MATEOSZ-ok, és a családok felét Bakonysárkányba, minket pedig Akára szállítottak. Ide telepítették apám nővérét és velük együtt az édesanyját is.

Aka nagyon szép fekvésű, jelenleg Komárom- Esztergom megyei, Bakony- széli kis község. Hét kilométerre az állomástól, az útja akkor csak a kocsik által kitaposott föld, mindig az időjárástól függő állapotban.

A teherautó tetején ülve, félve ereszkedtünk le a völgykatlanban meghúzódó faluba. A helyi, zömmel német anyanyelvű családok idegenkedve, barátságtalanul fogadtak minket. Nem is csoda, hiszen onnan meg a németeket telepítették ki sokkal rosszabb körülmények között. Ők is nagyon hiányoztak a faluban. A vagyonukat pedig felélték, elherdálták a kalandor, belföldi telepések. Később, miután megismertek, megszerettek, befogadtak minket. Mi szerencsére egy kitelepített iparos házat kaptuk. Szoba, konyha beépített kemencével és egy másik helyiség, földes, ez volt a tulajdonos cipésműhelye. A többi család sokkal kedvezőtlenebb helyre került. Elég kicsinek bizonyult az új otthonunk, alig fértünk el benne.

Nehezen értettem meg, hogy a magyarságunk miatt kerültünk ide, itt meg a németek nem akarnak magyarul beszélni velünk. Lassan elkezdtük az új életünket. Beírtak minket a két tantermes iskolába. Engem a korom alapján a „felsősökébe”. Ketten voltunk nyolcadikosok. A megélhetésünk bizonytalanná vált. A kis faluban nem volt szükség szabóra. Annyi földet kaptunk, hogy megtermelhettük a napi szükségletet, kenyeret házilag kellett sütni, a kis szatócsboltban kevés dolgot lehetett kapni. A politikai élet is rosszabbodott, minden faluban kellett kulákokat választani, Aka sem maradhatott ki. A szomszédban lakott az idegen, jó káder tanácselnök és a rosszindulatú, irigy felesége, természetesen apám lett az egyik választott a kettő közül. Köztudott, hogy az akkor mit jelentett.

Apám kénytelen volt más munkát keresni. [...]

Martos

Jóba család

[...] 1947-ben Martoson is kiosztották az úgynevezett fehérleveleket, majdnem az egész lakosságnak. Hiszen az összeíráson mindenki magyarnak vallotta magát. Ezen a fehérlevélen az állt, hogy a csehszlovák magyar csereegyezmény alapján őket Magyarországra telepítik. Ezek után örültünk is, meg féltünk is. Annak örültünk, hogy most már Csehországba nem visznek bennünket, de attól féltünk, hogy a Szent István ezer éve alatt őseink által ösz- szegyűjtött földek elvesznek. És ez be is következett. Hiszen a parasztembernek a vagyona a földje volt, ha volt pénze, földet vett.

Martosnál az első csoportba hat családot jelöltek ki az 1948. május 5-i telepítésre. Ezek a családok soron kívül megkapták a vagyonukkal a telekkönyvi kimutatásokat, és a leltárosok min-

den családnál minden ingatlant, még a fákat is felleltározta. De később rájöttünk, hogy ennek semmi értelme. Időt adtak a csomagolásra, melyben a rokonok is segítettek. A Balla-családban a legidősebb Balla ez idő alatt felakasztotta magát. Ő így otthon maradt, eltemették.

Közben már megjelentek a Magyarországról önként jelentkező, szlováknak mondott családok. Ezeknek szinte semmijük sem volt. Csak a nagy csehszlovák propaganda nyomására a jobb élet megteremtése érdekében jöttek Szlovákiába. Ők a szlovák kormánytól már a vonaton kaptak 100.000 korona gyorssegélyt.

Az én szüleim egyik házát is egy bányászcsalád kapta meg, és vele az 1938-ban épült 60 méter hosszú L alakú, megtöltött gazdasági épületeket, meg az 50 hold földet. A földeket bevitték ott is a termelősövetkezetbe, de a haszonbérből ők ma is könnyen élnek. Mivel a szüleimnek két háza volt, mert egyiküknek se volt testvére, én már a feleségemmel meg hat hónapos kisfiunkkal külön laktunk. Mivel azonban az összeírásnál én is szerepeltem a listán, így nekünk is mennünk kellett.

1948. május 5-én megjelentek a magyarrendszámú Mateosz-teherautók rakodókkal, de ott volt a szlovák csendőrség is. Ezek az emberek mindent felraktak, és vitték a tizenöt kilométerre lévő hetényi állomásra. Ott az előre elkészített marhavagonokba mindent beraktak, semmit nem kímélve. Egész nap tartott, mire a hat családot bevagonozták. Megtelt egy egész szerelvény.

A feleségem szülei, három testvére és mind a hat családnak a rokonsága ott volt elbúcsúzni, várták, hogy elinduljon a vonat. Már este volt, de a vonat nem indult. Sírtunk mindannyian. Nekem még most is hullanak a könnyeim, hogy ezeket a sorokat leírom ennyi év után. Én annyira szerettem a falumat, én még mindig martosinak mondom magam. Este azután a rokonok hazamentek lovaskocsikkal. Mi meg a marhavagonokba berendeztünk szalmazsákokból fekvőhelyeket, a sparhelt kéményét a vagon ablakán kiveztük, és csináltunk főzési lehetőséget. Kellett, mert ott volt a hat hónapos kisfiú is. Valamikor éjjel indult el a vonat. Szobnál léptük át a határt. Az irány Tab volt, de Szobnál megváltoztatták, Keszőhidegkút-Gyönk lett. Szobon egész nap álltunk, mert a csehszlovák koronánkat itt váltották át forintra. Egy magyar forintért 14 koronát kellett adni. Szobról megint valamikor éjjel indultunk, Pesten keresztül. A sok zötykölődésben szinte minden összedőlt a vagonokban. Ahol megálltunk, azonnal szaladtunk vödörrel vizet keresni az állatoknak. Vizet a vagonokban nem tudtunk tárolni. Az asszonyoknak a teheneket is meg kellett fejni, mert a kicsiknek a tej is kellett.

Nyolc napig tartott ez a kényelmetlen utazás, már minden összedőlt, mire megérkeztünk a keszőhidegkúti-gyönki állomásra. Gyönk onnan kilenc kilométerre van Az állomáson szintén bizottság fogadott bennünket, meg a Magyar Mateosz-autók a rakodókkal együtt. A bizottság itt megadta a szállítóknak a címet, hogy kit, hová vigyenek. Ismét késő este lett, mire behurcoltak bennünket egy sváb udvarba. Az udvar közepére mindent ledobáltak, még a sváb is ott volt, meg az állatai is. Ennek a svábnak két háza állt egymás mellett egy bejáróval.

Mi a kisebbiket kaptuk meg, a szüleim mellett külön házszámmal. Már késő este volt, mire beértünk Gyönkre. A sok holmi az udvaron összedobálva. Az állatokat be tudtuk vinni az istállóba a sváb állatai mellé, mi meg szalmazsákokra fektedtünk, és elaludtunk, mert annyira ki voltunk merülve. [...]

Nagysalló

Tokodi-Borza család

[...] Sajnos, amikor 1947-ben elkezdődött a lakosságcsere, véget ért egy szép szakasza az életünknek. Házról házra jártak összeírni azokat, akik magyarnak vallották magukat. Megkaptuk a „fehér lapot”. Pár nap múlva megérkezett egy levél, amelyben tudatták, hogy kitelepítenek bennünket, és az első három-négy között leszünk. A legszükségesebb ingó vagyónkat vihettük csak magunkkal. A jó szomszédok és a rokonok segítségével könnyebben ment a pakolás, és ők főzték és sütötték az útravalónkat is. Eljött az utolsó nap, amikor nagy teherautókra felrakták az ingóságainkat. A nagysallói állomáson vagonírozta be bennünket.

Nagy volt a sírás-rívás, amikor elbúcsúztunk a szeretteinktől és a temetőben hagyott családtagoktól, rokonoktól. Hétfői nap volt, amikor elindult velünk a szerelvény.

„Ez a gőzös, jaj, de nagyon robogott,
mikor minket a hazánkból kihozott.
Fekete gőzös vigyél vissza a hazánkba,
hadd borulok édesanyám sírjára”

A szobi határnál keltünk át. Budapestre indultunk tovább, onnan pedig az úti cél Bonyhád volt. Minden nagyobb állomáson megálltunk megitatni az állatokat. Én is mindig elengedtem a kedvenc kutyámat, Pisztolyt szaladgálni. Szobnál viszont annyira elcsatangolt, hogy a vonatindulásra nem ért vissza, így ott maradt. 1947. május 21-én, pünkösd szombatján értünk a bonyhádi állomásra. Itt minden családfejt bevittek a faluba, Aparhantra. Megmutatták, melyik házba költözhetünk. Igyekeztünk minél előbb beilleszkedni az új faluközösségbe. Szüleim nagyon dolgozók és ügyesek voltak. Cukorrépa- és dohánytermesztéssel, törzskönyves állatok tenyésztésével foglalkoztunk. Mintagazdák lettünk, több oklevelet is kaptunk.

Telt az idő, férjhez mentem Váraljára, egy komáromszentpéteri fiúhoz, Tokodi Andrásához.

Az ő családja is kitelepített volt. Itt született meg a fiam. Nemsokára államosították a földeket, és mi beléptünk a helyi termelősövetkezetbe. Bevittük a földünket, a lovakat, és itt újra semmiből indultunk építeni a jövőnket. Férjem Dombóváron elvégezte a traktoros iskolát, és a termelősövetkezetben dolgoztunk.

Kis idő múlva már útlevéllel lehetett Szlovákiába menni. Látogatóba mi is mentünk a férjem nagyszüleihez Komáromszentpéterre. Komáromban sok ismerősünk volt, nagyon megtetszett a város, és hogy közelebb legyünk a szülőfalunkhoz, mi is ideköltöztünk. [...]

Csehországba deportált családok visszaemlékezéseiből (részletek)

Izsa

Hajtman Jánosné Szabó Margit

„Mikor dolgozni lehetett a földeken, már hajtottak is ki bennünket.”

A mi történetünk bizony nagyon keserves. A családomat 1946 decemberében telepítették ki. A lányom két éves volt akkor. A Káptalan utcában laktunk, dédapáékkal együtt, két család egy szobában, szegények voltunk. Mikor megtudtam, hogy visznek bennünket, nagyon elkeseredtem, mivel a Gizikének 40 fokos láza volt. Elküldtem a férjemet az orvoshoz, hogy adjon nekünk felmentést az utazás alól. Szó sem lehetett azonban engedményről. Másnap teherautókkal jöttek értünk, a katonák mondták, hogy mindenképpen mennünk kell. A komáromi állomáson vagonírozottak be bennünket, marhavagonokba. Lajosócky Janiék a vagon egyik felében, mi a másikban kaptunk helyet. A földön feküdtünk. Brünnig utaztunk, ahol vizet vettünk. Jani kiugrott a vagonból és szeten hozott a péterkályhába. Szerencsére ezért nem büntették meg.

Délelőttre érkeztünk Éáslavba, ahol jöttek az „adjungok”. Mi utoljára kaptunk szállást, mivel nem voltunk megfelelő munkaerő. Estére értünk a majorba, Koudelovba. Egy óriási terembe vittek, ahol kilenc priccs és egy nagy, rakott sparhelt állt. Sírtam, hogy mi lesz velünk, meg a kislánynyal. A kislányt rongyokba takartam. A szomszéd helyiségből hangokat hallottam, öreg nyugdíjasok laktak ott. Mivel szlovák iskolába jártam, elég jól tudtam szlovákul, hát próbáltam velük beszélni. Bekérezkedtünk hozzájuk, de ők nagyon féltek tőlünk. Azt beszélték, hogy cigányok vagyunk. Megnyugtattam őket. Végül a Gizikét sámlira ültették, teával itatták, én is leültem egy székre. Idővel megszerettek bennünket. Ha a városba mentem, vigyáztak a kislányra. Később Jarka vigyázott rá.

A felügyelő értünk jött, kérdezte, miért nem megyünk vissza a nagy terembe. Mondtam, hogy ott nagyon hideg van. Egy éjszakát mégis ott töltöttünk, de másnap elmentem az intézőhöz, és más, kisebb helyiséget kértem. A kovácsműhely mellett kaptunk egy kis szoba-konyhát. Mondták, hogy nem jó helyt van a lakás, mert a közelében megy a vonat. De nem bántuk, behurcolkodtunk, bár nem volt sok holmink. Egy bölcső, egy priccs és egy láda.

Mikor dolgozni lehetett a földeken, már hajtottak is ki bennünket. Még az ablakomon is bezörgettek. A Gizikét magára hagytam. A bölcső rácsain keresztül húztam madzagot a gyerek nyakáig. Fél napra mentem dolgozni, addig le volt kötve. Nyakába innivalót akasztottam, mutattam neki, hogyan használja a kezeit. Tizenhárom sor répát adtak, azt egyeltem. Később szénát gyűjtöttem, tehenet fejtem. A Jani etetett, ganét hordott. Sokat szenvedtünk, bár az utolsó időszak már jobb lett. Tudták, hogy mi is rendes emberek vagyunk. Havonta 920 koronát kapott a család. Tehénvaját többször adtak, jegy nélkül. Később masináztunk, a dobon is dolgoztam, répát szedtem. Én többet kiharcoltam magunknak, mert tudtam szlovákul.

Adtak pár koronát. A város főterére jártunk mi, magyarok vásárolni ezt-azt. Némileg bele nyugodtunk a szegénységbe. Karácsonykor a férjem még kis fenyőfát is hozott. A következő év nyarán már a határban dolgoztam. [...]

A Sáríka 1948 áprilisában született meg. [...] Sáríka születése után már nem hajtottak annyira. Ekkor már erős honvágyam volt. Írtam haza, hogy befogadnának-e. A hazajövetel szörnyű volt. Háromszor is jártunk az állomáson, beszélünk az állomásfőnökkel: viszünk neki valamit, csak ne figyeljen ránk. Először egy zsák búzát vittünk. De akkor már ott voltak a rendőrök. Nem engedtek el, összepakoltunk, visszamentünk a majorba. Reggelig sírtunk. Jani mondta, hogy ne próbálkozzak többet. Két nap múlva ismét elmentem az állomásfőnökhöz. Azt mondta, hogy nem szól semmit, a gyerek kocsit felveszi, mint poggyászt, a jegyeket ideadja, bújjak el. Akkor cukrot vittem neki.

A két gyerekkel indultam el, a vonatra szinte utolsónak szálltam fel. Egy úr segített elhelyezkedni. A kislány csak beszélt, de a férfi mondta, ne féljek. Jött a kalauz, de a férfi szólt neki valamit, és aztán ismét visszajött, összepakoltunk, egy külön fülkébe kerültünk. Brünmben figyelni kellett, mert sok vágány volt.

Felszálltam a vonatra, sokan voltak. Fiatalokkal utaztunk, akik játszottak a gyerekekkel. Pozsonyban nagyon sajnálkoztak rajtunk az emberek. Az állomáson akadékoskodtak velünk, de mondtam, hogy nem fordulunk vissza, mert nincs Csehországban senkink.

A komáromi állomáson nem kaptuk meg a babakocsit. Vonszoltam a gyerekeket magam után. Izsára bizony gyalog mentünk. Két lovaskocsi jött velünk szembe, szerencsére a rokonunk jött. [...] Jani hazaszökött utánunk.

Borzasztó volt a sorsunk, de Csehországban az utolsó időszak már elviselhetőbb volt. A szörnyű hónapokat mégsem lehet elfelejteni. Néha még felidézem mindazt, amit akkor átéltünk. Nehéz idők voltak.

Izsákné Hajtman Ilona (1935)

„Izsaiak voltak a bizottságban, azokon múlt, kit fognak kitelepíteni.”

[...] 1946. december 6-án deportáltak bennünket. [...]

A gazdagokat Magyarországra vitték, a szegényeket Csehországba. Akinek sok földje volt, meg nagy háza, azt Magyarországra telepítették, a svábok házába. Az izsaiak házába meg békecsabaiak költöztek. Magyarország több településére kerültek izsaiak, Kocsolára, Diósberénybe. A férjem nagynyjáié a kanász házát kapták meg Kocsolán. Irén néniék szintén Kocsolára kerültek, ahol egy sváb kőműves házát kapták. Ez a sváb később visszajött Németországból, megváltotta a házát, Irén néniék pedig Szőnybe költöztek, hogy legalább az izsai harang hangját hallhassák.

Családomat decemberben vitték el. Apu hozta a hírt reggel, hogy mennünk kell, készüldjünk. Amink volt, azt elvihettük, nem volt megszabva a mennyiség. A baromfinak már elkészítettük a ládákat. Tyúkot, kacsát vittünk magunkkal. Teherautóra pakolták fel a holminkat, egyenesen a komáromi állomásra vittek minket. Két család került egy vagonba, mi Gelle Józsi bátyámékkal együtt. Tiltakozni nem tiltakozhattunk, hiszen katonák jöttek értünk. Egy juharfa törzsét karoltam át, és a katona sírva próbált elvonszolni onnan.

A katonák is sírtak. A házunkat nyitva hagytuk, később idegenek költöztek oda. Nem volt nagy házunk. Úgy tudtuk, hogy mezőgazdasági munkára visznek el. Apukám sosem szerette ezt a munkát. Az út során az állomásokon kaptunk ennivalót, virslit, gulyást. A vagonban kályhával fűtöttünk, amit itthonról vittünk. Szalmazsákon feküdtünk. A kis Ernő öcsémnek tejet vittünk, nagymama kalácsot sütött az útra.

Čáslavban mellékvágányra húzták a vagon és a cseh gazdák jöttek válogatni közülünk. Kérdezték, hány munkaerő van a családban. Apu mondta, hogy egyedül ő az. Apu tudott velük beszélni, mert Jozefovban katonáskodott. A magángazdáknak munkásra volt szükségük, nem gyerekekre. Kérdezték is, hogy minek jelentkeztünk munkára. Talán fogalmuk sem volt arról, hogy mi nem önszántunkból mentünk oda. A vagonra az volt kiírva, hogy önkéntes munkások. Az állomásról Koudelovba kerültünk, bár nem kellettünk senkinek sem. Bizony volt olyan házaspár, ahol az asszony terhes volt s csak a férfi tudott dolgozni. A majorban ábécé sorrendben osztottak el bennünket. Koudelovban németek is voltak, csíkos ruhában jártak. A major szintén egy németé volt, akit elhajtottak onnan, talán 25 kilós csomaggal. A kastélyban az intéző lakott. A többi izsait a környező falvakban helyezték el, így Škovicén voltak a Kurucz Máriaék, a Mártonék. Azok is ketten voltak, két asszony. Mi egy majorba kerültünk a marcelházai Marcinkóékkal, Irecki Gyusziékkal, Jani bátyjékkal, Németh Ferencékkal [...]

Az iskolában nagyon jók voltak hozzánk. Tízórára levest kaptunk. Első évben ez állt a bizonyítványomban: „Pro neznanos českého jazyka je neklasifikována”, azaz hogy a cseh nyelv ismerete hiányában nem voltam osztályozható. Kezdetben meg se szólaltam az iskolában, de úgy

megtanultam csehül, hogy a csendőrök egy alkalommal azt kérdezték apukámtól, hol tanulta meg ilyen jól a gyerek a nyelvet.

A majorban egy emeletes ház földszintjén laktunk. Minden család lakása egy szoba-konyhából meg egy előszobából állt. Szenet hazulról vittünk. A majorban voltak tehének, borjak, disznók, lovak. A kertészetben zöldséget, spárgát, egrest, ribizlit termesztettek. Anyukám többször sírva jött haza, mert a kertész azt mondta neki, hogy soha nem térhetnek haza. Anyu meg el is hitte. A kertészetben télen is volt munka. A melegágyat készítették, szitálták, rostálták a földet. Az aszparáguszt kilóra adták el. Hosszú virágágyást is készítettek, a piacon adták el a virágot. Apuék fönt, a Szudétákban kaszáltak és szénát szállítottak a majorba. [...]

1949 februárjában jöttünk aztán haza.

Szalka

Czóderné Szíró Ilona (1941)

„...egy volt a sorsunk a kitelepített németekével.”

A Beneš-dekrétumnak én is szenvedő alanya voltam. Igaz, hogy akkor még csak hatéves voltam, de a történetekre jól emlékszem. Mert a múltat nem lehet elfelejteni, sem kitörölni annak az emlékezetéből, aki ezt átélte. Igen, 1946. decembert írtak akkor, amikor a második világháború borzalmai után azt hittük, békében ünnepelhetjük a második karácsonyt, Jézus születését. A várakozás csak remény maradt. Mert az akkori nagyhatalmak döntöttek sorsunk felett. Aztán csak később tudatosult bennem, hogy miért. A szüleim parancsba kapták, hogy minket is visznek Csehországba.

Néhány napot adtak a csomagolásra. Ami élelem, ruhanemű, takaró (dunya, pokróc) volt, egy katonai teherautóba felpakolták. A rokonoktól, ismerősöktől sírva búcsúztunk el. A párkányi vasútállomásra vittek, ahol egy teherszállító vagonba raktak fel bennünket a szerény holminkkal együtt. A vagonban nem volt fűtés, a meleget csak a leheletünk adta. Hogy ne érezzük magunkat egyedül, még egy családot raktak oda három kicsi gyerekkel. Mi öten voltunk testvérek, és abból négyen tíz éven aluliak. Az út sokáig tartott, mert a szerelvényt többször mellékvágányra tolták, így órákig álltunk, vesztegeltük a nagy hidegben. Számunkra egy örökkévalóságnak tűnt, amíg odaértünk, nem emberhez méltó körülmények között – négy-öt napon át tizenkét ember számára a vagon volt a háló, az ebédlő! A kis- és nagydolgainkat is ott végeztük el. Mai szemmel nézve a legszigorúbb elítéltnek is különb sora volt.

Aztán végre megérkeztünk a végállomásra, Podbořanyba, ami szudétanémet terület volt. Ott mindenkinek ki kellett szállni a vagon mellé, ahol a gazdák már vártak ránk. Mi is ott álltunk a térdig érő hóban, 20- 25 fokos hidegben, olyan öltözékben, mint amilyen akkor, a front után került. Azokat a családokat választották ki először, ahol több volt a munkaerő. Mert olyan volt az, mint a vásár, ahol a rabszolgákat válogatják. A sokgyerekes családok maradtak utoljára. Így mi is.

Azóta már eltelt néhány évtized, de azt a telet nem felejttem el soha. Főleg azt, hogy mennyire fáztam, és már majdnem csonttá fagyunk, amikor mi is sorra kerültünk. Minket, gyerekeket egy lovas kocsiba raktak, és egy kis faluba vittek, Podbořanytól tizenöt kilométerre. Ott édesapám és legidősebb testvérem, aki akkor tizenhat éves volt, állatokat gondoztak, nyáron a mezőgazdaságban dolgoztak. Édesanyám nemigen tudott munkát vállalni, neki otthon került dolog. Én ott lettem volna tanköteles, de mivel a faluban nem volt iskola és a cseh nyelvet sem értettük, így nem jártunk iskolába. Sokáig úgy tűnt, mintha másik bolygón élnénk. Ha üzletbe vagy orvoshoz mentünk, úgy mutogattunk, mint a süketnémák.

Némi vigaszt csak az otthonról kapott levél vagy csomag adott. Sok idő kellett ahhoz, hogy földolgozzuk magunkban a traumát. Főleg, ha arra gondoltunk, hogy a németek, akiket száműztek onnan, visszajöhetnek. Mert minket az ő házukba helyeztek, és féltünk, hogy majd bosszút állnak rajtunk. Pedig egy volt a sorsunk a kitelepített németekével. Egy különbséggel. Ők soha nem jöhettek vissza hazájukba. Ezt csak később tudtuk meg, de mégis féltünk!

Sokan nem is tudták megszokni a távollétet, hazaszöktek. Mi azonban nem mertünk, mert kockázattal járt. Próbáltunk megbékélni sorsunkkal, és megvártuk, amikor majd hazavisznek. Az ott eltöltött idő alatt sok jó barátság szövődött a magyarok között. Sokan voltak Galánta környékéről, akikkel még hazajövetelünk után is sokáig tartottuk a kapcsolatot.

Egy kormányválság kellett ahhoz, hogy hazajöhessünk. 1949 tavaszán külön szerelvény várt ránk, és akkor már rendes személyszállító vonaton utaztunk. Az idősebbek már nem élnek, de akik még vagyunk, néhány ezren, arra várnak, hogy ezért a meghurcolásért valami módon kárpótoljanak minket. [...]

Szentmihályfa

Mandákné Kiss Katalin

„Azt remélték, hogy a lakosságcserével elszlovákosíthatják a magyarlakta területeket.”

[...] 1947-ben a Beneš-dekrétumok alapján sok családot kitelepítettek a faluból. Voltak, akiket Magyarországra, voltak, akiket Csehországba vittek el. Nagyanyámék este 6 óra körül kapták meg az értesítést, az úgynevezett „výmert”, hogy szedjék össze legfontosabb holmijaikat és bútoraikat. Egy katona állt a házuk előtt, hogy ne tudjanak megszökni. Éjjel csomagolták össze a holmikat. Élelmiszert, állatot, gabonát tilos volt vinni – amit a mai napig sem kárpótoltak számukra –, mondván, hogy a házukba költöző partizánoknak kell a megélhetéshez. Ők lakták a házaikat, és használták a földjeiket.

Másnap reggel 6 órakor teherautó állt meg a házuk előtt. Felpakolták őket – dédapámat, Kiss Gábort, feleségét, született Perényi Emíliát, két fiukat, Sándort és Barnabást, valamint a lányukat, Katalint, az én nagyanyámat –, és a 15 fokban hidegben marhavagonokban szállították őket Csehországba. A vagonokban dermesztő hideg volt, a kannában megfagyott a víz. A gyerekeket dunnákba csomagolták, hogy meg ne fagyjanak. Úticéljuk a Karlovy Vary melletti Tuhnice volt. Agyonfagyva, éhesen érkeztek meg az állomásra.

Egy erdész vitte el őket a szállásukhoz. Egy bérház lett az otthonuk, ahol azelőtt németek laktak, kiket szintén kitelepítettek Csehországból. A házban nagy hideg, nagy rendetlenség fogadta őket. Az ablakok és az ajtók nem szigeteltek jól. Vízért a kúthoz kellett járniuk. Mindenki attól félt, hogy visszatérnek a régi tulajdonosok. Ezért azt a parancsot kapták, hogyha éjjel valamilyen zajt hallanak, akkor üssék le az illetőt, hogy a régi tulajdonosok ne próbálkozzanak a visszatéréssel.

Az ottani életbe nehéz volt a beilleszkedés, mivel a cseh nyelvet nem ismerték. Nagyanyám iskolába járt. Itt kezdte el a negyedik osztályt. Mindig jól tanult, és példaképként állították osztálytársai elé, akik, bár értették a nyelvet, de lusták voltak tanulni, míg ő megtanulta, de sokszor nem is értette, mit tanul. Két bátyja tizenöt és tizenhat évesen az erdésznél dolgozott a dédapámmal együtt. Dédanyámnak volt a legnehezebb, ő otthon maradt főzni a családnak. Ő szlovákul sem tudott, így nagyon nehezen tudta magát megértetni a boltban és a piacon. Az ottani emberek sokszor kinevették, de mindig akadt olyan is, aki segített rajta.

Élelmiszert és ruhaneműt csak jegyre kaptak, a bérek nagyon alacsonyak voltak, az áru ki volt szabva a családokra. A helységben orvos nem volt, csak a közeli városban, ott viszont nem tudták megértetni magukat.

Ezt az új lakást össze sem lehetett hasonlítani az otthon hagyott, takaros kis házzal. A kis családi gazdaságot az állatokkal együtt, ami abban az időben a biztos megélhetést biztosította számukra. Az otthoniakkal ritkán, levélben tartották a kapcsolatot. Örültek minden hírnek, ami otthonról érkezett, s abban reménykedtek, hogy nemsokára viszontlátják szeretteiket. A faluból több családot is kitelepítettek. Különböző helyeken voltak elszállásolva. Vasárnaponként a templom előtt gyülekeztek és buzdították egymást a kitartásra. Ha levél érkezett hazulról, nagy dolognak számított, de féltek is, mert akár ki is végezhetnék őket érte. Az ottani két év nehéz, szenvedéssel, gyötrellemmel teli esztendő volt. Dédapám megbetegedett és rokkantnyugdíjas lett.

Nagyanyám bátyja, Sándor, tüdőbajt kapott, és nem térhetett haza a többiekkel. Gyógykezelésen maradt még két hónapra Karlovy Varyban.

1949 tavasza meghozta a várva várt visszatérést. Nagy örömmel indultak haza, semmiképpen nem akartak ott maradni. Dédanyám nagyon erős asszony volt, összecsomagolta a családot, és elindultak haza vonattal. Az itthoni látvány nagyon elsomorította őket. Eddig a házukban egy partizán család lakott. Mindent tönkretettek, az ablakok ki voltak törve és pléhvel kifoltozva. Az állatok, élelmiszer, gabona nem voltak már meg. Dédanyám a családot a testvéréhez vitte addig, amíg a házukat lakhatóvá tették. Öten laktak egy kis konyhában, ez kb. fél évig tartott. [...]

DOKUMENTUMOK

Kassai kormányprogram

I.

Az új csehszlovák kormány, a csehek és szlovákok Nemzeti Frontja kormányának programja Kassa, 1945. április 5.

I.

A több mint hat esztendei idegen elnyomás után elérkezett az idő, amikor sokat szenvedett hazánk fölött felvirrad a szabadság napja. Nyugat felé vezető dicsőséges győzelmes útja során a Vörös Hadsereg felszabadította a Csehszlovák Köztársaság első területeit. Nagy szövetségesünknek, a Szovjetunióknak köszönhetően így lehetővé vált, hogy a felszabadított területre visszatérjen a köztársaság elnöke, s itt, ismét hazai földön, megalakuljon az új csehszlovák kormány. Az új kormány a csehek és szlovákok széles körű Nemzeti Frontjának kormánya, s mindazon társadalmi rétegek és politikai irányzatok képviselői alkotják, amelyek itthon és a határokon túl felszabadító harcot vívtak a német és a magyar zsarnokság megdöntéséért. Az új kormány feladatának tekinti, hogy ezt a harcot a Szovjetunió és a többi szövetséges oldalán a végsőig, a köztársaság teljes felszabadításáig folytassa, hogy a cseh és a szlovák nemzet minden erejével hozzájáruljon a hitleri Németország teljes vereségéhez, s megtegye az első lépéseket nemzeteink új, boldogabb életének megteremtéséhez a felszabadított hazában. A kormány jelenlegi összetételében küldetését időben korlátozottnak tekinti. A köztársaság többi részének, főként a cseh országrészek felszabadítása után a köztársasági elnök alkotmánydekrétuma értelmében a nemzeti bizottságokra alapozva sor kerül az ideiglenes Nemzetgyűlés megválasztására és összehívására. Az ideiglenes Nemzetgyűlés megerősíti tisztségében a köztársasági elnököt a rendes választás megejtéséig, s az elnök a hazai és külföldi nemzeti ellenállás valamennyi tényezője arányos képviseletének figyelembe vételével kinevezi az új kormányt. Ez a kormány és az ideiglenes Nemzetgyűlés a lehető legrövidebb időn belül előkészíti és lebonyolítja az általános, titkos és közvetlen választásokat az Alkotmányozó Nemzetgyűlésbe, amelynek feladata a köztársaság új alkotmányának kidolgozása, s jövőjének szilárd alkotmányos alapokra helyezése lesz. [...]

III.

A kormány, méltányolva a Vörös Hadseregnek felszabadításunkban szerzett kivételes érdemeit és jövőnk biztosításában betöltött döntő szerepét, s hódolatát kifejezve tagjainak felülmúlhatatlan haditudománya, példátlan önfeláldozása és határtalan hősiessége előtt, még jobban meg akarja szilárdítani a csehszlovák hadsereg együttműködését a Vörös Hadsereggel, s az új, valóban demokratikus antifasiszta csehszlovák hadsereg megszervezésének mintaképét látja benne. Hogy megvalósulhasson a Vörös Hadsereggel való legszorosabb harci együttműködés, amely a győzelem és jövőnk érdekében szükséges, az új csehszlovák haderő szervezete, felszerelése és kiképzése ugyanolyan lesz, mint a Vörös Hadsereg szervezete, felszerelése és kiképzése. Ezzel egyidejűleg lehetővé válik hathatós segítség nyújtása a Vörös Hadsereg számára, s felbecsülhetetlen harci tapasztalatainak tökéletes kihasználása. A kormány a felszabadított területen a nép összes erőinek az ellenségeinkkel szembeni szervezett fegyveres küzdelemben való minél gyorsabb mozgósítására irányuló törekvésében tudatában van annak, hogy a jelenlegi szabadságküzdelem és a köztársaság jövőbeli biztosításának nagy küldetését egyedül a következetesen antifasiszta, nemzeti felszabadító hadsereg, a nép akaratát végrehajtó, a néppel összeforrott, a nép bizalmát élvező és éppen ezért annak teljes szeretetével és gondoskodásával elhalmozott valóban demokratikus hadsereg teljesítheti. A kormány ezért mindent elkövet, hogy az új csehszlovák véderő megszervezésénél megalapo-

zódják, megerősödnek és tovább mélyüljön a hadsereg népi, demokratikus jellege. Az új csehszlovák hadsereg a hitlerizmus elleni küzdelemben született, s alapját nemzeteink véderejének az itthon és a határokon túl fegyverrel a kezükben aktívan harcoló csoportjai (a szovjetunióbeli I. csehszlovák hadtest, pilótáink, a franciaországi csehszlovák páncélos dandár, a szlovák és cseh partizánok, a szlovákiai felkelő csapatok) alkotják és fogják alkotni. Erre az alapra, mindenekelőtt a szovjetunióbeli I. csehszlovák hadtestre fog épülni az új csehszlovák véderő. Az új csehszlovák hadsereg az azonnali frontharcra lesz megszervezve, mégpedig nyomban, a még dúló harc folyamán, s újonnan kiképzett és felfegyverzett egységeit a Vörös Hadsereg oldalán minél előbb bevetjük a küzdelembe. Ahhoz, hogy az új csehszlovák hadsereg az antifasiszta küzdelem hatalmas és szilárd eszköze legyen, szigorú, de demokratikus katonai fegyelemre, magasabb rendű fegyelemre, a nemzeti kötelesség világos felismeréséből és az adott feladatok teljes megértéséből fakadó öntudatos fegyelemre kell épülnie.

Hogy hadseregünk állami, demokratikus és antifasiszta szellemben legyen nevelve, a kormány egyszer s mindenkorra véget akar vetni a hadsereg ún. „politikamentességének”, tudatosítva, hogy e mögött a „politikamentesség” mögött a harc erkölcsi tényezőjének lebecsülése húzódik meg, s leple alatt reakciós, antidemokratikus és kapituláns tendenciák burjánzanak. Hogy a véderő valamennyi tagja között kifejléstődjön s a legsúlyosabb harci feltételek és megpróbáltatások idején is fennmaradjon a magas harci szellem és a magas antifasiszta, demokratikus szellemiség, valamennyi katonai egységénél, csoportnál és intézetnél létrejön a nevelőtisztek intézménye, akik a nevelő és művelődési munka területén az illetékes parancsnokok helyettesei lesznek, s a magasabb parancsnokoknál a nevelő és művelődési osztályt fogják vezetni. A Nemzetvédelmi Minisztérium keretében a vezető nevelő szerv a Nevelési és Művelődési Főigazgatóság lesz, amely vezetője a nemzetvédelmi miniszternek és helyettesének lesz alárendelve, s a nemzetvédelmi miniszter és helyettese javaslatára a kormány fogja kinevezni. A nevelőtisztek számára biztosítjuk, hogy feladataikat a harcban és a harcon kívül egyaránt eredményesen oldhassák meg. Különös figyelmet kell szentelni a parancsnoki káderek, elsősorban a nevelőtisztek nevelésének és oktatásának.

A kormány hangsúlyozza, hogy parancsnoki tisztségeket az új csehszlovák hadseregben csak teljesen demokratikus, valóban antifasiszta gondolkodású tisztek tölthetnek be. A csehszlovák hadsereg büszke lehet tisztjeinek százaira s ezreire, akik a köztársaságnak tett esküjükhöz híven, bátran és félelem nélkül folytatták és folytatják a harcot a német zsarnokok ellen itthon és az országhatárokon túl, életüket áldozták a hazáért a veszthelyeken és a csatatereken, s ékes bizonyágát adták hazafias, demokratikus gondolkodásuknak. Egyúttal azonban elkerülhetetlen, hogy mielőbb megvalósuljanak azok az intézkedések, amelyek célja a hadseregnek az összes áruló, kollaboráns, antidemokratikus és népellenes elemtől való lehető leggyorsabb megtisztítása, s gondoskodjunk arról, hogy ilyen elemek ne kerülhessenek parancsnoki tisztségekbe. A tisztikar politikai és nemzeti megbízhatóságának vizsgálatát az átmeneti időszakban az illetékes katonai hatóságok fogják végrehajtani a népi szervek, azaz a nemzeti bizottságok és a Szlovák Nemzeti Tanács, valamint a kormány által külön e célra kinevezett szervek közreműködésével.

A kormány rendkívüli figyelmet fordít a demokratikus, antifasiszta tisztikar nevelésére. Gondoskodni fog arról, hogy a tisztek minél jobban elsajátítsák a Vörös Hadsereg és a mi harcoló egységeink harci tapasztalatait, átmeneti időre tanárokat és kiképzőket kér a Vörös Hadseregtől saját katonai oktatásunk számára. Minél több tehetséges tisztet fog igyekezni kiküldeni a szovjet katonai iskolákba, a legmagasabb katonai intézeteket és akadémiákat is beleértve.

A tiszti rangfokozatok sora egyszerűsödik, a tisztek anyagi helyzete javul. Az illetmények megállapításánál nem csak az elért rangfokozatot veszik figyelembe, hanem a ténylegesen betöltött munkakört is. A véderő különleges képesítésű tagjai (orvosok, gyógyszerészek, mérnökök stb.) megfelelő tiszti rangfokozatot kapnak. A tisztek kinevezése és előléptetése nem csak formális szabályoktól fog függeni, hanem támogatjuk a legjobbak rendkívüli gyors előléptetését (illetve kinevezését), mindenekelőtt azokat, akik a harctéren bizonyítottak.

A kormány gondoskodni fog arról, hogy az új csehszlovák hadseregben az egyenlőség elve alapján teljes mértékben tiszteletben tartsák a csehek és a szlovákok államjogi helyzetét, s hogy a szlovákok valamennyi központi intézményben arányos képviselőkhöz jussanak. Az egységes csehszlovák hadseregben bevezetik a szlovák és a cseh vezénylési és szolgálati nyelvek teljes egyenjogúságát és egyenértékűségét. Az egységes csehszlovák véderő keretében, a parancsnokság és a hadseregszervezet teljes egységének megőrzése mellett szlovák nemzeti katonai egységek alakulnak, amint arról részletesebben a kormánynak a szlovák kérdéssel kapcsolatos álláspontját tárgyaló külön fejezet szól. A hadsereg fenntartja és tovább ápolja nemzeteink harci hagyományait, elsősorban harcoló katonai egységeink és partizánjaink harci hagyományait. A partizánosztagokban kifejtett tevékenységet annak felülvizsgálatát követően teljes mértékben az új csehszlovák hadseregben teljesített szolgálatnak ismerik el.

A partizánosztagokban szerzett tiszti rangokat az új csehszlovák hadseregben vizsgáztatás után, esetleg rövid tanfolyam elvégzését követően elismerik.

A kormány nemzeteink szellemének és harci hagyományainak megfelelő új csehszlovák harci kitüntetések, rendjeleket és érdemeket alapít.

A katonai kérdés megoldásánál a kormány kész megtenni mindent, ami elősegíti a nép véderejének leggyorsabb és leghatásosabb mozgósítását, a fronton való bevetését és az eredményes hadviselést egészen a végső győzelemig. [...]

V.

Belpolitikájában a kormány a csehszlovák alkotmány alapcikkelyéből fog kiindulni, miszerint az államhatalom egyedüli forrása a nép. Ezért a kormány az egész közeletet széles demokratikus alapon fogja felépíteni, a nép számára biztosítja az összes politikai jogot, s kérlelhetetlen harcot folytat a fasiszta elemek kiirtásáért.

Eltérően az egykori bürokratikus, a néptől eltávolodott közigazgatási apparátustól, a községekben, járásokban és tartományokban az állam- és közigazgatás új szerveiként létrejönnek a nép által választott nemzeti bizottságok. Saját működési körzetükben ezek a nép által választott, a nép állandó ellenőrzése alatt álló és – egy későbbi intézkedésig – a nép által visszahívható nemzeti bizottságok fogják irányítani az összes közügyet, a központi szervekkel együtt vigyáznak a közbiztonságra, s létrehozzák a nekik alárendelt demokratikus hivatali apparátust. A kormány a maga politikáját a nemzeti bizottságok segítségével fogja végrehajtani. A megszállók és árulók egykori rendszerei által létrehozott valamennyi közigazgatási és végrehajtási szerv és intézmény megszűnik. A többségében államilag megbízhatatlan, nem szláv lakosság által lakott községek és járások ideiglenes igazgatására közigazgatási bizottságok létesülnek.

A felszabadult nép a nemzeti bizottságokba legjobb képviselőit nevezi ki, tekintet nélkül arra, tagjai-e valamely politikai pártnak, akik bizonyítottak az idegen betolakodók és az árulók elleni harcban, s tetteikkel bizonyították és továbbra is bizonyítják valódi hazafias érzületüket és demokratikus meggyőződésüket. Egyúttal azonban a nép és a kormány éberrel fog őrködni azon, hogy a nemzeti bizottságokba ne furakodjanak be olyan elemek, akik együttműködtek a megszállókkal, támogatták az árulókat és az ellenség szolgálatában gyalázatos személyes előnyökre tettek szert.

A kormány teljes mértékben támogatni fogja a legszélesebb néprétegek alkotó kezdeményezését és közeleti tevékenységét. A népnek az állami és közügyek igazgatásában és vezetésében a nemzeti bizottságok útján való közvetlen részvétele mellett joga lesz különféle önkéntes – politikai, szakszervezeti, szövetkezeti, sport- és egyéb – szervezetek alakítására, s ezek útján demokratikus jogai érvényesítésére. Ugyanakkor azonban nem engedi meg, hogy ezekbe a szervezetekbe beférközzenek a nemzet árulói, fasiszták és a nép egyéb ellenségei. A politikai, gazdasági és kulturális élet minden területén megvalósul a nők következetes egyenjogúsítása. Bevezetik a férfiak és nők általános választójogát 18. életévüktől kezdve, amely a véderő tagjaira is kiterjed. A nemzet összes árulóját és az ellenség támogatóit a köztársasági elnöknek a háborús bűnösök,

árulók és kollaboránsok megbüntetéséről, valamint a népbíróságok létrehozásáról szóló dekrétuma értelmében megfosztják aktív és passzív választójogától. Teljes egészében biztosítva lesznek az alkotmányos szabadságjogok, főként a személyi, a gyülekezési, az egyesülési szabadság, a véleménynyilvánítás előszó, sajtó és levél útján történő szabadsága, a magán- és levéltitok, a tanszabadság, a lelkiismereti és vallásszabadság. Tilos lesz a köztársaság polgárainak faji alapon történő megkülönböztetése.

V.

A kormány, mint a köztársaság első hazai kormánya, az új alapelveken nyugvó csehszlovák államközösség megtestesítőjének tekinti magát. Véget vet minden régi viszálynak, s abból kiindulva, hogy a szlovákokat önálló nemzetnek ismeri el, a kormány kezdettől fogva következetesen arra fog törekedni, hogy a cseh – szlovák viszonyban megvalósuljon az egyenlőség elve, s hogy így érvényre jusson a két nemzet közötti valódi testvériség.¹

Elismerve, hogy a szlovák föld urainak a szlovákoknak kell lenniük, éppúgy, mint saját cseh hazájukban a cseheknek, s hogy a köztársaság mint egyenjogú nemzetek, a csehek és szlovákok közös állama újul meg, a kormány ezt az elismerést fontos állampolitikai aktusokkal juttatja kifejezésre. A Szlovák Nemzeti Tanácsot, a községi és járási nemzeti bizottságokra támaszkodva nemcsak az önálló szlovák nemzet jogos képviselőjének fogja tekinteni, hanem Szlovákia területén az államhatalom (a törvényhozó, kormányzó és végrehajtó hatalom) hordozójának is, amint az a Szlovák Nemzeti Tanács és a köztársasági elnök, valamint a londoni csehszlovák kormány között létrejött külön egyezménynek megfelel. A közös állami feladatokat a kormány, mint a köztársaság központi kormánya a Szlovák Nemzeti Tanáccsal és a Szlovák Nemzeti Megbízottak Testületével, mint a Szlovák Nemzeti Tanács végrehajtó kormány szervével a legszorosabb együttműködésben fogja végrehajtani.

Az újonnan épülő egységes csehszlovák véderő keretében és az egységes szolgálati hatóságok alapján túlnyomórészt szlovák nemzetiségű legénységből, altisztekből és tisztekből álló, s a szlovák vezénylési és szolgálati nyelvet használó szlovák nemzeti katonai alakulatok (ezredek, hadosztályok stb.) jönnek létre. A volt szlovák hadsereg tisztjeit és fizetett állandó alkalmazottaikat, amennyiben nem vétettek a szlovák nemzeti becsület ellen, és a volt áruló rendszer idején kifejtett tevékenységük miatt nem indul ellenük büntető eljárás, eddigi rangjukkal átveszik a csehszlovák hadseregbe, miközben a Szlovák Nemzeti Tanács véleménye és ajánlása lesz irányadó.

A köztársaság új kormánya gondoskodni fog arról, hogy a szlovák és cseh nemzet viszonyának alkotmányos rendezése során a kormányzó és végrehajtó törvényhozó hatalomnak ugyanolyan szlovák szervei létesüljenek, mint amilyenekkel a szlovák nemzet ma a Szlovák Nemzeti Tanácsban rendelkezik.

A központi és a szlovák szervek hatáskörének jövőbeli megosztásáról a cseh és a szlovák nemzet törvényes képviselői fognak megegyezni. A központi állami hivatalokban, intézményekben és az összállami jelentőségű gazdasági szervezetekben a szlovákok számára biztosítva lesz a megfelelő képviselet, mind számarány, mind jelentőség tekintetében.

VII.

A kormány gondoskodik arról, hogy mielőbb megoldódjék Kárpátontúli Ukrajna kérdése, amelyet ezen országrész lakossága maga vetett fel. A kormány óhaja, hogy ez a kérdés a kárpátukrán nép demokratikusan kinyilvánított akarata szerint, valamint a Csehszlovákia és a

¹ A kassai kormányprogramnak a szlovák nemzet Magna chartájaként is emlegetett VI. fejezete híven fejezi ki azokat az erőviszonyokat, amelyek a Moszkván keresztül Csehszlovákia területére visszaérkező Beneséket, a régi és az új kormánytagokat fogadták. A Szlovák Nemzeti Tanács a csehszlovák és a szlovák kommunista vezetés nagy részének támogatását élvezve, szoros kapcsolatokat épített ki a szovjet hadsereg irányítóival. Az 1944. augusztus 29-én kirobbantott szlovákiai felkelés során és a későbbi fegyveres ellenállásban szerzett politikai tőkéjét kamatoztatva szilárd pozíciókra tett szert a háború végi Szlovákiában. A központi kormányzat fokozatos megerősödésével 1946-1947 folyamán a szlovák pozíciók fokozatosan meggyengültek, amit a három ügyvezetett prágai egyezményben rögzített kompetencciosztás is tükrözött.

Szovjetunió közötti teljes barátság jegyében oldódjék meg, s meggyőződése, hogy ez valóban így is lesz. A kormány ebben az értelemben megtesz minden szükséges előkészületet.²

VIII.

A cseheknek és a szlovákoknak a német és a magyar kisebbséggel szerzett szörnyű tapasztalatai – amely kisebbségek nagyrészt a köztársaság ellen kívülről indított hódító politika engedelmes eszközévé váltak, s amelyek közül főleg a csehszlovákiai németek egyenesen eszközül kínálták fel magukat a cseh és a szlovák nemzet elleni irtóhadjárathoz – a felújított Csehszlovákiát mély és tartós beavatkozásra kényszerítik. A köztársaság nem akarja és nem fogja sújtani lojális német és magyar polgárait, s főleg azokat nem, akik a legnehezebb időkben hűek maradtak hozzá, de a bűnösökkel szemben szigorúan és kérlelhetetlenül fog eljárni, ahogyan azt nemzeteink lelkiismerete, számtalan vértanúnk szent emléke, a jövő nemzedékek nyugalma és biztonsága megköveteli.³

A kormány ezért a következő elvek szerint fog eljárni:

Azok közül a német és magyar nemzetiségű polgárok közül, akik az 1938-as müncheni döntés előtt csehszlovák állampolgársággal rendelkeztek, a Csehszlovák Köztársaság elismeri a náciellenes és antifasiszta személyek állampolgárságát. Számukra biztosítja a visszatérést a köztársaságba. Ők azok, akik már München előtt aktív küzdelmet folytattak Henlein és a magyar irredenta pártok ellen a Csehszlovák Köztársaság érdekében, s akiket München és március 15-e után a német és a magyar államhatalom üldözött, bebörtönzött vagy koncentrációs táborba juttatott ellenálló magatartásuk és rendszerellenes küzdelmük, valamint a Csehszlovák Köztársaság iránti hűségük miatt. Akadtak olyanok is, akik a német és a magyar terror elől kénytelenek voltak külföldre menekülni és ott részt vettek a Csehszlovákia felújításáért folytatott aktív küzdelemben.

A többi német és magyar nemzetiségű csehszlovák állampolgár csehszlovák állampolgársága megszűnik. Ezek a polgárok újra optálhatnak Csehszlovákia javára, miközben a köztársaság hatóságai fenntartják maguknak minden kérelem egyéni elbírálásának jogát. Azokat a németeket és magyarokat, akiket a köztársaság, valamint a cseh és a szlovák nemzet elleni bűncselekmények miatt bíróság elé állítanak és elítélnek, megfosztják csehszlovák állampolgárságuktól és, amennyiben nem sújtja őket halálos ítélet, örökre kiutasítják a köztársaságból.

Azokat a németeket és magyarokat, akik az 1938-as müncheni döntés után költöztek a Csehszlovák Köztársaság területére, azonnal kiutasítják a köztársaságból, hacsak nem indul ellenük bűnvádi eljárás. Kivételt csak azok a személyek képeznek, akik Csehszlovákia érdekében tevékenykedtek.

IX.

A kormány legfelelősségteljesebb feladatának, valamint a cseh és a szlovák nemzet iránti erkölcsi kötelességének fogja tartani, hogy üldözze, bíróság elé állítsa és megbüntesse az összes háborús bűnöst, az összes árulót, a német vagy magyar elnyomók összes tudatos és aktív támo-

² A Kárpátaljára vonatkozó igény a terület szovjet katonai megszállásával egyidőben fogalmazódott meg egyértelműen. Sztálin 1945. január 23-án Benešnek küldött levelében bejelentette hogy a Szovjetunió igényt tart Kárpátaljára, de kölcsönös megállapodást javasolt. Beneš ragaszkodott ahhoz, hogy a terület csak a háború befejezése után, de a békekonferencia megnyitása előtt, kétoldalú államközi szerződés alapján kerüljön a Szovjetunióhoz. Az 1945. június 29-i szovjet-csehszlovák megállapodást az 1945. évi 60. számú köztársasági elnöki dekrétum emelte törvényerőre.

³ A kormányprogram VIII. fejezetének betűje és szelleme a londoni és moszkvai emigrációnak a német és magyar kisebbséggel szemben fokozatosan radikalizálódott álláspontját tükrözte. Az állampolgárság megvonása és – mint az 1945. évi dekrétumok, rendeletek kibocsátása után fokozatosan világossá vált – a két kisebbség összes állampolgári jogainak felszámolása alól csak az aktív antifasiszták nyerhettek kivételt. Ez a többségi cseh és szlovák lakossággal való összehasonlításban eleve súlyos és egyértelműen etnikai alapon gyakorolt diszkriminációt jelentett. A kassai kormányprogramnak ez a fejezete tehát a kollektív bűn elve alapján törvényerőre emelt kollektív büntetési formák – nemzeti, nyelvi különbségtételen alapuló vagyon-, állás-, jogvesztés – hivatkozási alapja volt. A „kisebbségi” fejezet még viszonylag szabadon hozzáférhető jogként írja le az optálás lehetőségét, de a gyakorlatban a csehszlovák állampolgárság megszerzése a világháború utáni években a magyarok számára csakis a reszlovakizáción keresztül volt lehetséges.

gatóját. Ezt a feladatát a kormány haladéktalanul, tétovázás és bárki iránti elnézés nélkül fogja teljesíteni. Ami a német és a magyar háborús bűnösöket illeti, a kormány gondoskodik azonnali ártalmatlanná tételükről, letartóztatásukról és a rendkívüli népbíróságoknak való átadásukról. Ugyanakkor ezeknek a német és magyar bűnösöknek nemcsak a Csehszlovákia nemzetei ellen és csehszlovák területen elkövetett bűntetteit fogják vizsgálni és megbüntetni, hanem a más nemzetek, mindenekelőtt a szövetséges Szovjetunió ellen elkövetett bűntetteiket is. Az ilyen felkutatott német és magyar bűnösöket átadják a szovjet szerveknek. Táborok létesülnek azoknak a német és magyar személyeknek az internálására, akik valamilyen kapcsolatban álltak a náci és fasiszta szervezetekkel, ezek apparátusával, valamint fegyveres és terrorista alakulataival.⁴

Különleges intézkedéseket foganatosít a kormány annak érdekében, hogy biztosítva legyen a cseh és a szlovák nemzet soraiban található árulók, kollaboránsok és fasiszta elemek bíróság elé állítása és megbüntetése. A nemzeti bizottságokkal együttműködve mindenütt rendkívüli népbíróságok kezdik meg működésüket, miközben illetékességüket a bűncselekmény helye és jellege fogja meghatározni. Az ismert és különlegesen felelős bűnösök rendkívüli esetei számára Nemzeti Bíróság létesül mind a cseh országrészekben, mind Szlovákiában. Az árulók és kollaboránsok elleni bűnvádi eljárás alapjául általában a köztársasági elnök háborús bűnösök megbüntetéséről szóló dekrétumának rendelkezései fognak szolgálni.

A kormány, mint a köztársaság árulóit, Nemzeti Bíróság elé állítja a protektorátus elnökét, Háchát, és a Beran-kormány valamennyi tagját, akik jóváhagyták az 1939. március 15-i ún. berlini szerződés Hácha általi aláírását, és akik 1939. március 16-án üdvözölték a Prágába érkező Hitlert. A kormány gondoskodni fog arról, hogy bíróság elé kerüljön az 1939. március 16-a utáni protektorátus kormányainak összes tagja, csakúgy, mint Tiso és az 1939. március 14-e utáni ún. szlovák kormányok, valamint az ún. szlovák parlament tagjai. Továbbá Hácha politikai és központi segítőitársai, valamint a protektorátus közigazgatásának felelős tisztviselői. Leszámolunk az áruló újságírókkal, akik eladták magukat a németeknek és kiszolgálták őket. Bűnvádi eljárás indul a „Cseh Ifjúság Nevelésének Kuratóriuma” tisztségviselői, a „Vlajka” tagjai, a „Cseh Bolsevistaellenes Liga” választmányi tagjai és tisztségviselői, az „Alkalmazottak Nemzeti Szakszervezeti Központja”, a „Mezőgazdasági és Erdészeti Szövetség” és hasonló szervezetek vezető tisztségviselői ellen, akik kiszolgálták a németeket. Továbbá azon tisztviselők ellen, akik a Gestapo kezére adtak cseheket és szlovákokat, akik tevékenyen részt vettek szlovákok és csehek németországi kényszermunkára hurcolásában, tevékenyen elősegítették a csehszlovák lakosság evakuálását stb. Szlovákiában bíróság elé kerülnek a Tiso-féle áruló rendszer tevékeny támogatói, a Hlinka Gárda, a szlovák Gestapo pribékjei, a Gašparoviè-féle náci propaganda eszközei és különösen azok, akik tevékenyen és orvul felléptek a szlovák nemzeti felkelés ellen és bármilyen módon részt vettek a németek által a szlovák nemzet ellen elkövetett erőszakosságokban és kegyetlenkedésekben.

A kormány a legnagyobb határozottsággal bíróság elé kényszeríti a bank-, ipari és mezőgazdasági mágnások soraiban található árulókat, akik a német fennhatóság idején a bankokban, az ipari, kereskedelmi, mezőgazdasági vállalatokban és mindenféle gazdasági szervezetekben elősegítették a német fosztogatást és a német hadviselést.

Habár a volt megszálló és áruló rendszerek állami és közigazgatási apparátusban való alkalmazást önmagában véve nem fogják büntetendőnek tekinteni, demokratikus ellenőrzés mellett egyénileg felülvizsgálják minden egyes személy tevékenységét. A kormány minden intézkedést megtesz, hogy az új államapparátus teljesen megtisztuljon mindazoktól az elemektől, akik vétettek a köztársaság és a nemzet ellen, minden fasiszta és fasisztabarát elemtől, mindazon elemektől, akik az 1938—39-es válságos események idején, valamint a német és magyar megszállás idején

⁴ Az eredetileg csak a német és magyar háborús bűnösök internálására tervezett táborokat Csehországban és Szlovákiában is ártatlan német és magyar személyek ezreinek elkülönítésére, összegyűjtésére, kényszermunkájának kikényszerítésére és a kitelepítések előkészítésére használták fel. Szlovákiában a három pozsonyi internálótáborn kívül is több helyen pl. Szereden tartottak fogva, illetve ellenőrzés alatt magyar internáltakat. A pozsonyi magyarok internálásáról a Városi Nemzeti Bizottság 1945. május 5-én hozott határozatot.

hítségét követték el a nemzet és az állam ellen, megbízhatatlannak és gyávának bizonyultak. Ugyanígy felülvizsgálják és megbüntetik valamennyi csehszlovák állampolgárt, akik külföldön hűtlenné lettek a köztársasághoz és felforgató tevékenységükkel segítették az ellenséget, valamint akik megtagadták állampolgári kötelességeik teljesítését, noha nem nehezedett rájuk a náci terror nyomása. A kormány el van rá szánva, hogy a fasizmust politikailag és erkölcsileg következetesen kiirtja, ezért betiltja valamennyi fasiszta pártot és szervezetet, s nem engedi meg semmiféle formában azoknak a pártoknak (az Agrárpárt és fiókja, az úgynevezett Iparospárt, a Nemzeti Egyesülés, valamint amelyek 1938-ban egyesültek a Néppárttal) a felújítását, amelyek oly súlyosan vétettek a nemzet és a köztársaság érdekei ellen. Ez az intézkedés semmiképpen nem sérti a nevezett pártok köztársasághoz hű maradt egykori tagságának erkölcsi és politikai becsületét. A nevezett pártok politikailag felelős tisztségviselői számára, akik kompromittálták magukat és súlyosan vétettek a nemzet és a köztársaság érdekei ellen, tilos lesz a politikai tevékenység és a demokratikus pártok szervezeteiben való részvétel.

X.

A megszállók és áruló segítőitarsaik által a cseh és a szlovák nemzeti és magánvagyon ellen elkövetett bűntettek jóvátétele, az idegen és fasiszta befolyásnak a cseh és a szlovák gazdasági életből való kiirtása, s a nemzeti munka gyümölcseinek a cseh és a szlovák nemzet szükségletei számára való biztosítása céljából egy sor intézkedés történik.

A gazdasági élet átmeneti időszakban való zavartalan menetének biztosítását szabályozó köztársasági elnöki dekrétum értelmében lefoglalják és azonnal nemzeti gondnokság alá helyezik mindazt a vagyont, amelynek birtokosai, tulajdonosai vagy kezelői ellenséges államok, főleg Németország és Magyarország állampolgárai vagy a Csehszlovák Köztársaság olyan német és magyar nemzetiségű állampolgárai, akik tevékenyen segédkeztek Csehszlovákia felbomlásában és megszállásában, a Csehszlovák Köztársaság más állampolgárai, akik elárulták a nemzetet, s tevékenyen támogatták a német és magyar megszállókat; továbbá olyan részvénytársaságok és egyéb társaságok, amelyek vezetőségében az említett három csoportba tartozó személyek voltak.

A vagyon lefoglalását és nemzeti gondnokság alá helyezését az illetékes nemzeti bizottság az érintett vállalat üzemi bizottságával egyeztetve hajtja végre.

A lefoglalt vagyont, amely korábban a munkások, hivatalnokok, iparosok, földművesek és szabadfoglalkozásúak tulajdonában volt, s amelyet tőlük a nemzeti, politikai és faji üldözés következtében vettek el, azonnal visszaadják egykori tulajdonosainak, illetve azok törvényes örököseinek. Erről egyéni kérvények alapján az illetékes nemzeti bizottságok döntenek.

Az egyéb lefoglalt vagyon az illetékes törvényhozó szervek döntéséig nemzeti gondnokság alatt marad.

A különböző (mezőgazdasági, fogyasztási, pénzügyi stb.) szövetkezeti vállalatok és szervezetek azonnal ideiglenes nemzeti gondnokság alá kerülnek, mindaddig, amíg a szóban forgó szövetkezet tagságának lehetősége nem lesz demokratikus úton új vezetőséget választania. Az ideiglenes nemzeti gondnokságot az illetékes nemzeti bizottság (Szlovákiában fontos esetekben a Szlovák Nemzeti Tanács) rendeli el a szövetkezet tagjainak tevékeny közreműködésével.

XI.

A kormány – teljesíteni akarván a cseh és szlovák földműveseknek és nincsteleneknek az új földreform következetes végrehajtására vonatkozó kívánását, s attól a szándéktól vezérelve, hogy a cseh és a szlovák földet egyszer s mindenkorra kiragadja az idegen német-magyar nemesség, valamint a nemzetárulók kezéből, s azt a cseh és szlovák földművesek és nincstelenek kezébe adja – helyesli az ellenség és az árulók földjének elkobzását, amelyet a Szlovák Nemzeti Tanács foganatosít, s e földnek a kisparasztközösti szétosztását. A kormány a hasonló intézkedéseket kiterjeszti a köztársaság egész területére, miközben a következő alapelvekhez fog igazodni:

Nemzeti Földalap létesül. A Nemzeti Földalaphoz tartozik minden föld, épület, holt és élő felszerelés, amennyiben német és magyar nemesek és nagybirtokosok tulajdonában volt állampolgárságukra való tekintet nélkül. A Földalaphoz tartozik az ellenséges államok, különösen Németország és Magyarország más polgárainak, s a Csehszlovák Köztársaság oly német és magyar polgárainak a tulajdona, akik tevékenyen elősegítették Csehszlovákia szétverését és megszállását. A Csehszlovák Köztársaság egyéb olyan polgárainak a tulajdona, akik elárulták a nemzetet és tevékenyen támogatták a német és magyar megszállókat, továbbá olyan részvényes más társaságok tulajdona, amelyeket a fent említett csoportokba tartozó személyek vezettek, szintén a Földalaphoz tartozik.

A fent említett földvagyon és a vele összefüggő vagyon kártérítés nélkül elkobzásra kerül. Az elkobzott vagyontárgyak ideiglenes kezeléséről, az elkobzástól a földreform végrehajtásáig, a földművesbizottságok segítségével az illetékes nemzeti bizottságok gondoskodnak.

A Nemzeti Földalap rendelkezésére álló mezőgazdasági földet a cseh országrészekben cseh, Szlovákiában szlovák és ukrán zsellérek, kis- és középparasztok, valamint mezőgazdasági munkások között osztják szét, előnyben részesítve azokat, akik mint partizánok, katonák, a nemzeti ügyért földalatti munkát végzők, az idegen terror áldozatai stb. érdemeket szereztek a nemzeti felszabadító harcban. A földosztást a Nemzeti Földalap vezetésével, a nemzeti bizottságok, valamint a földművesekből és mezőgazdasági munkásokból alakított különleges bizottság tevékeny részvételével fogják végrehajtani. A felosztott birtokok gazdasági épületeinek és felszerelésének a kisparasztok általi közös használatára szövetkezeteket lehet szervezni.

A földigénylő teljes tulajdonába kerülő földért a mezőgazdaság fejlesztését szolgáló, az egykét évi átlagos aratás (a föld minősége szerint) értékét meg nem haladó, s 15 évre szétosztva részletekben térítendő mérsékelt illetéket fognak szedni. Méltánylást érdemlő esetekben az illetéktől el is lehet tekinteni.

XII.

A megszállók és árulók által feldúlt gazdasági élet felújítása, az ellenség által megsemmisített értékek újjáépítése, a hadi célokat és a polgári lakosság szükségleteit szolgáló termelés gyors újjáélesztése, csakúgy, mint munka és kereset biztosítása az összes munkaképes polgár számára az egész nép és valamennyi szervezetének nagy erőfeszítését fogja megkövetelni. A nemzet legszélesebb rétegeinek alkotó kezdeményezésére támaszkodva a kormány törekedni fog:

Üzembe helyezni az összes leállított vállalatot, s termelésüket hozzáigazítani a háború szükségleteihez és a nyersanyagkészletekhez. A megrongálódott üzemekben végrehajtani az épületek és a gépi berendezések helyreállítását, s megszervezni a kéznél lévő gépek minél hatékonyabb kihasználását.

Mozgósítani mindenféle nyersanyag meglévő készleteit, helyi eszközökből megszervezni további előállításukat, s végrehajtani az egyes iparágak és egyes vállalatok közötti célszerű szétosztásukat.

Helyi forrásokból megszervezni az üzemanyag termelését, s gondoskodni annak célszerű elosztásáról. Gyorsan üzembe helyezni a közületi és magáneneróműveket, gázgyáratokat, vízműveket, valamint egyéb közületi vállalatokat és energiaforrásokat.

Újjászervezni a postai, távíró-, távbeszélő- és rádiószolgálatot (a távközlést), kiépíteni a távolsági és helyi közlekedést, főleg az élelmiszerek behozatalát a falvakból a városokba, s e célból mozgósítani az összes rendelkezésre álló közlekedési eszközt.

A falvakban és városokban építőanyag juttatásával, valamint olcsó hitel és pénzügyi támogatás nyújtásával segíteni a földműveseknek, zselléreknek, iparosoknak és munkásoknak feldúlt lakóházaik és gazdasági épületeik helyreállításában és újjáépítésében. Megvalósítani a megrongált középületek, laktanyák, hivatalok, iskolák, kórházak stb. újjáépítését és kijavítását.

Hitelek nyújtásával, nyersanyagok juttatásával, megrendelésekkel és a késztermékek eladásának biztosításával támogatni a vállalkozók, kézművesek és más termelők egyéni kezdeményezéseit. A nemzeti gondnokság alá helyezendő vállalatok élére rátermett és kezdeményező műszaki és keres-

kedelmi vezetést állítani, amely az állami és gazdasági szervek általános irányításával biztosítaná a vállalatok eredményes működését. Pénzhitel és áru nyújtásával, valamint az üzérkedés és az uzsora kiirtásával támogatni a megbízható magán- és szövetkezeti kereskedelem felélesztését és fellendülését.

A teljes pénzügyi és hitelrendszert, kulcsfontosságú ipari vállalatokat, a biztosító intézeteket, a természetes és mesterséges energiaforrásokat általános állami irányítás alá, valamint a nemzetgazdaság újjáépítésének és a termelés és kereskedelem újjáélesztésének szolgálatába állítani.

A kormány továbbra is arra fog törekedni, hogy a szövetséges Szovjetuniótól a felszabadított területek ellátására kapott segítség mellett, első segélyként szolgáló árucikkeket szerezzen az UNRRA nemzetközi szervezettől, továbbá a „kölcsonról és bérbeadásról” szóló amerikai törvény alapján nyújtott eszközökből, csakúgy, mint a külföldi szabadpiacon eszközölt vásárlások útján. [..]

XV.

A megszállás hat éve nem csak anyagi károkat okozott nekünk. Nem kisebbek, s következményeikben különösen veszélyesek az idegen uralom által okozott erkölcsi és szellemi károk, különösen az ifjúság soraiban. Azáltal is, hogy megfosztották a művelődés lehetőségétől, s azáltal is, hogy egész idő alatt a fasizmus mérget oltották belé. Ezért elkerülhetetlenül egyenesen a rossz gyökeréhez kell nyúlnunk. Nem elég a rosszat csupán eltávolítani. Újat is kell építeni az új korszak és az állam új szükségleteinek szellemében.

Megvalósul az iskolák és más kulturális intézmények (színházak, könyvtárak stb.) megtisztítása az ezen a téren a megszállókkal tevékenyen együttműködő személyektől. Az elnyomatás idején kiadott összes tankönyvet eltávolítjuk. Megvalósul az összes diák- és közkönyvtár felül vizsgálata, hogy megtisztuljanak a náci és fasiszta dudvától. Megvalósul a sajtó, a rádió és a film alapos megtisztítása. A cseh és a szlovák városokban bezárjuk az összes német és magyar iskolát, köztük a prágai német egyetemet, valamint a prágai és a brünni német műszaki főiskolát, amelyek a legveszedelmesebb fasiszta és hitlerista fészkeknek bizonyultak. Az elemi és középiskolák német tanítósága szintén a hitlerizmus és henleinizmus egyik fő támaszát alkotta országainkban, s mivel ez tömegjelenség, a német kérdésben történő végleges döntésig bezárjuk az összes német iskola.⁵

A német erőszakoskodók egy sor iskolát, könyvtárat és színházat bezártak, s felszerelésüket, különösen a cseh főiskolákét, megsemmisítették. Ezért a következő intézkedések történnek:

Újjáalakul a megszállók és a Hácha-féle rendszer által bezárt összes cseh és szlovák iskola; újra megnyílnak a megszállás idején bezárt könyvtárak és színházak. Megsemmisített felszerelésüket: a könyvtárakat, laboratóriumi berendezéseket, különösen az egyetemekét és műszaki főiskolákét, a német iskolák és intézetek e célra felhasználható könyvtárából és laboratóriumi felszereléséből pótolják. Az iskolák bezárása által sújtott főiskolás és középiskolás ifjúságnak lehetősége lesz a megfelelő tanintézet gyors elvégzésére. Az iskolák új kiépítésénél különleges figyelmet fognak szentelni az óvodáknak, a gyermekek szülei munkaideje alatti védelmének, csakúgy, mint a szakiskoláknak és a műszaki utánpótlás gyorsított nevelését szolgáló iskoláknak.

A diákság, különösen a magasabb szintű iskolák számára képzett diákság, valamint a kulturális élet más szakterületei utánpótlása hiányának pótlása érdekében rendkívüli előírásokat adnak kiadva, amelyek a tehetséges ifjúság számára lehetővé teszik, hogy igazolt képességei alapján a rendes körülmények között megkövetelt formások nélkül bekerülhessen az ilyen iskolákba és kulturális intézményekbe.

Szlovákiában az oktatásügy az állam egész művelődéspolitikája keretében mind rendszerében, mind szellemében teljesen önálló lesz – összhangban a szlovák nemzeti ideológiával. A pozsonyi Szlovák Egyetem mind személyi, mind dologi tekintetben úgyszintén teljesen önálló lesz,

⁵ A szlovákiai magyar iskolákat a kormányprogramban foglalt oktatáspolitikai célok ismertté válását követően 1945 májusában kezdték tömegesen felszámolni. A Ladislav Novomeský vezette Oktatási Megbízotti Hivatal ugyan tervezte a magyar nemzeti-ségi oktatás korlátozott fenntartását, az 1945. szeptemberi tanévnyitáskor azonban már egyetlen magyar tannyelvű iskola sem működött.

hogy képviselje a Csehszlovákia tudományos kultúrájához való specifikus szlovák hozzájárulást. A Szlovák Nemzeti Színház és más művészeti intézmények éppígy fogják képviselni a Csehszlovákia művészeti kultúrájához való szlovák hozzájárulást.

Az új korszak és Csehszlovákia új nemzetközi helyzete megköveteli kulturális programjának ideológiai revízióját is:

Megvalósul a következetes demokratizálás, mégpedig nemcsak a lehető legszélesebb rétegeknek az iskolákhoz, valamint a művelődés és kultúra más forrásaihoz való hozzáféréseinek lehetővé tétele által, hanem eszmei téren is: magának a nevelés rendszerének és a kultúra jellegének népi alapra helyezésével, hogy ne emberek szűk rétegét, hanem a népet és a nemzetet szolgálja.

Felülvizsgáljuk a német és a magyar kultúrához fűződő viszonyunkat, minden szakterületen leleplezve reakciós elemeiket. A szlávoknak a nemzetközi, s különösen a mi csehszlovák politikánkban mutatkozó új jelentőségével összhangban megerősödik művelődéspolitikánk szláv orientációja. Ebben a szellemben kiigazítjuk és módosítjuk iskoláink tanterveit, valamint tudományos és művészeti intézeteink kulturális orientációját. A Szláv Intézet nemcsak felújul, hanem a más szláv nemzetek és államok kulturális intézeteivel szoros kapcsolatot ápoló eleven politikaikulturális intézménnyé épül át.

Kulturális téren is teljesen újjáépül a legnagyobb szövetségesünkhöz, a Szovjetunióhoz fűződő kapcsolatunk. E célból nemcsak hogy el lesz távolítva tankönyveinkből és oktatási segéd-eszközeinkből minden, ami azokban szovjetellenes volt, hanem ellenkezőleg, az ifjúság megfelelő felvilágosításban részesül a Szovjetunióról. Az orosz nyelv ezért az új tantervben az első helyen lesz az idegen nyelvek között. Arról is gondoskodni fognak, hogy ifjúságunk kellő ismereteket szerezzon a Szovjetunió keletkezéséről, berendezkedéséről, fejlődéséről, gazdaságáról és kultúrájáról. Az egyetemeken e célból új tanszékek is létesülnek: a Szovjetunió történetének, a Szovjetunió gazdaságának és a Szovjetunió jogrendszerének tanszékei.

Mindez haladó, népi és nemzeti szellemben valósul meg, amiben példaképeink nagy klasszikusaink lesznek, akik a legmagasabb színvonalú kultúra létrehozása során mélyen népi és nemzeti szellemben jártak el.

XVI.

Az új kormány, felelősségteljes hivatalának hazai földön való átvételekor, nem titkolhatja népünk előtt, hogy a köztársaság végleges felszabadulásához és az aljas ellenség és az árulók által nemzeteinken ejtett mély sebek begyógyításához vezető út még nehéz, tövises, áldozatokkal és fáradtságos munkával jár. Egyet azonban az új kormány népünknek a frontvonal mindkét oldalán megígérhet: a kormány az általa vállalt programot legjobb tudása és lelkiismerete szerint fogja teljesíteni, mindig és mindenütt nemzeteink és a köztársaság érdekeihez fog igazodni, nem engedi meg, hogy a felszabadított köztársaságban a városi és a vidéki dolgozó nép érdekeivel szemben élősködő egyének és csoportok kizsákmányoló érdekei kerekedjenek felül. A kormány szilárdan hisz népünk nagy alkotóképességében, s mindent elkövet, hogy ezt az alkotóképességet serkentse és kibontakoztassa azzal, hogy demokratikus úton fogja szervezni és támogatni nemzeteink legszélesebb rétegeinek részvételét a mindennapi politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális életben, hogy ezáltal valósággyá váljon, az államhatalom egyedüli forrása valóban a nép.

Zdeník Fierlinger, s. k. Václav Kopecký, s. k., Josef David, s. k. Bobumil Laušman, s. k., Klement Gottwald, s. k. Július Ľuriš, s. k., és mások.

Fegyverszüneti egyezmény, melyet egyrésztől a Szövetséges Szocialista Szovjetköztársaságok, az Egyesült Brit Királyság és Észak-Írország, az Amerikai Egyesült Államok, másrésztől Magyarország kötöttek meg Moszkva, 1945. január 20.⁶

Magyarország Ideiglenes Nemzeti Kormánya – beismerve azt a tényt, hogy Magyarország a Szövetséges Szocialista Szovjetköztársaságok, az Egyesült Királyság, az Amerikai Egyesült Államok és a többi Egyesült Nemzet ellen viselt háborút elvesztette – elfogadja a fent említett Három Hatalom Kormányának fegyverszüneti feltételeit, amelyeket azok, úgy a maguk, mint a Magyarországgal háborús viszonyban levő Egyesült Nemzetek nevében közöltek.

A fent ismertetettek alapján, egyrésztől a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság képviselője, Vorosilov K. E., a Szovjetunió marsallja, aki a Magyarországgal háborús viszonyban levő összes Egyesült Nemzetek nevében eljáró Szovjetunió, Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok kormányaitól megfelelő meghatalmazást nyert – másrésztől Magyarország Ideiglenes Nemzeti Kormányának megfelelő meghatalmazással rendelkező képviselői: Gyöngyösi János külügyminiszter úr, Vörös János vezérezredes, honvédelmi miniszter úr és Balogh István miniszterelnökségi államtitkár úr aláírták a következő feltételeket:

- I.a) Magyarország megszüntette a Szovjetunió és a többi Egyesült Nemzet – közte Csehszlovákia ellen viselt háborút, Németországgal fennállott minden viszonyát megszakította és hadat üzent Németországnak.
- b) Magyarország Kormánya kötelezi magát, hogy lefegyverzi a Magyarország területén levő német fegyveres erőket, és hadifoglyokként átadja azokat. Magyarország Kormánya arra is kötelezi magát, hogy internálja a német állampolgárokat.
- c) Magyarország Kormánya kötelezi magát olyan mérvű szárazföldi, tengeri és légi erők fenntartására és rendelkezésre bocsátására, melyek a Szövetséges (Szovjet) Hadsereg-főparancsnokság fővezetése alatti szolgálatra rendeltethetnek. Ezzel kapcsolatban Magyarország legalább nyolc nehézfegyverzettel ellátott gyaloghadosztályt állít ki. Ezek az erők a Szövetségesek területén nem használhatók fel, csak az érdekelt Szövetséges Kormány előzetes beleegyezésével.
- d) Németország elleni hadműveletek beszüntetésével a magyar fegyveres erők leszerelendők és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság felügyelete alatt békeállományba helyezendők. (Lásd az I.pontra vonatkozó függeléket.)
2. Magyarország kötelezte magát, hogy Csehszlovákia, Jugoszlávia és Románia által megszállt területről visszavonja az összes magyar csapatokat és hivatalnokokat Magyarország 1937. december 31-én fennállott határai mögé, továbbá hatályon kívül helyez minden olyan törvényhozási és közigazgatási szabályt, amely az annexióra, vagy pedig csehszlovák, jugoszláv és román területek Magyarországhoz csatolására vonatkozik.
3. Magyarország Kormánya és Hadsereg-főparancsnoksága biztosítja a Szovjet csapatok és más Szövetséges csapatok számára a szabad mozgási lehetőséget magyar területen, bármilyen irányban, ha ezt a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság véleménye szerint a katonai helyzet megkívánja; emellett Magyarország Kormánya és Főparancsnoksága a csapatszállí-

⁶ A fegyverszüneti egyezmény az aláírással hatályba lépett. Törvényerőre az Országos Törvénytár 1945. szeptember 16-i számában kihirdetett 1945. évi V. törvény emelte. A fegyverszüneti egyezmény egyértelművé tette, hogy a békeszerződés megkötéséig a Szövetséges Ellenőrző Bizottság, s azon keresztül, illetve azon belül a Szovjetunió ellenőrizni, befolyásolni tudja a magyarországi fejlődést. A békekonferencia területi döntéseit mintegy megelőlegező cikkelyek pedig azt jelezték, hogy az ország határain kívül maradó magyar népesség esetében fel kellett készülni az esetleges megtorlásokra, kitelpítésekre, s az ennek nyomán elinduló menekültáradatra. A világháború utáni időszakban rendkívüli terheket jelentett Magyarország számára a két nagyhatalommal és a két szomszéd állammal szemben kirótt jóvátétel, amelynek együttesen 600 millió dolláros összegét – mai áron kb. 6 milliárd dollárt – folyamatos törlesztése nagyban hátráltatta az ország gazdasági talpra állását. A fegyverszüneti megállapodás előkészítésekor a moszkvai csehszlovák kommunista emigrációnak, sem pedig Beneš moszkvai követének, Zdeněk Fierlingernek nem sikerült elérnie, hogy a szovjetek teljes mellszélességgel kiálljanak a csehszlovákiai magyarok kitelepítésének követelése mellett.

- tásokat minden rendelkezésére álló közlekedési eszközzel, a saját költségére fogja elősegíteni szárazon, vízen és levegőben. (Lásd a 3. pontra vonatkozó függelék.)
4. Magyarország Kormánya haladéktalanul szabadon bocsátja az összes szövetséges hadifoglyokat és internáltakat. Magyarország Kormánya, további utasításig saját költségére, elegendő étellel, ruházattal, orvosi segítséggel, tisztálkodási eszközökkel és szerekkel látja el az összes szövetséges hadifoglyokat, internáltakat, áttelepített és menekült személyeket, köztük Csehszlovákia és Jugoszlávia polgárait is. Szállítási eszközökről is gondoskodik, hogy e személyek bármelyike visszatérhessen országába.
 5. Magyarország Kormánya, állampolgárságukra és nemzetiségükre való tekintet nélkül haladéktalanul szabadon bocsátja mindazokat a személyeket, akik az Egyesült Nemzetek javára kifejtett tevékenységükkel kapcsolatban, vagy az Egyesült Nemzetek ügye iránt nyilvánított rokonszenvük miatt, vagy faji származásuk, vagy pedig vallási meggyőződésük következtében őrizetben vannak, és hatályon kívül helyez minden sérelmes törvényt és abból származó korlátozást. Magyarország Kormánya minden szükséges intézkedést megtesz annak biztosítására, hogy a magyar területen levő összes áttelepített személyek vagy menekültek – ideértve a zsidókat és a hontalanokat is – legalább olyan védelemben részesüljenek, és biztonságban legyenek, mint saját polgárai.
 6. Magyarország Kormánya kötelezi magát, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság által megállapított határidőben, teljes épségben visszaszolgáltatja a Szovjetunióknak, valamint Csehszlovákiának és Jugoszláviának, úgyszintén az összes Egyesült Nemzeteknek mindazokat az értékeket és anyagokat, melyek állami, társadalmi és szövetkezeti szervezetek, vállalatok, intézmények vagy egyes polgárok tulajdonát képezik, mint gyárak és üzemek felszerelését, mozdonyokat, vasúti kocsikat, traktorokat, gépkocsikat, történelmi emlékeket, muzeális értékeket és minden egyéb vagyont, amit a háború folyamán az Egyesült Nemzetek területéről Magyarország területére szállítottak.
 7. Magyarország Kormánya és Főparancsnoksága kötelezettséget vállal, hogy hadizsákmányként a Szövetséges (Szovjet) főparancsnokság rendelkezésére bocsát minden Magyarország területén levő német katonai tulajdont – beleértve a német flotta hajóit is.
 8. Magyarország Kormánya és Főparancsnoksága kötelezettséget vállal, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság beleegyezése nélkül nem engedi meg semmiféle vagyont (beleértve az értékeket és valutát is) kivitelét vagy kisajátítását, amely Németország vagy polgárainak tulajdonát, vagy Németország és az általa megszállt országok területén élő személyek tulajdonát képezi. Ezt a vagyont a Szövetséges Ellenőrző Bizottság által előírt módon fogják megőrizni.
 9. Magyarország Kormánya és Főparancsnoksága kötelezi magát, hogy átadja a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokságnak mindazokat a Magyarországon dunai kikötőiben levő hajókat, melyek az Egyesült Nemzetek tulajdonát képezik vagy képezték, függetlenül attól, ki rendelkezik jelenleg ezekkel a hajókkal – abból a célból, hogy a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság ezeket a hajókat a Szövetségesek közös érdekében a háború idején, Németország ellen felhasználhassa. Ezeket a hajókat a háború után visszaadják tulajdonosaiknak. A Magyar Kormány teljes anyagi felelősséget visel a fentebb felsorolt vagyontárgyak mindennemű megrongálásáért vagy megsemmisítéséért, egészen azok átadásáig a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokságnak.
 10. A magyarországi és külföldi vizeken található magyar kereskedelmi hajók a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság hadműveleti ellenőrzése alatt fognak állani, a Szövetségesek közös érdekében való felhasználás céljából.
 - II. A Magyar Kormány köteles rendszeresen magyar valutában pénzüsszegeket kifizetni és árukat (üzemanyagot, élelmiszert stb.), eszközöket és szolgáltatásokat rendelkezésre bocsátani, amelyekre a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokságnak funkciói teljesítésére, valamint a Szövetséges Államok ama misszióinak és képviselteinek, melyek a Szövetséges Ellenőrző Bizottsággal kapcsolatban állanak – szükségük lehet.

A Magyar Kormánynak szükség esetén biztosítania kell az ipari és szállítási vállalatok, a posta, távíró, távbeszélő és rádió, az erőművek, a közüzemi vállalatok és berendezések, a fűtőanyag és egyéb anyagraktárak felhasználását és munkájuk szabályozását azoknak az utasításoknak megfelelően, melyeket a fegyverszünet idején a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság vagy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság ad ki. (Lásd a II. pontra vonatkozó függelék.)

12. Azokat a károkat, melyeket Magyarország a Szovjetunió, Csehszlovákiának és Jugoszláviának okozott hadműveleteivel és ez országok területének megszállásával – Magyarország megtéríti a Szovjetunió, Csehszlovákiának és Jugoszláviának. Emellett tekintetbe véve, hogy Magyarország nemcsak megszüntette a háborút az Egyesült Nemzetek ellen, hanem hadat is üzent Németországnak – a Felek abban állapodnak meg, hogy Magyarország az okozott károkat nem teljes egészében, hanem csak részben téríti meg. Ez a kártérítés 300 millió amerikai dollárban állapítatik meg, melyet hat év folyamán törleszt le áruban (gépekben, folyami hajókban, gabonában, jószágban stb.). A kártérítés összegéből 200 millió amerikai dollár a Szovjetuniót illeti meg, a Csehszlovákiának és Jugoszláviának járó kártérítés összege pedig 100 millió amerikai dollár.
Magyarország megtéríti a károkat és veszteségeket, melyeket a háború más szövetséges államoknak és azok polgárainak okozott. A kártérítés mértéke később nyer megállapítást.
13. Magyarország Kormánya kötelezi magát, hogy magyar területen az Egyesült Nemzetek és azok polgárainak összes törvényes jogait és érdekeit illetően a háború előtti helyzetet állítja vissza és teljes épségben visszaszolgáltatja azok tulajdonát.
14. Magyarország közre fog működni a háborús bűncselekményekkel vádolt személyek letartóztatásában, az érdekelt kormányoknak való kiszolgáltatásában és az ítélezésben e személyek felett.
15. Magyarország Kormánya kötelezi magát, hogy haladéktalanul feloszlatja a magyar területen levő összes Hitler-barát vagy más fasiszta politikai, katonai és katonai jellegű szervezeteket, valamint az egyéb olyan szervezeteket, amelyek az Egyesült Nemzetekkel szemben ellenséges propagandát folytatnak és a jövőben nem tűri meg ilyen szervezetek fennállását.
16. Időszakos vagy egyéb irodalmi termékek kiadása, behozatala és terjesztése Magyarországon, színelőadások rendezése, mozgóképek bemutatása, a rádióállomások, a posta, a távíró, a távbeszélő működése a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnoksággal való megegyezés alapján történik. (Lásd a I6. pontra vonatkozó függelék.)
17. A magyar polgári közigazgatás visszaállítatik Magyarországnak mindazon területén, amely az arcvonalától nem kevesebb, mint 50-100 kilométerre (a helyi viszonyoktól függően) fekszik, emellett a magyar közigazgatási szervek kötelezik magukat, hogy a béke és a közbiztonság helyreállítása érdekében végrehajtják a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság vagy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság instrukcióit és utasításait, amelyeket a jelen fegyverszüneti feltételek teljesítésének biztosítása céljából adnak ki.
18. A fegyverszünet egész időtartamára Szövetséges Ellenőrző Bizottságot létesítenek Magyarországon, amely szabályozni és ellenőrizni fogja a fegyverszüneti feltételek végrehajtását, a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság képviselőjének elnöksége alatt és az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok képviselőinek részvételével.
A Szövetséges Ellenőrző Bizottság, a fegyverszünet hatálybalépésétől a Németország ellen folytatott hadműveletek befejezéséig terjedő időben a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság fővezetése alatt fog állni. (Lásd a I8. pontra vonatkozó függelék.)
19. A bécsi döntőbíróság 1938. évi november hó 2-án kelt határozatai és az 1940. évi augusztus hó 30-iki Bécsi Döntés ezennel érvénytelennek nyilváníttatnak.
20. A jelen feltételek aláírásuk pillanatában hatályba lépnek.
Kiállított Moszkvában, 1945. január 20-án, egy példányban, orosz, angol és magyar nyelven, amelyet megőrzésre a Szövetséges Szocialista Szovjetköztársaságok kormányának

adnak át, megjegyezve, hogy az orosz és angol szöveg tekintetik autentikusnak. A jelen egyezmény hitelesített másolatát mellékleteivel a Szövetséges Szocialista Szovjetköztársaságok kormánya át fogja adni mindazoknak a kormányoknak, amelyek nevében ez az egyezmény aláíratik.

A Szövetséges Szocialista Szovjetköztársaságok, az Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok Kormányainak meghatalmazásából:

K. Vorosilov

Magyarország Ideiglenes Nemzeti Kormányának meghatalmazásából:

Gyöngyösi János

Vörös János

Balogh István

FÜGGELÉK a Fegyverszüneti Egyezményhez, amelyet egyrésről a Szövetséges Szocialista Szovjetköztársaságok, az Egyesült Brit Királyság és Észak-Írország, az Amerikai Egyesült Államok, másrésről Magyarország kötöttek meg és írtak alá Moszkvában 1945. január 20-án.

A) Függelék az I. ponthoz

A Magyar Katonai Parancsnokság átad a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokságnak – az utóbbi által megjelölt határidőn belül – minden rendelkezésére álló adatot a német fegyveres erőkről, a német katonai parancsnokságnak a Szovjetunió és a többi Egyesült Nemzetek ellen irányuló hadműveleteire vonatkozó terveit, valamint a német fegyveres erők haditevékenységét illető vázlatokat és térképeket és minden hadműveleti okmányt.

Az egyezmény I. pontjában előírt intézkedések a magyar területen levő német állampolgárok internálására vonatkozólag nem terjednek ki Németország zsidó nemzetiségű polgáraira.

B) Függelék a 3. ponthoz

A Magyar Kormány és Főparancsnokságnak az egyezmény 3. pontjában említett közreműködése a következőképpen értendő: A Magyar Kormány és Főparancsnokság – a fegyverszünet idején, a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság rendelkezésére bocsátja – annak belátása szerint való felhasználás céljából – mindazokat a magyar katonai, aviációs és folyami katonai berendezéseket és építményeket, kikötőket, kaszárnyákat, raktárakat, repülőtereket, távírókat, távbeszélőt és rádiót, meteorológiai állomásokat, melyekre katonai szempontból szüksége lehet. Mindezeket felhasználás céljából üzemképes állapotban és megfelelő személyzettel bocsátja rendelkezésére.

C) Függelék a II. ponthoz

A Magyar Kormány kivonja a forgalomból és beváltja a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság által megállapított időben és feltételek mellett mindazt a valutát, melyet a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság magyar területen forgalomba hozott, s ezt a forgalomból kivont valutát ellenszolgáltatás nélkül átadja a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokságnak. A Magyar Kormány, a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság vagy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság beleegyezése nélkül, nem enged meg a külföldi vagy belföldi magyar követelések és javak átadását idegen államoknak vagy idegen állampolgároknak. Azoknak az áruknak részletes jegyzékét és az árunemek megnevezését, melyeket Magyarország a Szovjetunió, Csehszlovákiának és Jugoszláviának az egyezmény 12. pontja értelmében fog szállítani, valamint a szállítások megállapított időpontját évek szerint, az érdekelt kormányok külön egyezményei fogják meghatározni. Ezeket a szállításokat az 1938-ban érvényes árak alapján fogják teljesíteni, felemelve az ipari berendezések árát 15 százalékkal, a többi árukét pedig 10 százalékkal. Az egyezmény 12. pontjában megjelölt kártérítés kifizetésének elszámolási alapját az amerikai dollárnak az egyezmény aláírása napján érvényes aranyparitása képezi, vagyis egy uncia arany értéke 35 dollár. Az egyezmény 12. pontjával kapcsolatban magától értetődik, hogy a Magyar Kormány azonnal élelmiszereket és egyéb közszük-

ségleti cikkeket bocsát rendelkezésre, amelyek a magyar agresszió folytán károsult csehszlovák és jugoszláv területek helyreállításához és ezen területek lakosságának megsegítéséhez szükségesek. Ezeknek a szállításoknak méreteit a három kormány közötti egyezmény fogja meghatározni és ezek a szállítások ama kártérítés részeként tekintetnek, mely Magyarországot a Csehszlovákiának és Jugoszláviának okozott veszteségekért és károkért terheli.

D) Függelék a 16. ponthoz

A Magyar Kormány kötelezi magát, hogy a Magyarországon levő külföldi követségek, missziók és konzulátusok rádióösszeköttetése, távíró útján történő és postai levelezése, rejtjeles levelezése, a futárszolgálat, valamint a távbeszélő útján való összeköttetés a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság által meghatározott módon fog történni.

E) Függelék a 18. ponthoz

A fegyverszüneti egyezmény 18. pontjának megfelelően létesítendő Szövetséges Ellenőrző Bizottság feladata a fegyverszüneti feltételek pontos teljesítésének ellenőrzése. A Magyar Kormány és annak szervei kötelesek a Szövetséges Ellenőrző Bizottság minden, a fegyverszüneti egyezményből következő utasítását teljesíteni. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság külön szervezetet vagy osztályokat létesít és feladatuknak megfelelő különböző funkciók teljesítésével bízza meg azokat. Ezenkívül a Szövetséges Ellenőrző Bizottság tisztjeit Magyarország különböző részeire is kirendelheti. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság székhelye Budapest lesz.

Moszkva, 1945. január 20-án.

Edvard Beneš köztársasági elnök dekrétumai

A köztársasági elnök 1945. évi 5. számú dekrétuma az elnyomás idején kötött egyes vagyoni jogi ügyletek érvénytelenségéről, továbbá a németek, magyarok, az árulók, a kollaboránsok, valamint egyes szervezetek és intézetek vagyonának nemzeti gondnokság alá helyezéséről Prága, 1945. május 19.

A kormány javaslatára a következőket rendelem el:

I. §

- (1) Bármilyen vagyoni átruházás, és vagyoni jogi ügylet, akár ingó, ingatlan, köz, vagy magánvagyont érint, érvénytelen, amennyiben 1938. szeptember 29. után megszállás, nemzeti-, faji és politikai üldözés nyomása alatt hajtották végre.
- (2) (Az I. bekezdésből eredő igények érvénytelenítésének módját a köztársasági elnök külön rendeletével kell szabályozni, ha ezt ezen rendelet nem teszi meg.

2. §

- (1) Az állami szempontból megbízhatatlan személyeknek a Csehszlovák Köztársaság területén lévő vagyonát e rendelet további rendelkezései értelmében nemzeti gondnokság alá helyezik.
- (2) Az állami szempontból megbízhatatlan személyek vagyonának kell tekintetni az ezen személyek által 1938. szeptember 29. után átruházott vagyont is, hacsak a tulajdonszerző nem tudott arról, hogy ilyen vagyonról van szó.

3. §

A nemzeti gondnokság alá helyezést be kell vezetni minden olyan vállalatnál (üzemben) és vagyoni állagra vonatkozóan, amelynek esetében ezt a termelés és a gazdasági élet zavartalan menete megköveteli, különösen az elhagyott vagy az olyan üzemekben, vállalatoknál és vagyoni állagokban, melyek állami szempontból megbízhatatlan személyek birtokában, igazgatása alatt, bérletében vagy haszonbérletében vannak.

4. §

Állami szempontból megbízhatatlannak kell tekinteni:

- a) a német vagy magyar nemzetiségű személyeket,
- b) azokat a személyeket, akik a Csehszlovák Köztársaság állami szuverenitása, önállósága, egysége, demokratikus köztársasági államformája, biztonsága, és védelme ellen irányuló tevékenységet fejtettek ki, akik ilyen tevékenységre bujtogattak, más személyeket erre rávenni igyekeztek, és akik bármilyen más módon célzatosan támogatták a német és a magyar megszállókat. Ilyen személyeknek tekintendők például a Vlakjának, a Rodobranának, a Hlinka Gárda rohamosztagainak tagjai, a Németekkel Való Együttműködés Egyesületének, a Cseh Antibolsevista Ligának, a cseh Ifjúság Nevelési Kuratóriumának, a Hlinka-féle Szlovák Néppártnak, a Hlinka-Gárdának, a Hlinka-Ifjúságnak, az Alkalmazottak Nemzeti Szakszervezeti Központjának, a Mezőgazdasági és Erdőgazdasági Szövetségnek, a Német–Szlovák Társaságnak, és más hasonló jellegű fasiszta szervezeteknek a vezető tisztségviselői.

5. §

A jogi személyek közül állami szempontból megbízhatatlannak tekintendők azok, amelyek vezetősége szándékosan és céltudatosan szolgálta a német vagy magyar hadvezetést, vagy pedig fasiszta és náci célokat követett.

6. §

Német vagy magyar nemzetiségűeknek tekintendők azok a személyek, akik az 1929 óta tartott bármelyik népszámláláskor magukat német vagy magyar nemzetiségűeknek vallották, vagy pedig német vagy magyar nemzetiségű személyeket tömörítő csoportok, alakulatok vagy politikai pártok tagjai lettek.

7. §

(I) A nemzeti gondnokság alá helyezéshez a következők jogosultak:

- a) a vállalatoknál és pénzügyintézeteknél a Tartományi Nemzeti Bizottság, Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács,
- b) a bányavidékeken található bányavállalatoknál az illetékes járási nemzeti bizottság, a bányavállalatok központi szerveinél az illetékes Tartományi Nemzeti Bizottság, Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács,
- c) az ipari-, kereskedelmi- és vállalkozói cégeknél
 - aa) 20 alkalmazotti számig a helyi nemzeti bizottság,
 - bb) 21 és 300 alkalmazott létszám között a járási nemzeti bizottság,
 - cc) ettől magasabb létszám esetén a Tartományi Nemzeti Bizottság, Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács.

Az alkalmazottak létszámának meghatározásához az 1943. évi rendes üzemmenet évéből kell kiindulni.

d) A mezőgazdasági és erdőgazdasági birtokok esetében:

- aa) 50 ha földterületig a helyi nemzeti bizottság,
 - bb) 50 ha és 100 ha közötti kiterjedésű földterület esetén a járási nemzeti bizottság,
 - cc) a 100 ha földterületet meghaladó birtokokon a Tartományi Nemzeti Bizottság, Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács.
- e) Lakóépületek, és építési telkek esetén a helyi nemzeti bizottság, amennyiben viszont a vagyon túllépi az 5.000.000 korona értéket, abban az esetben a járási nemzeti bizottság.
- f) Az összes egyéb vagyontárgy esetében:
 - aa) 500.000 korona értékig a helyi nemzeti bizottság,
 - bb) az 500.000 koronánál nagyobb, de 5 millió koronát el nem érő vagyontárgyak esetén a járási nemzeti bizottság,
 - cc) az 5 millió korona értéket túllépő vagyontárgyak esetében a Tartományi Nemzeti Bizottság, Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács.
- g) Amennyiben az a) - f) pontokban feltüntetett vállalatok és vagyontárgyak országos hatáskörűek, úgy a nemzeti gondnokságot az illetékes szakminisztérium vezeti be.

(2) Abban az esetben, amennyiben a nemzeti gondnokság alá helyezett vagyontárgy értékének becslése során / e) és f) pontok / az érték meghatározása kérdéses, úgy annak értékét a magasabb szerv határozza meg végleges hatállyal.

(3) Azokban a községekben és járásokban, melyekben a nemzeti bizottságok helyett közigazgatási bizottság, vagy komisszár van vagy volt kinevezve, a nemzeti gondnokság alá helyezés az ő illetékességükbe tartozik.

8. §

(I) A 7. § értelmében meghozott határozat, mely a 7. § a), b), c), és d) pontokban meghatározott vállalatoknál a vállalati bizottsággal (vállalati tanáccsal) történő megegyezés alapján kerül kiadásra. Amennyiben nem jön létre egyezés, úgy felsőbb szerv hoz határozatot.

(2) Az 50 ha földterülete meghaladó mezőgazdasági és erdőgazdasági birtokok esetében szintén az illetékes helyi nemzeti bizottságok meghallgatását követően adják ki a határozatokat. [...]

13. §

Az illetékes Tartományi Nemzeti Bizottság, Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács indokolt esetekben a szakágazati, gazdasági, kulturális, és érdekképviseleti szervezetekbe és intézményekbe is bevezetheti a nemzeti gondnokságot.

14. §

(I) A nemzeti gondnokság alá helyezésről, illetve annak megszüntetéséről hozott határozatot, valamint a nemzeti gondnokok kinevezéséről és visszahívásáról hozott határozatokat írásban kell megtenni.

(2) A határozatok másolatát a Tartományi Nemzeti Bizottságnak, Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanácsnak kell megküldeni. [..]

24. §

(1) Azt a nemzeti gondnokság alá helyezett vagyont, amely korábban munkásoké, földműveské, kisiparosoké, kis- és közepes vállalkozóké, hivatalnokoké, szabadfoglalkozásúaké, és más, hasonló szociális helyzetben lévő személyeké volt, s amelyet nemzeti, politikai, vagy fajüldözés következtében veszítette el, amennyiben nem a 4. §-ban megjelölt személyekről van szó, ki kell vonni a nemzeti gondnokság alól, és a vagyontárgyat azonnal vissza kell adni a korábbi tulajdonosoknak, illetve azok örököseinek.

(2) A 4. § a) bekezdésében feltüntetett személyek, ha munkások, földművesek, kisiparosok, kis- és közepes vállalkozók, hivatalnokok, szabadfoglalkozásúak, és más, hasonló szociális helyzetben levő személyek, illetve ezek utódai, úgyszintén kérvényezhetik vagyonuk kivonását a nemzeti gondnokság alól és visszaadását, ha hitelt érdemlően igazolni tudják, hogy politikai vagy fajüldözés áldozatai voltak, és hűek maradtak a Csehszlovák Köztársaság demokratikus köztársasági állameszméjéhez.

(3) Kérelem alapján erről a 7. § alapján illetékes szerv határoz.

(4) Az egyéb biztosított vagyontárgyak nemzeti gondnokság alatt maradnak az új törvényi rendezésig.

25. §

(1) A helyi nemzeti bizottság határozataival szemben fellebbezéssel lehet élni a járási nemzeti bizottsághoz, amely végső hatállyal dönt.

(2) A járási nemzeti bizottság első fokon meghozott határozatával szemben a tartományi nemzeti bizottságnál, Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanácsnál lehet fellebbezéssel élni.

(3) A fellebbezésnek nincs halasztó hatálya.

26. §

Amennyiben nem követett el súlyosabb bűncselekményt, törvénysértést, öt évig terjedő szabadságvesztéssel és tízmillió koronáig terjedő pénzbüntetéssel, esetleg részleges vagy teljes vagyonvesztéssel sújtják azt,

a) aki megszegi vagy kijátssza e rendelet rendelkezéseit, különösen azt, aki zavarja vagy lehetetlenné teszi a nemzeti gondnok jogos tevékenységét,

b) azt a nemzeti gondnokot, aki szándékosan vagy durva gondatlanságból megszegi az előző rendelkezésekben megszabott valamelyik kötelezettségét.

27. §

A Kormány felhatalmazza magát, hogy biztosítsa a nemzeti gondnokság alá vont vállalatok (üzemek) menetéhez szükséges pénzeszközöket, melyek üzemeltetése a gazdasági élet érdekeit szolgálja.

28. §

(1) Ezen rendelet kihirdetésének napján lép életbe.

(2) Végrehajtásával a kormányt bízzák meg.

Dr. Eduard Beneš s. k. Zd. Fierlinger s. k., Gottwald s. k. Svoboda s. k., Šrámek s. k. Nejedlý s. k., David s. k. V. Kopecký s. k. és mások.

**A köztársasági elnök 1945. évi 12. számú dekrétuma
a németek, a magyarok, valamint a cseh és a szlovák nemzet árulói és ellenségei
mezőgazdasági vagyonának elkobozásáról és sürgős felosztásáról
Prága, 1945. június 21.⁷**

Eleget téve a cseh és a szlovák földműveseknek és zselléreknek egy új földreform következetes végrehajtására vonatkozó követelésének, és mindenekelőtt arra törekedve, hogy a cseh és a szlovák földet egyszer s mindenkorra elvegyük az idegen német és magyar birtokosok kezéből, valamint a köztársaság árulóinak kezéből, s a cseh és a szlovák parasztság és zsellérek kezébe adjuk, a kormány javaslatára elrendelem:

I. §

(1) Azonnali hatállyal és térítés nélkül a földreform céljaira elkobozzuk azt a mezőgazdasági vagyont, amely

- a) német és magyar nemzetiségű személyek tulajdonában van, állampolgárságukra való tekintet nélkül,
- b) a köztársaság árulóinak és ellenségeinek tulajdonában van, állampolgárságukra való tekintet nélkül, akik ezt a tevékenységüket főként a válság és a háború idején, 1938 és 1945 között fejtették ki,
- c) az olyan részvény- és más társaságok, valamint testületek tulajdonában van, amelyek vezetősége szándékosan és céltudatosan szolgált a német hadviselést, vagy fasiszta és náci célokat követett.

(2) Az olyan német és magyar nemzetiségű személyektől, akik aktívan részt vettek a Csehszlovák Köztársaság egységének megőrzéséért és felszabadításáért vívott harcban, a földbirtokot az I. bekezdés értelmében nem kobozzuk el.

(3) Arról, lehet-e kivételt engedélyezni a 2. bekezdés értelmében, az illetékes földműves bizottság javaslatára az illetékes járási nemzeti bizottság dönt. A vitás eseteket a járási nemzeti bizottság a tartományi nemzeti bizottság elé terjeszti, amely véleményezésével együtt ezeket végső döntés céljából a mezőgazdasági minisztériumnak továbbítja, ez a minisztérium pedig a belügyminisztériummal megállapodva dönt.

2. §

(1) Német vagy magyar nemzetiségű személyeknek azok tekintendők, akik az 1929 óta tartott bármelyik népszámláláskor német vagy magyar nemzetiségűeknek vallották magukat, vagy pedig a német vagy magyar nemzetiségű személyeket tömörítő nemzeti csoportok, alakulatok vagy politikai pártok tagjai lettek.

(2) Az I. bekezdés alóli kivételeket külön dekrétum fogja meghatározni.

3. §

(1) A Csehszlovák Köztársaság árulóinak és ellenségeinek tekintendők:

- a) azok a személyek, akik kollektívan vagy mint egyének a Csehszlovák Köztársaság állami szuverenitása, önállósága, egysége, demokratikus köztársasági államformája biztonsága és védelme ellen irányuló tevékenységet fejtettek ki, ilyen tevékenységre bujtogattak, vagy rávenni igyekeztek más személyeket, és bármilyen módon aktívan támogatták a német és a magyar megszállókat,

⁷ A fordításhoz felhasznált cseh nyelvű eredeti szöveg forrása: Sbírka zákonů a nařízení státu Československé. 1945. 7. 17- 20. Az 1945. évi 12. számú köztársasági elnöki dekrétumot eredetileg az egész Csehszlovákiára érvényes, országos hatályú jogszabályként készítették elő. A Szlovák Nemzeti Tanács elnöksége azonban már 1945. február 27-én kibocsátotta 1945. évi 4. számú rendeletét az ellenséges földbirtokok elkobzásáról és a nemzeti földvagyon gyorsított felosztásáról, így a dekrétum hatálya a cseh országrészekre korlátozódott. A londoni emigráns kormánykörökben 1942-től kezdődően formálódó dekrétum eredeti célja a két világháború közötti földreform folytatása volt. Egyre erőteljesebben jelentkezett annak igénye, hogy a földreform ügyével összekapcsolják a német, magyar nemzetiségű földbirtokosok és a kollaboránsok földvagyonának elkobzását, valamint a Nemzeti Földalap létrehozását. A német és magyar földbirtok elkobzásának ügyét különösen a moszkvai csehszlovák kommunista emigráció sürgette, s így vált ez a kérdés a kassai kormányprogramban és az annak végrehajtásában kulcsszerepet játszó 1945. évi 12. számú elnöki dekrétumban kiemelt fontosságúvá. JJCS - 100. oldal

b) a jogi személyek közül azok, amelyek vezetősége céltudatosan és aktívan szolgálta a német vagy a magyar hadviselést vagy pedig fasiszta és náci célokat követett.

(2) Arról, hogy egy természetes vagy jogi személyt érint-e az I. bekezdés a) és b) pontja, az a tartományi nemzeti bizottság dönt, amelynek területi körzetében az érintett ingatlan található,

az illetékes járási nemzeti bizottság javaslatára. A vitás eseteket a tartományi nemzeti bizottság végső eldöntés céljából a mezőgazdasági minisztérium elé terjeszti, s az a belügyminisztériummal megállapodva dönt.

4. §

Mezőgazdasági vagynon (az I. § I. bekezdése) a mezőgazdasági föld és erdőterület, a hozzájuk tartozó épületek és létesítmények, a mezőgazdasági ipari üzemnek, melyek a mezőgazdaságot és erdőgazdaságot szolgálják, továbbá ingó tartozékaik (az élő és holt leltár) és mindazok a jogok értendőek, amelyek az elkobzott vagyon vagy annak része birtoklásával kapcsolatosak.

5. §

(1) Ha az I. § értelmében elkobzott mezőgazdasági vagyon bérben (haszonbérben) van, akkor érvényét veszíti minden bérleti (haszonbérleti) szerződés. Ha azonban a bérlő (haszonbérlő) olyan személy, akinek földjuttatásra van igénye (a 7. § I. bekezdése), akkor az eddigi használatot meghagyhatják számára a gazdasági év végéig. Ha a bérbe (haszonbérbe) vett mezőgazdasági vagyont bármilyen oknál fogva nem osztják ki, akkor a bérlő (haszonbérlő) bért (haszonbért) a Nemzeti Földalapnak (a 6. § I. bekezdése) fizet. Ha az elkobzás olyan természetes vagy jogi személyeket érint, akikre, illetve amelyekre a 3. § nem vonatkozik, a Nemzeti Földalap a helyi nemzeti bizottság javaslatára térítést fizet nekik folyó költségeikért és befektetéseikért.

(2) Az I. § értelmében elkobzott mezőgazdasági vagyonhoz fűződő kegyúri jogok és köteleességek az elkobzás napján megszűnnek. A különösen figyelemre méltó esetekben a Nemzeti Földalap térítést nyújt.

(3) Az elkobzott vagyonnal (I. §) kapcsolatos adósságok és igények kérdéseit a kormány törvényerejű rendeleteivel rendezik. A fizetéseket, a nyugdíjakat, az adókat és a többi folyó kiadást egyelőre nemzeti vagyonkezelő fedezi.

6. §

(1) Az I. § alapján elkobzott vagyont a földhöz juttatandó személyeknek való átadásáig a Mezőgazdasági Minisztérium mellett működő Nemzeti földalap kezeli, amelyet ezennel létesítünk. A kormány megbízást kap ezen alap statútumának kiadására.

(2) Az 50 hektárnál nagyobb összefüggő, az I. § alapján elkobzott erdőterületeket az állam veszi át. Ha az elkobzott erdőterületeket nem lehet összefüggő egészévé egyesíteni az állami erdőterülettel, és ha nem haladják meg a 100 hektárt, akkor ezeket a Nemzeti Földalap az illetékes nemzeti bizottságnak adja át.

7. §

(1) A Nemzeti Földalap által kezelt mezőgazdasági vagyonból a következőképpen utalnak ki földet szláv nemzetiségű személyek tulajdonába:

a) béresnek és mezőgazdasági munkásnak legfőljebb 8 hektár szántóföldet vagy legfőljebb 12 hektár mezőgazdasági földet tekintetbe véve a föld minőségét,

b) kisparasztoknak annyit, hogy az eddig tulajdonában levő terület nagysága legfőljebb 8 hektár szántóföldet vagy 2 hektár mezőgazdasági földet tegyen ki, tekintetbe véve a földminőséget.

c) soktagú parasztcsaládoknak annyit, hogy az eddig tulajdonukban levő terület nagysága legfőljebb 18 hektár szántóföldet vagy 13 hektár mezőgazdasági földet tegyen ki, tekintetbe véve a föld minőségét.

d) községeknek és járásoknak közcélokra,

- e) az a), b), c) és f) pontok értelmében jogosult igénylőkből álló építő-, mezőgazdasági és más szövetkezeteknek,
- f) munkásoknak, köz- és magánalkalmazottaknak, valamint kisiparosoknak saját ház építésére vagy kert létesítésére legfeljebb 0,5 hektár területet.
- (2) A túlnyomóan német lakosságú járásokban, ahol nincs cseh vagy egyéb szláv nemzetiségű igénylő az I. bekezdés a) – f) pontja alapján, a föld belső telepítési szükségletekre a Nemzeti Földalap kezelésében marad.
- (3) Az 50 hektárig, illetve 100 hektárig terjedő erdőterületet (a 6. § 2. bekezdése) községeknek és erdőgazdasági szövetkezeteknek lehet kiutalni. Az ilyen föld állami felügyelet alá tartozik.
- (4) a mező- vagy erdőgazdasági termelésre szolgáló elkobzott épületeket és létesítményeket, a mezőgazdasági üzemeket, a gyümölcsösöket, a nevezetességeket, az irattárákat stb. és az összes elkobzott ingó vagyontárgyat, ha nem utalják ki őket közjogi alanyoknak, tulajdonba lehet kiutalni:
 - a) jogos igénylőkből létrehozott szövetkezeteknek közös használat céljából,
 - b) kivételesen (a földhöz juttatandó egyéneknek, akiket az I. bekezdés a) – c) pontja jelöl meg.
- (5) Arról, hogy az elkobzott vagyont szövetkezetnek vagy egyéneknek utalják-e ki, hasonlóképpen döntenek a 9. § szerint.
- (6) A földjuttatásra elsőbbségi joguk van azoknak a személyeknek, akik kitüntették magukat és érdemeket szereztek a nemzeti felszabadító harcban, különösen a katonáknak és a partizánoknak, a volt politikai foglyoknak és deportáltaknak, továbbá családtagjaiknak és törvényes örököseiknek, valamint a háborús károkat szenvedett földműveseknek. Az elsőbbségi jogot megfelelő módon igazolni kell.

8. §

A 7. § alapján kiutalt vagyont átruházni, bérbe adni vagy megterhelni csak a Nemzeti Földalap előzetes beleegyezésével lehet. [...]

10. §

- (I) A térítési javaslatot a megművelt föld jövedelmezősége, fekvése, távolsága és megművelésének állapota (trágyázás, vetés és ültetés), valamint a földhöz jutott személy vagyoni és családi viszonyai alapján kell megszabni, és pedig:
 - a) legalább a javasolt földterületen elérhető egyévi átlagtermés értékének megfelelő mértékben.
 - b) legfeljebb a javasolt földterületen elérhető kétévi átlagtermésnek megfelelő mértékben.
 - c) a kiutalt épületekért fizetendő térítést a kiutalt épület egy–három évi bérleti díjának mértékéig terjedően határozzák meg. A bérleti díjat minden esetben ki lehet fejezni természetbeni értékben.
- (2) A kiutalt élő és holt leltárért s más létesítményekért fizetendő térítést azon irányelvek alapján fogják meghatározni, amelyeket a tartományi nemzeti bizottságok dolgoznak ki, s amelyeket a mezőgazdasági minisztérium hagy jóvá.⁸

II. §

- (I) A meghatározott térítés megfizetendő:

- 1. egy tételben, legkésőbb 12 hónappal a kiutalt vagyon birtokba vételétől számítva, pénzben, természetben vagy pedig:
- 2. pénzbeli vagy természetbeni törlesztési részletekben a következő módon:
 - a) a földért és tartozékaiért járó térítés 10 százalékát a kiutalt föld átvételekor kell megfizetni. A helyi földműves bizottság javaslatára, amelyet már a kiutalási tervvel (9. §) be kell nyújtania, a Nemzeti Földalap legfeljebb három évre adhat haladékot az első törlesztésre,

⁸ A dekrétum csehszlovák kormány által elkészített tervezetéhez Edvard Beneš 1945. június 12-én írásos megjegyzéseket fűzött. Egyebek közt kifogásolta az igénylőknek juttatott földért kiszabható térítések alacsony díjtételeit, és azt javasolta, hogy a kiosztott földek 3, illetve 5 évi átlagos jövedelme legyen a térítés minimális és a maximális határértéke.

- b) a térítés hátralékát a Nemzeti Földalap által kidolgozott törlesztési terv alapján kell törleszteni a kiutalt vagyon átvételétől számított 15 éven belül.
- (3) A különösen figyelemre méltó és a szociális szempontból indokolt esetekben a Nemzeti Földalap a földműves bizottságok javaslatára teljesen elengedheti a térítés megfizetését, és a megfelelő mezőgazdasági vagyont ingyenesen utalhatja ki, mindenekelőtt a juttatási elsőbbségi joggal rendelkező személyeknek (a 7. § 6. bekezdése).

12. §

A térítést a földhöz juttatott személyek a Nemzeti Földalapnak az általa kiadott terv alapján fizetik meg. Ez a szerv a térítések összegét az elkobzott vagyonnal kapcsolatos adósságok és kötelezettségek kiegyenlítésére fogja felhasználni, ha ezeket az adósságokat és kötelezettségeket elismerik és átveszik, továbbá a háborús károknak és azoknak a károknak megtérítésére, amelyek a megszállás idején nemzeti, politikai és faji okokból üldözött személyek vagyont érték, a mezőgazdasági termelés fejlesztésére és a belső telepítés céljaira. A Nemzeti Földalap esetleges bevételi többlete az állampénztárba kerül.⁹

13. §

- (1) A 10. § alapján kiszabott térítés tartalmazza az elkobzással (1. §), a kiutalással (7. §) és az elkobzott vagyon telekkönyvi átruházásával kapcsolatos összes költségeket és illetékeket.
- (2) A kiutalás telekkönyvi bejegyzéséről a Nemzeti Földalap a saját költségére gondoskodik.
- (3) Az e dekrétum alapján történő vagyónátruházás illetékektől és díjaktól mentes.

14. §

Ez a dekrétum a cseh, a morva és a sziléziai tartományban kihirdetésének napján lép hatályba, végrehajtásáért a mezőgazdasági, a pénzügyi-, az igazságügyi, a belügy- és az élelmezésügyi miniszter feladata.

Dr. Beneš s. k. Dr. Šrobár, s. k., Fierlinger s. k. Ľuríš s. k. és mások

⁹ Beneš elnök 1945. június 12-i írásos észrevételeiben a földreform, illetve a német, magyar kisebbség tervezett kitelepítése közötti összefüggésekre rámutatva, hangsúlyozta a kitelepítések mindenek feletti fontosságát. Ennek megfelelően a következő – a kitelepítések nemzetközi elfogadását elősegíteni hivatott kiegészítő javaslatot fűzte a dekrétum tervezetéhez: „A kormány fenntartja magának a jogot, hogy a német lakosság köztársaságból való kitelepítésével kapcsolatosan újból felülvizsgálja ezt a kérdést. A német jóvátételi számla terhére a német lakosság kitelepítése során kárpótolhassa azokat a német és magyar nemzetiségű személyeket, akik az esetleges további törvényi előírások folyamánként jogosultságot szereznek az ilyen kárpótlásra.” Beneš elnök javaslatát a kormány kommunista miniszterei a kassai kormányprogram szövegére hivatkozva, mindenfajta kárpótlás lehetőségét kizárva elutasították s így azokból semmi sem került be a dekrétum végleges szövegébe.

A köztársasági elnök 1945. évi I6. számú dekrétuma
a náci bűnösök, árulók és segítők megbüntetéséről,
valamint a rendkívüli népbíróságokról
Prága, 1945. június 19.¹⁰

[..]

II. FEJEZET

A rendkívüli népbíróságok¹¹

21. §

- (1) Rendkívüli népbíróságok hivatottak ítélni a dekrétum értelmében büntetendő összes bűncselekmények ügyében, amennyiben ezekért a büntetőjogi felelősség 2. §-ban és a 3. § 2. bekezdésében feltüntetett személyeket, tetteiket, társakat, büntársakat, bűnrészeseket vagy bűnpártolókat terheli; ha a büntetőjogi felelősség más személyeket terhel, a rendkívüli népbíróságok akkor ítélni felelnek, ha népbíróság előtti felelősségre vonásukat a közvádoló (24. §) indítványozza.
- (2) A rendkívüli népbíróságok helyi illetékességét a köztársaság területén érvényes büntető perrendtartások előírásai határozzák meg.

A rendkívüli bíróságok összetétele és székhelye

22. §

- (1) A rendkívüli népbíróság joghatóságát öttagú tanácsokban gyakorolja, amelyek elnökből – ennek hivatásos (polgári vagy had-) bírónak kell lennie – és négy népbíróból állnak.
- (2) A rendkívüli népbíróságok vezetőit, helyetteseiket és a hivatásos bírókat (I. bekezdés) a köztársasági elnök nevezi ki a kormány javaslatára azon személyek névjegyzékéből, amelyet ezzel a céllal a járási nemzeti bizottságok állítanak össze. A járási nemzeti bizottságok által összeállított másfajta jegyzékek alapján nevezi ki a népbírókat.
- (3) A rendkívüli népbíróság vezetőjének és helyettesének a feladata, hogy a 2. bekezdés alapján felsorolt személyekből összeállítsa a szükséges számú bírósági tanácsot megfelelő számú póttaggal.
- (4) A rendkívüli népbíróságokat a kerületi bíróságok székhelyén hozzák létre, de ha ez szükségesnek bizonyul, akkor a rendkívüli népbíróság bármely tanácsa a bírósági körzet bármely helyén tarthat tárgyalást. A halálbüntetések végrehajtóit a szükséges számú segéd-személlyel a kerületi bíróság székhelyének helyi nemzeti bizottsága jelöl ki.
- (5) Kormányrendelet mondja ki, milyen fogadalmat tesznek a népbírók, és milyen térítés jár nekik költségeikért és az elmaradt haszonért.

¹⁰ A fordításhoz felhasznált cseh nyelvű szöveg forrása: Sbirka zákonu a naoízení státu Ěeskoslovenského. 1945. 9. 25-31. A „nagy retribúciós dekrétum” néven is emlegetett jogszabály előkészítésével a londoni emigráns kormány, az Államtanács és a Beneš elnök jogalkotói tevékenységét segítő Jogi Tanács megalakulása után szinten azonnal elkezdett foglalkozni. A háborús bűnök büntethetőségének nemzetközi jogi szabályozása mellett minden ország kialakította a maga jogrendjét. A büntetőjogi dekrétum első változatát 1945. február 1-jén a londoni csehszlovák hivatalos közlönyben jelentették meg 1945. 6. szám alatt. Ez a dekrétum sem vált országos hatáskörűvé, miután a Szlovák Nemzeti Tanács 1945. május 15-én megjelentette az 1945. évi 33. számú rendeletét „a fasiszta bűnözők, megszállók, árulók, kollaboránsok megbüntetéséről, valamint a népbíróságok létrehozásáról”. A dekrétum kerülni próbálta a németek és magyarok kollektív bűnösökként való megjelölését, de a Németország és szövetségeseivel való együttműködés különböző kategóriái, hasonlóképpen a német és magyar szervezetek tagsága ezzel együtt is bőséges alapot szolgáltatott a népbíróságok működésében az etnikai alapon történő diszkrimináció alkalmazására a büntetőjogi eljárásban. JJCS - 105. oldal.

¹¹ A rendkívüli népbíróságok a világháború utáni Európa majd minden országában működtek, s alapvetően a fasiszta, náci vezetők, a kollaboránsok megbüntetését szolgálták. A csehországi és szlovákiai gyakorlatban, jóllehet ez a dekrétum tartózkodott a németek és magyarok kollektív bűnösségének kimondásától, a két kisebbséghez tartozó személyek a nemzetiségi létszámarányánál lényegesen nagyobb arányban kerültek népbíróságok elé. A Szlovák Nemzeti Tanács 1945. évi 33. számú rendeletében rögzített megoldástól eltérően Csehországban a prágai székhellyel létrehozott Nemzeti Bíróságról külön jogszabály, a köztársasági elnök 1945. évi 17. számú dekrétuma intézkedett.

23. §

A szavazás során előbb a népbírók szavaznak, mégpedig az idősebbek a fiatalabbak előtt.

Közvádló

24. §

- (1) A rendkívül népbíróságok közvádlóit a kormány vagy annak megbízása alapján az igazságügyminiszter nevezi ki meghatározott időszakra, meghatározott esetekre vagy a bíróság tevékenységének egész időtartamára az államügyészek vagy más olyan személyek közül, akik jogi doktorátust szereztek, vagy letettek három jogi államvizsgát, de legalább a magán- és perjogi vizsgát, államvizsgát, amennyiben nevük a járási nemzeti bizottságok által ezzel a céllal összeállított jegyzékben szerepel.
- (2) A rendkívüli népbíróságok közvádlói az igazságügy-miniszternek vannak alárendelve.

A rendkívüli népbíróságok eljárási rendje

25. §

- (1) A rendkívüli népbíróságok eljárási rendjére a rögtönítélő bíróságok eljárásainak elvei vonatkoznak a jelen dekrétum 26–31. §-aiban megjelölt módosításokkal. Ott, ahol a dekrétum a rendes eljárás szabályaira hivatkozik, ezen az érvényes büntető perrendtartás előírásait kell érteni.
- (2) Ha a vádlottat a rendkívüli népbíróság ítéletében felmenti, ez nem zárja ki rendes bíróság, esetleg állami bíróság elé állítását az 1935. évi 68. számú törvény értelmében vagy a katonai árulás ügyében az 1936. évi 130. számú törvény és az 1937. évi 238. számú kormányrendelet értelmében ítélezni illetékes kerületi bíróság elé állítását. Ez a bíróság rendes eljárás útján vizsgálja meg újra az ügyet, erre e dekrétum tárgyi jogi rendelkezései (I–20. §) vonatkoznak ugyanúgy, mintha a vádlottat azonnal rendes bíróság elé állították volna (21. §). Azt az indítványt, hogy a vádlott ellen így járjanak el, legkésőbb a felmentő ítélet napjától számított három hónapon belül be kell nyújtani.

26. §

- (1) A rendkívüli népbíróság eljárása a közvádló (24. §) indítványára kezdődik el. Terhes nőket mindaddig nem lehet rendkívüli népbíróság elé állítani, ameddig ez az állapotuk tart.
- (2) Az egy vádlott elleni egész eljárás – amennyiben ez lehetséges – a rendkívüli népbíróság előtt megszakítás nélkül tart elejétől a végéig. Az egy vádlott elleni eljárás nem tarthat három napnál tovább. Ezt a határidőt attól az időponttól kell számítani, amikor a vádlottat a bíróság elé állították.
- (3) Ha a népbíróság a háromnapos határidőn belül nem hoz ítéletet, akkor az ügyet az illetékes rendes bíróságnak (a 23. § 2. bekezdése) továbbítja. Ilyen esetben arról is dönt, fogságban maradjon-e a vádlott.
- (4) Ha a vádlott bármilyen oknál fogva nem jelenik meg vagy nem tud megjelenni a bíróság előtt, akkor a közvádló indítványozhatja, hogy a főtárgyalást a vádlott távollétében folytassák le. Ilyen esetben a bíróságnak hivatalból kirendelt védőügyvédet kell kijelölni.

27. §

A rendkívüli népbíróságok eljárása szóbeli és nyilvános. A vádlottnak joga van védőügyvédet választani, vagy pedig amennyiben vagyontalan kérheti a bíróságot védőügyvéd rendelésére. Ha ezzel a joggal a vádlott nem él, akkor a bíróság hivatalból rendel ki védőügyvédet. A vádlott és a bíróság a védelemmel olyan személyt is megbízhat, aki nem szerepel a védőügyvédek névjegyzékében, ha az illető jogi doktorátust szerzett, vagy letett három jogi államvizsgát, de legalább a magán- és perjogi vizsgálatja megvan.

28. §

- (1) A rendkívüli népbíróság főtárgyalása az ügy megnevezése és az általános adatok megállapítása után azzal kezdődik, hogy a közvádló felsorolja, milyen tetteket rónak fel a

vádlott bűnéül. A vádlott kihallgatása és a bizonyítékok előterjesztése során a büntető perrendtartás előírásaihoz igazodnak. A büntársak és a tanúk kihallgatásáról készített jegyzőkönyveket és a szakértők véleményét mindig fel lehet olvasni, ha felolvasásukat a tanácselnök célszerűnek tekinti.

- (2) Az eljárás rendszerint arra a cselekményre vagy azokra korlátozódik, amelyért vagy amelyekért a vádlottat a rendkívüli népbíróság elé állították. Ugyanis nem kell figyelembe venni azokat a tetteket, amelyek e dekrétum értelmében nem büntetendők. Ha ezeket a tetteket később rendkívüli népbíróság, rendes, esetleg állami bíróság, vagy pedig katonai áruság ügyében ítélni illetékes kerületi bíróság fogja büntetni, akkor a büntetés kiszabása során figyelembe kell venni a rendkívüli népbíróság által már kiszabott szabadságvesztés-büntetést.
- (3) A rendkívüli népbíróság eljárását nem hátráltathatja a bűncselekményekkel okozott károk megtérítésével kapcsolatos igények megállapítása.
- (4) A büntársak kiderítéséről ugyan nem szabad megfélemlíteni, de az ítélet meghozatalát és végrehajtását ez nem odázhajthatja el.
- (5) A bizonyítási eljárás befejezése után a közvádló értékeli annak eredményeit, és benyújtja végleges indítványát. Ezt követően a bíróság tanácselnöke megadja szót a vádlottnak és védőügyvédjének a védelem előadása céljából. Ha a közvádló válaszol a védelem fejtegetéseire, az utolsó szó joga a vádlottat és védőügyvédjét illeti meg.

29. §

- (1) Ezt követően a bíróság zárt ülésen dönt az ítéletről, s ennek során a rendes eljárásra vonatkozó előírásokhoz tartja magát, amennyiben ez a dekrétum nem intézkedik másként.
- (2) Ha olyan bűncselekményről van szó, amelyre ez a dekrétum halálbüntetést szab ki, de a vádlott bűnösségére vonatkozó határozat csak három szavazatra támaszkodik, vagy ha a bíróság arra a véleményre jut, hogy olyan körülmények merültek fel, amelyek miatt a halálbüntetés aránytalanul szigorú volna, a bíróság húsz évtől életfogytiglan terjedő fegyházbüntetést szabhat ki, és a 16. § 2. bekezdésében megjelölt feltételek között ezt a rendelkezést is alkalmazhatja.
- (3) Az ítéletet a bíróság nyilvános ülésén azonnal ki kell hirdetni.

30. §

A rendkívüli népbíróság eljárásról jegyzőkönyv készül a rendes eljárásra vonatkozó előírások alapján. Ezt a jegyzőkönyvet a bírósági tanács minden tagja és a jegyzőkönyvvezető látja el kézjeggyel.

31. §

- (1) A rendkívüli népbíróságok ítélete ellen nincs jogorvoslat. A bárki által benyújtott kegyelmi kérvénynek nincs halasztó hatalma.
- (2) A halálbüntetést rendszerint az ítélet kihirdetését követő két órán belül hajtják végre. Az elítélt kifejezett kérésére ez a határidő egy órával meghosszabbítható. Ha az eljárásra a vádlott távollétében került sor, akkor a halálos ítéletet az elítélt kézre kerítését követő 24 órán belül hajtják végre.¹²
- (3) A rendkívüli népbíróság úgy is ítélni lehet, hogy a kivégzésre nyilvánosan kerül sor. Ezt főleg akkor teszi meg, ha az elkövetett bűncselekmény rendkívül durva módja, vagy pedig a tettes alantas jelleme, büntetteinek száma, vagy társadalmi pozíciója indokolja a nyilvános ítéletvégrehajtást. Ebben az esetben a bíróság a büntetés-végrehajtás nyilvánosságának biztosítása céljából a büntetés-végrehajtás kétórás határidejét meghosszabbíthatja, de 24 óránál nem hosszabb időre.

¹² A nyilvános kivégzések gyakorlatát Prága náci polgármesterének nyilvános kivégzését követően a csehszlovák kormány 1945. szeptember 14-én újrászabályozta, s csak az engedéllyel rendelkezők részére biztosította a kivégzésen való részvétel jogát. A 18 évnél fiatalabbak részére ilyen engedély kiadása tilos volt.

Átmeneti és záró rendelkezések

32. §

- (1) Az 1934. május 3-án kelt 91. számú törvénynek a halálbüntetésre és az életfogytiglani büntetésekre vonatkozó rendelkezései az e törvény értelmében büntetendő cselekményekre nem érvényesek.
- (2) Az 1931. március II-én kelt 48. számú törvénynek a fiatalokúakra vonatkozó büntető igazságszolgáltatás rendelkezései érvényben maradnak.

33. §

E dekrétum hatálya kihirdetésének napjától egy éven át tart, amennyiben az illetékes törvényhozó intézmények nem módosítják vagy nem egészítik ki, vagy pedig ha hatályának időtartamát nem rövidítik le vagy hosszabbítják meg.¹³

34. §

E dekrétum végrehajtásával a kormány összes tagjait bízzák meg.

Dr. Beneš s. k. Svoboda tábornok s. k., Fierlinger s. k. Dr. Šoltész s. k., Gottwald s. k. Dr. Šrobár s. k., Dr. Pietor s. k. Dr. Clementis s. k.

A köztársasági elnök 1945. évi 27. számú dekrétuma a belső telepítés egységes igazgatásáról Prága 1945. július 17.¹⁴

A kormány javaslatára, és a Szlovák Nemzeti Tanáccsal történt megegyezést követően elrendelem a következőt:

I. §

Belső telepítés alatt az olyan intézkedések összességét értjük, melyeknek a kiadott rendkívüli előírások alapján azt kell elérnie, hogy Csehszlovákia minden részére visszatérjen az eredeti szláv népesség.

2. §

A belső telepítés igazgatásához és irányításához Csehország, Morvaország és Szilézia területére prágai, Szlovákia területére pedig pozsonyi székhellyel Telepítési Hivatal létesül. Ezen hivatalok tevékenységüket a belső telepítés irányítását ellátó központi bizottság (a további: központi bizottság) egységes irányítása alatt látják el. Az egyes minisztériumok és más központi hivatalok tárgyi hatásköre érintetlen marad, a belső telepítést külön előírások irányítják; végrehajtása azonban a központi bizottság és a telepítési hivatalok irányelveinek megfelelően valósul meg.

3. §

Minden telepítési hivatal élén az elnök áll, akit a kormány javaslatára a köztársasági elnök nevez ki. A telepítési hivatalok elnökei a központi bizottság ülésein tanácsadói szavazattal vesznek részt. A telepítési hivatalok összetételét, szervezetét és tevékenységét az alapsza-

¹³ A retribúciós dekrétum 1948. december 31-ig volt érvényben. Erről a csehszlovák parlament által 1948. március 25-én elfogadott 1948. évi 33. számú törvény rendelkezett.

¹⁴ A fordításhoz használt cseh nyelvű szöveg forrása: Sbirka zákonu a naoizení republiky Ěskoslovenské. 1945. 13. 45-46. A kommunista párti Václav Nosek belügyminiszter által a csehszlovák kormány június 15-i ülésére előterjesztett dekrétumtervezet eredeti címe a következőképpen hangzott: „Az idegen lakosság kitelepítéséről és belső telepítéséről szóló köztársasági elnöki dekrétum tervezete”. A tervezet 2. §-a megállapította: „(1) A belső telepítésre kijelölt területekről a német vagy a magyar állampolgárságú személyeket és a többi németet és magyart (függetlenül attól, hogy korábban rendelkeztek-e csehszlovák állampolgársággal vagy sem) a megfelelő állami szerv (3.§ I. bekezdés) irányelvei alapján fogják kitelepíteni. (2) Nem telepítik ki azokat a németeket és magyarokat, akik a csehszlovák állampolgárság rendezéséről kiadandó köztársasági elnöki dekrétum 2 §-a alapján csehszlovák állampolgárságukat megőrzik, s átmenetileg azokat sem, akiket a jelen dekrétum alapján mint csehszlovák állampolgárokat kezelnek.” Az 1945. évi 17. számú dekrétum címéből és szövegéből a kitelepítés ügye teljesen kimaradt. A csehszlovák kormány azonban már 1945. május 23-i ülésén határozatot fogadott el a német és magyar kisebbség kitelepítésének előkészítéséről. A szlovákiai magyarok telepítését a Szlovák Nemzeti Tanács 1946. február 26-i 35. számú rendeletével szabályozta. JJCS - II6. oldal.

bály rendezi pontosabban, melyet a központi bizottság javaslatára a kormány ad ki; a belügyminiszter a Törvények és rendeletek tárában hirdeti ki.

4. §

A központi bizottság a belügyminiszter mellett jön létre. Ennek elnöke a belügyminiszter, aki tárcájának valamelyik hivatalnokával helyettesítheti magát. Tagjai a miniszterelnöki hivatal képviselői, és a nemzetvédelmi, ipari, mezőgazdasági, belkereskedelmi, munkavédelmi és szociális gondoskodás, pénzügy-, és igazságügyi minisztérium képviselői, valamint a Szlovák Nemzeti Tanács két képviselője. A központi bizottság tagjai sorából megválasztja a bizottság elnökhelyettesét; amennyiben az elnök cseh, akkor a helyettese szlovák és fordítva. A központi bizottság főtitkára a miniszterelnöki hivatal képviselője; feladata gondoskodni arról, hogy a központi bizottság tekintettel legyen azon kormányzati tárcák és ágazatok érdekeire is, melyek nem rendelkeznek közvetlen képviselettel a központi bizottságban. A központi bizottság kidolgozza tárgyalási ügyrendjét, melyet a kormány hagy jóvá; addig az időtartamig, amíg ez megtörténik a tárgyalási ügyrendet a belügyminiszter adja ki. Az elnök a központi bizottság ülésére szükség esetén további minisztériumok képviselőit, vagy más személyeket vonhat be, mint szakmai tanácsadókat, elsősorban amennyiben ezt a főtitkár javasolja.

5. §

A központi bizottság javaslatára a kormány a telepítési hivatal némely feladat megoldásait más közintézményekre, vagy szervekre ruházhatja át, vagy ezen célból különleges hivatalokat vagy szerveket hozhat létre. Minden közhivatal és szerv felszólítás alapján köteles együttműködni a központi bizottsággal és telepítési hivatalokkal, és hatékonyan támogatni őket feladatuk elvégzése során.

6. §

Ezen dekrétum kihirdetése napján lép hatályba és az egész ország területére érvényes; a kormány összes tagja hajtja végre.

Dr. Beneš s. k. Fierlinger s. k., David s. k. Laušmann s. k., Gottwald s. k. Ľuríš s. k., Široký s. k. Dr. Piator s. k. és mások.

**A köztársasági elnök 1945. évi 28. számú dekrétuma
a németek, a magyarok és az állam más ellenségei mezőgazdasági földjének
cseh, szlovák, valamint más szláv földművesekkel való betelepítéséről
Prága, 1945. július 20.¹⁵**

A kormány javaslatára elrendelem:

I. §

A németek, a magyarok, valamint a cseh és a szlovák nemzet árulói és ellenségei mezőgazdasági vagyonának elkobozásáról és sürgős elosztására vonatkozó 1945. június 21-én

¹⁵ A fordításhoz használt cseh nyelvű szöveg forrása: Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé. 1945. I4. 47-49. A dekrétum – az 1945. évi 12. számú dekrétum alapelveire építve – a német, magyar és az állam ellenségeinek minősülő egyéb tulajdonosoktól elkobzott földek felosztását igyekezett szabályozni. A szlovákiai szabályozás a Szlovák Nemzeti Tanács 1945. évi 4, 6, 96, 104. számú rendeletei, valamint a Megbízotti Hivatal 1945. október 18-i 124. számú végrehajtási rendelete alapján történt. A dekrétum tervezetéről tárgyaló csehszlovák kormány 1945. június 21-i ülésén több miniszter először szembesült a kitelepítések és belső telepítések tényleges nagyságrendjével. A kommunista szlovák földművelésügyi miniszter, Július Ľuríš szerint 260 ezer érintett német háztartás több mint 2 millió 300 hektár földbirtoka állt a belső telepítések rendelkezésére. JECHKAPLAN: 2002, 337. A szlovákiai földelkobzások méretére jellemző, hogy 293 magyarlakta településen koboztak el magyar kézben lévő földbirtokokat, s mindössze 38 olyan magyarlakta települést mentesítettek az elkobzások alól, amelyek lakosságának nagyobb részére kitelepítés várt. Az 1945. május-júliusi időszak németellenes gyakorlata Csehországban azt eredményezte, hogy több mint 600 ezer németet űztek el vagy kényszerítettek menekülésre. Az üresen hagyott házakat fosztogatók hada lepté el. A fosztogatás megfékezésére fogadta el a csehszlovák kormány az 1945. évi 38. számú köztársasági elnöki dekrétumot. A „wilde Vertreibung” vagy „divoký odsun” néven emlegetett, etnikai tisztogatás folyamatáról, jelenségeiről, a szudétanémetek embertelen elűzése idején elszenvedett veszteségekről ld. JJCS - 118. oldal.

kelt I2. számú köztársasági elnöki dekrétum értelmében elkobzott mezőgazdasági vagyont amely a Nemzeti Földalapot illeti meg, betelepítik, amennyiben nem osztják ki földjuttatások formájában az elkobzott földekről szóló dekrétum (2. §) értelmében az olyan vidékről jelentkező jogosult igénylőknek, ahol földhiány van, vagy ahol kedvezőtlenek a mezőgazdasági termelés feltételei.

2. §

- (1) Földjuttatást a telepítés keretében a cseh és a szlovák, valamint más szláv nemzet tagja kérhet, aki állami és nemzeti szempontból megbízható, s aki:
 - a) béres és munkás,
 - b) az a földműves, aki eddig I3 hektárnál kisebb mezőgazdasági területtel rendelkezett, amennyiben ezt a földet a hozzá tartozó épületekkel együtt átadja a Nemzeti Földalapnak; a többi vagyonnal szabadon rendelkezhet,
 - c) a b) pont szerinti földműves családtagja, amennyiben a mezőgazdaságban dolgozik, és betöltötte I8. életévét,
 - d) az a), b) és c) pontban feltüntetett jogosult igénylők által alakított mezőgazdasági termelőszövetkezet,
 - e) községek és járások és az állam közcélokra,
 - f) az a) pont alá nem sorolt munkások, köz- és magánalkalmazottak, kisiparosok, a szociális szempontból gyenge szabadfoglalkozásúak, családi ház vagy kert építése céljából 0,5 hektárig terjedően.
- (2) Az I. bekezdés b) pontja értelmében a Nemzeti Földalapnak átadott földet a köztársasági elnök I945. évi I2. számú dekrétumaiba foglalt feltételek szerint, esetleg e dekrétum alapján osztják el.
- (3) Földkiutalását a telepítés keretében olyan személyek is kérhetnek, akik lakóhelye az elkobzott vagyon helyén van, amennyiben eleget tesznek az I. bekezdésben megszabott feltételeknek, és kötelezik magukat a földet esetleges egyesítésnek végrehajtására.

3. §

A földjuttatásra elsőbbségi joguk van e dekrétum értelmében azoknak a jogosult igénylőknek, akik kiténtették magukat és érdeküket szereztek a nemzeti felszabadító harcban, főleg a katonáknak és a partizánoknak, a volt politikai foglyoknak és deportáltaknak, családtagjaiknak és törvényes örököseiknek, valamint a háborús károkat szenvedett földműveseknek. A földkiutalásra vonatkozó elsőbbségi jog feltételeit szabályszerűen igazolni kell.

4. §

- (1) A jogosult földigénylők kérvényüket a helyi földműves bizottság útján a járási földműves bizottságokhoz juttatják el.
- (2) A járási földműves bizottság megvizsgálja a betelepítéssel kapcsolatban beérkezett földkiutalási kérvényeket, és sürgősen továbbítja őket a tartományi nemzeti bizottsághoz, s az a kérvényeket véleményezésével együtt haladéktalanul előterjeszti a mezőgazdasági minisztériumnak.
- (3) A mezőgazdasági minisztérium központilag irányítja a betelepítést a köztársasági elnök által I945. július I7-én a belső telepítési viszonyok egységes irányításáról kiadott 27. számú dekrétum értelmében, és figyelembe véve a kérvényben feltüntetett körülményeket a járási földműves bizottságokkal és az illetékes járási nemzeti bizottságokkal együttműködve szükség és lehetőség alapján a következő nagyságban utal ki földterületet a jogosult igénylőknek.
 - a) legföljebb 8 hektár szántóföldet vagy legföljebb I2 hektár mezőgazdasági földet a talaj bontása szerint,
 - b) a soktagú (legalább háromgyermekes) családoknak legföljebb I0 hektár szántóföldet vagy legföljebb I3 hektár mezőgazdasági földet a talaj bontása szerint lehetőleg a megfelelő berendezéssel (gazdasági épületek, élő és holt leltár), és lehetőleg tagosítva.

- (4) A nagy gazdasági épületeket, a gépi berendezéseket és más hasonló létesítményeket – ahol ez lehetséges – a célszerűbb felhasználás érdekében a földhöz juttatott személyekből alakított szövetkezeteknek kell kiutalni.
- (5) A mezőgazdasági minisztérium és a tartományi nemzeti bizottságok a járási földműves bizottságokhoz segédszerveket küldenek ki, hogy segítsék a kiutalással kapcsolatos műszaki munkákat.

5. §

- (1) A földhöz juttatott személy köteles a földet a földkiutalási végzésben megjelölt napon birtokba venni.
- (2) A kiutalt föld a birtokba vétel napján a földhöz juttatott személy tulajdonába kerül. A földhöz juttatott személy köteles a kiutalt földön személyesen gazdálkodni. Ezt a földet csak kivételesen különösen indokolt esetekben, ezt a földet csak az Országos és a Nemzeti Földalap beleegyezésével ruházhatja át, adhatja bérbe (haszonbérbe) vagy másfajta használatba. A kiutalt földet nem szabad megterhelni a Nemzeti Földalap engedélye nélkül, ez a szerv a megterhelést csak különösen figyelemre méltó esetekben engedélyezheti.

6. §

Azokon a vidékeken, ahol a mezőgazdasági termelés eddigi módja kifizetődő, és ahol az objektív feltételek a mezőgazdasági termelés szükségszerű átállítását követelik meg (hegyvidéki területek stb.), az elkobzott földet mindaddig a Nemzeti Földalap kezelésében maradnak, amíg nem születik döntés a mezőgazdasági termelés átállításáról az érintett vidéken.

7. §

- (1) A mezőgazdasági vagyont a térítés ellenében utalják ki tulajdonba, a térítés összegét a föld termőképessége, fekvése, távolsága és megműveltségének állapota szerint határozzák meg, figyelembe véve a földhöz juttatott személy családi viszonyait, és a 2. § I. bekezdésének b) pontja alatt említett esetekben az átadott föld értékét, a következő módon:
- a) legalább a javasolt földterületen elérhető egyévi átlagtermés értékének megfelelő mértékben.
- b) legfeljebb a javasolt földterületen elérhető kétévi átlagtermés értékének megfelelő mértékben.
- (2) Az átadott föld (a 2. § I. bekezdésének b) pontja) értékét az I. bekezdésben feltüntetett elvek alapján határozzák meg.
- (3) A kiutalt épületért fizetendő térítést az épület egytől három évig terjedő bérleti díjának összegében határozzák meg. A bérleti díj minden esetben természetbeni juttatások formájában is kifizethető. A kiutalt élő és holt leltárért, valamint más létesítményekért fizetendő térítést a tartományi nemzeti bizottságok által kidolgozandó és a mezőgazdasági minisztérium által jóváhagyásra kerülő irányelvek alapján fogják meghatározni.
- (4) Ha a földhöz juttatott személy kiutalt földdel együtt nem kapja meg a szükséges épületeket és más felszerelést, és igazolhatóan nincs lehetősége ezek beszerzésére saját eszközeiből, akkor a Nemzeti Földalap hosszú lejáratú olcsó hitelt nyújthat neki.
- (5) A Nemzeti Földalap részben vagy teljesen elengedheti a térítést annak a földhöz juttatott személynek, aki földet adott át a 2. § I. bekezdésének b) pontja értelmében.

8. §

- (1) A megjelölt térítést (7. §) a földhöz juttatott személyek gazdasági lehetőségeik alapján a következő módon fizetik meg:
- a) vagy egyszerre, legkésőbb 12 hónappal a kiutalt föld birtokba vételét követően pénzben vagy természetben, vagy pedig:
- b) részletekben, pénzben vagy természetben törlesztve az alábbi módon: a térítés 10 százaléka megfizetendő a kiutalt föld átvételkor. A járási nemzeti bizottság (a járási közigazgatási bizottság) javaslatára a helyi földműves bizottság véleményezése után a Nemzeti Földalap legfeljebb három évre engedélyezheti e törlesztés elhalasztását; a térítés hátralékát a Nem-

zeti Földalap által kidolgozott törlesztési terv alapján kell megfizetni, legkésőbb a kiutalt vagyron birtokba vételétől számított 15 éven belül.

- (2) Különösen figyelemre méltó és szociális szempontból indokolt esetekben a Nemzeti Földalap az illetékes nemzeti bizottságok és földműves bizottságok közreműködésével lefolytatott vizsgálat alapján a földhöz juttatott személyeknek a térítést elengedheti, és a megfelelő mezőgazdasági vagyont ingyenesen utalhatja ki, mindenképp a 3. §-ban feltüntetett személyeknek.

9. §

A földhöz juttatott személyek által a Nemzeti Földalapnak befizetett térítéseket (7. §) az alap az elkobozott vagyonnal kapcsolatos adósságok és kötelezettségek megfizetésére használja fel, amennyiben ezeket az adósságokat és kötelezettségeket a Nemzeti Földalap elismeri és átveszi, továbbá a háborús károk és a megszállás idején nemzeti, politikai vagy faji okokból üldözött földművesek vagyronában okozott károk enyhítésére, a mezőgazdasági termelés fejlesztésére és a belső telepítés céljaira. A Nemzeti Földalap bevételi többletei az állampénztárba kerülnek.

10. §

- (1) A 7. §-ban megjelölt térítés tartalmazza a föld elkobzásával és kiutalásával, a saját vagyron Nemzeti Földalapnak való átadásával (a 2. §. I. bekezdésének b) pontja), a földhöz juttatott személyeknek és családtagjaiknak a kiutalt föld helyére való vasúti szállítással, a kiutalt és a cserében átadott vagyron telekkönyvi átírásával kapcsolatos összes kiadást és illetéket.
- (2) A kiutalás végrehajtásával és esetleg a föld átadásával (a 2. § I. bekezdésének b) pontja) kapcsolatos telekkönyvi bejegyzéseket a Nemzeti Földalap intézi.
- (3) Az e dekrétum alapján végrehajtott tulajdon-átruházások s a bíróságoknak és a hatóságoknak ezzel kapcsolatban benyújtott beadványok mentesek okmánybélyegektől, illetékektől, adóktól és díjaktól.

11. §

A kormányt meghatalmazzák, hogy szerezze be a belső telepítés végrehajtásához szükséges pénzeszközöket.

12. §

Ez a dekrétum a cseh országrészekben lép hatályba, és pedig kihirdetésének napján; végrehajtója a pénzügy-, a belügy-, az igazságügyi, a közlekedésügyi és a közéletmezési miniszterrel megegyezésben a mezőgazdasági miniszter.

Dr. Beneš s. k. Dr. Šrobár s. k., Fierlinger s. k. Dr. Stránský s. k., Dr. Ľuríš s. k. és mások

**A köztársasági elnök 1945. évi 33. számú alkotmánydekrétuma a német és a magyar nemzetiségű személyek csehszlovák állampolgárságának rendezéséről
Prága, 1945. augusztus 2.¹⁶**

A kormány javaslatára és a Szlovák Nemzeti Tanáccsal megállapodva elrendelem:

I. §

- (1) Azok a német vagy magyar nemzetiségű csehszlovák állampolgárok, akik az idegen megszálló hatalom jogszabályai értelmében német vagy magyar állampolgárságot szereztek, az ilyen állampolgárság megszerzésének napján elveszítették csehszlovák állampolgárságukat.
- (2) A többi német vagy magyar nemzetiségű csehszlovák állampolgár e dekrétum hatályba lépésének napján elveszti csehszlovák állampolgárságát.
- (3) Ez a dekrétum nem vonatkozik azokra a németekre és magyarokra, akik a köztársaság fokozott veszélyeztetettsége idején (a köztársasági elnök által 1945. június 19-én a náci bűnösök, az árulók és segítők megbüntetéséről, valamint a rendkívüli népbíróságokról szóló 16. számú dekrétumának 18. §-a) hivatalos cseheknek vagy szlovákoknak jelentkeztek. (4) Azokat a cseheket, szlovákokat és más szláv nemzetek tagjait, akik ugyanebben az időszakban nyomás vagy különösen figyelemre méltó körülmények kényszerítő hatására németeknek vagy magyaroknak vallották magukat, e dekrétum alapján nem tekintik németeknek vagy magyaroknak, amennyiben a belügyminisztérium jóváhagyja az illetékes járási nemzeti bizottságok (járási közigazgatási bizottság) által az említett tények vizsgálata alapján a nemzeti megbízhatóságról kiadott bizonylatot.

¹⁶ A fordításhoz használt cseh nyelvű eredeti szöveg forrása: Sbířka zákonu a naoizení republiky Ěskoslovenské. Ročník 1945. 17.57-58. A dekrétumot Beneš köztársasági elnök nem véletlenül a győztes nagyhatalmak potsdami határozatának kihirdetése napján, 1945. augusztus 2-án írta alá. A nagyhatalmi határozattal ugyanis eldőlt, hogy Csehszlovákia jogot kapott a német kisebbség kitelepítésére, míg a magyar kisebbség esetében ezt a nagyhatalmi felhatalmazást nem adták meg a prágai kormánynak. 1945 nyarán Csehszlovákiában a két kisebbséghez tartozó személyek száma együttesen meghaladta a 3 milliót. Az addig elmenekült, evakuált, elűldözött csehországi és szlovákiai németek száma 1945 nyarán már elérhette a 700 ezret. A háború előtti 3,3 milliónyi német és az 1930. évi népszámlálási adat szerint 600 ezernél nagyobb lélekszámú magyar kisebbség helyben maradt része még mindig igen jelentősnek számított. A csehszlovákiai német és magyar kisebbség megfosztása a csehszlovák állampolgárságtól azt jelentette, hogy bár Csehszlovákia a nagyhatalmak egyetértésével semmisnek tekintette a müncheni szerződést, illetve az első bécsi döntést, minden következményével együtt és a Köztársaság jogfolytonosságát tekintette a csehszlovák államjogi doktrína alapjának. A két kisebbséghez tartozó személyek állampolgársága esetében ezzel az alapelvvel szembe helyezkedve nem ismerte el az állampolgársági kötelekek folytonosságát, mi több a kiutasítás, kitelepítés alapjának az 1938 és 1945 közötti német és magyar állampolgárság meglétét tekintették. A német és magyar kisebbség állampolgárságával kapcsolatosan három koncepció mutatható ki az 1945. évi 33. számú dekrétum előkészületeiben. A londoni emigrációban a belügyminisztérium csak azoknak a német és magyar nemzetiségűeknek az állampolgárságát nem kívánta megújítani, akik Németországban és Magyarországon megszerzett állampolgárságuk mellett a Csehszlovákiával szemben ellenséges két állam hivatalnokai, a bírói testület, valamely fegyveres erő vagy valamely politikai párt tagjává váltak. Ez a felfogás az állampolgársági kérdés rendezését nem tartotta alkalmasnak a két kisebbség felszámolására. A londoni kormány hadügyminisztériuma által kidolgozott javaslat szerint a két kisebbséghez tartozók közül azok kapják vissza csehszlovák állampolgárságukat, akik azt kérik és bizonyítani tudják, hogy nem voltak részesei az ellenséges országok állami, politikai, katonai stb. apparátusának. Jan Smutný, a londoni csehszlovák köztársasági elnöki iroda vezetője arra az álláspontra helyezkedett, hogy nem lehet az 1938-ban együttesen négy milliónál is több német és magyar kisebbséget megfosztani a csehszlovák állampolgárságtól, mert ez egyrészt nem segítené elő kitelepülésüket, másrészt, ha a kitelepítéshez nem kapja meg Csehszlovákia a nagyhatalmak engedélyét, az állampolgárság nélküli milliós nagyságrendű népesség jelenléte az országban súlyos kockázati tényezőt jelenthetett volna. Ezt az álláspontot tükrözte a dekrétum 1944. augusztus 17-i londoni tervezete is. A fordulat valószínűleg a moszkvai kommunista vezetés álláspontjának hatására, 1944 szeptemberében következett be, amikor is elkészült a dekrétum újabb, 1944. szeptember 22-i változata. Ez a kollektív bűnösség és jogfosztás alapelve alapján az aktív antifasiszták kivételével minden csehszlovákiai németet és magyart megfosztott korábbi csehszlovák állampolgárságától. Minden belső vita, kritika ellenére, ez a változat vált irányadóvá, s a kollektív jogfosztás lett az 1945. évi 33. számú dekrétum vezérelve. A csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezmény hatálya szintén az állampolgárságuktól megfosztott magyar nemzetiségű személyekre terjedt ki. (Vö. a 4. számú irattal.) A szlovákiai magyarok 1945 augusztusától kezdődően kétféleképpen szerezhették vissza a csehszlovák állampolgárságot: reszlovakizációval vagy az állampolgári megbízhatóságot igazoló eljárás keretében. A szlovákiai magyarok állampolgárságának visszaadását szabályozó törvény előkészítéséről a csehszlovák kormány 1948. szeptember 30-i ülésén döntött. JJCS - 122. oldal.

2. §

- (1) Az I. § által érintett olyan személyeknek, akik igazolják, hogy hűek maradtak a Csehszlovák Köztársasághoz, sohasem vétettek a cseh és a szlovák nemzet ellen, vagy aktívan részt vettek a felszabadításukért vívott harcban, vagy pedig szenvedtek a náci és a fasiszta terrortól, megmarad a csehszlovák állampolgárságuk.
- (2) A csehszlovák állampolgárság meghagyásának megállapítására vonatkozó kérvényt hat hónapon belül lehet benyújtani e dekrétum hatályba lépésétől számítva a helyi szempontból illetékes járási nemzeti bizottságnál (járási közigazgatási bizottságnál), vagy pedig – amennyiben a kérvényező külföldön lakik – a külképviseleti hivatalban. E kérvényről a belügyminisztérium a tartományi nemzeti bizottság, Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács javaslatára dönt. Ezeket a személyeket egészen kérvényük elintézéséig csehszlovák állampolgároknak kell tekinteni, amennyiben a járási nemzeti bizottság (a járási közigazgatási bizottság) vagy a külképviseleti hivatal bizonylatot adott ki számukra az előző bekezdésben feltüntetett körülményekről.
- (3) A csehszlovák katonai egységek német vagy magyar nemzetiségű tagjai csehszlovák állampolgárságának megtartásáról a lehető legrövidebb időn belül a belügyminisztérium a nemzetvédelmi minisztérium javaslatára hivatalból dönt. A hivatalos határozat meghozataláig csehszlovák állampolgároknak tekintendők.

3. §

Azok a személyek, akik I. § értelmében elvesztették csehszlovák állampolgárságukat, az azon naptól számított hat hónapon belül, amelyet a Törvénytárban megjelenő belügyminiszteri rendelet jelöl meg, a helyi szempontból illetékes járási nemzeti bizottságnál (járási közigazgatási bizottságnál) vagy a külképviseleti hivatalnál kérhetik állampolgárságuk visszaadását. Az ilyen kérvényről saját belátása alapján dönt a belügyminiszter a tartományi nemzeti bizottság, Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács javaslatára; nem szabad azonban eleget tenni a kérvénynek, ha a kérvényező megszegte a csehszlovák állampolgár kötelességeit. Ha kormányrendelet nem intézkedik másként, akkor ezekre az esetekre is érvényesek a csehszlovák állampolgárság megszerzésére vonatkozó általános jogszabályok.

4. §

- (1) E dekrétum céljaira a férjes asszonyok és kiskorú gyermekek külön elbírálás alá esnek.
- (2) A 3. § alapján benyújtott olyan kérvényeket, amelyeket csehszlovák állampolgárok feleségei és kiskorú gyermekei adnak be, jóindulatúan kell elbírálni. Az e kérvényekre vonatkozó döntés meghozataláig a kérvényezőket csehszlovák állampolgároknak kell tekinteni.

5. §

Azok a csehek, szlovákok és más szláv nemzetek tagjai, akik a köztársaság fokozott veszélyeztetettsége idején (a köztársasági elnök 1945. évi I6. számú dekrétumának 18. §-a) német vagy magyar állampolgárságot kértek anélkül, hogy erre nyomás vagy különleges körülmények hatására kényszerültek volna, elvesztik csehszlovák állampolgárságukat azon a napon, amelyen ez a dekrétum hatályba lép.

6. §

Ez a dekrétum a kihirdetésének napján lép hatályba; végrehajtásáért a külügyminiszterrel és a nemzetvédelmi miniszterrel egyetértésben a belügyminiszter felel.

Dr. Beneš s. k. Masaryk s. k., Fierlinger s. k. Svoboda tábornok s. k., Nosek s. k.

**A köztársasági elnök 1945. évi 60. számú dekrétuma
a csehszlovák köztársaság és a szovjet szocialista köztársaságok szövetsége
között Kárpátaljáról megkötött megállapodásról
Prága, 1945. augusztus 24.¹⁷**

A kormány javaslatára és a Szlovák Nemzeti Tanáccsal való megállapodás alapján elrendelem:

I. §

A kormány felhatalmazást kap arra, hogy kormányrendeletekkel készítse elő a Csehszlovák Köztársaság és a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége között a Kárpáton túli Ukrajnáról (Zakarpatská Ukrajina) (az alkotmánylevél szerint a terület neve Podkarpatská Rus – Kárpátaljai Oroszország) 1945. június 29-én megkötött szerződés végrehajtását, s főként hogy módosítsa a Csehszlovák Köztársaság állampolgársága javára történő opciós jog alkalmazását.¹⁸

2. §

Az alkotmánylevél és más törvények, amelyek a I. §-ban említett szerződéssel és az ennek az alkotmánydekrétumnak alapján kiadandó kormányrendeletekkel nincsenek összhangban, a szerződés életbe lépésének napján érvényüket veszítik.

3. §

A dekrétum kihirdetése napján lép életbe, végrehajtja a kormány valamennyi tagja.

Dr. Beneš s.k., Fierlinger sk., David s. k. Masaryk s.k, Kopecký s. k. Hála s.k. és mások.

¹⁷ A magyar fordításhoz használt cseh eredeti szöveg forrása: Sbíрка zákonù a naoízení Èeskoslovenské, 1945. 28. 101. Kárpátalja Szovjetunióval való lehetséges átadása legmagasabb szinten először Beneš 1943. decemberi moszkvai tárgyalásain merült fel. A háború utáni csehszlovák kormány kassai programjának 1945. március végi moszkvai egyeztetése előtt Beneš Molotovval elvben már megegyezett az 1919-ben Csehszlovákiának ítélt terület Szovjetunióhoz való csatolásáról. Beneš csupán a területátadás optimális időpontjának és lebonyolításának kialakításában kérte Moszkva megértő támogatását, nehogy a müncheni szerződések előtti határok visszaállítását szorgalmazó Csehszlovákia Kárpátalja önkéntes átadásával olyan területi precedenst teremtsen, amelyre a Köztársaság más szomszédai szintén hivatkozhattak volna. Az államközi megállapodást 1945. július 29-én írták alá. Az alkotmánydekrétumot az Ideiglenes Nemzetgyűlés 1945. november 22-én sürgősségi eljárás keretében alkotmánytörvénnyel váltotta fel. Ennek 3. §-a a Csehszlovák Köztársaság megváltozott határainak nemzetközi jogi érvényességét és a megváltozott határ államon belüli hatályát is deklarálta. JJCS - 125. oldal.

¹⁸ A kárpátaljai állampolgársági ügyeit a csehszlovák-szovjet szerződés részét alkotó jegyzőkönyv 2. §-a szabályozta. A kárpátaljai állandó lakhellyel rendelkező cseh és szlovák, illetve a csehszlovákiai állandó lakhellyel rendelkező ukrán és orosz nemzetiségű személyek 1946. január 1-jéig választhatták a csehszlovák, illetve a szovjet állampolgárságot. Az állampolgárság a benyújtott kérelmek csehszlovák, illetve szovjet hatóságok által történt elfogadása után vált érvényessé. Az opciós jogukkal élőknek ezt követően tizenkét hónap állt rendelkezésükre a kérelmezett és megszerzett állampolgárságuk szerinti országba való áttelepülésre, miközben minden ingóságukat magukkal viheték, ingatlanjaikért pedig kárpótlásban részesültek. A kárpátaljai magyarokkal és németekkel szemben a szovjet hatóságok a régió országaiban élt németekkel azonos módszereket vezettek be. A IV. Ukrán Front Katonai Tanácsának 1944. október 18-i parancsa szerint 1944. október 18. és december 16. között a 18 és 50 év közötti német, magyar, rutén férfiak nagy részét gyűjtőtáborokba, pl. a szolyvai internálótáborba terelték össze. Ezt követően különböző szovjet munkatáborokba hurcolták őket, ahol sok ezren meghaltak, sokan pedig csak három év múlva tértek vissza. A 2004-ben ismert kárpátaljai áldozatok száma 5 654 fő volt, akiknek nevét a szolyvai emlékparkban márványtáblákon örökítették meg. JJCS - 125. oldal.

**A köztársasági elnök 1945. évi 71. számú dekrétuma
a csehszlovák állampolgárságukat elveszített személyek munkakötelezettségéről
Prága, 1945. szeptember 19.**

A kormány javaslatára elrendelem:

I. §

- (1) A háború és a légibombázások által okozott károk felszámolása és helyreállítása, valamint a háború által tönkretett gazdasági élet megújítása érdekében bevezetjük azon személyek munkakötelezettségét, akik a köztársasági elnök által 1945. augusztus 2-án kiadott, a német és a magyar nemzetiségű személyek csehszlovák állampolgárságának rendezéséről szóló 33. számú alkotmánydekrétum értelmében elvesztették csehszlovák állampolgárságukat. A munkakötelezettség azokra a cseh, szlovák vagy más szláv nemzetiségű személyekre is vonatkozik, akik a köztársaság fokozott veszélyeztetettsége idején német vagy magyar állampolgárságot kértek anélkül, hogy erre nyomás vagy különleges körülmények hatására kényszerültek volna (az említett alkotmánydekrétum 5. §-a).
- (2) A munkakötelezettség e dekrétum értelmében nem vonatkozik azokra a személyekre, akiket az 1945. évi 33. számú alkotmány-dekrétum I. §-ának 3. és 4. bekezdése nem érint, azokra a személyekre, akiket a további döntéshozatalig a törvény (az említett alkotmánydekrétum 2. §-ának 3. bekezdése és 4. §-ának 2. bekezdése) értelmében csehszlovák állampolgároknak kell tekinteni, végezetük azokra a személyekre, akik az említett alkotmánydekrétum 2. §-ának 2. bekezdése értelmében bizonylatot kaptak.
- (3) A belügyminisztériumnak a külügyminisztériummal megegyezésben kiadott külön irányelvi meghatározás, vajon a munkakötelezettség e dekrétum értelmében érinti-e és ha igen, milyen mértékben azokat a német vagy magyar nemzetiségű személyeket, akikre az 1945. évi 33. számú alkotmánydekrétum nem vonatkozik.

2. §

- (1) A munkakötelezettség a 14–60 éves férfiakra és a 15–50 éves nőkre vonatkozik, e kor betöltését véve alapul.
- (2) A munkakötelezettség nem érinti
 - a) a testileg vagy szellemileg fogyatékos személyeket, amennyiben ez az állapotuk tartós,
 - b) a terhes nőket a terhesség negyedik hónapjától kezdve,
 - c) a kismamákat a szülés utáni hat hétig és
 - d) a hatévesnél kisebb gyermekeket gondozó nőket.
- (3) A 2. bekezdés a) – c) pontja alatti körülményeket hivatalos orvos állapítja meg. A 2. bekezdés d) pontja alatti körülményt a helyi nemzeti bizottság (a helyi közigazgatási bizottság) igazolja.

3. §

- (1) A munkakötelezettség által érintett és a 2. § 2. bekezdése értelmében nem érintett személyek is nyilvános vagy személyes felszólításra kötelesek a megszabott határidőben személyesen megjelenni a lakóhelyük (tartózkodási helyük) alapján illetékes helyi nemzeti bizottságnál (a helyi közigazgatási bizottságnál), felmutatni minden szükséges igazolást, és megadni a szükséges magyarázatot. Amennyiben ez lehetséges, ugyanezen a határidőn belül kell érvényesíteni mentességüket a munkakötelezettség alól a 2. § 2. bekezdése értelmében.
- (2) Ekkor a járási nemzeti bizottság (a járási közigazgatási bizottság) a munkakötelezettség által érintett személyt munkára osztja be, esetleg munkásosztagokat alakít. A munkára való beosztásról szóló döntés végérvényes.

4. §

- (1) Az a személy, akit munkára osztottak be, köteles eleget tenni ennek a beosztásról szóló utasításnak, még akkor is, ha úgy véli, hogy a munkakötelezettség a 2. § 2. bekezdése szerint nem vonatkozik rá, amíg nem születik hivatalos döntés erre vonatkozó kéréséről.

- (2) A munkakötelezettség alóli felmentésről a járási nemzeti bizottság a járási bizottság (a járási közigazgatási bizottság) a helyi nemzeti bizottság (a helyi közigazgatási bizottság) javaslatára végérvényesen dönt.

5. §

A munkakötelezettség bármilyen munkára vonatkozik, amelyet az I. § I. bekezdésében feltüntetett céllal végeznek, s amelyet az illetékes járási nemzeti bizottság (a járási közigazgatási bizottság) közérdekű munkának ismer el.

6. §

- (1) A munkakötelezettség által érintett személyeknek a végzett munkáért térítés jár, amelyet a helyi viszonyok alapján a járási nemzeti bizottság (a járási közigazgatási bizottság) határoz meg.
- (2) A járási nemzeti bizottság (a járási közigazgatási bizottság) az olyan munkakötelezettség által érintett személyeknek, akik kötelesek eltartani családtagjaikat – amennyiben erre az I. bekezdés értelmében megadott térítés nem elegendő – kérvényük alapján megfelelő családfenntartási hozzájárulást fizethetnek. A hozzájárulás összegét a helyi viszonyok alapján a járási nemzeti bizottság (a járási közigazgatási bizottság) határozza meg.
- (3) A nehéz és nagyon nehéz munkát végzők élelmiszerjegyeinek kiutalására az élelmezésügyi minisztérium külön irányelve vonatkoznak.

7. §

A járási nemzeti bizottságok (a járási közigazgatási bizottságok) a 3., a 4., az 5. és a 6. §-ban feltüntetett joghatóságukat az illetékes járási munkavédelmi hivatalokkal megegyezésben gyakorolják.

8. §

- (1) A munkára beosztott személyek kötelesek a nekik kiadott munkát szabályszerűen és lelkiismeretesen elvégezni és tartózkodni mindentől, ami megnehezítheti vagy veszélyeztetheti a meghatározott munkakör céljának elérését. Kötelesek bárhol elvégezni a rájuk bízott munkát, és olyan munkákat is kötelesek végezni, amely nem tartozik rendszeresen űzött foglalkozásukhoz.
- (2) A munkakötelezettség által érintett személyek az I. bekezdés rendelkezéseinek és a munkakötelezettségükből eredő kötelességeiknek kevésbé súlyos megszegéséért a járási nemzeti bizottságok (a járási közigazgatási bizottságok) fegyelmi joghatóságának vannak alávetve azon fegyelmi szabályzat alapján, amelyet a belügyminisztérium ad ki.
- (3) A fegyelmi joghatóságot a nőkkel és a 18 éven aluli férfiakkal szemben nemükre és életkorukra való tekintettel kell gyakorolni.

9. §

- (1) A 3. § I. bekezdés első mondata és a 4. § I. bekezdése elleni vétségeket a járási nemzeti bizottságok (a járási közigazgatási bizottságok) egy évig terjedő elzárással büntetik.
- (2) Ugyanígy büntetik a 8. § I. bekezdésének rendelkezései elleni vétségeket, amennyiben a vétség csekélyebb súlyára való tekintettel az elkövető ellen nem indítanak fegyelmi eljárást (a 8. § 2. bekezdése).

10. §

A bíróságok, a hatóságok és hivatalos szervek kötelesek közreműködni e dekrétum végrehajtásaiban.

II. §

Ez a dekrétum kihirdetésének napján lép hatályba, és csak a csehországi, valamint a morvaországi és a sziléziai tartományokban érvényes; végrehajtása az érintett miniszterekkel megállapodva a belügyminiszter kötelessége.

Dr. Beneš s. k., Fierlinger s. k., Nosek s. k.

**A köztársasági elnök 1945. évi 81. számú dekrétuma
az egyesületek ügyében hozott intézkedésekről
Prága, 1945. szeptember 25.¹⁹**

A kormány javaslata alapján elrendelem:

1. §

A megszállás idejéből származó rendelet, mellyel vagy melyek szerint némely egyesület feloszlásra került, megszüntetésre kerül. Az I. bekezdés rendelkezései nem vonatkoznak azon egyesületekre, melyek megszüntetésére az összevonások és egyesülési akciók keretében került sor a munkavállalói szakszervezeti mozgalomban és a gazdaság szerves kiépítésénél, továbbá azon egyesületekre, melyek programja nincs összhangban a jelenlegi közélet politikai szervezetével.

2. §

A járási nemzeti bizottságok elrendelik, hogy a megszállás idején feloszlott egyesületek zárolt vagyona ezen egyesületeknek kiadásra kerüljön. A harmadik személyekre átruházott vagyoni részek visszaigénylésének érvényesítési módjáról külön előírás fog rendelkezni. Azon egyesületek (I. §), melyek tevékenységüket fel akarják újítani, és további tevékenységet akarnak kifejtetni, kötelesek ezen dekrétum hatályba lépésétől számított legkésőbb 2 hónapon belül bejelentést tenni azon szövetségi hivatal I. székének, melynél a szövetségi kataszterbe vannak bejegyezve, két példányban azon időszak alatt benyújtva, amikor tevékenységét felújítja, az elnökség tagjainak nevével, hivatásukkal és lakhelyük feltüntetésével egyetemben.

3. §

Megszűnik az 1939. március 31-i kelt 97. számú kormányrendelet alkalmazhatósága, mellyel az 1867. november 15-i kelt 134. számú egyesülési törvény módosult, és egyes intézkedései az egyesületeket érintették. Azon egyesületeknek, melyek az I. bekezdésben feltüntetett kormányrendelet II. és III. fejezete alapján szűntek meg, engedélyezhető tevékenységük folytatása, amennyiben azok utolsó felelős képviselői azt kérelmezik, hogy folytathassák tevékenységüket a megszüntetést megelőző alapszabályok szerint, amennyiben okkal feltételezhető, hogy ezen egyesületek a megszállás nyomása alatt szűntek meg. Az engedélyt az a hivatal adja meg, amely az egyesület alapszabályát jóváhagyta.

4. §

Megszűnnek mindazok a német és magyar egyesületek, valamint minden olyan egyesület, amelyekre a köztársasági elnök 1945. május 19-én kiadott 5. számú dekrétumának 5. §-a vonatkozott, a megszállás idejéből származó némely vagyoni eljárás érvénytelenségéről, valamint németek és magyarok, árulók és kollaboránsok, és némely szervezet és hivatal vagyoni értékeinek nemzeti kezelés alá vonásáról. Kivételt alkotnak azok az egyesületek, melyek a 253. számú 1852. november 26-án kiadott császári pátenst alapján lettek megalapítva. Ezen egyesületek vagyonára az ellenséges vagyonok elkobzásáról és zárolásáról szóló előírások vonatkoznak.

5. §

Az 134/1867 számú törvény 6. § a következőképpen módosul:

¹⁹ A magyar fordításhoz használt eredeti cseh szöveg forrása: Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé 1945. 38. 151–152. A német és magyar kisebbséget érintő elnöki dekrétumok többségéhez hasonlóan ez a jogszabály is elvben csak a cseh országrészekre vonatkozott. Ugyanakkor mind a dekrétum, mind pedig az 1945. október 15-i keltezésű végrehajtási rendeletek „német és magyar” egyesületekről szóltak. A végrehajtási rendelet 9. §-ának szabatos definíciója így hangzott: „Német és magyar egyesületnek kell tekinteni azokat az egyesületeket, amelyek a) alapszabályuk vagy rendeltetésük szerint a német vagy a magyar nemzetiségű személyek egyesületi tevékenységét szolgálták, továbbá azok az egyesületek, amelyeknek kizárólag német vagy magyar volt a tárgyalási nyelve; b) Minden olyan egyesület, amely tagjainak többsége a dekrétum hatályba lépésének napján német vagy magyar nemzetiségű volt.” A szlovákiai egyesületek szabályozására a Szlovák Nemzeti Tanács 1945. évi 4. számú, illetve az 1945. évi 51. számú rendeletét (JJCS - 130. oldal) alkalmazták a német és magyar egyesületek felszámolására.

- (1) Amennyiben az egyesület kitűzött célja és szervezete ellentétes a jogrenddel, vagy amennyiben az államra veszélyt jelent, vagy amennyiben közcélok végzésére lett megalapítva, a hivatal megtiltja annak megalakítását.
- (2) A betiltásról szóló írásos határozat az indoklással együtt az értesítés beadását követő 2 hónapot belül kerül kiadásra (4. és 5. §), és azon értesítéseknél, melyek az illetékes hivatalba 1946 végéig érnek be, 3 hónapon belül.

6. §

Ezen dekrétum kihirdetését követő hetedik napon lép hatályba és csupán Csehországban, illetve Morvaországban és Sziléziában érvényes; a belügyminiszter hajtja végre.

Dr. Beneš s. k., Fierlinger s. k., Nosek s. k.

**A köztársasági elnök 1945. évi 88. számú dekrétuma
az általános munkakötelezettségről
Prága, 1945. október I.²⁰**

A kormány javaslatára és a Szlovák Nemzeti Tanáccsal való megegyezést követően a következőket rendelem el:

I. RÉSZ

Munkakötelezettség

I. §

Azon munkákhoz, melynek halaszthatatlan elvégzése fontos közcélokat szolgál, minden 16–55 életév közötti munkaképes férfit és 18–45 életév közötti nőt ki lehet rendelni.

2. §

Az I. § nem vonatkozik:

1. katonai szolgálatukat teljesítő személyekre,
2. azon személyekre, akik eddigi tevékenységének fenntartása vagy eddigi helyükön való megmaradásuk közérdek miatt elengedhetetlen,
3. főiskolai hallgatókra, akik rendben folytatják tanulmányaikat vagy vizsgáikra készülnek, nyilvános vagy nyilvánossági jogokkal rendelkező közép- és szakiskolák tanulóira,
4. azon személyekre, akik rendes tanulmányi jogviszonyban vannak,
5. minden nőre a terhesség harmadik hónapjától kezdve a szülést követő harmadik hónapig, továbbá azokra a nőkre, akik legalább egy 15 évnél fiatalabb gyermekről gondoskodnak, és azokra a nőkre, akik egyedül vezetnek háztartást, és ezen háztartás legalább egy tagjáról gondoskodnak,
6. külföldi képviselők tagjaira és azok családtagjaira.

²⁰ A magyar fordításhoz használt eredeti cseh szöveg forrása: Sbíрка zákonů a naoízení republiky Èeskoslovenské 1945. 1945. 41. 157-161. A csehszlovák állampolgársággal rendelkező személyek általános munkakötelezettsége két ok miatt érdemel szlovákiai magyar szempontból kiemelt figyelmet. Egyrészt, mert a három hullámban összesen hozzávetőleg 55 ezer magyar nemzetiségű személy került csehországi közmunkára. Az 1945. szeptember és december közötti első szakaszban hozzávetőleg 12 ezer magyar férfit vittek el otthonaikból, jórészt a háborús károk felszámolásával összefüggő munkálatokra. A „Szlovákia segítsége a csehországi nyári munkákban” nevet viselő 1946. nyári akcióban összesen 1932 magyar nemzetiségű önkéntes vett részt. A legtömegesebb és legkíméletlenebb harmadik szakaszban, 1946 novembere és 1947 februárja között, rendőri és katonai alakulatok közreműködésével a tervek szerint mintegy 150 ezer szlovákiai magyart kellett volna Csehországba deportálni. A központi kormányzati szervek és a szlovák megbízotti testületek képviselőinek 1946. augusztus 6–7-i találkozásán megállapodás született arról, hogy a szlovákiai magyarok „munkaerő-toborzása” néven futó akciót az 1945. évi 88. számú elnöki dekrétum alapján, erőszak alkalmazásával fogják végrehajtani. Az embertelen körülmények közt lebonyolított „deportálások” keretében 41.640 személyt, köztük asszonyokat, gyermekeket, időseket szállítottak télvíz idején az egykor németek által lakott csehországi településekre. A szlovákiai egyházak, a magyarországi és a nemzetközi közvélemény tiltakozására az akciót 1947. februárjában, a magyar békeszerződés aláírását követően leállították. JJCS - 132. oldal.

3. §

- (1) Az I. § alapján történő munkakötelezettség során tekintettel kell lenni a kirendelt személyek személyes, gazdasági és szociális helyzetére; amennyiben lehetséges, szintúgy tekintettel kell lenni szakmai iskolázottságukra, és eddigi munkaviszonyukra. A nőket csak olyan munkákra lehet kirendelni, melyeket általában nők végeznek.
- (2) A nős és férjezett személyeket csak akkor kell kirendelni, ha nem áll rendelkezésre megfelelő számú hajadon vagy nőtlen személy.
- (3) Elsősorban olyan személyeket kell kirendelni, akik nincsenek alkalmazásban (hivatásban) vagy nincsenek teljes munkaviszonyban alkalmazva. Azokat a személyeket, akik állandó munkaviszonyban vannak, melyben betegbiztosítási kötelezettségük van, és valóban dolgoznak, vagy a hivatalok által jóváhagyott önálló vállalkozói tevékenységet folytatnak, vagy szabadfoglalkozásúak, csak akkor lehet kirendelni, ha nem áll rendelkezésre megfelelő számú munkaerő. A munkaviszonyban álló személyek kirendelése előtt meg kell hallgatni az addigi munkáltatót.
- (4) Közalkalmazottak kirendelés alól való mentesítéséről a Munkavédelmi és Szociálisügyi Minisztérium egyeztet az illetékes központi hivatallal.
- (5) Azon személyeknek, akiket munkára kell beosztani, az elvégzendő munkára egészségügyileg alkalmasnak kell lenniük. Kétségek esetén az alkalmasságot a járási hivatal orvosa, vagy a közszolgálati egészségügyi ellátás más hivatalos orvosa állapítja meg.

4. §

- (1) A Munkavédelmi és Szociálisügyi Minisztérium az érdekelt minisztériumokkal történt megegyezést követően meghatározza, mely körzetekben vagy gazdasági ágazatokban kell az I. § alapján bevonni munkásokat, mely szakmákban, és mely üzemekben, és intézkedéseket hoz az egyes területek és ágazatok munkaerő-szükségletének kiegyenlítéséhez.
- (2) Munkára kirendelni legfőljebb egy év időtartamra lehet; ezen időtartamot csak súlyos indokokkal lehet meghosszabbítani, mégpedig legfőljebb további 6 hónappal.

5. §

- (1) A kirendelésre a munkáltató tesz javaslatot annál a járási munkavédelmi hivatalnál, mely illetékességi körzetében a munkavégzésre sor kerül, miközben tanúsítja, hogy kihasználta műszaki és szervezési lehetőségeit ahhoz, hogy a munkaerőivel takarékoskodjon. A javaslatnak tartalmaznia kell a kérelmezett munkaerő létszámát és fajtáját, az elvégzendő munkálatok időtartamát és fajtáját, adatokat a fizetési feltételekről és munkaviszonyról, valamint arról, miként biztosították a megfelelő szállást és étkeztetést a kérvényezett személyek számára.
- (2) A járási munkavédelmi hivatal a vállalatnál történő ellenőrzéssel megvizsgálhatja a munkaerőszükségletet.

6. §

- (1) A kirendelésre azon illetékes járási munkavédelmi hivatal (kirendeltség) jogosult, melynek körzetében a munkára kirendelt személynek lakóhelye vagy tartózkodási helye van. Azon személy kirendelésére, aki lakhelyén vagy tartózkodási helyén kívül dolgozik, azon járási munkavédelmi hivatal illetékes, melynek körzetében a munkahely található.
- (2) A munkára való kirendelésnél fel kell tüntetni:
 - a) a munkára kirendelt személy keresztnévét, vezetéknévét, születési adatait, nemzetiségét, lakhelyét (tartózkodási helyét), esetleg az előző munkahely adatait,
 - b) azon vállalat vagy munkahely megjelölését, ahol a munkavégzésre sor kerül,
 - c) a munkára való kirendelés fajtáját, valamint azt a napot, melyen a munkavégzést meg kell kezdeni,
 - d) a munkavégzés időtartamát,
 - e) azt az időpontot, melyen a munkavégzéshez szükséges útra kell jelentkezni,
 - f) tájékoztatót a fellebbezési lehetőségekről, a segély kérelmezésének lehetőségéről, és büntetőjogi rendelkezésekről,

- (3) A kirendelési határozatot az érintett személynek kézbesítik amennyiben nem szükséghelyzetről van szó, legalább a munkavégzés megkezdése előtt 3 nappal; amennyiben ezen személy munkaviszonyban van, a határozat másolatát munkaadójának is kézbesítik.
- (4) A munkakötelezettségről szóló határozat ellen a munkavédelmi hivatal ideiglenes kialakításáról szóló 1945. június 4-én kelt 13. számú kormányrendelet 3. §-a értelmében lehet fellebbezni.
- (5) Szlovákiában a munkakötelezettségről szóló határozattal szemben panaszt lehet benyújtani a Szlovák Nemzeti Tanács Szociálisügyi Megbízotti Hivatalához. A panaszt a határozat kézbesítésétől számított 15 napon belül annál a hivatalnál kell benyújtani, amely a határozatot kiadta.
- (6) A 4. és 5. bekezdés alapján benyújtott fellebbezéseknek nincs halasztó hatályuk. A járási munkavédelmi hivatal rendkívüli esetekben elismerheti a fellebbezés halasztó hatályát, főként akkor, ha a munkavégzésre történő azonnali belépéssel a kirendelt személynek nehezen megtérülő kára származna.
- (7) Súlyos létfenntartási vagy családi okokból a járási munkavédelmi hivatal (kirendeltség) rövid időszakra elhalaszthatja a munkavégzés kezdő időpontját.

7. §

A munkavégzésre kötelezett személy köteles:

1. felszólításra a járási munkavédelmi hivatalnak (kirendeltségnek) az összes szükséges igazolványt bemutatni, és személyesen megjelenni;
2. a kijelölt munkára jelentkezni, mégpedig abban az időpontban, melyet a határozat megjelölt, és az új munkáltatójának ebbe a határozatba betekintést engedélyezni;
3. a munkát, melyre ki lett rendelve, megfelelően és lelkiismeretesen végezni.

8. §

A munkavégzésre kirendelt személy első útiköltségét a lakóhelyéről a munkavégzés helyszínére az új munkáltató viseli, hasonlóképpen a munkára való kirendelés befejezését követően a lakóhelyre való utazási költségekhez, amennyiben a munkavégzés helyszíne a lakóhelytől (tartózkodási helytől) 6 km-nél nagyobb távolságra található.

9. §

- (1) A munkára kirendelt személy eddigi munkaviszonya nem szűnik meg; a munkára kirendelt személyt az új munkahelyen egész idő alatt úgy kell kezelni, mintha az előző munkahelyén szabadságon lenne. A munkára való kirendelés munkaviszonyban eltöltött időszaknak minősül.
- (2) Az elrendelt munkavégzés időtartama alatt a korábbi munkahelyéről a munkavégzésre kirendelt személy nem jogosult munkabérre, vagy egyéb mellékjövedelemre, természetbeni juttatásra, kivéve a lakást.
- (3) A munkavégzésre kirendelt személy az eddigi munkáltatójával szemben arányos szabadságra jogosult, amennyiben a munkára való kirendelését megelőző naptári évben folyamatosan ugyanazon vállalatnál (ugyanazon munkáltatónál) legalább 2 hónapon keresztül munkaviszonyban volt, és a munkára való kirendelést megelőzően nem volt még szabadságon. A szabadság arányos részére jogosult akkor is, ha nem teljesült a várakozási idő a hatályos előírásoknak megfelelően. A szabadság arányos részét oly módon kell megállapítani, hogy minden munkaviszonyban eltöltött megkezdett naptári hónapra a szabadság egy tizenkettedét kell beszámítani, amely a munkára kirendelt személynek a hatályos előírások szerint járna, ha teljesülne a várakozási idő.
- (4) A munkára való kirendelés időtartama alatt, valamint azon időszak alatt, mely a munkára való kirendelésről szóló határozat kézbesítésétől a kirendelést követő hetedik napig tart, a munkavállaló addigi munkaviszonyát csakis a az addigi munkaviszony alapján illetékes járási munkavédelmi hivatal jóváhagyásával lehet megszüntetni.

- (5) Amennyiben a munkavégzésre kirendelt személy nem lépett be korábbi munkahelyére az új, kirendelt munkavégzés befejezését követő 7 napon belül, úgy az eredeti munkaviszony megszűnik, hacsak a munkahelyre történő belépés nem rajta kívül álló okokból hiúsult meg. A munkavégzésre kijelölt személy köteles erről korábbi munkáltatóját késedelem nélkül értesíteni.

10. §

- (1) A kirendelt munkaviszony magánjoginak minősül. A bér- és munkafeltételeket a megfelelő bérezési rendelet szabályozza; amennyiben nem létezik ilyen rendelet, a munkabért az elévített munkáért szokásos bérezés alapján kell megállapítani.
- (2) Ha a munkavégzésre kirendelt személy az aktuális naptári évben még nem vette ki teljes szabadságát az addigi munkahelyén két hónapi folyamatos munkavégzést követően jogosult szabadsága arányos részére azon a munkahelyen, ahová ki lett rendelve. A szabadság megállapításához azon előírások a meghatározóak, melyek az új munkahelyre érvényesek.
- (3) Az a munkáltató, akihez munkavégzésre személyek lettek kirendelve, köteles számukra megfelelő szállást és étkezést biztosítani. A természetbeli juttatások értékét, beleértve a szállást és étkezést a hatályos előírásoknak megfelelően a munkáltató beszámíthatja a munkavégzésért járó bérbe.

11. §

A munkavégzésre kijelölt személyek társadalombiztosítása az általános társadalombiztosításokról szóló előírások alapján történik. További pontosításokat a Munkavédelmi és Szociálisügyi Minisztérium a Szlovák Nemzeti Tanáccsal történő egyeztetést követően a Törvénytárban nyilvánosságra hozza.

12. §

A munkahely alapján illetékes járási munkavédelmi hivatal alapos indokok alapján kivételes esetekben a munkavégzésre kirendelt személy kötelezettségét hamarabb is megszüntetheti, mint az a kirendelési határozatában van feltüntetve. Tényleges katonai szolgálatra való belépéssel megszűnik a munkavégzésre való kirendelés.

II. RÉSZ

Korlátozások a munkáltatói (tanulmányi) jogviszony megszűnése során

13. §

- (1) Munkaviszonyt (tanulmányi jogviszonyt) létrehozni és megszüntetni – kivéve a 2 – 4. bekezdésekben feltüntetett eseteket – csakis az illetékes járási munkavédelmi hivatal előzetes jóváhagyását követően lehet. Amennyiben a munkaviszonyt (tanulmányi jogviszonyt) a járási munkavédelmi hivatal közvetítette, azt engedélyezett munkaviszonyként kell kezelni.
- (2) Az I. bekezdés alapján kialakított munkaviszony létrejöttéhez nem szükséges engedély, amennyiben:
- olyan munkavállaló felvételéről van szó, akinek munkaviszonya 7 egymást követő naponál kevesebb időre szól,
 - a mezőgazdaságban vagy erdőgazdaságban sürgős munkavégzéshez segédmunkások felvételéről van szó 4 hétnél nem hosszabb időtartamra,
 - olyan személyek felvételéről van szó, akiket vészhelyzet eltávolítására vettek fel (valamilyen természeti katasztrófa következményeinek elhárítására).
- (3) A munkaviszony felmondásához szükséges engedély, amennyiben:
- mindkét fél egyetért a munkaviszony megszüntetésével,
 - ha a személyt csak próbaidőre, vagy segítségnyújtásra vettek fel, akkor az ilyen munkaviszony egy hónapon belül megszüntethető,
 - ha szezonális- vagy kampányjellegű munkákra alkalmazott munkavállalókról van szó, ezen munkálatok végén,

- d) mezőgazdasági (erdészeti) üzemekben olyan munkaezőknél, akiket nem mezőgazdaságban
(erdészetben) alkalmaztak, hanem csak átmenetileg sürgős munkálatokhoz,
e) a 2. bekezdésben említett munkaviszonyokról van szó.
- (4) A munkavédelmi és szociálisügyi miniszter az érintett miniszterek meghallgatását követően rendeletben hirdetheti ki a hivatalos közlönyben, hogy némely munkaviszony a járási munkavédelmi hivatal engedélye nélkül is létrehozható vagy megszüntethető. Ezen intézkedéseket vagy általános hatállyal egyes körzetekre, vagy gazdasági ágazatokra, foglalkozási csoportokra, vagy egyes üzemekre vonatkoztatva lehet meghozni.

14. §

A munkavállaló (tanonc) alkalmazásának vagy munkaviszonyának megszüntetését azon járási munkavédelmi hivatal engedélyezi, melynek körzetében a munkavégzés helyszíne található. Amennyiben az alkalmazott lakhelye (tartózkodási helye) más járási munkavédelmi hivatal körzetében található az érintett járási hivatal, kérelmezi – amennyiben munkaviszony (tanulmányi viszony) kialakításáról van szó – az illetékes járási munkavédelmi hivatal jóváhagyását.

15. §

(1) A munkaviszony (tanulmányi viszony) kialakításáról vagy megszüntetéséről szóló engedélyek kiadásáról szóló határozatok esetében a járási munkavédelmi hivatal a következőkre ügyel:

- a munkavállaló szociális viszonyaira és szakmai gyakorlatára,
- a munkaerőpiac szükségleteire,
- a résztvevő vállalatok és gazdasági ágazatok feladatainak fontosságára,
- az érintett vállalatok teljesítőképességére.

(2) A Munkavédelmi és Szociálisügyi Minisztérium irányelveket adhat ki, és feltételeket állapíthat meg a jóváhagyás kiadását illetően.

(3) A munkaviszony megszűnését illető jóváhagyás nem érinti az abból fakadó magánjogi következményeket. Amennyiben a hatályos előírásoknak megfelelően a munkáltatói (tanulmányi) jogviszonyt a felmondási határidő nélkül meg lehet szüntetni, és az illetékes bíróság nem határoz arról jogerősen, a járási munkavédelmi hivatal jogosult az engedély megadásakor előzetes döntést hozni erről a kérdésről is. Amennyiben erről a kérdésről később az illetékes bíróság dönt, és a járási munkavédelmi hivatal határozata ellentétes a bíróság döntésével, a járási munkavédelmi hivatal még egyszer megvizsgálja az ügyet, már a bíróság jogerős határozatának figyelembe vételével.

16. §

Azon alkalmazott, akinek munkaviszonya (tanulmányi jogviszonya) megszűnt, az addigi lakhelye (tartózkodási helye) szerint illetékes járási munkavédelmi hivatalnál (kirendeltségénél) ezt késedelem nélkül köteles bejelenteni.

17. §

A 13.–16. § rendelkezései csakis a magánjogi szerződések alapján létrejött munkaviszonyokra (tanulmányi jogviszonyokra) vonatkoznak.

III. RÉSZ

Általános és átmeneti rendelkezések

18. §

A munkavédelmi és szociálisügyi miniszter a hivatalos közlönyben megjelentetett rendeletével megszabhatja, hogy az I. § alapján munkavégzésre kötelezett személyek – amennyiben nem dolgoznak – kötelesek jelentkezni a lakóhelyük (tartózkodási helyük) szerint illetékes járási munkavédelmi hivatalnál (kirendeltségénél).

19. §

Azon károkért, melyek a munkáltatónak a járási munkavédelmi hivatal határozatával a dekrétum I. és II. része alapján keletkeznek, nincs kártalanítás.

20. §

Személyes intézkedésekre való beidéztetés a hatályos előírásoknak megfelelően csakis az illetékes járási munkavédelmi hivatallal (kirendeltséggel) történő egyeztetést követően lehetséges. Amennyiben a késedelem veszélye fenyeget, a jóváhagyást pótlólagosan is meg lehet kérni.

21. §

Jelen dekrétum I. részének rendelkezései idegen állampolgárokra is vonatkoznak, amennyiben azokban az államokban a Csehszlovák Köztársaság állampolgárait hasonló kötelezettségek terhelik.

22. §

A közigazgatási hivatalok, bíróságok, társadalombiztosítással rendelkezők, valamint jogi és természetes személyek kötelesek a munkavédelmi hivatal kérésére együttműködni ezen dekrétum megvalósításában.

23. §

- (1) Ezen dekrétumok előírásaival, vagy a végrehajtási rendelkezésekkel szembeni magatartás mulasztást a járási munkavédelmi hivatalok 10.000 koronáig terjedő bírsággal, vagy a járási nemzeti bizottságok ezen hivatalok javaslatára 100.000 koronáig terjedő közigazgatási büntetéssel, vagy egy évig terjedő börtönbüntetéssel, illetve mindkét büntetéssel sújtják.
- (2) Amennyiben közigazgatási büntetésként pénzbüntetést róttak ki, annak behajthatatlansága miatt pótbüntetésként a vétség mértékének megfelelően börtönbüntetést kell kiszabni.

24. §

A munkavédelmi és szociálisügyi miniszter felhatalmazást nyer, hogy a pénzügyminiszterrel történő megegyezést követően előírásokat adjon ki a munkavégzésre való besorolásból eredő kártalanításról.

25. §

A járási munkavédelmi hivatal tevékenységét jelen dekrétumnak megfelelően Szlovákia területén a „munkaügyi hivatalok” végzik. A miniszterek számára ezen dekrétum alapján nyújtott felhatalmazást Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanáccsal való megegyezés alapján hajtják végre.

26. §

Ezen dekrétum hatálya napjától érvényét veszíti az összes olyan jogi előírás, amely az ebben a dokumentumban szabályozott ügyekre vonatkozik.

27. §

A dekrétum kihirdetésének napján lép hatályba; végrehajtásáról a munkavédelmi és szociálisügyi miniszter gondoskodik, együttműködve a többi miniszterrel, valamint a Szlovák Nemzeti Tanáccsal.

Dr. Beneš s. k., Fierlinger s. k., Dr. Šoltész s. k.

**A köztársasági elnök 1945. évi I08. számú dekrétuma
az ellenséges vagyon elkobzásáról és a nemzeti újjáépítési alapokról
Prága, 1945. október 25.²¹**

A kormány javaslatára és a Szlovák Nemzeti Tanáccsal megállapodva elrendelem:

I. RÉSZ

Az ellenséges vagyon elkobzása

I. §

Az elkobzásra kerülő vagyon meghatározása:

- (1) Térítés nélkül elkobzásra kerül – amennyiben ez még nem történt meg – a Csehszlovák Köztársaság javára az ingatlan és ingó vagyon, nevezetesen azon vagyoni jogok (követelések, értékpapírok, betéteket, nem anyagi jellegű jogok), amelyek a német és a magyar megszállás tényleges befejezésének napján a következők természetes vagy jogi személy tulajdonában voltak, vagy még mindig tulajdonában vannak:
- I. a Német Birodalom és a Magyar Királyság, a német vagy magyar jog értelmében létezett közjogi személyek, a német náci párt, a magyar pártok, valamint az e rendszerekhez tartozó és velük kapcsolatban álló más alakulatok, szervezetek, vállalatok, létesítmények, polgári társulások, alapok és célvagyonok, más német vagy magyar jogi személyek, illetve
 2. német vagy magyar nemzetiségű természetes személyek, kivéve azokat a személyeket, akik igazolják, hogy hívek maradtak a Csehszlovák Köztársasághoz, sohasem vétettek a cseh és a szlovák nemzet ellen, aktívan részt vettek a felszabadulásunkért vívott harcban, náci vagy fasiszta terror áldozataivá váltak, illetve
 3. azon természetes személyek, akik a Csehszlovák Köztársaság állami szuverenitása, önállósága, területi egysége, demokratikus köztársasági államformája, biztonsága és védelme ellen irányuló tevékenységet fejtettek ki. Továbbá akik ilyen tevékenységre bujtogattak, vagy
- (2) Az I. bekezdés 3. pontja jogi személyekre is vonatkozik, amennyiben azon természetes személyeknek, akik ezen vállalatok tagjai, résztulajdonosai (tőkerészesek), és hibáztathatók a jogi személyt képviselő szerv eljárásában, vagy pedig ha ezen személyek nem jártak el megfelelő gondossággal a képviselői szerv megválasztásakor és a felügyelete során.

²¹ A magyar fordításhoz használt eredeti cseh szöveg forrása: Sbířka zákonu a naoízení republiky Ěeskoslovenské 1945. 48.248– 254. Az egyik leghosszabb ideig előkészített elnöki dekrétum az 1945. évi 5, 12, 28. számú dekrétumokkal együtt a csehszlovákiai német és magyar kézben lévő vagyon elkobzásával együtt megvetette az alapját a mezőgazdasági, banki és ipari államosításnak. Az eredetileg a teljes egészében állami kezelésbe vételre szánt „ellenséges vagyon” elkobzásáról 1945 augusztusára elkészült a kormány által jóváhagyott és a köztársasági elnök által is aláírt első változat. Ezt azonban visszavonták, és éppen a kulcsfontosságú ipari és bányászati államosítására való tekintettel átdolgozták a német és magyar vagyon elkobzását szabályozó dekrétumot is. A dekrétum végrehajtását több rendelet is szabályozta. A belügyminisztérium 1946. szeptember 13-án Z/S-3559/89-17/9-46. szám alatt kibocsátott rendelete például a világháború éveiben a megszállók által zsidó nemzetiségűnek tekintett német és magyar személyek részére biztosította a csehszlovák állampolgárság megőrzését, illetve a kitelepülés lehetőségét. Az 1947. február 14-én elfogadott 31. számú törvény az elkobzott „ellenséges vagyon” felosztásának szabályozását módosította és foglalta egységes rendszerbe. A vagyonjogi dekrétumok közül az 1945. 5, 12 és 28. számú dekrétumok területi hatálya nem terjedt ki Szlovákiára, de a végrehajtásukért felelős központi kormányzat magatartását, a szlovákiai Megbízotti Hivatalokkal való folyamatos kapcsolattartást és magukat a szlovákiai jogszabályokat is alapvetően befolyásolták. A Csehszlovákia területén maradt magyar nemzetiségű egykori tulajdonosok, fizikai és jogi személyek egyaránt nemzetiségi besorolásuk alapján váltak kárvallottjaivá ezeknek a vagyonjogi dekrétumoknak, rendeleteknek. A nemzetiségi alapon történt vagyonelkobzások jogosultságát a kollektív bűn helyett a kollektív felelősségre visszavezetve utasította el a Cseh Alkotmánybíróság Dreithaler csehországi német panaszos beadványát. Szlovákiai vonatkozásban ennek az indoklásnak jogtörténeti képviselője más személyeket igyekeztek arra rávenni, bármilyen módon tudatosan támogatták a német vagy magyar megszállókat, vagy akik a köztársaság fokozott veszélyeztetettsége idején (a köztársasági elnök által 1945. június 19-én a náci bűnösök, az árulók és segítők megbüntetéséről, valamint a rendkívüli népbíróságokról kiadott 16. számú dekrétum 18. §-a) támogatták a németesítést vagy magyarosítást a Csehszlovák Köztársaság területén, vagy pedig ellenséges módon viselkedtek a Csehszlovák Köztársasággal, illetve akik eltúrták a vagyonukat vagy vállalatukat kezelő személyek ilyen tevékenységét. JJCS - 139. oldal.

- (3) Az elkobzás ugyanígy vonatkozik minden olyan vagyoni, amely az 1938. szeptember 29. utáni időszakban az I. és a 2. bekezdésben megjelölt jogi személyoké volt, és az I. bekezdés első mondata értelmében meghatározott időszakban olyan személyek tulajdonában volt vagy még van, akiknek kezében ezt a vagyoni az elkobzás nem érintené, hacsak az ilyen vagyoni elkobzása nem felelne meg a tisztességes eljárás követelményének.
- (4) Arról, adottak-e az elkobzás feltételei e rendelet alapján, az illetékes járási nemzeti bizottság dönt. Az erről szóló végzés kikézbeshető nyilvános hirdetmény útján, ha adottak is azok a feltételek, amelyeket a politikai hatóságok illetékességébe tartozó ügyek intézéséről (az igazgatási eljárásról) szóló 1928. január 18-án kelt, 8. számú kormányrendelet 33. §-a megszabott. A járási nemzeti bizottság végzése ellen a tartományi nemzeti bizottsághoz (Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács illetékes szervéhez) lehet fellebbezni. A tartományi nemzeti bizottság (Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács illetékes szerve) – már az eljárás során is – átveheti az eljárás irányítását, és elsőfokú végzést adhat ki az ügyben. Amennyiben ilyen módon az első fokon a tartományi nemzeti bizottság (Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács illetékes szerve) hoz döntést, akkor az a belügyminisztériumnál fellebbezhető meg. A belügyminiszter az e bekezdés értelmében hozott döntés módját részletesebben, irányelvek útján szabályozhatja.

2. §

Kivételek az elkobzás alól és térítés nyújtása

- (1) Az elkobzás nem érinti az I. § I. bekezdésének 2. és 3. pontja alatt feltüntetett személyek ingó vagyoniának azt a részét, amely feltétlenül szükséges létszükségleteik kielégítéséhez, vagy e személyek és családtagjaik foglalkozásának gyakorlásához (például ruházat, ágynemű, fehérnemű, háztartási eszközök, élelmiszerek és szerszámok). Az e vagyoni terjedelmével kapcsolatos részleteket a kormány törvényerejű rendeletben határozza meg.
- (2) A kormány törvényerejű rendeletben kimondhatja, hogy a személyek bizonyos körének, akikre az I. § rendelkezései vonatkoznak, vagyoniát részben vagy teljesen kivonja az elkobzás alól.
- (3) Az elkobzás nem érinti azt a vagyoni, amelyet 1938. szeptember 29. után a megszállás nyomására, vagy pedig nemzeti, faji- és politikai üldözés következtében elvesztettek azok a személyek, akikre az I. § rendelkezései vonatkoznak.
- (4) Jogi személy vagyoniának elkobzása esetén megfelelő térítés jár az e vagyoniban tőkerészesedéssel rendelkező olyan személyeknek, akikre az I. § I. és 2. bekezdése nem vonatkozik. A részleteket a kormány törvényerejű rendelettel szabályozza.
- (5) Ha olyan személyek, akik vagyoniát az elkobzás érint, társtulajdonosként egy társaságban vannak olyan személyekkel, akikre az I. § rendelkezései nem vonatkoznak, és társtulajdonosi részük meghaladja az ötven százalékot, akkor az egész vagyoni el kell kobozni. Azonban azokat a személyeket, akiket az I. § rendelkezései nem érintenek, megfelelő térítés illeti meg a részesedésüknek megfelelő fajtájú és értékű vagyontárgy formájában, s ha ez nem lehetséges, akkor pénzben.

II. RÉSZ

Nemzeti újjáépítési alapok

3. §

Nemzeti újjáépítési alapok létrehozása és megszervezése

- (1) Az elkobzott vagyoni ideiglenes kezelésével és elosztásával kapcsolatos feladatok teljesítése céljából minden telepítési hivatal mellett Nemzeti Újjáépítési Alap (a továbbiakban csak „Alap”) létesül. Az Alap önálló jogi személy, melyet pénzügyi felügyeleti testület képvisel, amennyiben az Alap alapszabályzata (7. bekezdés) nem rendelkezik másként. [...]

[...] (2) Az Alapok gazdálkodása a Pénzügyminisztérium, valamint a Legfelső Számvevőszék ellenőrzése alá tartozik. Az Alapok azon intézkedéseit, melyekkel szemben a minisztériumok képviselői (Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács Pénzügyi Megbízottja által) kifogással élnek, nem szabad végrehajtani mindaddig, amíg a keletkezett ellentét az illetékes minisztériummal történő tárgyalással nem kerül megoldásra, és amennyiben ez nem sikerül, a kormány határozatával.

5. §

(I) Az Alapok hatásköre

- I. Az Alapoknak mindeneke előtt joguk van: megállapítani az ezen rendelet értelmében elkobzásra kerülő összes vagyont. A járási nemzeti bizottságok kötelesek összeírni az összes vagyont, amelyet körzetükben e rendelet értelmében elkoboznak, és ezt az összeírást a telepítési hivatal illetékes területi hatsága, valamint az Alap elé terjesztani. Az összeíráshoz szükséges alapvető adatokat a helyi nemzeti bizottságok szerzik be. Mindenki, akinek elkobzásra kerülő vagyon van a birtokában, igazgatásában vagy megőrzésében, köteles ezt a járási nemzeti bizottság felszólítása alapján összeírásra bejelenteni, és szabványszerűen kezelni mindaddig, amíg az Alap vagy az általa megbízott hatóság (szerv) nem tesz más intézkedést;
 2. megtenni – amennyiben ez még nem történt meg – az illetékes nemzeti bizottságokkal és minisztériumokkal megállapodva és közvetítésükkel a szükséges intézkedéseket e vagyon biztosítására, átvételére, megőrzésére, fenntartására és kezelésére. Az ezen intézkedésekre vonatkozó irányelveket a telepítési hivatal az Alappal történő közös megegyezéssel adja ki. Az Alap kívánságára az illetékes bíróság elintézi az elkobzás telekkönyvbe és jegyzékekbe történő bejegyzését;
 3. összeírni és rendezni az elkobzott vagyonnal kapcsolatos kötelezettségeket, ennek során azon irányelveknek megfelelően kell eljárni, melyeket a kormány törvényerejű rendeletben ad ki; az állam nem felel azokért a kötelezettségekért, amelyeket e rendezés keretében nem elégítenek ki;
 4. végrehajtani az elkobzott vagyon átadását a keretterveknek megfelelően (6. § I. bekezdése) és a végleges kiutalási végzéseket (8. § 6. bekezdése) alapján;
 5. hitelt közvetíteni a vagyonhoz juttatott személyeknek a belső Telepítési Központi Bizottsága által kiadott irányelvek alapján.
- (2) Az Alap jogosult felügyeletet gyakorolni a nemzeti vagyonkezelők gazdálkodása felett, követelni felmentésüket és javasolni kinevezésüket az illetékes szerveknél.

III. RÉSZ

Az elkobzott vagyon elosztása

I. szakasz [...]

19. §

Büntető rendelkezés

- (I) Aki tudatosan megszegi e rendeletet, vagy az annak alapján kiadott törvényerejű rendeletek rendelkezéseit, vagy aki megtevéstző magatartást tanúsít, amellyel meg tudja zavarni az elkobzást vagy az elkobzott vagyon kiosztását, azt a járási nemzeti bizottság – a bírósági eljárástól függetlenül – kihágásért egymillió korona pénzbüntetésre, egy évig terjedő elzárásra büntetheti meg, vagy mindkét büntetéssel sújthatja. A pénzbüntetés be nem hajthatósága esetén pótbüntetésként a károkozás mértékétől függően egy évig terjedő elzárást szabhatnak ki.
- (2) Az I. bekezdésben feltüntetett kihágások három év alatt évülnek el.

20. §

A közhivatalok és hatósági szervek közreműködése

Az összes közhivatal és hatósági szerv felkérésére kötelesek együttműködni a Nemzeti Újjáépítési Alapokkal, és hatékonyan támogatni feladatuk teljesítését.

21. §

Ezen rendelet kihirdetésének napján lép hatályba; végrehajtásáért a kormány összes tagja felelős.
Dr. Beneš s. k., Fierlinger s. k., David s. k. Kopecký s. k., Gottwald s. k. Laušmann s. k. és mások.

A köztársasági elnök 1945. évi 137. számú alkotmánydekrétuma az állami szempontból megbízhatatlan személyek forradalmi időszakban történő őrizetbe vételéről Prága, 1945. október 27.²²

A kormány javaslatára elrendelem:

1. §

Az állami szempontból megbízhatatlannak tekintett személyek őrizetbe vételét a köztársaság hatóságai vagy szervei által a törvényben engedélyezett eseteken kívül, vagy ideiglenes őrizetben (fogságban) tartásuk meghosszabbítását a törvényben engedélyezett időtartamon túlmenően szintén törvényesnek kell tekinteni. Az ilyen személyeknek őrizetbe vételük vagy a törvény értelmében megengedett időtartamon túlmenő ideiglenes őrizetben tartásuk miatt nincs kártérítési igényük.

2. §

Nem tekinthető őrizetbe vételnek (ideiglenes őrizet) e dekrétum és más törvényes rendelkezések értelmében nem tekinthető a külföldi állampolgárok összegyűjtése, amelyet az illetékes hatóságok a kijelölt helyeken későbbi kitelepítésük céljából hajtanak végre. Az ilyen összegyűjtés bármilyen korlátozás nélkül végrehajtható.²³

3. §

Ez a dekrétum csak az őrizetbe vétel vagy az ideiglenes őrizet törvényben megszabott időtartama túllépésének azokra az eseteire vonatkozik, amelyekre a dekrétum hatályba lépése előtt került sor.

4. §

A köztársasági elnök által 1945. június 19-én a náci bűnösök, az árulók és kiségitőik megbüntetéséről, valamint a rendkívüli népbíróságokról kiadott 16. számú dekrétum hatálya idején nyolc napra hosszabbodik meg az a határidő, amelyet a személyi szabadság, a magánlak és a levéltitok védelméről szóló 1920. április 9-én kelt 293. számú törvény 3. §-a tartalmaz (az alkotmánylevél 107., 112. és 116. §-a értelmében).²⁴

²² A magyar fordításhoz használt eredeti cseh szöveg forrása: Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé 1945. 57. 337. A dekrétum előkészítése során a kormány kommunista és polgári politikusi közt komoly elvi ellentétek merültek fel. A kommunista miniszterek „az államilag megbízhatatlan németek, magyarok, árulók és kollaboránsok” őrizetbe vételének, őrizetben tartásának szigorítását, a retribúciós törvény politikai célzatú módosítását szorgalmazták. A polgári pártok képviselői, például Masaryk külügyminiszter, de főként az éles kommunista támadásoknak kitett Stránský igazságügyminiszter a háború után egy évvel, immár a jogállamiság pozícióinak erősítését tekintették legfőbb feladatuknak. JJCS - 149. oldal.

²³ A németek és magyarok kitelepítését elsőrendű célnak tekintő csehszlovák közigazgatás számára a központi és a szlovákiai kormányzat a köztársasági elnökkel együttműködve igyekezett olyan jogszabályi háttérrel biztosítani, amely az állampolgárságukat veszítette, illetve a német vagy magyar állampolgárnak tekintett, jogfosztott csehszlovákiai német és magyar nemzetiségű lakossággal szemben egyre kíméletlenebb eljárások bevezetését is lehetővé tette. Az 1945. évi 33. számú alkotmánytörvény így vált minden – etnikai, nyelvi, nemzeti és állampolgársági státusz alapján diszkrimináló – jogfosztó rendelkezés, akció kiindulópontjává. A szlovákiai magyarok esetében ennek iskolapéldáját az 1946. november 19-én elkezdődött és három hónapig tartó csehországi deportálások jelentették.

²⁴ Eredetileg 48 óráig volt szabad őrizetben tartani az elfogott személyeket, az őrizetben tartás meghosszabbítása a csehországi németek esetében rendszerint a népbírósági eljárás beindításához vagy a kitelepítési transzportba való besorolását volt hivatott lehetővé tenni.

5. §

Ez a dekrétum a kihirdetését követő 30. napon lép hatályba, s a cseh, valamint a morvaországi és a sziléziai tartományokban van érvényben; végrehajtásáért az igazságügyi és a belügyminiszter felel.

Dr. Beneš s. k. Nosek s. k., Fierlinger s. k. Dr. Stránský s. k.

A potsdami értekezlet határozatai. Jelentés a berlini hármass értekezletről (részletek) Berlin, 1945. augusztus 2.²⁵

I.

1945. július 17-én Harry S. Truman, az Amerikai Egyesült Államok elnöke, J. V. Sztálin generalisszimusz, a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége Népbiztosai Tanácsának elnöke és Winston S. Churchill, Nagy-Britannia miniszterelnöke, C. R. Attlee úrral együtt, Berlinben háromhatalmi értekezleten találkoztak. Kíséretükben voltak a három hatalom külügyminiszterei: V. M. Molotov, D. F. Byrnes és A. Eden, valamint a vezérkari főnökök és más tanácsadók.

Július 17-e és július 25-e között kilenc ülést tartottak. Ezután az angol alsóházi választások eredményei kihirdetésének időpontjában az értekezletet két napra felfüggesztették.

Július 28-án C. R. Attlee visszatért az értekezletre mint Nagy-Britannia miniszterelnöke, E. Bevin, az új külügyminiszter kíséretében. Ezután még négy napon át tartottak üléseket. Az értekezlet időtartama alatt a három kormányfő külügyminisztere kíséretében rendszeresen találkozott, ezenkívül rendszeres megbeszélések folytak a külügyminiszterek között is. A bizottságok, amelyeket a külügyminiszterek megbeszéléseiken a különböző kérdések előkészítésére neveztek ki, szintén mindennap üléseztek.

Az értekezlet ülései Cecilienhofban folytak, Potsdam közelében. Az értekezlet 1945. augusztus 2-án fejeződött be.

Az értekezleten fontos határozatokat hoztak és fontos egyezményeket kötöttek. Számos egyéb olyan kérdéstről is folyt eszmecsere, amelyeknek megbeszélését az értekezleten létesített Külügyminiszterek Tanácsában fogják folytatni.

Truman elnök, Sztálin generalisszimusz és Attlee miniszterelnök azzal a meggyőződéssel hagyták el az értekezletet – amely megerősítette a kormányaik közötti kapcsolatokat és kiszélesítette együttműködésük és kölcsönös megértésük kereteit –, hogy kormányaik és népeik az Egyesült Nemzetek többi államaival együtt megteremtik az igazságos és tartós békét.

II. A Külügyminiszterek Tanácsának megalakítása

Az értekezlet egyezményt kötött az öt nagyhatalmat képviselő Külügyminiszterek Tanácsának létesítéséről, hogy az folytassa a békerendezésekhez szükséges előkészítő munkálatokat és foglalkozzék olyan egyéb kérdésekkel, amelyeket a Tanácsban részt vevő kormányok megegyezés

²⁵ A győztes nagyhatalmak potsdami tanácskozásáról Jelentés, illetve Jegyzőkönyv is készült jórészt azonos szövegezéssel. Köteünkben HALMOSSY:1983a szövegközlése alapján a Jelentés szövegéből közöljük a témánk szempontjából fontos részeket. A potsdami értekezlet előtt a csehszlovák diplomácia mindent elkövetett annak érdekében, hogy elnyerje a nagyhatalmak felhatalmazását a német és a magyar kisebbség egyoldalú kitelepítésére. A prágai kormány 1945. július 3-i jegyzékében emlékeztette a három nagyhatalom képviselőit az emigráns csehszlovák kormány 1944. november 23-i memorandumára, amelyben a német és a magyar kisebbség teljes kitelepítését kérte. Megismételve ezt a kérést, azt hangsúlyozta, hogy „cseh és a szlovák nemzet a csehszlovák állam jövője és a közép-európai biztonság garantálása szempontjából egyértelműen elengedhetetlenül szükségesnek tartja a németek és magyarok kitelepítését”. A prágai jegyzék a csehszlovákiai magyarokkal kapcsolatosan felvázolja a lakosságcsere alternatíváját: „Ami a magyarok kitelepítését (transfer) illeti, a csehszlovák kormány megbízottja konzultálhatna a budapesti Szövetséges Ellenőrző Bizottsággal abban az értelemben, hogy a szlovákiai magyarok kitelepítésének fő részét lakosságcsere alapján is le lehetne bonyolítani, amennyiben Magyarországon mintegy 345 ezer szlovák él, akik át szeretnének telepedni Szlovákiába.” A nagyhatalmak az amerikai álláspontot elfogadva, elutasították a magyarok kitelepítésére vonatkozó csehszlovák kérést. A potsdami értekezlettel kapcsolatos csehszlovák javaslat szövegét közli JJCS - 6I. oldal.

szerint időről időre a Tanács elé utalhatnak. A Külügyminiszterek Tanácsának megalakítására vonatkozó egyezmény szövege a következő:

„I. Az Egyesült Királyság, a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége, Kína, Franciaország és az Amerikai Egyesült Államok külügyminisztereiből Tanácsot kell alakítani.

2. a) A Tanács rendszeren Londonban ülésezik, a Tanács által felállítandó közös Titkárság állandó székhelyén. Mindegyik külügyminisztert olyan magas rangú helyettes kíséri, aki fel van hatalmazva arra, hogy minisztere távolléte esetén a munkálatokat folytassa; a külügyminisztert ezenkívül kisszámú szaktanácsadó is kíséri.

b) A Tanács első ülését Londonban tartják, legkésőbb 1945. szeptember 1-én. Az ülések közös megegyezés alapján más fővárosban is megtarthatók, amiről esetről esetre határoznak.

3. a) Azonnali és fontos feladatként vár a Tanácsra, hogy az Egyesült Nemzetek elé való terjesztés végett megszövegezze az Olaszországgal, Romániával, Bulgáriával, Magyarországgal és Finnországgal kötendő békeszerződéseket és javaslatokat dolgozzon ki az európai háború befejezése kapcsán felmerült megoldatlan területi kérdések rendezésére. A Tanács foglalkozni fog a Németországra vonatkozó békerendezés előkészítésével, hogy azt Németország kormánya elfogadja, ha Németországnak megfelelő ilyen kormánya lesz.

b) Az említett feladatok mindegyikének megoldásánál a Tanácsnak azok a tagjai vesznek részt, akik az illető ellenséges államra rákényszerített fegyverletételi feltételeket aláíró államokat képviselik. Az Olaszországra vonatkozó békerendezésnél Franciaországot úgy kell tekinteni, mint az olasz fegyverletételi feltételek aláíróját. Más tagokat is meghívunk a tárgyalásokon való részvételre abban az esetben, ha az őket közvetlenül érintő kérdések kerülnek megvitatásra.

c) A Tanácsot alkotó kormányok közötti megegyezéssel időről időre más kérdéseket is a Tanács elé lehet terjeszteni.

4. a) Ha a Tanács olyan kérdést vizsgál meg, amelyben egy, a Tanácsban nem képviselt állam van közvetlenül érintve, ezt az államot felhívják, hogy képviselője útján vegyen részt a kérdés megvitatásában és tanulmányozásában.

b) A Tanács eljárását a vizsgálandó kérdés jellege szerint szabhatja meg. Bizonyos esetekben a szóban forgó kérdést előzetesen maga is megtárgyalhatja, más érdekelt államok bevonása előtt. Más esetekben a Tanács hivatalos értekezletre hívhatja meg azt az államot, amely valamely adott kérdés megoldásában leginkább érdekelt.”

Az értekezlet határozatainak megfelelően a három kormány mindegyike azonos szövegű meghívást intézett Kína és Franciaország kormányaihoz a fenti szöveg elfogadása és a Tanács megalakításában való részvétel végett.

Az ebben a szövegben meghatározott sajátos célokra létesült Külügyminiszterek Tanácsa nem érinti a krími értekezleten elfogadott megállapodást, amely szerint az Egyesült Államok, a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége és az Egyesült Királyság külügyminiszterei időszakonként tanácskozásokat folytatnak egymással.

Az értekezlet a Külügyminiszterek Tanácsának létesítéséről szóló egyezmény fényében megvizsgálta az Európai Tanácskozó Bizottság helyzetét is. Megelégedéssel vette tudomásul, hogy a Bizottság sikerrel oldotta meg fő feladatait azoknak a javaslatoknak a beterjesztésével, amelyek Németország feltétel nélküli kapitulációjára, a németországi és ausztriai megszállási övezetekre és az ezekben az államokban létesítendő szövetséges ellenőrző rendszerre vonatkoznak. Úgy találták, hogy a Németország és Ausztria ellenőrzésével kapcsolatos szövetséges politika egybehangolására irányuló további részletmunkák a jövőben a berlini Szövetséges Ellenőrző Tanács és a bécsi Szövetséges Bizottság hatáskörébe tartoznak. Ennek megfelelően megegyezés jött létre aziránt, hogy javasolják az Európai Tanácskozó Bizottság feloszlását.

[...]

VII. Háborús bűnösök

A három kormány tudomásul vette, hogy az elmúlt hetekben Londonban megbeszélések folytak a brit, amerikai, szovjet és francia megbízottak közt abból a célból, hogy megegyezés jöjjön létre azoknak a háborús főbűnösök fölötti ítélkezés módszereire nézve, akiknek bűncselekményei az 1943. októberi moszkvai nyilatkozat szerint függetlenek a földrajzi helyzettől. A három kormány újból megerősíti azt a szándékát, hogy ezeket a háborús bűnösöket sürgősen átadja az igazságszolgáltatásnak. Remélik, hogy a Londonban folyó megbeszéléseknek e célok megvalósítása szempontjából gyors eredménye lesz, és rendkívüli fontosságot tulajdonítanak annak, hogy a háborús főbűnösök perét a lehető legrövidebb időn belül megkezdjék. A vádlottak első névsorát ez év szeptember 1-e előtt közzéteszik.

[...]

XII. A romániai, bulgáriai és magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság eljárásának módosítása

A három kormány tudomásul vette, hogy a romániai, bulgáriai és magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottságban helyet foglaló szovjet képviselők most, hogy az ellenségeskedések Európában véget értek, javaslatot tettek az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok képviselőinek az Ellenőrző Bizottság munkájának megjavítására. A három kormány megegyezett abban, hogy az ezekben az államokban működő Szövetséges

Ellenőrző Bizottságok munkamódszerét az alapul elfogadott indítvány alapján felülvizsgálja, figyelembe véve a három kormány érdekeit és felelősségét, amely kormányok együttesen szabták meg a szóban forgó államok fegyverszüneti feltételeit.

XIII. A német lakosság rendezett áttelepítése

Az értekezlet a németek Lengyelországból, Csehszlovákiából és Magyarországról való áttelepítésére vonatkozóan a következő határozatot hozta:

A három kormány minden vonatkozásban megvizsgálva a kérdést elismeri, hogy a Lengyelországban, Csehszlovákiában és Magyarországon maradt német lakosságnak vagy egy részének Németországba történő áttelepítésére vonatkozóan intézkedéseket kell fogantatni. Egyetértnek abban, hogy bármilyen áttelepítés történjék is, annak szervezeten és emberséges módon kell végbemennie.

Mínt hogy a németek tömeges visszatérése Németországba csak növelné azt a terhet, amely már a megszálló hatóságokra hárul, úgy látják, hogy először a németországi Szövetséges Ellenőrző Tanácsnak kell tanulmányoznia ezt a problémát, különös figyelemmel arra, hogy ezeket a németeket arányosan osszák el valamennyi megszállási övezetben.

Ennélfogva utasításokat adnak az Ellenőrző Tanácsban részt vevő képviselőiknek, hogy amilyen gyorsan csak lehet, tájékoztassák kormányaikat afelől, milyen számban érkeztek már Németországba Lengyelországból, Csehszlovákiából és Magyarországról ilyen személyek és közöljék, mennyi idő múlva és milyen számarányban történhetik további áttelepítés, figyelembe véve Németország jelenlegi helyzetét.

Erről a csehszlovák kormányt, a lengyel ideiglenes kormányt és a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottságot egyidejűleg értesítik és felszólítják őket, hogy a német lakosság további kiutasításait függesszék fel mindaddig, amíg az illető kormányok megvizsgálják az Ellenőrző Tanácsban részt vevő képviselők jelentéseit.

XIV. Katonai megbeszélések

Az értekezlet tartama alatt a három kormány vezérkari főnökei tárgyalásokat folytattak közös érdekű katonai kérdésekről.

Jóváhagyta:

J. V. Sztálin, Harry S. Truman, C.R. Attlee

Berlin, 1945. augusztus 2.

A csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezmény Budapest, 1946. február 27.²⁶

I. §. A Magyarország és Csehszlovákia között lakosságcsere tárgyában Budapesten 1946. évi február hó 27. napján kelt magyar–csehszlovák egyezmény az ország törvényei közé iktattatik.

2. §. Az I. §-ban említett egyezmény eredeti magyar és eredeti szlovák szövege a következő:I
(Eredeti magyar szöveg.)

Egyezmény

Magyarország és Csehszlovákia között lakosságcsere tárgyában

A Magyar Köztársaság Elnöke és a Csehszlovák Köztársaság Elnöke elhatározván azt, hogy az országaik közötti lakosságcsere tárgyában Egyezményt kötnek, meghatalmazottaikká kijelölték: a Magyar Köztársaság Elnöke: dr. Gyöngyösi János külügyminiszter urat, a Csehszlovák Köztársaság Elnöke: dr. Clementis Vladimír külügyminisztériumi államtitkár urat, akik jó és kellő alakban talált meghatalmazásaik kicserélése után a következő cikkekben állapodtak meg.

I. Cikk

Minden, Magyarországon állandó lakóhellyel bíró szlovák és cseh nemzetiségű személy, aki az alább meghatározott feltételek mellett a Csehszlovákiába való áttelepülésre irányuló szándékát kinyilvánítja, áttelepítetik anélkül, hogy a magyar kormány ezt megakadályozná. A csehszlovák kormánynak indokolt esetekben jogában áll, hogy az előző bekezdésben megjelölt személyek áttelepülését ellenezze. Amennyiben a magyar kormány ennek az ellenzésnek megalapozottságával szemben kifogást emelne, a X. cikk szerint létesítendő Vegyesbizottság dönt. Az első bekezdés értelmében megjelölt személyek magyar állampolgársága megszűnik és a nevezettek magának az áttelepülésnek a ténye által teljes joghatállyal csehszlovák állampolgárokká válnak, amennyiben eddig nem lettek volna azok. Ugyancsak az áttelepülés ténye folytán ezek a személyek mentesülnek Magyarországgal szemben minden állampolgári kötelezettség alól és Magyarország is mentesül velük szemben minden kötelezettség alól.

II. Cikk

Az első cikkben megjelölt személyek áttelepítésének előkészítése, az érdekeltek által tett, az áttelepülésre vonatkozó szándékot magában foglaló nyilatkozatok átvétele, továbbá az áttelepítésnek megszervezése céljából a csehszlovák kormány a saját költségén és tetszése szerint összeállított Különbizottságot fog Magyarországra küldeni. A Különbizottság és a magyar hatóságok közötti érintkezés megkönnyítése végett magyar kormány a Különbizottságnak egy összekötő megbízottat fog rendelkezésére bocsátani, megfelelő számú beosztottal.

²⁶ Szövegekölésünk forrása: 1946: XV. törvénycikk a Magyarország és Csehszlovákia között lakosságcsere tárgyában Budapesten 1946. évi február hó 27. napján kelt magyar–csehszlovák egyezmény becikkelyezéséről. Kihirdetett az 1946. évi július hó 9. napján. A megerősítő okiratokat Prágában, 1946. évi május hó 15. napján cserélték ki. Magyar Törvénytár 1946. évi törvénycikkek. 64–71. A lakosságcsere-egyezmény előkészítése során a prágai kormány minden eszközt megragadott arra, hogy a számára legelőnyösebb feltételek mellett minél nagyobb számú szlovákiai magyart telpíthessenek át Magyarországra. Az 1945. december 3-5-i első prágai tanácskozáson Gyöngyösi János magyar külügyminiszter minden egyoldalú csehszlovák lépést elutasított és követelte a szülőföldjükön maradó magyarok teljes egyenjogúsítását. A jogfosztások, vagyonekobzások és a csehországi deportálások folytatásával, valamint a budapesti SZEB „tanácsaival” kikényszerített 1946. február 6–10. közötti második prágai tárgyaláson a lakosságcsere során érvényesülő teljes paritás alapelve alapján Magyarország beleegyezett a lakosságcsereéről szóló egyezmény aláírásába. Az 1947–1948 között lezajlott lakosságcsere keretében csehszlovák források szerint Magyarországról a 95. 421 áttelepülési kérelmet benyújtó szlovák nemzetiségű személyből 73.273 fő települt át Csehszlovákiába. Csehszlovákiából a hatóságok által kitelptésre jelölt 105.047 személy helyett 89.660 szlovákiai magyar került át Magyarországra. Az adatokat közli: Janics Kálmán közli a kitelepítendő csehszlovákiai magyarok eredeti– 181.512 főt (ebből 106 398 „háborús főbűnösként” megjelölt személyt!) magában foglaló – csehszlovák listáját JJCS - 65. oldal.

III. Cikk

A magyar kormány az ennek az Egyezménynek II. cikkében megjelölt Különbizottságot a feladatának teljesítéséhez szükséges minden támogatásban és védelemben részesíteni fogja. Nevezetesen a Különbizottságnak, tagjainak és személyzetének jogában fog állani, hogy Magyarország területén szabadon közlekedjék, a szlovák és cseh nemzetiségűnek tekinthető személyekkel érintkezzen, a sajtó és a rádió útján nyilvános felhívásokat bocsásson ki, az áttelepítendő személyekről névjegyzékeket állítson össze és ezeknek személyi, anyagi és társadalmi viszonyaira nézve és egyéb, az áttelepítés szempontjából tekintetbe veendő körülményeire nézve tájékozódjék. A Különbizottság, annak tagjai és személyzete, tartózkodni fognak minden olyan tevékenységtől, valamint magatartástól, amely a Magyar Köztársaság szuverenitásával össze nem egyeztethető, vagy a magyar néppel szemben ellenséges volna.

IV. Cikk

Az első cikkben említett nyilatkozatokat a Különbizottság ennek az Egyezménynek aláírásától számított 3 hónapi határidőn belül veszi át. Igazolt késedelem esetén a Különbizottság ilyen nyilatkozatokat további egy hónapon belül is átvehet. Az első bekezdésben említett határidő lejártától számított egy hónapon belül a Különbizottság közölni fogja a magyar kormánnyal azoknak a személyeknek a névjegyzékét, akik nyilatkozatukat az eredeti határidő alatt tették meg. Azoknak a személyeknek a névjegyzékét, akik a póthatáridő alatt nyilatkoztak, ennek a lejártától számított 15 napon belül kell átadni.

V. Cikk

A Magyarországból Csehszlovákiába áttelepítendő szlovákokkal és csehekkel egyenlő számban olyan Csehszlovákiában állandó lakóhellyel bíró magyar nemzetiségű személyek telepíttetnek át Magyarországra, akik a Csehszlovák Köztársaság Elnökének a német és magyar nemzetiségű személyek csehszlovák állampolgárságának rendezése tárgyában kiadott, 1945. augusztus 2-án kelt rendelete (Törvénygyűjtemény 33/1945. szám) értelmében csehszlovák állampolgárságukat elvesztették. Az előző bekezdésben említett számon felül jogában áll a csehszlovák kormánynak Magyarországra áttelepíteni olyan Csehszlovákiában állandó lakóhellyel bíró, magyar nemzetiségű személyeket is, akikről a VIII. cikkben van szó. Ennek az Egyezménynek aláírásától számított 6 hónapi határidőn belül a csehszlovák kormány közölni fogja a magyar kormánnyal azoknak a személyeknek névjegyzékét, akiket áttelepítésre kijelölt. A magyar kormány kötelezi magát, hogy az így áttelepített személyeket területére befogadja. Ezek a személyek már magának az áttelepítésnek ténye által magyar állampolgárokká válnak, amennyiben nem lennének azok. Ugyancsak az áttelepítés ténye folytán az említeti személyek mentesülnek Csehszlovákiával szemben minden állampolgári kötelezettség alól és Csehszlovákia is mentesül velük szemben minden kötelezettség alól.

VI. Cikk

Az áttelepített személyeknek minden lehetőségük meg lesz arra, hogy minden ingóságukat magukkal vihessék. Hasonlóképpen megkönnyítik a vagyonukra vonatkozó jogok átruházását is. A részleteket az ennek az Egyezménynek X. cikkében megjelölt Vegyesbizottság fogja megállapítani. Az áttelepülő személyek az áttelepítés ténye folytán nem sújthatók adókkal, közterhekkel vagy illetékekkel és javaik elszállítása nem akadályozható, meg azon a címen, hogy a nevezettek köztartozásaiknak még nem tettek eleget. Az áttelepülő személyek javai a ki- és bevétel alkalmával nem esnek sem vámok, sem ki- és bevételi illetékek alá; valamint nem vonatkoznak rájuk a kiviteli tilalmak és korlátozások sem, kivéve azokat a hatályban lévő rendelkezéseket, amelyek a történelmi műértékek védelmére vonatkoznak. Az áttelepülők nem vihetnek magukkal olyan iratanyagot, iratcsomókat, bizonyító erejű iratokat és egyéb olyan okmányokat sem, amelyek a kereskedelmi, ipari és mezőgazdasági vállalatok zavartalan és akadálytalan működésének biztosításához szükségesek, valamint olyan bizonyító erejű okmányokat és iratokat sem, amelyek az elhagyott állam területén maradt ingatlanokra vonatkoznak.

VII. Cikk

Az áttelepített személyek ingatlanára vonatkozó tulajdonjog átszáll arra az államra, amelyet elhagytak. Annak a kártérítésnek az összegét, amellyel a jogot megszerző állam ezen a címen tartozik, a Vegyesbizottság fogja megállapítani. Nem jár kártérítés az ingatlanok 50 hektárt meghaladó része után. Az ekként megállapított kártérítési összegek kiegyenlítése a Magas Szerződő Felek között a pénzügyi természetű egyéb követelések és tartozások tárgyában létesítendő egyetemes rendezés keretében fog megtörténni, kivéve azokat a tartozásokat, amelyek a Magyar Köztársaságot a jóvátételi kötelezettségekből kifolyólag (a Moszkvában, 1945. évi január hó 20-án aláírt Fegyverszüneti Egyezmény 12. pontja értelmében) terhelik.

VIII. Cikk

Az V. cikk első bekezdésében meghatározott számon felül Csehszlovákiából Magyarországra áttelepíthetők olyan, Csehszlovákiában állandó lakóhellyel bíró magyar nemzetiségű személyek is, akik a Szlovák Nemzeti Tanácsnak 1945. évi május hó 15-én 33. szám alatt kihirdetett rendelete I-4. §-ában megjelölt bűncselekményeket követtek el. Ugyanez vonatkozik azokra a személyekre is, akik ugyanennek a rendeletnek 5. §-ában megjelölt bűncselekményeket követtek el, azzal, hogy ez utóbbiaknak száma nem haladja meg az ezret. Azok a személyek, akik az idézett rendelet I-4. §-ának hatálya alá esnek, a VI. és VII. cikkekben foglalt kedvezményekben nem részesülnek.

IX. Cikk

Az áttelepülő személyeknek az áttelepülés alkalmával minden könnyítést meg kell adni. A két kormány az áttelepítés végrehajtására egymásnak kölcsönösen minden segítséget és könnyítést megad. A csehszlovák kormány nevezetesen készségét fejezi ki, hogy a magyar kormányt a vasúti gördülőanyag rendelkezésre bocsátásával segítse. Az ennek az Egyezménynek első cikkében megjelölt személyek áttelepítésének költségeit a Csehszlovák Köztársaság, az Egyezmény V. cikkében megjelölt személyek áttelepítési költségeit pedig a Magyar Köztársaság viseli. Az áttelepítés technikai keresztülvitelére és pénzügyi lebonyolítására vonatkozó irányelveket az Egyezmény X. cikke alapján létesítendő Vegyesbizottság fogja megállapítani.

X. Cikk

A jelen Egyezmény végrehajtásának megkönnyítése céljából Vegyesbizottságot kell alakítani. Ez a Bizottság négy tagból fog állni, akik közül kettőt a magyar kormány, kettőt pedig a csehszlovák kormány fog kijelölni. A tagok költségeit és tiszteletdíjait az a kormány viseli, amely őket kijelölte. A Bizottság egyéb kiadásait a két kormány egyenlő részben viseli. A Vegyesbizottság eljárási szabályzatát maga állapítja meg, és ebben egyebek között gondoskodni fog a feladatának elvégzéséhez szükséges szakértők és szakközegek közreműködéséről, valamint arról, hogy a két kormánynak módjában álljon álláspontját a Bizottság előtt megbízottak útján kifejezni. A Vegyesbizottság hatáskörébe tartozik, hogy foglalkozzék mindazokkal a kérdésekkel, amelyeket az Egyezmény hozzá utal vagy az Egyezmény végrehajtására és magyarázatára vonatkozó minden egyéb olyan kérdéssel, amelyet a Szerződő Felek valamelyike eléje terjeszt.

XI. Cikk

A Vegyesbizottság határozatait egyhangúlag hozza. Abban az esetben, ha egyhangú határozat nem érhető el, a Bizottság az ügyet egy, az Egyesült Nemzetek valamelyik tagjának állampolgárai közül közös megegyezéssel választott Elnök vezetése alatt újból tárgyalja. Amennyiben ez a tárgyalás sem vezetne megegyezéshez, az ekként kiegészített Bizottság szótöbbséggel határoz. A Magas Szerződő Felek kötelezik magukat, hogy a Bizottság által hozott valamennyi határozatot végrehajtják.

XII. Cikk

Ennek az Egyezménynek határozatai nem alkalmazhatók azokra a magyar nemzetiségű személyekre, akik 1938. november 2. után telepedtek le a Csehszlovák Köztársaság területére.

XIII. Cikk

Ez az Egyezmény semmiben sem érinti a Magyar Köztársaságnak a Magyarországgal Moszkvában, 1945. évi január hó 20-án aláírt Fegyverszüneti Egyezményből eredő kötelezettségeit.

XIV. Cikk

Ezt az Egyezményt a Magas Szerződő Felek meg fogják erősíteni. A megerősítő okiratok Prahában fognak kicseréltetni, mihamar lehetséges. Az Egyezmény a megerősítő okiratok kicserélésének napján lép hatályba. Az Egyezmény II. cikkében meghatározott Különbizottság az Egyezmény aláírásával megkezdheti működését. Ennek hitelül a meghatalmazottak ezt az Egyezményt aláírták és pecsétjükkel ellátták.

Kelt Budapesten, két magyar és szlovák nyelvű eredeti példányban, 1946. évi február hó 27. napján.

Dr. Gyöngyösi János s. k. (P. H.), Dr. V. Clementis s. k. (P. H.).

FÜGGELÉK

A Magyar Köztársaság és a Csehszlovák Köztársaság között lakosságcsere tárgyában létrejött Egyezményhez

A Magyar Köztársaság és a Csehszlovák Köztársaság között lakosságcsere tárgyában létrejött Egyezmény aláírása alkalmával a Magas Szerződő Felek meghatalmazottjai az alábbi rendelkezésekben állapodtak meg:

az I. Cikkhez

1. bekezdés. A Csehszlovákiába való áttelepülésre irányuló szándékát jogérvényesen nyilváníthatja az el nem vált feleség nevében annak férje, a törvényes, 18 évesnél nem idősebb gyermek nevében atyja, a természetes, 18 évesnél nem idősebb gyermek nevében anyja, gyámság vagy gondnokság alatt álló személy nevében ennek gyámja vagy gondnoka.
2. bekezdés. A Csehszlovákiába való bebocsátásnak ezen bekezdés szerinti megtagadása egyebek között az alábbiakkal indokolható: kifejezetten demokráciaellenes magatartás; ellenséges cselekedetek elkövetése a szlovák vagy cseh nemzet, illetve az Egyesült Nemzetek valamelyike ellen; súlyos természetű közönséges bűncselekmények.
3. bekezdés. A Magyarországból Csehszlovákiába áttelepülő szlovákok és csehek számára be kell tudni azokat a Magyarországon állandó lakóhellyel bírt szlovák vagy cseh nemzetiségű személyeket is, akik Magyarországból Csehszlovákiába távoztak annak felszabadulása után.

a III. Cikkhez

Avégből, hogy a csehszlovák Különbizottság feladatát sikerrel láthassa el, a magyar kormány különösen az alábbi intézkedéseket fogja megtenni: meghagyja az összes közigazgatási hatóságoknak – az államiaknak éppen úgy, mint az önkormányzatiaknak – a közbiztonsági hatóságoknak és szerveknek, továbbá az összes állami és egyéb közhatósági tisztviselőknek, hogy amennyiben a csehszlovák Különbizottsággal, ennek tagjaival és személyzetével érintkezésbe kerülnek, semmi olyat ne cselekedjenek, ami ezeknek működését akadályozhatná, ellenkezőleg, küldetésük elvégzését a lehetőség szerint könnyítsék meg. A szlovák vagy cseh nemzetiségűnek tekinthető személyekkel való érintkezés joga magában foglalja azt is, hogy az illetékes magyar hatóságoknál történő előzetes, szabályszerű bejelentés után minden községenként nyilvános gyűlés tartható. A csehszlovák Különbizottság, ennek tagjai és személyzete, a nyilvános szónoklatokban, a sajtóban és mindennemű propaganda nyomtatványban, valamint a rádióban is kizárólag a szlovák vagy a cseh nyelvet fogják használni. A magyar kormány minden lehetőet meg fog tenni, hogy a csehszlovák Különbizottságnak a magyar rádióban adásidők álljanak rendelkezésére olyan módon, hogy a Különbizottság adásait a lakosság zöme hallgathassa. (A nap folyamán a munkaidőn kívül sugárzott adások.) A magyar kormány a csehszlovák Különbizottságnak a nyilvános gyűlésekre, a hivatali és irodai célokra a szükséges helyiségeket rendelkezésre fogja bocsátani. A Különbizottságnak hatheti idő áll rendelkezésére, hogy a propagandatevékenységét Magyarországon a jelen Egyezménynek és Függeléknek rendelkezései szerint kifejtse. Ez a hathetes határidő 1946. március 4-ével kezdődik.

az V. Cikkhez

Az áttelepítendő magyarok számára be kell tudni azokat a személyeket is, akik Magyarországra már áttették vagy átköltöztek, azoknak a kivételével, akik ennek az Egyezménynek VIII. cikke alá esnek. Abban az esetben azonban, ha az ebbe a kategóriába tartozó személyek a csehszlovákiai bíróságok előtt jelentkeznének és azok őket felmentenék, ezeket a személyeket is bele kell számítani a kicserélendő magyarok számára. Ez a Függelék az Egyezmény kiegészítő része. Ennek hitelül a meghatalmazottak ezt a Függelékét aláírták.

Kelt Budapesten, két magyar és szlovák nyelvű eredeti példányban, 1946. évi február hó 27-ik napján.

Dr. Gyöngyösi János s. k. (P. H.), Dr. V. Clementis s. k. (P. H.).

3. §. Jelen törvény kihirdetése napján, azonban az I. §.-ban említett egyezmény életbelépésétől kezdődő hatállyal lép életbe. Végrehajtásáról az érdekelt miniszterek gondoskodnak.

A magyar köztársasággal megkötött békeszerződés (részletek)

Párizs, 1947. február 10.²⁷

I. rész

Magyarország határai

I. Cikk

1. Magyarország határai Ausztriával és Jugoszláviával ugyanazok maradnak, mint amelyek 1938. évi január hó 1-én voltak.
2. Az 1940. évi augusztus hó 30-án kelt bécsi választott bírósági határozat rendelkezései semmiseknek és érvényteleneknek jelentetnek ki. Magyarország és Románia között az 1938. évi január hó 1-én fennállott határ ezzel visszaállíttatik.
3. A Magyarország és a Szocialista Szovjet Köztársaságok Uniója közötti határ, attól a ponttól kezdve, amely közös e két Állam és Románia határai között, addig a pontig, amely közös e két Állam és Csehszlovákia határai között, a Magyarország és Csehszlovákia közötti előbbi határvonalban állapíttatik meg, úgy amint az 1938. évi január hó 1-én fennállott.
 - a) Az 1938. évi november hó 2-án kelt bécsi választott bírósági határozat rendelkezései semmiseknek és érvényteleneknek jelentetnek ki.
 - b) A Magyarország és Csehszlovákia közötti határ, attól a ponttól kezdve, amely közös e két állam és Ausztria határai között, addig a pontig, amely közös e két Állam és a Szocialista Szovjet Köztársaságok Uniójának határai között, ezzel visszaállíttatik, úgy amint az 1938. évi január hó 1-én fennállott, kivéve mégis a következő alpont rendelkezéseiből folyó módosítást.
 - c) Magyarország átengedi Csehszlovákiának Horvátjárfalu, Oroszvár és Dunacsun községeket a jelen Szerződéshez I/A alatt csatolt térképen megjelölt kataszteri területekkel együtt. Ennek folytán a csehszlovák határ ezen a szakaszon a következőképpen állapíttatik meg: attól kezdve, amely Ausztriának, Magyarországnak és Csehszlovákiának 1938. évi január hó 1-én fennállott határai között közös volt, Ausztria és Csehszlovákia között a jelenlegi magyar-osztrák határ lesz a határ addig a pontig, amely a 134. magassági ponttól délre körülbelül 500 méterre (a rajkai templomból északnyugatra 3,5 kilométerre) fekszik, ez a pont lesz ezentúl az említett három állam határainak közös pontja: innen az új határ Csehszlovákia és Magyarország között keletre fordul Rajka község északi kataszteri határát követve a Duna jobb partjáig addig a pontig, amely a 128. magassági ponttól északra körülbelül 2 kilométerre (a rajkai templomtól keletre 3,5 kilométerre) fekszik s amely pontnál az új határ csatlakozik a Duna hajózási fővonalában az 1938. évi január hó 1-én fennállott csehszlovák–magyar határhoz; a Rajka község határán belül fekvő zsilip és visszaeresztő csatorna magyar területen maradnak.

²⁷ A szöveg forrása: Magyar Törvénytár 1947. évi törvénycikkek. Budapest, 1947. A magyar békeszerződésről szóló törvénytervezetet a magyar kormány 1947. május 16-án, a magyar parlament pedig 1947. július 2-án fogadta el, és július 25-én hirdették ki. A magyar békeszerződéssel megsemmisültek a trianoninál méltányosabb békekötés lehetőségéhez fűződő magyar remények. A pozsonyi hídfő kibővítésével további három falut veszített Magyarország: Horvátjárfalu, Oroszvár és Dunacsun községek Csehszlovákiához kerültek. Súlyosan érintették Magyarországot a jóvátételi kötelezettségek. A magyar kormány és békedelegáció egyetlen számottevő diplomáciai sikerét a 200 ezer szlovákiai magyar egyoldalú Magyarországra telepítését szorgalmazó csehszlovák követeléssel szembeni időnyeréssel érte el. A békeszerződés 5. cikkében rögzített módon a két államnak együttesen kellett volna megállapodásra jutnia a kitelepítés módjairól. Erre azonban az erősödő szovjet befolyás és ellenőrzés körülményei közt többé nem már nem került sor. A magyar békeszerződés szövegének digitális változata: www.I000ev.hu/index.php?a=3¶m=8265.

- d) A Magyarország és Csehszlovákia között az előző alpontban megállapított új határ pontos vonalrészleteit a helyszínén Határrendező Bizottság fogja kijelölni, amely Bizottság a két érdekelt kormány képviselőiből fog állani. A Bizottság munkálatait a jelen Szerződés életbelépésétől számított két hónap alatt befejezi.
- e) Arra az esetre, ha az átengedett terület lakosságának Magyarországra telepítésére vonatkozólag Magyarország és Csehszlovákia kétoldalú egyezményt nem kötnek, Csehszlovákia biztosítja az említett lakosságnak az emberi és polgári jogok teljességét. A lakosságcsere tárgyában 1946. évi február hó 27-én kelt csehszlovák magyar Egyezményben kikötött összes biztosítékok és kedvezmények alkalmazást nyernek azokra a személyekre, akik a Csehszlovákiának átengedett területet önként elhagyják. A fent leírt határok a jelen Szerződés I. számú mellékletét alkotó I. és I/A jelű térképeken láthatók.

II. rész

Politikai rendelkezések

I. Cím

2. Cikk

Magyarország minden szükséges intézkedést megtesz aziránt, hogy a magyar fennhatóság alá tartozó minden személynek biztosítsa faji, nemi, nyelvi vagy vallási különbség nélkül az emberi jogok és az alapvető szabadságok élvezetét, ideértve a véleménynyilvánítás, a sajtó és közzététel, a vallásgyakorlat, a politikai véleménynyilvánítás és a nyilvános gyülekezés szabadságát.

Magyarország továbbá kötelezi magát arra, hogy a Magyarországon életben lévő jogszabályok sem tartalmukban, sem alkalmazásuk során a magyar állampolgárságú személyek között azoknak faja, neme, nyelve vagy vallása alapján nem fognak különbséget tenni, sem semmiféle megkülönböztetést maguk után vonni, akár az érdekelteknek személye, javai, üzleti tevékenysége, foglalkozásbeli vagy pénzügyi érdekei, személyállapota, politikai vagy polgári jogai tekintetében, akár pedig bármely egyéb tekintetben.

3. Cikk

Magyarország, amely a Fegyverszüneti Egyezmény értelmében intézkedéseket tett, hogy szabadlábba helyezze állampolgári és nemzetiségi különbség nélkül mindazokat a személyeket, akik letartóztatásban voltak az Egyesült Nemzetek érdekében kifejtett cselekményeik, vagy az Egyesült Nemzetek iránt érzett rokonszenvéük vagy faji származásuk miatt és hogy visszavonja az ezen a címen hozott megkülönböztető törvényeket és megszorításokat, a fenti intézkedéseket kiegészíti és a jövőben nem fogantat olyan intézkedéseket, vagy nem hoz olyan törvényeket, amelyek az e Cikkben említett célokkal nem volnának összeegyeztethetők.

4. Cikk

Magyarország, amely a Fegyverszüneti Egyezmény értelmében intézkedett magyar területen minden fasiszta jellegű politikai, katonai avagy katonai színezetű szervezeteknek, valamint minden olyan szervezetnek feloszlata iránt, amely az Egyesült Nemzetekkel szemben ellenséges propagandát, ideértve a revizionista propagandát, fejt ki, a jövőben nem engedi meg olyan e fajta szervezeteknek fennállását és működését, amelyeknek célja az, hogy megfossza a népet demokratikus jogaitól.

5. Cikk

I. Magyarország kétoldalú tárgyalásokba fog bocsátkozni Csehszlovákiával abból a célból, hogy rendezze azoknak a Csehszlovákiában lakóhellyel bíró magyar etnikai eredetű lakosoknak ügyét, akik a lakosságcsere tárgyában 1946. évi február hó 27-én kelt Egyezmény rendelkezései értelmében nem fognak Magyarországra áttelepítettetni.

2. Abban az esetben, ha a jelen Szerződés életbelépésétől számított hat hónapon belül meg-
egyezés nem jönne létre, Csehszlovákiának joga lesz ezt a kérdést a Külügyminiszterek Tanácsa elé
terjeszteni és a végleges megoldás elérése érdekében a Tanács segítségét kérni.²⁸

6. Cikk

- I. Magyarország meg fogja tenni a szükséges lépéseket aziránt, hogy biztosítsa az alább em-
lített személyeknek letartóztatását és bírósági eljárás végett kiadását:
 - a) háborús bűnök, valamint a béke vagy az emberiség ellen elkövetett bűnök elkövetésével,
elrendelésével, avagy az ilyenekben való részességgel vádolt személyek;
 - b) bármely Szövetséges vagy Társult Hatalomnak olyan állampolgárai, akik azzal vannak
vádolva, hogy nemzeti törvényeiket árulás, vagy a háború alatt az ellenséggel való együtt-
működés által megszegték.
2. Magyarország továbbá az Egyesült Nemzetek érdekelt kormányának kívánságára biztosí-
tani fogja mindazoknak a fennhatósága alá tartozó személyeknek tanúként megjelenését,
akiknek tanúvallomása e Cikk I. bekezdésében említett személyek ellen folytatott bírósági
eljárás céljából szükséges.
3. A jelen Cikk I. és 2. bekezdése rendelkezéseinek alkalmazására vonatkozó bármilyen né-
zeteltérést bármelyik érdekelt kormány a Szovjetunió, az Egyesült Királyság és az Amerikai
Egyesült Államok Budapesten működő diplomáciai képviselőiteinek vezetői elé terjesztheti,
akik a felmerült nehézségeket illetőleg megállapodásra fognak jutni.

II. Cím

7. Cikk

Magyarország kötelezi magát, hogy elismeri az Olaszországra, Romániára, Bulgáriára és
Finnországra vonatkozó békeszerződések teljes érvényét, valamint mindazokat az egyez-
ményeket vagy megállapodásokat, amelyek a Szövetséges és Társult Hatalmak Ausztriára,
Németországra és Japánra vonatkozólag a béke helyreállítása céljából kötöttek vagy kötni
fognak.

8. Cikk

A jelen Békeszerződésnek, valamint egyrészt a Szocialista Szovjet Köztársaságok Uni-
ója, Nagybritannia és Észak-Írország Egyesült Királyság, az Amerikai Egyesült Államok,
Ausztrália, a Fehérorosz Szocialista Szovjet Köztársaság, Kanada, Csehszlovákia, India,
Újzéländ, az Ukrán Szocialista Szovjet Köztársaság és a Délafrikai Unió, másrészt Rom-
ánia közötti békeszerződésnek életbelépésével Magyarország és Románia között a hadi-
állapot megszűnik.

9. Cikk

Magyarország kötelezi magát, hogy elfogad minden olyan megállapodást, amely a Nem-
zetek Szövetsége és az Állandó Nemzetközi Bíróság felszámolására vonatkozólag kötöttett
vagy esetleg köttetni fog.

²⁸ Az úgynevezett transzfer-kérdésben (transfer=odsun=kitelepítés), a lakosságcsere-egyezményen felül további 200 ezer szlová-
kiai magyar egyoldalú Magyarországra telepítésének nemzetközi engedélyezését követelő csehszlovák békedelegációval szemben
Magyarországnak – az amerikai delegáció elvi támogatásával – sikerült elérnie a kérdés tárgyalásos rendezésének lehetőségét.
KERTÉSZ:1995, 348–358, KRNO:1992, 58–84; FÜLÖP:1994, 166–186. A magyar delegáció álláspontját ld. HUNGARY
IV:35–47, a szovjet fődelegátus Visinszkij beszédét uo. 72–28., az 1946. szeptember 29-i párizsi csehszlovák–magyar megbe-
szélés anyagait ld. uo.89–94.

10. Cikk

1. Minden Szövetséges vagy Társult Hatalom a jelen Szerződés életbelépésétől számított hat hónapon belül közölni fogja Magyarországgal, hogy a háború előtt Magyarországgal kötött kétoldalú szerződesei közül melyeket kívánja érvényben tartani vagy felújítani. A jelen Szerződéssel össze nem egyeztethető rendelkezések azonban a fentemlített szerződések-ből törleendőek lesznek.
2. Minden ily módon közölt szerződést az Egyesült Nemzetek Alapokmányának 102. cikke értelmében az Egyesült Nemzetek Titkárságánál be kell iktatni.
3. Mindazok a szerződések, amelyekre vonatkozólag ilyen közlés nem történt, hatályon kívül helyezetteknek tekintendők.

11. Cikk

1. Magyarország legkésőbb 18 hónap alatt, a jelen Szerződés életbelépésétől számítva, átadja Jugoszláviának és Csehszlovákiának az alább felsorolt csoportokba tartozó s Jugoszlávia és Csehszlovákia szellemi örökségét alkotó azokat a tárgyakat, amelyek ezekről a területekről származtak s e területek felett 1919 előtt Magyarország által gyakorolt uralom következtében kerültek 1848 után a Magyar Állam vagy magyar közintézmények birtokába:
 - a) Szerves egészként jugoszláv vagy csehszlovák területen keletkezett történelmi levéltárak.
 - b) Jugoszláv és csehszlovák területen fekvő intézményeknek, avagy a jugoszláv és a csehszlovák nép történelmi személyiségeinek tulajdonában állott könyvtárak, történelmi okmányok, régiségek és más kultúrtárgyak.
 - c) Eredeti művészeti, irodalmi és tudományos tárgyak, amelyek jugoszláv vagy csehszlovák művészek, írók és tudósok művei.
 2. A vétel, ajándékozás vagy hagyomány által szerzett tárgyak, valamint a magyarok eredeti művei kivételnek az I. bekezdés rendelkezései alól.
 3. Magyarország ugyancsak átadja Jugoszláviának az Illyr Küldöttségnek, az Illyr Bizottságnak és Illyr Kancelláriának a XVIII. Századra vonatkozó levéltárait.
 4. A magyar kormány a jelen Szerződés életbelépésétől kezdve Jugoszlávia és Csehszlovákia meghatalmazott képviselőinek minden szükséges segítséget megad e tárgyak felkutatása s megvizsgálás végett rendelkezésre bocsátása körül. Ezután, mindazonáltal a jelen Szerződés életbelépésétől számított egy évnél nem később, a jugoszláv és a csehszlovák kormányok át fogják adni a magyar kormánynak a jelen Cikk értelmében igényelt tárgyak jegyzékét. Abban az esetben, ha a jegyzék vételétől számított három hónap alatt a magyar kormány egyes tárgyaknak e jegyzékbe foglalása ellen kifogásokat emelne és abban az esetben, ha egy havi további határidő alatt az érdekelt kormányok nem jutnának megállapodásra, a vitás kérdést a jelen Szerződés 40. Cikkének rendelkezései szerint kell rendezni.
- [...]

V. rész

Jóvátétel és visszaszolgáltatás

23. Cikk

A Szovjetunió, Csehszlovákiának és Jugoszláviának katonai műveletek és ez államok területeinek Magyarország által való megszállása folytán okozott veszteségeket Magyarország a Szovjetunió, Csehszlovákiának és Jugoszláviának megtéríti; tekintetbe véve azonban azt, hogy Magyarország nemcsak kilépett az Egyesült Nemzetek ellen viselt háborúból, hanem Németországnak hadat is üzent, a Szerződő Felek megállapodnak abban, hogy a fenti veszteségekért járó kártérítést Magyarország nem a maga egészében, hanem csupán részben teljesíti, nevezetesen 300 millió Egyesült Államokbeli dollár összegben, amely 1945. évi január 20-tól számítandó 8 év alatt fizetendő árucikkekben (gépi felsze-

relés, folyami járművek, gabonaneműek és más áruk); a Szovjetuniónak a fizetendő összeg 200 millió Egyesült Államokbeli dollár, a Csehszlovákiának és Jugoszláviának fizetendő összeg 100 millió Egyesült Államokbeli dollár.²⁹

2. A jelen Cikkben megállapított rendezés számítási alapja az Egyesült Államokbeli dollár a Fegyverszüneti Egyezmény aláírása napján érvényben volt aranyparitáson, vagyis 35 dollár = 1 uncia arany.

24. Cikk

(I) Magyarország elfogadja az Egyesült Nemzetek 1943. évi január 5-én kelt Nyilatkozatának elveit és a lehető legrövidebb határidőn belül visszaadja az Egyesült Nemzetek bármelyikének területéről elhurcolt javakat.

[...]

25. Cikk

Az 1938. évi november hó 2-án kelt bécsi választott bírósági határozatnak a jelen Szerződés I. cikkének 4. bekezdésében elrendelt megsemmisítése maga után vonja a bécsi választott bírósági határozat alapján az érdekelt két Állam között, vagy azok nevében, avagy csehszlovák és magyar jogi személyek között kötött pénzügyi tárgyú és köz- és magánbiztosításokra vonatkozó, továbbá az 1940. évi május 22-én kelt Jegyzőkönyv értelmében átadott anyagokra vonatkozó egyezményeknek, úgyszintén az ezekből folyó törvényes következményeknek megsemmisítését. Ez a megsemmisítés azonban semmi vonatkozásban sem alkalmazható a természetes személyek között létrejött viszonylatokra. A fentebb említett rendezés részleteit az érdekelt kormányok között a jelen Szerződés életbeléptetésétől számított hat hónapon belül kötendő kétoldalú egyezmények fogják szabályozni.

VI. rész

Gazdasági rendelkezések

26. Cikk

1. Magyarország, amennyiben ezt már eddig is meg nem tette, az Egyesült Nemzeteknek és állampolgáraiknak minden Magyarországon levő törvényes jogát és érdekét az 1939. évi szeptember hó 1-jén fennállott állapotnak megfelelően vissza fogja állítani és az Egyesült Nemzeteknek és állampolgáraiknak Magyarországon lévő összes javait a jelenlegi állapot szerint vissza fogja adni.
2. A magyar kormány kötelezi magát, hogy e Cikk hatálya alá eső összes javak, jogok és érdekek mindennemű olyan tehertől és megterheléstől mentesen állíttatnak vissza, amely esetleg a háború következményeként rájuk hárult, valamint minden, a visszaadással kapcsolatban a magyar kormány részéről eszközölhető megterhelés mellőzésével. A magyar kormány hatályon kívül fog helyezni minden olyan rendszabályt, ideértve lefoglalásokat, zár alá vételeket, vagy kényszerkezeléseket, amelyeket az Egyesült Nemzetek javai tekintetében 1939. évi szeptember hó 1. napja és a jelen Szerződés életbeléptetése közötti időben foganatosított. Amennyiben a javak a jelen Szerződés életbeléptetésétől számított hat hónapon belül nem kerültek visszaadásra, kérvény nyújtandó be a magyar hatóságokhoz, még pedig nem később, mint a Szerződés életbeléptetésétől számított 12 hónapon belül, kivéve azokat az eseteket, amikor az igénylő bizonyítani tudja, hogy a kérvényt e határidőn belül nem nyújthatta be.
3. A magyar kormány hatálytalanítani fogja az Egyesült Nemzetek állampolgárainak tulajdonát képező mindenféle javakra, jogokra, és érdekekre vonatkozó átruházásokat,

²⁹ A Magyarország által fizetendő jóvátételi összeget 300 millió dollárban – mai árfolyamon kb. 3 milliárd dollárban – állapították meg. Ebből a Szovjetuniónak az 1945. július 15-én aláírt jóvátételi egyezmény alapján 200, Jugoszláviának 70, Csehszlovákiának pedig az 1946. május 11-én aláírt egyezmény alapján 30 millió dollárt kellett fizetni. Az 1949. évi Csorbatói Jegyzőkönyv aláírásig becslések szerint Magyarország 4 millió dollár értékben fizetett jóvátételt.

amennyiben ezek az átruházások a háború folyamán a tengelykormányok vagy szerveik által gyakorolt erőszak vagy kényszer hatása alatt jöttek létre. Csehszlovák állampolgárok esetében ez a bekezdés kiterjed azokra az 1938. évi november hó 2. napja után történt átruházásokra is, amelyek a Magyarországhoz csatolt csehszlovák területen a magyar kormány vagy szervei által gyakorolt erőszak vagy kényszer, avagy megkülönböztető szellemű belföldi törvények alapján kiadott rendelkezések hatása alatt jöttek létre.

4. a) A magyar kormány felelős az Egyesült Nemzetek állampolgárai részére a jelen Cikk I. bekezdése értelmében visszaadott javaknak jó állapotban való visszaállításáért. Olyan esetekben, amikor valamely jószág nem adható vissza, vagy amikor a háború következményeként valamely Egyesült Nemzet állampolgára Magyarországon levő javaiban sérelmek vagy károk révén veszteséget szenvedett, a magyar kormánytól magyar pénznemben kárpótlást fog kapni, még pedig annak az összegnek a kétharmad része erejéig, amely a kifizetés napján szükséges hasonló jószág vételéhez vagy az elszenvedett veszteségek jóvátételéhez. Az Egyesült Nemzetek állampolgárai a kártalanítás tekintetében semmi esetben sem részesülhetnek a magyar állampolgárok részére biztosítottnál kedvezőtlenebb elbánásban.
 - b) Az Egyesült Nemzeteknek azok az állampolgárai, akiknek közvetlenül vagy közvetve tulajdoni részesedésük van olyan társulatokban vagy egyesületekben, amelyek a jelen Cikk 9/a. pontja értelmében nem tekintendők az Egyesült Nemzetek társulatainak vagy egyesületeinek, de amelyek Magyarországon levő javaikban sérelmek vagy károk révén veszteséget szenvedtek, a fenti a) alpontnak megfelelő kártalanításban részesülnek. Ez a kártalanítás az illető társulat vagy egyesület által elszenvedett teljes veszteség vagy kár alapján fog számításba vétetni és összege az elszenvedett veszteség vagy kár teljes összegéhez viszonyítva ugyanúgy fog aránylani, mint ahogy az említett állampolgárok tulajdonjogi részesedése a kérdéses társulat vagy egyesület osztókéjéhez viszonyítva aránylik.
 - c) A kártalanítás minden levonástól, adótól vagy más teherrel mentesen fizetendő. A kártalanítási összeg Magyarországon szabadon lesz felhasználható, de alá lesz vetve a Magyarországon esetleg időről-időre érvényben lévő deviza-ellenőrzési szabályoknak.
 - d) A magyar kormány az Egyesült Nemzetek állampolgárai részére a Magyarországon levő javaik kijavítására vagy helyreállítására szolgáló anyagoknak, valamint az ilyen anyagok behozatalához szükséges külföldi valutáknak kiutalása tekintetében ugyanazt az elbánást fogja biztosítani, mint amilyen elbánásban részesíti a magyar állampolgárokat.
 - e) A magyar kormány az Egyesült Nemzetek állampolgárainak a fenti a) alpontban megszabott hányad erejéig magyar pénznemben kártalanítást fog biztosítani a háború alatt javaikra alkalmazott oly különleges rendszabályokból származó veszteségeknek vagy károknak kiegyenlítésére, amelyek nem vonatkoztak magyar tulajdonban levő javakra. Ez az alpont nem alkalmazható elmaradt haszonra.
5. A jelen Cikk 4. bekezdésének rendelkezései alkalmazást nyernek Magyarországgal szemben abban az esetben is, ha az intézkedés, amely az Egyesült Nemzeteknek vagy állampolgáraiknak Északerdélyben levő javaiban szenvedett károkra vonatkozó igények alapja lehet, abban az időben foganatosított, amidőn ez a terület magyar uralom alatt állott.
 6. Mindazok az észszerűen indokolható kiadások, amelyek az igények megállapítása során Magyarországon felmerülnek, beleértve a károk vagy veszteségek felbecsülését, a magyar kormányt terhelik.
 7. Az Egyesült Nemzetek állampolgárai és azok javai mentesek minden olyan rendkívüli adó, dézsma vagy közteher alól, amelyet a magyar kormány vagy bármely magyar hatóság a Fegyverszünet kelte és jelen Szerződés életbelépése között lefolyt idő alatt, Magyarországon levő tőkevagyonukra kirótt, abból a különleges célból, hogy a háborúból, a megszálló

haderők költségeiből, avagy valamely Egyesült Nemzetnek fizetendő jóvátételből folyó terheket fedezze. Az e címen már befizetett összegek visszatérítendők.

8. A szóbanforgó javak tulajdonosa és a magyar kormány e Cikk rendelkezései helyett más rendezésben is megállapodhatnak.
9. Az „Egyesült Nemzetek állampolgárai” kifejezés jelenti azokat az egyéneket, akik bármely Egyesült Nemzet állampolgárai, továbbá azokat a társulatokat vagy egyesületeket, amelyek e Szerződés életbelépésekor valamely Egyesült Nemzet jogszabályai szerint voltak megszervezve, feltéve, hogy az említett egyéneknek, társulatoknak vagy egyesületeknek ez a jogi helyzete már a Magyarországgal kötött Fegyverszüneti Egyezmény időpontjában is fennállott.
 - a) Az „Egyesült Nemzetek állampolgárai” kifejezés magában foglalja mindazokat az egyéneket, társulatokat vagy egyesületeket is, akik, illetőleg amelyek a háború alatt Magyarországon érvényben volt jogszabályok szerint ellenségként kezeltettek.
 - b) A „tulajdonos” kifejezés alatt valamely Egyesült Nemzet vagy valamely Egyesült Nemzetnek az a) alpontban foglalt meghatározás szerint olyan állampolgárát kell érteni, amelynek, illetőleg akinek a kérdéses jószágra joga van és magában foglalja a tulajdonos jogutódját is, feltéve, hogy az is valamely Egyesült Nemzet vagy valamely Egyesült Nemzetnek állampolgára az a) alpontban foglalt meghatározás szerint. Ha a jogutód a jószágot megrongált állapotban szerezte meg, úgy az átruházó fél e Cikk értelmében való kártérítési jogát megtartja, ami azonban nem érinti az átruházó és a megszerző fél között az alkalmazandó jogszabály alapján fennálló kötelezettségeket.
 - c) A „javak” kifejezés egyaránt jelenti az ingó vagy ingatlan, valamint a dologi vagy eszmei javakat, ideértve az ipari, irodalmi és művészeti tulajdont, éppúgy, mint javakra vonatkozó mindennemű jogot vagy érdeket.
10. A magyar kormány elismeri, hogy a Brioniban 1942. augusztus hó 10-én kelt Egyezmény semmis és érvénytelen. Kötelezi magát, hogy az 1923. évi május 29-én kelt Római Egyezmény többi aláírójával együtt résztvesz bármely olyan tárgyalásban, amely arra irányul, hogy az Egyezmény rendelkezésein az azokban megszabott évi szolgáltatások méltányos rendezésének biztosítása végett szükséges módosításokat keresztülvigyék.

27. Cikk

(I) Magyarország kötelezettséget vállal arra nézve, hogy minden olyan esetben, amidőn magyar fennhatóság alá tartozó személyeknek Magyarországon lévő javaira, törvényes jogaira vagy vallása miatt 1939. szeptember 1. napja óta zár alá vételt, elkobzást vagy kényszerkezelést rendeltek el, az említett javakat, törvényes jogokat és érdekeket tartozékaikkal együtt visszaállítja, vagy ha a visszaállítás lehetetlen, e tekintetben megfelelő kártalanítást ad.

[...]

42. Cikk

A jelen Szerződés, amelynek orosz és angol szövege a hiteles szöveg, a Szövetséges és Társult Hatalmak által megerősítendő. Ugyancsak megerősítendő Magyarország által is. A Szerződés azonnal életbe fog lépni, amint a Szocialista Szovjet Köztársaságok Uniója, Nagy Britannia és Észak-Írország Egyesült Királyság és az Egyesült Államok a megerősítő okiratokat letették. A megerősítő okiratokat a lehető legrövidebb idő alatt a Szocialista Szovjet Köztársaságok Uniója kormányánál kell letenni.³⁰

³⁰ A békeszerződés csak 1945. szeptember 15-én lépett életbe, miután a szovjeteknek sikerült lelassítaniuk az amerikai, brit és szovjet ratifikációs okmányokat letétbe helyezését Moszkvában. Ezzel a halogatással azt kívánták elérni, hogy a kommunista pártnak az 1947. augusztus 31-i magyarországi választásokon – az úgynevezett kékcédulás szavazási csalással – elért győzelme a békeszerződés rendelkezéseitől függetlenül Magyarországon új belpolitikai erőviszonyokat teremtsen.

Minden olyan Szövetséges vagy Társult Hatalom tekintetében, amely megerősítő okiratát későbbi időpontban teszi le, a Szerződés a letétel napján lép életbe. A jelen Szerződést a Szocialista Szovjet Köztársaságok Uniója kormányának levéltárában kell elhelyezni, amely kormány az aláíró államok mindegyikének hitelesített másolatokat fog kiszolgáltatni.

86/2012. (XII. 7) OGY határozat a Felvidékről kitelepítettek emléknapjáról

1. Az Országgyűlés április 12-ét, a magyar lakosság Felvidékről való kitelepítésének kezdőnapját országgyűlési emléknappá nyilvánítja.

2. Az Országgyűlés

- szükségesnek tartja méltóképpen megemlékezni a Benes-dekrétumok következtében a Csehszlovák Köztársaságból kizárt, Magyarországra telepített mintegy százezres magyarságról;
- tisztelettel adózik azon családoknak, akik állampolgárságuktól, közösségüktől, vagyonuktól megfosztva, szülőföldjükről elűzve kemény akarással otthont teremtettek maguknak;
- támogatja olyan megemlékezések szervezését, oktatási anyagok készítését, amelyek a Felvidékről való kitelepítéssel kapcsolatosak.

3. Az Országgyűlés kifejezi nagyrabecsülését mindazoknak, akiket az adott időszakban csehországi kényszermunkára deportáltak, és ebben a szenvedésekkel teli helyzetben is igyekeztek megőrizni magyarságukat.

4. Ez a határozat a közzétételét követő napon lép hatályba.

KRONOLÓGIA

A csehszlovákiai magyar kisebbség jogfosztottságának évei (kronológiai áttekintés)

Popély Árpád:

1944

1944. augusztus 29.

Besztercebányán németellenes fegyveres felkelés tör ki, amivel kezdetét veszi az ún. szlováknemzeti felkelés.

1944. szeptember 1.

A felkelést irányító Szlovák Nemzeti Tanács (SZNT) alakuló ülésén 4/1944 sz. rendeletével feloszlát több politikai pártot és szervezetet, köztük a gróf Esterházy János vezette Magyar Pártot, vagyonukat pedig elkobozza az állam javára.

1944. szeptember 6.

Az SZNT 6/1944 sz. rendeletével megszüntet Szlovákiában minden német és magyar tanítási nyelvű iskolát, kivéve azokat a népiskolákat, amelyeket még 1938. október 6-a előtt létesítettek, s megtiltja, hogy az államilag elismert egyházak német és magyar nyelven tartsák istentiszteleteiket mindazokon a helyeken, ahol azokat 1938. október 6-a után vezették be.

1944. szeptember 27.

Az SZNT Belügyi Megbízotti Hivatala ideiglenes irányelveket ad ki a helyi és járási nemzeti bizottságok létrehozásával kapcsolatban, amelyekben leszögezi, hogy azoknak németek és magyarok nem lehetnek tagjai.

1944. október 1-4.

A jobboldali politikusokat tömörítő Demokrata Párt a Èas című napilapban nyilvánosságra hozza programnyilatkozatát, amely szerint a párt a nemzetiségi kérdést elsősorban szlovák-magyar lakosságcserevel kívánja megoldani.

1944. október 6.

A szovjet hadsereg és a csehszlovák hadtest egységei a Duklai-hágó térségében átlépik a lengyel-(cseh)szlovák határt.

1944. november 1.

Beszüneti megjelenését a Magyar Párt politikai napilapja, a Somos Elemér szerkesztette pozsonyi Magyar Hírlap.

1944. november 23.

A londoni csehszlovák emigráns kormány memorandummal fordul az USA, Nagy-Britannia és a Szovjetunió kormányához, amelyben felkéri őket, hogy járuljanak hozzá a német és magyar kisebbség háború utáni kitelepítéséhez. A kitelepítések után visszamaradó németekre és magyarokra

a memorandum szerint az asszimiláció vár, korábbi nyelvi jogaikat nem kaphatják vissza, s nemzeti iskolákat sem igényelhetnek.

1944. december 1.

A szovjet hadsereg nyomában érkező NKVD-egységek a Bodroghözben és az Ung-vidék magyarlakta falvaiban háromnapos munkára, ún. málenkij robotra rendelik a férfilakosságot. A gyűjtőhelyeken megjelenő férfiakat szovjet munkatáborokba hurcolják. 1944. december 23-ig közel 2.500 magyar férfit deportálnak ily módon a Szovjetunióba, ahol egyharmaduk elpusztul.

1944. december 4.

Londonban Edvard Beneš kiadja 18/1944 sz. alkotmánydekrétumát, amelyben elrendeli, hogy a Csehszlovák Köztársaságnak az ellenségtől felszabadítandó területein nemzeti bizottságok alakuljanak helyi, járási és tartományi szinten. Azokban a községekben és járásokban azonban, amelyek lakosságának többsége „államilag megbízhatatlan”, ún. komisszárokat vagy közigazgatási bizottságot kell kinevezni.

1944. december 16.

Budapesten a nyilas hatóságok letartóztatják Esterházy Jánost, akit csupán azzal a feltétellel engednek szabadon, hogy Pozsonyba visszatérve lemond a Magyar Párt elnöki tisztéről. Lemondásának bejelentésére a párt december 27-i vezetőségi ülésén kerül sor.

1944. december 30.

Beszűnteti megjelenését a Magyar Párt Stelczer Lajos által szerkesztett Magyar Néplap című hetilapja is.

1945

1945. január 13.

A Magyar Párt vezetősége elfogadja Esterházy János lemondását, s a párt élére öttagú Direktóriumot nevez ki.

1945. január 15.

Moszkvában a Magyarországgal kötendő fegyverszüneti megállapodás feltételeinek rögzítése során Zdeněk Fierlinger, a londoni csehszlovák emigráns kormány moszkvai követe megpróbálja elérni a szlovákiai magyarság háború utáni egyoldalú kitelepítésének belefoglalását az egyezménybe.

1945. január 20.

A szövetséges nagyhatalmak és Magyarország képviselői aláírják Moszkvában a fegyverszüneti egyezményt, amelyben Magyarország kötelezi magát, hogy Csehszlovákia, Románia és Jugoszlávia általa megszállt területeiről visszavonja a magyar csapatokat és hivatalnokokat az ország 1937. december 31-én fennállott határai mögé, s hatályon kívül helyez minden olyan törvényhozási és közigazgatási intézkedést, amely a csehszlovák, román és jugoszláv területek Magyarországhoz való csatolására vonatkozik.

1945. február 1.

A szovjet hadsereg által január 19-én elfoglalt Kassán felújítja tevékenységét a szlovák nemzeti felkelés leverése után illegálisba kényszerült SZNT.

1945. február 3.

Pozsonyban a Magyar Párt központi vezetősége újra Esterházy Jánost választja meg a párt elnökévé.

1945. február 4.

Az SZNT Kassáról manifesztummal fordul Kelet-Szlovákia szlovák lakosságához, amelyben emellett, hogy kijelöli a népi-demokratikus hatalom fő irányelveit és politikai törekvéseit, célként fogalmazza meg a magyarok és németek vagyonának lefoglalását és szlovákok közötti szétosztását.

1945. február 11.

Pozsonyban Magyar Szó címmel magyar nemzeti szocialista politikai napilap indul útjára. Utolsó száma 1945. március 31-én jelenik meg.

1945. február 16.

Edvard Beneš londoni rádiónyilatkozatában – a háború befejezése utáni legsürgősebb teendőkről beszélve – kijelenti, hogy „elő kell készíteni németjeink és magyarjaink ügyének végérvényes megoldását, mert az új köztársaság csehszlovák nemzeti állam lesz”.

1945. február 27.

Az SZNT Elnöksége kiadja 4/1945 sz. rendeletét „a németek, a magyarok, valamint a szlovák nemzet árulói és ellenségei mezőgazdasági vagyonának elkobzásáról és haladéktalan szétosztásáról”, amely elrendeli többek között az 1938. november 1-jén csehszlovák állampolgársággal nem rendelkező magyarok összes, valamint az 1938. november 1-jén csehszlovák állampolgársággal rendelkező magyarok 50 hektárt meghaladó földtulajdonának elkobzását.

1945. március 1.

A Szlovákia Kommunista Pártja (SZLKP) kassai munkaértekezletén elfogadott programnyilatkozat megfogalmazza a németek és magyarok felelősségre vonásának, valamint a magyarlakta területek szlovákokkal való benépesítésének szükségességét.

Kezdetét veszi az ún. anyás magyarok tömeges kiutasítása Kassáról. A magyar családokat először internálótáborokba összpontosítják, majd általában 50 kilós kézipoggyással átteszik a magyar határon.

1945. március 6.

Az SZNT Elnöksége 8/1945 sz. rendeletével kimondja, hogy a csehszlovák hadsereg kötelékébe csak szlovák, cseh vagy ukrán nemzetiségű tisztek, őrmesterek és altisztek vehetők fel.

1945. március 7.

Az SZNT Oktatás- és Népművelésügyi Megbízotti Hivatala 39/1945 sz. körlevelében szabályozza a tanulók beíratását és az iskolák megszervezését a Magyarországtól visszacsatolt területen.

1945. március 10.

A Földművelés- és Földreformügyi Megbízotti Hivatal 24/1945 sz. hirdetményével szabályozza az SZNT Elnöksége által a németek, magyarok, valamint a szlovák nemzet árulói és ellenségei mezőgazdasági vagyonának elkobzásáról és haladéktalan elosztásáról elfogadott rendelet végrehajtását.

1945. március 22-29.

A londoni csehszlovák emigráns kormány, az SZNT és a moszkvai kommunista emigráció képviselői Moszkvában megegyeznek a háború után újjászülető csehszlovák államról, a leendő kormány összetételéről és programjáról.

1945 márciusában

A Belügyi Megbízotti Hivatal megkezdi a magyarlakta területeken létrejött nemzeti bizottságok felszámolását. 1945 nyaráig 12 dél-szlovákiai járás élére neveznek ki – többnyire szlovákokból álló – közigazgatási bizottságot vagy szlovák komisszárt.

1945. április 3.

A kijelölt kormánytagok kíséretében Kassára érkezik a Moszkván keresztül hazatérő Edvard Beneš.

1945. április 4.

Edvard Beneš Kassán a szociáldemokrata Zdeněk Fierlinger miniszterelnökkel az élén kinevezi az új csehszlovák kormányt, amelyben valamennyi engedélyezett párt (Csehszlovák Néppárt, Csehszlovák Nemzeti Szocialista Párt, Csehszlovák Szociáldemokrata Párt, Csehszlovákia Kommunista Pártja [CSKP], Szlovákia Kommunista Pártja, Demokrata Párt) 3-3 miniszteri tárcát kap, miközben a fontosabb tárcák többsége a kommunisták és a velük szimpatizáló politikusok kezébe kerül. A szovjet hadsereg elfoglalja Pozsonyt. A szlovák kormány és Jozef Tiso köztársasági elnök már napokkal korábban Holicra, majd az ausztriai Kremsmünsterbe menekült.

1945. április 5.

Az új kormány nyilvánosságra hozza programját, az ún. kassai kormányprogramot, amely a kollektív bűnösség elve alapján kilátásba helyezi a magyarok és németek felelősségre vonását és megfosztását csehszlovák állampolgárságuktól, vagyonuk lefoglalását és ún. nemzeti gondnokság alá helyezését, mezőgazdasági tulajdonuk elkobzását s a német és magyar iskolák bezárását.

1945. április 7.

Az SZNT Elnöksége kiadja 26/I/45 sz. rendeletét a nemzeti bizottságokról, amely kimondja, hogy a magyar és német többségű községekben és járásokban nemzeti bizottságok nem hozhatók létre, hanem helyettük a Belügyi Megbízotti Hivatalnak komisszárokat vagy közigazgatási bizottságokat kell kineveznie.

1945. április 13.

Az SZLKP Központi Bizottsága úgy határoz, hogy beszünteti a magyarok és németek párttag-ságát és pártba való felvételét, egyúttal felkéri a Belügyi Megbízotti Hivatalt, hogy dolgozza ki a magyar lakosság kitelepítésének a tervét. Pozsonyban a Magyar Párt egykori vezetőségi tagjaiból, a megszűnt Magyar Hírlap és a Magyar Néplap baloldali publicistáiból Magyar Végrehajtó Bizottság néven illegális érdekképviseleti szervezet alakul, amely még aznap tiltakozik a csehszlovák hatóságoknál a magyarellenes rendeletek ellen.

1945. április 16.

Kassán a magyarok kiutasításának újabb hulláma kezdődik, amely során mintegy 1700 családot toloncolnak át Magyarországra.

1945. április 19.

A betiltott Magyar Párt vezető tisztségviselői és pozsonyi magyar értelmiségiek emlékirattal fordulnak a csehszlovák kormányhoz és az SZNT-hez, amelyben a magyar kisebbség alkotmányban biztosított jogainak tiszteletben tartását kéri.

1945. április 20.

Esterházy János meghallgatásra jelentkezik Gustáv Husák belügyi megbízottnál, aki azonban őt letartóztatja és átadja a biztonsági szerveknek.

1945. május 3.

Pozsonyban a helyi hatóságok megkezdik a magyarok és németek kilakoltatását és internálását a tölténygyári gyűjtőtáborba, valamint a Duna túlsó partján fekvő Pozsonyligetfaluba. Az internáltaknak 15-20 kg-os csomag elvitelét engedélyezik, lakásukat, házukat, ingó vagyonukat elkobozzák és szlovák lakosoknak adják.

1945. május 5.

A Belügyi Megbízotti Hivatal a magyar fegyverszüneti egyezményre hivatkozva körlevélben utasítja a magyarlakta vidékek járási nemzeti bizottságait és járási komisszárait, hogy azonnal toloncoljanak ki az országból minden olyan magyar állampolgárt, aki 1938. november 2-a után telepedett le a Magyarországhoz csatolt területeken.

1945. május 9.

Edvard Beneš pozsonyi rádióbeszédében bejelenti, hogy a jövőben már nem lesznek az első világháborút követő rendszer szelleme szerinti kisebbségi jogok, s a németek és magyarok túlnyomó részének el kell távoznia Csehszlovákiából.

1945. május 15.

Az SZNT elfogadja 33/1945 sz. rendeletét a „fasiszta bűnösök, a megszállók, az árulók és kollaboránsok megbüntetéséről, s a népbíróságok létesítéséről” amellyel meghatározza a büntettnek minősülő cselekményeket, ill. az egyes bűncselekményekre kiróható büntetés mértékét, létrehozza a pozsonyi székhelyű Szlovák Nemzeti Bíróságot, valamint a járási és helyi népbíróságokat.

1945. május 18.

Az SZNT Elnöksége határozatban tiltja meg magyarok felvételét a politikai pártokba. Kivételt csupán az aktív antifasiszta harcosok kaphatnak. Gustáv Husák belügyi megbízott kitiltja Szlovákia területéről az összes magyarországi sajtóterméket.

1945. május 19.

Edvard Beneš 5/1945 sz. dekrétumával érvénytelennek nyilvánít bármilyen vagyoni átruházást és vagyoni jogi ügyletet, ha azt 1938. szeptember 29-e után „a megszállás, nemzeti, faji vagy politikai üldözés nyomása alatt hajtották végre”, s ún. nemzeti gondnokok felügyelete alá helyezi az „államilag megbízhatatlan” személyeknek a Csehszlovák Köztársaság területén lévő vagyonát, miközben a dekrétum szerint államilag megbízhatatlannak kell tekinteni többek között a német és magyar nemzetiségűeket.

1945. május 20-21.

Az SZLKP pozsonyi, nyitrai és trencsényi területi konferenciái határozatban sürgetik, hogy a párt programjának, ill. a kassai kormányprogramnak megfelelően minél előbb vegye kezdetét a szlovák földművesek áttelepítése az északi országrészekből a kitelepítendő magyarok után üresen maradó földvagyonba.

1945. május 23.

A csehszlovák kormány a belügy-, a külügy- és a nemzetvédelmi miniszter részvételével háromtagú bizottságot állít fel azzal a feladattal, hogy dolgozza ki a németek és magyarok kitelepítésének részleteit.

1945. május 24.

A szlovákiai református egyház élére még a Tiso-féle szlovák állam idején kinevezett szlovák vezetésű ún. Szervező Bizottság 6 magyar és 3 szlovák egyházmegyét létrehozva újjászervezi a szlovákiai egyházmegyéket, s élükre ideiglenes adminisztrátorokat nevez ki.

1945. május 25.

Gustáv Husák belügyi megbízott az SZNT ülésén ismerteti a magyarok kitelepítésének tervét, amely szerint az első szakaszban kiutasítanak Szlovákiából azokat, akik 1938. november 2-a után telepedtek le az akkor Magyarországhoz csatolt területeken, majd azokat, akik vétettek a köztársaság ellen, nyilas vagy más szervezetek tagjai voltak, valamint azokat, akiket bünte-

tőjogilag felelősségre vonnak és elítélnék. Ezt követően kerülne sor a még Szlovákiában maradó magyarok kicserélésére a magyarországi szlovákokért. Az SZNT 43/1945 sz. rendeletével megtiltja németek és magyarok felvételét az ügyvédek és ügyvédjelöltek névjegyzékébe, 44/1945 sz. rendeletével azonnali hatállyal és a munkaviszonyból származó bárminemű jogigény nélkül megszünteti a német és magyar nemzetiségű állami és közalkalmazottak munkaviszonyát, 51/1945 sz. rendeletével pedig feloszlattottnak nyilvánít minden német és magyar egyesületet és társaságot.

1945. május 26.

Megkezdődik a nem őshonos magyarok szervezett kitoloncolása Csehszlovákiából. A kitelepítettek pontos száma ismeretlen, csehszlovák adatok szerint június végéig 31.780 magyar kénytelen elhagyni az ország területét.

1945 májusában

Megkezdődik a front átvonulása után újra megnyílt magyar iskolák felszámolása.

1945. június 2.

A Földművelés- és Földreformügyi Megbízotti Hivatal kiadja 96/1945 sz. hirdetményét a belső telepítés végrehajtásáról, amely előírja többek között a földet igénylők szlovák vagy más szláv nemzetiségének, ill. állami és nemzeti megbízhatóságának vizsgálatát.

1945. június 3.

Az SZLKP rimaszombati területi konferenciáján hat dél-szlovákiai járás küldöttei határozatban követelik a déli határvidék magyartalanítását és szlovákokkal való betelepítését.

1945. június 5.

Az SZNT 50/1945 sz. rendeletével kimondja az „államilag megbízhatatlan” személyek Szlovákia területén található minden vagyonának lefoglalását és ún. nemzeti gondnokság alá helyezését.

1945. június 6.

Az SZNT 52/1945 sz. rendeletével „a magyar állam által ideiglenesen megszállt területen” hatálytalanítja az első csehszlovák földreform alá eső ingatlanok 1938. november 1-je után történt valamennyi átruházását. A Demokrata Párt Központi Titkársága körlevélben utasítja járási titkárságait a magyarok pártból való kizárására.

1945. június 8.

A Pozsonyi Városi Nemzeti Bizottság határozatot hoz a város magyar és német lakosságának megjelöléséről.

1945. június 14.

A belügyminiszter a május 23-i kormányhatározat alapján a kormány elé terjeszti „az idegen lakosság kitelepítéséről és a belső telepítésről” rendelkező elnöki dekrétum tervezetét, amely törvényerőre emelné a német és magyar lakosság kitelepítését Csehszlovákiából.

1945. június 16.

Az SZLKP KB Elnöksége határozatban sürgeti a magyar lakosság egyoldalú, ill. egy lakosságcsere keretében történő kitelepítését, a dél-szlovákiai városok és Pozsony magyartalanítását, s a déli határvidék szlovákokkal való benépesítését. Az Elnökség egyúttal elveti a magyar tannyelvű elemi iskolák további fenntartásának és magyar lap kiadásának lehetőségét.

1945. június 19.

Edvard Beneš kiadja a cseh országrészekben hatályos 16/1945 sz. ún. retribúciós dekrétumát „a náci bűnösök, az árulók és segítők megbüntetéséről valamint a rendkívüli népbíróságokról”, valamint 17/1945 sz. dekrétumát a Nemzeti Bíróságról. A csehszlovák kormány jóváhagyja a németeket és magyarokat csehszlovák állampolgárságtól megfosztó elnöki dekrétum tervezetét.

1945. június 21.

Edvard Beneš kiadja a cseh országrészekben hatályos 12/1945 sz. dekrétumát „a németek, a magyarok, valamint a cseh és a szlovák nemzet árulói és ellenségei mezőgazdasági vagyonának elkobzásáról és haladéktalan elosztásáról”, amely a földreform céljaira azonnali hatállyal és térítés nélkül előírja többek között a magyarok és németek mezőgazdasági vagyonának elkobzását.

1945. június 23.

Miután Csehszlovákia még nem szerezte meg a nagyhatalmak hozzájárulását a nem szláv lakosság kitelepítéséhez, a belügy-, a külügy- és a nemzetvédelmi miniszter alkotta kormánybizottság a kormány utasítására átdolgozza a németek és magyarok kitelepítéséről, ill. a belső telepítésről előkészület alatt álló elnöki dekrétumot, kihagyva belőle a kitelepítésre vonatkozó kitételeket.

1945. június 29.

Moszkvában aláírják a Kárpátalja Szovjetunióhoz csatolását kimondó csehszlovák–szovjet szerződést, amely Kárpátalján kívül a Szovjetunióhoz csatol 13, közigazgatásilag korábban Szlovákiához tartozott magyar lakosságú községet is.

1945. július 3.

A csehszlovák kormány jegyzékben kéri fel a háború győztes nagyhatalmait, hogy potsdami értekezletükön tűzzék napirendre a német és a magyar kisebbség kitelepítésének kérdését. A jegyzék szerint a kitelepítés 2-2,5 millió németet és kb. 400 ezer magyart érintene, miközben a magyarok egy részének kitelepítése lakosságcsere formájában is megvalósulhatna. Az SZNT kiadja 69/1945 sz. rendeletét „az államilag megbízhatatlan személyek magánalkalmazásból való elbocsátásáról”.

1945. július 8.

Az Oktatás- és Népművelésügyi Megbízotti Hivatal kiutasít Csehszlovákia területéről minden olyan nem csehszlovák állampolgárságú magyar lelkészt, akit 1938. november 2-a után helyeztek valamely szlovákiai egyházközségbe.

1945. július 17.

Edvard Beneš kiadja 27/1945 sz. dekrétumát „a belső telepítés egységes irányításáról”, amely az eredeti elképzelésekkel ellentétben a németek és magyarok kitelepítéséről nem rendelkezik.

1945. július 20.

Edvard Beneš kiadja a cseh országrészekben hatályos 28/1945 sz. dekrétumát „a németek, a magyarok és az állam más ellenségei mezőgazdasági vagyonának cseh, szlovák és más szláv földművesekkel való betelepítéséről”. A dekrétum értelmében az elkobzott mezőgazdasági vagyonból földjuttatást csupán csehek, szlovákok, valamint más szláv nemzetekhez tartozók kérhetnek.

1945. július 25.

Az ügyvédek és közjegyzők bírói szolgálatba való felvételét szabályozó 82/1945 sz. SZNT-rendelet kimondja, hogy bírói szolgálatba csak csehszlovák állampolgárságú, szláv nemzetiségű, nemzetileg és politikailag megbízható bíró, ügyvéd és közjegyző vehető fel.

1945. augusztus 2.

Véget ér a potsdami konferencia, amely jóváhagyta a német lakosság kitelepítését Csehszlovákiából, Lengyelországból és Magyarországról, a szlovákiai magyarság kitelepítésének kérdésével ugyanakkor a csehszlovák kérés ellenére nem foglalkozott. Edvard Beneš kiadja 33/1945 sz. alkotmánydekrétumát „a német és a magyar nemzetiségű személyek csehszlovák állampolgárságának rendezéséről”, amely – az aktív antifasiszta harcosok kivételével – megfosztja csehszlovák állampolgárságától a teljes német és magyar kisebbséget.

1945. augusztus 3.

Az SZNT végrehajtó szerve, a Megbízottak Testülete megszünteti a magyar evangélikus egyházközségek és szeniorátusok önállóságát, vagyonukat átadja a szlovák egyházközségeknek, a magyar lelkészeket elbocsátja, s kimondja, hogy istentiszteletek rendszeresen csak az állam nyelvén tarthatók.

1945. augusztus II-I2.

Zsolnán az SZLKP háború utáni első országos konferenciája megerősíti a pártvezetés korábbi állásfoglalását, miszerint a magyarság egy részét egyoldalúan, a többieket lakosságcsere keretében kell kitelepíteni Szlovákiából.

1945. augusztus I4.

A magyar kormány jegyzéket terjeszt a nagyhatalmak elé a békekonferenciával kapcsolatos szempontjairól, amely szerint a Csehszlovákia által felvetett lakosságcsere nem lehet a nemzetiségi kérdés megoldásának útja s Magyarország számára a népcserre csak területi kompenzációval képzelhető el.

1945. augusztus I6.

A csehszlovák kormány a nagyhatalmakhoz intézett jegyzékében a németek kitelepítésére vonatkozó potsdami határozatra hivatkozva reményét fejezi ki, hogy a nagyhatalmak egyetértenek majd a csehszlovákiai magyar és a magyarországi szlovák lakosság cseréjével.

1945. augusztus 23.

Az SZNT kiadja I04/1945 sz. rendeletét „a németek, magyarok, valamint a szlovák nemzet árulói és ellenségei mezőgazdasági vagyonának elkobzásáról és haladéktalan elosztásáról”, mellyel módosítja az SZNT Elnökségének február 27-i rendeletét. A jogszabály a magyarok esetében továbbra is meghagyja az 50 hektár alatti mezőgazdasági ingatlant, elrendeli ugyanakkor azon társaságok és jogi személyek mezőgazdasági vagyonának elkobzását, amelyek részvényeinek többségét magyarok vagy németek birtokolják.

1945. augusztus 25.

Az Ideiglenes Nemzetgyűlés megválasztásáról szóló 48/1945 sz. kormányrendelet kimondja, hogy a képviselőket közvetve, delegátusok útján fogják választani, választók, delegátusok és képviselők azonban kizárólag cseh, szlovák vagy más szláv nemzetiségű csehszlovák állampolgárok lehetnek. A belügyminiszter 51/1945 sz. hirdetményével bizonyos feltételek mellett lehetővé teszi a csehszlovák állampolgárság visszaadását a csehszlovák állampolgárságú férfiak magyar vagy német nemzetiségű feleségeinek és gyermekeiknek.

1945. augusztus 28.

A szlovákiai járási nemzeti bizottságok küldötteinek besztercebányai kongresszusán megválasztják az újjáalakuló SZNT képviselőit és a prágai Ideiglenes Nemzetgyűlés Szlovákiát képviselő tagjait. Magyar és német nemzetiségű képviselőt egyik törvényhozó szervbe sem választanak.

1945. szeptember 3.

Dalibor M. Krno, a csehszlovák kormány budapesti képviselője hivatalosan kezdeményezi, hogy a két ország kezdjen tárgyalásokat a lakosságcseréről.

1945. szeptember 12.

A magyar kormány jegyzékkel fordul a nagyhatalmakhoz, amelyben a Magyarország és Csehszlovákia közötti vitás kérdések, ill. a csehszlovákiai magyarság helyzetének megvizsgálása céljából egy nemzetközi vizsgálóbizottság felállítását kéri.

1945. szeptember 14.

Az SZNT alakuló ülésén a testület elnökévé Jozef Lettrichet, a Demokrata Párt elnökét választják.

1945. szeptember 15.

Vladimír Clementis csehszlovák külügyi államtitkár az SZNT ülésén sürgeti a magyar kérdés „definitív” megoldását, amit egyedül a magyar kisebbség kitelepítésével lehet elérni.

1945. szeptember 19.

Edvard Beneš a cseh országrészekben hatályos 71/1945 sz. dekrétumával elrendeli azon személyek munkakötelezettségét, akiket magyar és német nemzetiségük miatt megfosztottak csehszlovák állampolgárságuktól.

1945. szeptember 25.

Edvard Beneš 81/1945 sz. dekrétuma Cseh- és Morvaország területén feloszlát minden német és magyar egyesületet.

1945 szeptemberében

Több városban, többek között Pozsonyban, Kassán, Léván, Ipolyságon, Rimaszombatban és Rozsnyón betiltják, ill. korlátozzák a magyar nyelvű istentiszteleteket.

1945. október 1.

Edvard Beneš kiadja 88/1945 sz. dekrétumát az általános munkakötelezettségről, amely értelmében egy évi időtartamra közmunkára kötelezhető minden 16 és 55 év közötti férfi, ill. 18 és 45 év közötti nő.

1945. október 4.

Edvard Beneš köztársasági elnök kiadja 105/1945 sz. dekrétumát „a közalkalmazottak működését felülvizsgáló tisztogató bizottságokról”, amely értelmében a közalkalmazottaknál fegyelmi vétséget jelent többek között a német vagy magyar nemzetiségűnek való jelentkezés, a németekkel vagy magyarokkal való politikai együttműködés, a szolgálaton kívüli társasági érintkezés a németekkel vagy magyarokkal, a német vagy magyar iskolákban tett vizsga, valamint gyermekeik beíratása német vagy magyar iskolába. A tájékoztatásügyi megbízott 250/1945 sz. hirdetményével megtiltja, hogy az „államilag megbízhatatlan” személyek, vagyis többek között a magyarok és németek rádiókészüléket birtokoljanak.

1945. október 10.

Komáromban a hatóságok a városháza előtti térről eltávolítják Klapka György tábornok szobrát.

1945. október 15.

Mindszenty József esztergomi érsek pásztorlevélben tárja a magyar közvélemény elé a csehszlovákiai magyarság súlyos helyzetét.

1945. október 22.

A Belügyi Megbízotti Hivatal kiadja 287/1945 sz. végrehajtási utasítását „a csehszlovák állampolgárság 33/1945 sz. dekrétum szerinti rendezéséről”, amelyben tételesen felsorolja azon személyek körét, akik nem kaphatják vissza csehszlovák állampolgárságukat.

1945. október 24.

Edvard Beneš dekrétumokat ad ki a bányák és bizonyos élelmiszeripari vállalatok, a részvénytársasági bankok és a magánbiztosítók államosításáról, amelyek értelmében nem fizetendő kártérítés többek között a németektől és magyaroktól államosított vagyonért.

1945. október 25.

Edvard Beneš kiadja I08/1945 sz. dekrétumát „az ellenséges vagyon elkobzásáról és a nemzeti újjáépítési alapokról”, amellyel elrendeli a német és magyar jogi és természetes személyek minden ingó és ingatlan vagyonának elkobzását. Az elkobzott vagyon ideiglenes kezelésével a nemzeti újjáépítési alapokat bízta meg. A csehszlovák hatóságok a 88/1945 sz. elnöki dekrétumra hivatkozva megkezdik a közmunkára kijelölt szlovákiai magyar férfiak csehországi deportálását.

1945. október 27.

Edvard Beneš kiadja I37/1945 sz. alkotmánydekrétumát a „forradalmi időszakban” államilag megbízhatatlannak tekintett személyek őrizetbe vételéről, valamint I43/1945 sz. dekrétumát, amely a büntetőeljárás során korlátozza azon személyek perlési jogát, akiktől a I08/1945 sz. elnöki dekrétum alapján vagyonukat elkobozták.

1945. október 28.

Az Ideiglenes Nemzetgyűlés alakuló ülésén megerősítik köztársasági elnöki tisztségében Edvard Beneš, aki ünnepi beszédében sürgeti a magyar és német kisebbség kitelepítését, ill. a lakosságcsere végrehajtását.

1945. november 6.

Megalakul Zdeník Fierlinger második, összetételében az előzővel csaknem teljes egészében megegyező kormánya.

1945. november 7.

Az SZNT kiadja I30/1945 sz. rendeletét „a háborús események által okozott károk megtérítésére nyújtandó előlegről”, amely szerint kártérítési előleget csak csehszlovák állampolgárok kaphatnak.

1945. november 11.

A magyar kormány elhatározza, hogy tárgyalásokba bocsátkozik a csehszlovák kormánnyal a lakosságcsereéről.

1945. november 12.

A Belügyi Megbízotti Hivatal 297/1945 sz. határozata a német és magyar nemzetiségű személyek számára megtiltja az ún. megbízhatósági igazolvány kiadását.

1945. november 16.

A Nemzetbiztonsági Testület pozsonyi területi parancsnoksága elrendeli a magyarok és németek jelentkezési kötelezettségét, mivel mint nem csehszlovák állampolgárok csak engedéllyel tartózkodhatnak a szlovák fővárosban.

1945. november 18.

A Čas című lap közli Július Viktory belügyi megbízott felhívását, amelyben figyelmezteti a szlovákokat, hogy ne kössenek házasságot magyarokkal, mivel aki ezt megteszi, magyar nemzetiségű házastársával együtt kitelepítik Csehszlovákiából.

1945. november 20.

A magyar kormány újabb jegyzéket intéz az USA, Nagy-Britannia és a Szovjetunió budapesti képviselőihez, amelyben megismétli a nemzetközi vizsgálóbizottság kiküldésére irányuló kérelmét, egyúttal kéri Szlovákia magyarlakta területeinek nemzetközi ellenőrzés alá helyezését.

1945 őszén

Hentz Zoltán és Lipcsey Gyula főiskolai hallgatók a magyar kisebbség sérelmeinek dokumentálása, tiltakozó jegyzékek összeállítása s Magyarország és a külföld tájékoztatása céljából Csehszlovákiai Magyar Demokratikus Népi Szövetség néven titkos szervezetet alapítanak. A főként a katolikus értelmiséget tömörítő szervezet vezető egyénisége Arany A. László nyelvtudós, egyetemi tanár lesz.

1945. december 3.

Prágában Vladimír Clementis külügyi államtitkár és Gyöngyösi János külügyminiszter tárgyalásokat kezd a csehszlovák-magyar lakosságcsereéről. A csehszlovák elképzelés értelmében a magyar kisebbség egy része a paritásos lakosságcsere keretében hagyná el az országot, a többit egyoldalúan telepítenék át Magyarországra. A magyar fél a népcsere feltételül a magyarelles intézkedések hatálytalanítását, valamint a népcsere után is Csehszlovákiában maradó magyarok kisebbségi jogainak biztosítását, vagy lakóterületükkel együtt Magyarországhoz való csatolását szabja.

1945. december 4.

A tárgyalások felvételének eredményeként a csehszlovák kormány leállítja a magyar lakosság csehországi deportálását. December 1-ig közel 10.000 magyart szállítottak Cseh- és Morvaországba.

1945. december 6.

A két fél merőben ellentétes álláspontja miatt a magyar delegáció megszakítja a lakosságcsereéről folytatott tárgyalásokat és hazautazik Budapestre.

1945. december 11.

Gyöngyösi János jegyzékben kéri fel a nagyhatalmakat, hogy járjanak közben a csehszlovák kormánynál a magyar kisebbség üldöztetésének megszüntetése érdekében, a lakosságcsere során pedig képviseltesék magukat a cserét felügyelő bizottságban.

1946

1946. február 6-10.

Prágában újabb tárgyalásokra kerül sor Vladimír Clementis és Gyöngyösi János között a csehszlovák-magyar lakosságcsereéről, amelyen a magyar küldöttség – fenntartásai ellenére – elfogadja a csehszlovák fél által javasolt lakosságcsere-egyezményt, mégpedig azzal a korábban ellenzett csehszlovák feltétellel együtt, hogy a csehszlovák kormány kapjon szabad kezet a kitelepítendő magyarok kiválasztására.

1946. február 9.

Az amerikai kormány az 1945. november 20-i magyar jegyzékre válaszolva leszögezi, hogy nem tartja megvalósíthatónak nemzetközi bizottság létrehozását sem a kisebbségi probléma, sem a

lakosságcsere ellenőrzése céljából s nem támogatja a magyarlakta szlovákiai területek nemzetközi ellenőrzés alá helyezését sem.

1946. február 15.

A Megbízottak Testülete a lakosságcserevel kapcsolatos feladatok elvégzésére létrehozta a Csehszlovák Áttelepítési Bizottságot, a kitelepítendő magyarok kiválasztása céljából elhatározza a délszlovákiai magyar lakosság összeírását, egyúttal megbízza a Belügyi Megbízotti Hivatalt, hogy dolgozza ki a reszlovakizáció fő irányelveit.

1946. február 21.

Az Ideiglenes Nemzetgyűlés 28/1946 számmal törvényt fogad el az állandó választói névjegyzékekről, amely kimondja, hogy a választói névjegyzékekbe csak cseh, szlovák vagy más szláv nemzetiségű csehszlovák állampolgárok vehetők fel.

1946. február 25.

A Megbízottak Testülete 37/1946 sz. végrehajtási utasítása szerint az állampolgárságuktól megfosztott németeket és magyarokat a külföldiek foglalkoztatásáról szóló törvények alapján sem szabad alkalmazni, hanem általános munkakötelezettségnek vannak alávetve a 88/1945 sz. dekrétuma alapján.

1946. február 27.

Budapesten Vladimír Clementis és Gyöngyösi János aláírja a csehszlovák-magyar lakosságcsere-egyezményt, amelynek V. cikke felhatalmazza a csehszlovák kormányt, hogy annyi magyar nemzetiségű személyt telepíthessen át Magyarországra, amennyi magyarországi szlovák (és cseh) önként jelentkezik a Csehszlovákiába való áttelepülésre, VIII. cikkében pedig a magyar kormány kötelezettséget vállal arra, hogy paritáson felül átveszi a szlovák népbíróságok által háborús bűnösnek minősített magyarokat is.

1946. március 4.

Megkezdí magyarországi tevékenységét a Csehszlovák Áttelepítési Bizottság, amely a lakosságcsere-egyezmény értelmében 6 héten keresztül szabadon propagálhatja a magyarországi szlovákok között a Csehszlovákiába való áttelepülés gondolatát.

1946. március 18.

Ján Čech, a Szlovák Telepítési Hivatal elnöke az SZNT Elnöksége előtt számol be a kitelepítendő magyarok kiválasztásának előkészületeiről. Čech szerint elsősorban a vagyoni, politikai, területi és etnikai kritériumokat fogják figyelembe venni úgy, hogy a kitelepítések által három vagy négy részre darabolják a magyar nyelvterületet.

1946. március 19.

A brit kormány az 1945. november 20-i magyar jegyzékre válaszolva kifejti, hogy nem kíván részt venni semmilyen, a csehszlovákiai magyar kisebbség helyzetét vizsgáló vagy a lakosságcserét ellenőrző bizottságban.

1946. március 28.

Az Ideiglenes Nemzetgyűlés az 57/1946 sz. alkotmánytörvénnyel törvényerőre emeli Edvard Beneš elnöki dekrétumait és alkotmánydekrétumait, mégpedig az eredeti hatállyal.

1946. április 11.

Az Ideiglenes Nemzetgyűlés 65/1946 számmal alkotmánytörvényt fogad el az Alkotmányozó Nemzetgyűlésről, amely szerint a nemzetgyűlési választások során választójoguk kizárólag a cseh,

szlovák vagy más szláv nemzetiségű csehszlovák állampolgároknak lesz, parlamenti képviselővé pedig szintén csupán a cseh, szlovák vagy más szláv nemzetiségű csehszlovák állampolgárok választhatóak. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés cseh országrészekben hatályos 83/1946 számú törvénye megszünteti a munka- és tanulói viszonyát mindazoknak a németeknek és magyaroknak, akik a 33/1945 sz. elnöki alkotmánydekrétum értelmében elveszítették csehszlovák állampolgárságukat.

1946. április 12.

Az Ideiglenes Nemzetgyűlés ratifikálja a lakosságcsere-egyezményt, egyúttal elfogadja a 74/1946 sz. alkotmánytörvényt a külföldről, különösen Magyarországról hazatelepülő szlovákok állampolgárságáról, valamint a 75/1946 sz. törvényt jogi és gazdasági kedvezményezettségükről.

1946. április 25.

A csehszlovák kormány a békeszerződések előkészítésével foglalkozó párizsi négyhatalmi külügyminiszteri értekezlet elé terjeszti a háború előtti csehszlovák-magyar határ visszaállítására, a pozsonyi hídfő kiszélesítésére s a lakosságcsere és a reszlovakizáció után Csehszlovákiában maradó magyarok egyoldalú kitelepítésének jóváhagyására vonatkozó követeléseit, azzal, hogy foglalják bele azokat a Magyarországgal kötendő békeszerződésbe. Az SZNT lakóvédelemről szóló 54/1946 sz. rendelete korlátozza a felmondás lehetőségét, nem védi viszont azokat a magyarokat és németeket, akik a 33/1945 sz. elnöki alkotmánydekrétum alapján elveszítették csehszlovák állampolgárságukat, valamint azokat, akiket az SZNT 33/1945 sz. rendelete alapján ítélték el.

1946. május 1.

Komáromban a hatóságok eltávolítják Jókai Mórnak az egykori Jókai Egyesület székháza előtt álló szobrát.

1946. május 6.

A magyar kormány jegyzékben tájékoztatja a nagyhatalmak budapesti képviselőit a Magyarország és Csehszlovákia közötti vitás kérdésekről, s felkéri őket, hogy a békeszerződésben kisebbségvédelmi rendelkezésekkel biztosítsák a csehszlovákiai magyarság részére az ENSZ alapokmányában foglalt emberi jogokat.

1946. május 7.

A Párizsban ülésző Külügyminiszterek Tanácsa nyilvánosságra hozza határozatát, amelyben Magyarország 1937. december 31-i államhatárainak visszaállítását javasolja, magyar-csehszlovák viszonylatban azonban kilátásba helyezi a betervezett csehszlovák követelés és az esetleges magyar ellenkövetelés mérlegelését.

1946. május 8.

Az Ideiglenes Nemzetgyűlés elfogadja a 115/1946 sz. ún. amnesztiatörvényt, amely szerint a csehek és szlovákok szabadságának visszanyeréséért, valamint a megszállók és segítőitársaik elleni harcban elkövetett cselekmények akkor sem minősülnek törvényellenesnek, ha az érvényes jogszabályok szerint egyébként büntetendőek lennének. Ján Púll ipar- és kereskedelemügyi megbízott 1104/1946 sz. hirdetményével nemzeti gondnokok felügyelete alá helyezi a német és a magyar nemzetiségű személyek tulajdonában lévő szabadalmakat.

1946. május 14.

Az SZNT 64/1946 sz. rendeletével oly értelemben módosítja a németek, magyarok, valamint a szlovák nemzet áruelői és ellenségei mezőgazdasági vagyonának elkobzásáról és haladéktalan elosz-

tásáról szóló korábbi rendeletét, hogy nem határozza meg a magyaroktól elkobzandó földterület nagyságát, hanem összes mezőgazdasági ingatlanuk elkobzásáról rendelkezik. A magyar Nemzetgyűlés többnapos vitát követően ratifikálja a lakosságcsere-egyezményt.

1946. május 26.

Parlamenti választásokat tartanak Csehszlovákiában, amelyen azonban a választójogától megfosztott magyar és német lakosság nem vehet részt. A cseh országrészekben a kommunista, Szlovákiában a Demokrata Párt győz.

1946. június 14.

A csehszlovák kormány átnyújtja a magyar kormánynak azoknak a magyarországi szlovák vagy szlovák származású személyeknek a jegyzékét, akik át kívánnak települni Csehszlovákiába. A jegyzék 92 390 jelentkező nevét tartalmazza.

1946. június 17.

Július Viktory belügyi megbízott reszlovakizációs hirdetményével kezdetét veszi a reszlovakizációs kampány. A hatóságok az akció propagálása során általában az állampolgárság visszaadásának és a vagyonelkobzás alóli mentesülés ígéretével igyekeznek jelentkezésre bírni a magyarokat.

1946. június 19.

Az Alkotmányozó Nemzetgyűlés újra köztársasági elnökké választja Edvard Benešt.

1946. június 27.

A lakosságcsere-egyezményben biztosított egy hónapos póthatáridő lejártával Csehszlovákia új, 97.610 nevet tartalmazó jegyzéket nyújt át Magyarországnak a Csehszlovákiába áttelepülni szándékozók listájával. A későbbi visszajelentkezések, ill. a névjegyzék pontosítása után az áttelepülni szándékozó szlovákok száma csehszlovák adatok szerint 95.421-re, magyar adatok szerint 95.724-re módosul.

1946. július 1.

Véget ér a reszlovakizációs kérvények leadására kijelölt 2 hetes határidő, amely során 108.387 magyar család, azaz 352.038 személy kérte szlovákká minősítését.

1946. július 2.

Edvard Beneš köztársasági elnök a kommunista Klement Gottwalddal az élen új kormányt nevez ki.

1946. július 10.

A magyar Minisztertanács a lakosságcserevel kapcsolatos teendők ellátása céljából létrehozza a Magyar Áttelepítési Kormánybiztosságot, majd július 12-én Jócsik Lajos államtitkárt kinevezi áttelepítési kormánybiztossá.

1946. július 16.

A csehszlovák kormány határozatot hoz szlovák és magyar önkéntes munkavállalók toborzásáról a németek kitelepítése után munkaerőhiánnyal küzdő cseh országrészek számára.

1946. július 18.

Az Alkotmányozó Nemzetgyűlés elfogadja a lakóvédelemről szóló I63/I946 sz. törvényt, amely értelmében az ún. államilag megbízhatatlan személyekkel, vagyis a magyarokkal és németekkel bármikor felbontható a bérleti szerződés.

1946. július 20-26.

Klement Gottwald miniszterelnök vezetésével csehszlovák kormányküldöttség látogat Moszkvába, ahol ígéretet kap a szovjet vezetéstől, hogy a Szovjetunió a béketárgyalásokon támogatni fogja a Csehszlovákia által előterjesztett követeléseket.

1946. július 26.

Kassán egyszerre 715 magyar ügyét kezdi tárgyalni a járási népbíróság, amivel kezdetét veszi a magyar kisebbség elleni legnagyobb tömeges per. Az augusztus 14-i ítélethirdetés során közel 200 vádlottat börtönbüntetésre, ill. munkatáborra, valamint teljes vagyonek kobzásra ítélnék.

1946. július 29.

Párizsban megnyílik a békekonferencia. A csehszlovák küldöttség vezetője Jan Masaryk külügyminiszter, a magyar delegációt Gyöngyösi János külügyminiszter vezeti.

1946. augusztus 1.

Pozsonyban a Csehszlovákiából kitelepítendő magyarok érdekvédelmének ellátására megnyílik a Wagner Ferenc minisztériumi jogtanácsos vezette Meghatalmazotti Hivatal.

1946. augusztus 6-7.

A csehországi munkaerő-toborzást végrehajtó központi és szlovák hivatalok pozsonyi értekezletükön elhatározzák, hogy a szlovákiai magyarokkal szemben az általános munkakötelezettségről rendelkező 88/1945 sz. elnöki dekrétumra hivatkozva kényszerítő eszközöket fognak alkalmazni.

1946. augusztus 11.

A Csehszlovákia által igényelt 5 dunántúli község (Horvátjárfalu, Oroszvár, Dunacsún, Rajka és Bezenye) a békekonferenciához intézett táviratban tiltakozik a terület Csehszlovákiához csatolása ellen.

1946. augusztus 14.

A párizsi békekonferencián kezdetét veszi a magyar békeszerződés tervezetének vitája.

1946. augusztus 16.

A Demokrata Párt májusi választási győzelme nyomán az SZNT Elnöksége kinevezi az új Megbízottak Testületét. A testület tagjainak többségét a demokraták adják, a kommunistáknak azonban Gustáv Husák személyében sikerül megszerezniük az elnöki tisztséget.

1946. augusztus 26.

A csehszlovák kormány átnyújtja a magyar kormánynak azoknak a magyaroknak a jegyzékét, akiket a lakosságcsere keretében át kíván telepíteni Magyarországra. A lakosságcsere-egyezmény V. cikke alapján áttelepítésre jelöltek száma csehszlovák adatok szerint 105047, magyar adatok szerint 106 398; a VIII. cikk alapján ún. háborús bűnösökként áttelepítendővel együtt a jegyzék több mint 181.000 nevet tartalmaz.

1946. szeptember 3-5.

Alakuló ülését tartja a nemzetgyűlési választások eredményei alapján újjáalakuló SZNT, amelynek elnökévé ismét Jozef Lettrichet választják.

1946. szeptember 9.

A Központi Reszlovakizációs Bizottság úgy határoz, hogy a július 1-jei határidő után beérkezett és még beérkező reszlovakizációs kérelmeket is figyelembe veszi.

1946. szeptember 29.

A magyar és csehszlovák békeküldöttség a nagyhatalmak kezdeményezésére közvetlen tárgyalást folytat a magyar lakosság egyoldalú kitelepítésére vonatkozó csehszlovák indítványról. A magyar delegáció a transzfert határmódosításhoz köti azzal, hogy bizonyos számú magyart hajlandó átvenni az érintett terület lakosságán felül is, a csehszlovák fél azonban elutasítja a Magyarország javára történő határmódosítás lehetőségét.

1946. október 8.

Wagner Ferenc pozsonyi magyar meghatalmazott a köznyelv által fehér lapnak nevezett Igazolvánnyal értesíti ki a lakosságcsere-egyezmény V. cikke alapján magyarországi áttelepítésre jelölt szlovákiai magyarokat, hogy az áttelepítésre jelöltek névjegyzékében szerepelnek.

1946. október 12.

A párizsi békekonzferencia plénuma elfogadja a Magyarországgal kötendő békeszerződés tervezetét: beleegyezik 3 dunántúli község (Horvátjásfalva, Oroszvár, Dunacsún) Csehszlovákiához csatolásába, de elutasítja a 200.000 szlovákiai magyar Csehszlovákia által igényelt egyoldalú kitelepítését Magyarországra, s a Csehszlovákiában maradó magyarok kérdésének rendezése céljából tárgyalásokra kötelezi Magyarországot. A plénum ülésén Vladimír Clementis bejelenti, hogy Csehszlovákia a döntés ellenére sem mond le a magyarok kitelepítésére irányuló szándékáról.

1946. november 4.

A Szlovák Telepítési Hivatal bizalmas irányelvekben részletezi a szlovákiai magyarok csehországi deportálásával kapcsolatos főbb teendőket. Ezek szerint Dél-Szlovákia 23 járásából – a reszlovakizáltak és a lakosságcsere keretében magyarországi áttelepítésre jelöltek kivételével – „átcsoportosítható” Csehországba az összes magyar nemzetiségű személy, akit a 33/1945 sz. elnöki dekrétum megfosztott csehszlovák állampolgárságától.

1946. november 15.

Rimaszombatban ledöntik Tompa Mihály szobrát.

1946. november 15-19.

A karhatalmi erők a Párkányi járáshoz tartozó Kőbölkkút és Muzsla, valamint a Somorjai járásban lévő Guttor és Szemet községek körbezárásával s lakosságuk elhurcolásával megkezdik a szlovákiai magyar családok csehországi deportálását.

1946. november 23.

A magyar kormány a csehszlovák kormányhoz intézett jegyzékében tiltakozik a deportálások ellen.

1946. november 26.

Károlyi Mihály Edvard Benešhez intézett levelében a köztársasági elnök közbenjárását kéri a deportálások leállítására érdekében. Beneš december 13-i válaszlevelében védelmébe veszi a szlovákiai magyarság csehországi kényszerkitelepítését, amely szerinte a kétéves terv és a közmunkarendelet végrehajtását szolgálja.

1946. november 29.

Mindszenty József esztergomi hercegprímás beutazási engedélyt kér Csehszlovákiába azzal a céllal, hogy a hivatalos egyházi ügyek intézése mellett közbenjárjon a deportálások leállítására érdekében is. A csehszlovák kormány Mindszenty beutazási kérelmét december 21-én elutasítja.

1946. december 2.

Prágában a CSKP KB és az SZLKP KB Elnökségének együttes ülése 250.000 szlovákiai magyar Csehországba telepítésének, s vagyonuk ún. nemzeti gondnokság alá helyezésének szükségességéről határoz.

1946. december 16.

A magyar kormány a folytatódó deportálások miatt megszakítja a lakosságcsere gyakorlati megvalósításáról folyó tárgyalásokat.

1946. december 19.

Az Alkotmányozó Nemzetgyűlés 255/1946 számú törvényével a magyarokat és németeket kizárja az ellenállási harc résztvevői számára nyújtandó kedvezményekből.

1946. december 20.

Václav Nosek belügyminiszter 254/1946 sz. hirdetésményével bizonyos feltételek mellett lehetővé teszi a csehszlovák állampolgárság visszaadását a csehszlovák állampolgársággal rendelkező feleségek magyar vagy német nemzetiségű férjeinek.

1946. december 21.

Mindszenty József esztergomi érsek a magyar katolicizmus nevében kiáltványban tiltakozik a szlovákiai magyarság üldözése ellen, egyúttal egy független nemzetközi bizottság kiküldését sürgeti, amely alapot biztosíthatna az ENSZ számára a közbelépésre.

1946. december 28.

A Szlovák Telepítési Hivatal elrendeli, hogy a Csehországba deportált magyarok házaikat és gazdaságait utalják ki az ún. belső telepéseknél.

1946 folyamán

A Csehszlovákiai Magyar Demokratikus Népi Szövetség Gyepű Hangja, ill. Észak Szava címmel sokszorosított formában készülő illegális körleveleket jelentet meg.

1947

1947. január 7.

A csehszlovák kormány a magyar kormányhoz intézett jegyzékében kinyilvánítja a lakosságcsere-ről folytatott tárgyalások újrafelvételére irányuló szándékát.

1947. január 25-26.

Gyöngyösi János és Vladimír Clementis magánjellegű tárgyalásokat folytat Pozsonyban a lakosságcsere megkezdéséről. Gyöngyösi ennek előfeltételül a deportálások leállítását szabja, megegyezésre így nem kerül sor.

1947. február 1.

Pavol Jantausch nagyszombati püspök a Szlovák Katolikus Püspöki Kar nevében Edvard Beneš köztársasági elnökhöz, Jan Masaryk külügyminiszterhez és az SZNT Elnökségéhez intézett memorandumában tiltakozik a magyar lakosság csehországi deportálása ellen.

1947. február 5.

Mindszenty József esztergomi hercegprímás VI. György angol király és Harry S. Truman amerikai elnök közbenjárását kéri a szlovákiai magyarság csehországi deportálásának leállítására érdekében.

1947. február 10.

Párizsban a szövetséges nagyhatalmak, köztük Csehszlovákia aláírják Magyarországgal a békeszerződést. A békeszerződés aláírása előtt a magyar kormány a nagyhatalmakhoz intézett jegyzékében elégedetlenségét fejezi ki az igazságtalan békével szemben, különösen azt kifogásolja, hogy az aláírandó békeszerződés semmilyen biztosítékot nem tartalmaz a Magyarország határain kívül, mindenekelőtt Csehszlovákiában élő magyarok alapvető emberi jogainak tiszteletben tartása tekintetében.

1947. február 12.

A csehszlovák kormány négy jegyzéket juttat el a magyar kormányhoz, amelyekben – a magyar kisebbség csehországi deportálása elleni tiltakozása miatt – Csehszlovákia belügyeibe való beavatkozással, a lakosságcsere-egyezmény megsértésével, az államhatáron szított zavargásokkal és a revizionizmus feléledésével vádolja meg Magyarországot.

1947. február 22.

A csehszlovák kormány leállítja a szlovákiai magyarság csehországi deportálását. A hivatalos csehszlovák adatok szerint 1946-47 telén összesen 41.666 személyt (9.610 családot) telepítettek át Cseh- és Morvaországba, az erőszakkal áttelepítetteken kívül további 2.489 személy (2.154 család) pedig önként költözött át a cseh országrészekbe. Magyar becslések ezzel szemben 60-100 ezer közöttire teszik a deportáltak számát.

1947. március 2-7.

Vladimír Clementis és Gyöngyösi János újabb tárgyalásokat folytat Prágában a lakosságcsere megkezdéséről. Miután a csehszlovák fél nem hajlandó a deportáltak hazatelepítésének és kártérítésének ügyét megvitatni, a megbeszélés ismét eredménytelenül ér véget.

1947. március 14.

A csehszlovák kormány határozatot hoz az 1946 ősze óta szünetelő reszlovakizáció folytatásáról, egyúttal elrendeli, hogy a magyar fél elutasító válasza, illetve a lakosságcsere megkezdésének a csehszlovák fél által elfogadhatatlan időpontja esetén a csehszlovák hivatalok folytassák a magyar lakosság csehországi deportálását.

1947. március 23.

Sebestyén Pál rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter vezetésével a lakosságcsere vitás kérdéseinek megtárgyalása céljából 23 tagú magyar delegáció érkezik Pozsonyba.

1947. március 26.

A pozsonyi tárgyalásokon megállapodás születik arról, hogy az első 3.000 család kölcsönös áttelepítésével április 8-án kezdetét veszi a lakosságcsere. A népcsere kezdetét később magyar kérésre pár nappal elhalasztják.

1947. április 9.

Budapesten Bólya Lajos elnökletével megalakul a lakosságcsere-egyezmény keretében áttelepítendő, ill. a Csehszlovákiából már átmenekült magyarokat összefogni és gazdaságilag segíteni kívánó „Otthon” Beszerző és Értékesítő Szövetkezet.

1947. április 11.

A magyar Minisztertanács a személyét csehszlovák részről ért támadások miatt hivataláról még 1947 februárjában lemondott Jócsik Lajos helyett Hajdu Istvánt, az Országos Földhivatal igazgatóját nevezi ki magyar áttelepítési kormánybiztossá.

1947. április 12.

A hajnali órákban a Galántai járásbeli Nagymácsédról és Nagyfödéméről, valamint a Zselizi járásban lévő Tergenyéről áttelepítendőkkkel elindul az első két vonatszerelvény Magyarország felé, s ezzel a csehszlovák-magyar lakosságcsere keretén belül kezdetét veszi a szlovákiai magyarok áttelepítése.

1947. május 8.

Az Alkotmányozó Nemzetgyűlés elfogadja a 90/1947 sz. törvényt a németek, a magyarok és az „ellenség” elkobzott mezőgazdasági vagyonának telekkönyvi átvezetéséről.

1947. május 14.

A Magyar Áttelepítési Kormánybiztosság gondozásában megjelenik Budapesten az „Otthon” Beszerző és Értékesítő Szövetkezet értesítőjének, az Új Otthon c. hetilapnak az első száma. Szlovákiai terjesztését a szlovák hatóságok augusztus végén betiltják.

1947. május 24.

Az ún. pöstyéni jegyzőkönyv aláírásával véget érnek a lakosságcsere gyakorlati lebonyolításáról folytatott csehszlovák–magyar tárgyalások. Megállapodás születik többek között az áttelepítendő magyarok földvagyonának nagyságáról, az áttelepülők társadalmi rétegződéséről és a cserekvótába beszámítandó menekültekről; nem születik ugyanakkor megegyezés a csehszlovák fél által áttelepítésre jelölt ún. nagy háborús bűnösök átvételének ügyében.

1947. május 29.

Az Alkotmányozó Nemzetgyűlés 107/1947 számmal törvényt fogad el a tiltott határátlépésről, amely a tiltott határátlépést szigorúbban bünteti a Magyarországra áttelepített magyar nemzetiségű volt csehszlovák állampolgárok esetében. Ugyancsak szigorúbban bünteti azokat, akik ilyen magyaroknak szállást adnak.

1947. június 17.

A kormány 106/1947 sz. rendeletével csak azoknak az igénylőknek teszi lehetővé, hogy hozzájussanak egy-egy elkobzott kisipari vállalatához, akik igazolják, hogy csehszlovák állampolgárok, cseh, szlovák vagy más szláv nemzetiségűek, nemzetileg és államilag megbízhatóak, s velük közös háztartásban élő családtagjaik nem német vagy magyar nemzetiségűek.

1947. június 23-25.

Rákosi Máttyás, a Magyar Kommunista Párt főtitkára és Farkas Mihály főtitkárhelyettes Prágában sikertelenül igyekeznek rábírní a csehszlovák kommunista vezetést és Edvard Beneš köztársasági elnököt a magyar kisebbséggel szembeni politikájuk megváltoztatására.

1947. július 9.

A Belügyi Megbízotti Hivatal elrendeli az engedély nélkül hazatért deportáltak visszatoloncolását Csehországba. Összeszedésük és elszállításuk július 16-án kezdődik meg.

1947. július 11.

Az Alkotmányozó Nemzetgyűlés 142/1947 számmal törvényt fogad el az első, 1919. évi földreform revíziójáról. A törvény értelmében földjuttatásban csak azok részesülhetnek, akik igazolják, hogy csehszlovák állampolgárok; cseh, szlovák vagy más szláv nemzetiségűek; nemzetileg és államilag megbízhatóak; és velük közös háztartásban élő családtagjaik nem német vagy magyar nemzetiségűek.

1947. július végén

A szlovák hatóságok a lakóvédelmi törvényre hivatkozva több dél-szlovákiai városban megkezdik a magyar lakosság kilakoltatását.

1947. szeptember 12.

A Szociálisügyi Minisztérium 231. sz. rendeletével 6 hónappal meghosszabbítja a Csehszlovákia felé deportált magyarok eredetileg egy évre szóló munkakötelezettségét.

1947. szeptember 15.

Érvénybe lép a párizsi békeszerződés, amivel párhuzamosan Csehszlovákia és Magyarország felújítja diplomáciai kapcsolatait.

1947. szeptember 16.

Pozsonyban a Szlovák Nemzeti Bíróság a Csehszlovák Köztársaság szétverésében való részvétel és fasiszta eszmék terjesztésének vádjával kötél általi halálra ítéli a még 1945-ben a Szovjetunióba hurcolt, s ott 10 évi kényszermunkára ítélt Esterházy Jánost.

1947. szeptember 23.

Varsóban a Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodájának (Kominform) alakuló ülésén a magyar küldöttek (Révai József, Farkas Mihály) Csehszlovákia magyarellenes politikájában jelölik meg a két ország közötti együttműködés és az ún. népi demokratikus országok egységes frontja létrehozásának akadályát.

1947. október 10.

A Megbízottak Testülete arra utasítja az állami szerveket, hogy azokat az alkalmazásukban lévő személyeket, akik korábban magyarnak vallották magukat, még ha időközben reszlovakizáltak is, helyezték át Szlovákia északi területeire, helyettük pedig magyarul nem beszélő szlovákokat alkalmazzanak.

1947. október 14.

A csehszlovák kormány jóváhagyja a Vladimír Clementis külügyi államtitkár által előterjesztett javaslatot, miszerint a reszlovakizáció, a lakosságcsere és az egyoldalú kitelepítés után Csehszlovákiaiban maradó magyarokat úgy kell széttelepíteni, hogy ne alkossanak homogén egységet.

1947. október 15.

A csehszlovák hatóságok birtokba veszik a párizsi békeszerződés által Csehszlovákia felé ítélt három dunántúli községet.

1947. november 11.

A csehszlovák kormány a szovjet kormányhoz intézett memorandumában a csehszlovák-magyar lakosságcsere meggyorsítását, s további 150.000 magyar kitelepítésének lehetővé tétele érdekében ugyanennyi magyarországi németnek Németország szovjet megszállási övezetébe telepítését kéri a Szovjetuniótól.

1947. december 2.

A csehszlovák kormány 206/1947 sz. rendeletével a békeszerződésre hivatkozva elrendeli a magyar állampolgárok Csehszlovákia területén lévő vagyonának összeírását és lefoglalását.

1947. december 18.

A Belügyi Megbízotti Hivatal kiadja 2/1948 sz. hirdetményét a nyelvi hibás vagy helytelen szláv szövegű feliratok és hirdetések nyilvános használatának tilalmáról.

1947. december 19.

Az SZNT 89/1947 sz. rendeletével tovább szigorítja vagyonekhozó rendeleteit, s előírja többek között azon mezőgazdasági vagyonekhozását, amelyet a német és magyar nemzetiségű személyek 1938. szeptember 29-e után adtak el és olyan személyek tulajdonát képezi, akik vagyona egyébként nem esne konfiskáció alá.

1947. december 20.

Csehszlovákia és Magyarország a közelgő karácsonyra és a nagy hidegre való tekintettel megegyezik a lakosságcsere szüneteltetésében.

1947. december 23.

Bolgár Elek, Magyarország II. világháború utáni első prágai követe átadja megbízólevelét Edvard Beneš köztársasági elnöknek.

1947. december 31.

Befejezi tevékenységét a pozsonyi Szlovák Nemzeti Bíróság és a 77 járási népbíróság. A bíróságok által elítélt 8.055 személy 59,7%-a magyar, 28,5%-a szlovák, 10,5%-a német, 1,2%-a pedig egyéb nemzetiségű.

1948

1948. január 6.

A Reszlovakizációs Bizottság zárójelentésben ismerteti a reszlovakizáció 1948. január I-jéig elért eredményeit, egyben meghirdeti a reszlovakizáció második szakaszát. A jelentés szerint a bizottság 423.264 személy kérvényével foglalkozott, közülük 282.594 személy kérelmét bírálta el pozitívan, 99.401-et elutasította, 41.269 személy kérelme pedig különböző okok miatt elintézésre vár.

1948. január 14.

Az SZLKP KB Elnöksége határozatban mondja ki, hogy a párt továbbra sem szándékozik változtatni a magyar kisebbséggel szembeni politikáján.

1948. február 23-25.

A Magyar Kommunista Párt és a CSKP vezetése közötti budapesti megbeszélésen a magyar pártvezetés beleegyezik a lakosságcsere folytatásába, s ígéretet tesz rá, hogy a májusban esedékes csehszlovákiai választásokig nem veti fel a szlovákiai magyarság helyzetét, amiért cserébe a csehszlovák fél megígéri, hogy nem romlik tovább a magyar kisebbség helyzete.

1948. február 25.

Edvard Beneš a kommunista nyomásnak engedve elfogadja a jobboldali miniszterek február 20-án benyújtott lemondását, s Klement Gottwalddal az élén olyan új kormányt nevez ki, amelyben a tárcák többségét már a kommunisták birtokolják.

1948. február 28.

Pozsonyban betiltják a magyar nyelvű evangélikus, majd március 8-án a református istentiszteleteket is.

1948. március 2.

Ismét folytatódik az 1947. december 20-a óta szünetelő lakosságcsere.

1948. március 6.

A kommunista hatalomátvétel következtében átalakul a Megbízottak Testülete is: tagjainak többsége szintén kommunista.

1948. március 12.

Az SZNT új elnökévé a kommunista Karol Šmidkét választják.

1948. március 16-18.

Pozsonyban újabb csehszlovák–magyar tárgyalások zajlanak a lakosságcsere vitás kérdéseiről. A csehszlovák fél ígéretet tesz a vagyoni kvóta betartására, a személyi kvóta kérdésében azonban továbbra sem születik megegyezés.

1948. március 19.

A csehszlovák kormány határozata szerint azok a cseh országrészekben dolgozó magyarok, akik kötelezik magukat, hogy nem térnek vissza Szlovákiába, hanem letelepednek Csehországban, visszakaphatják csehszlovák állampolgárságukat, egyúttal elrendeli a deportáltak Szlovákiában hagyott ingatlan vagyonának elkobzását és szlovák ún. bizalmiaknak való átadását. A kormány határozatot hoz a lakosságcsere-egyezmény alapján Magyarországra telepített magyarok Csehszlovákiában hátrahagyott vagyonának a szlovák és cseh áttelepülők közötti szétosztásáról is.

1948. március 21.

Az Alkotmányozó Nemzetgyűlés 45/1948 sz. törvényével a mezőgazdasági ingatlanok elidegenítését az illetékes járási nemzeti bizottság engedélyéhez köti azzal, hogy az engedély csak a csehszlovák állampolgárságú, cseh, szlovák vagy más szláv nemzetiségű vásárlónak adható meg; az „új földreformról” rendelkező 46/1948 sz. törvénye pedig kimondja, hogy az állam felvásárol (valójában kisajátít) és az arra rászorulóknak között szétoszt minden 50 hektárt meghaladó földbirtokot, földjuttatásban azonban csupán a cseh, szlovák vagy más szláv nemzetiségű csehszlovák állampolgárok részesülhetnek.

1948. március 25.

Az Alkotmányozó Nemzetgyűlés 33/1948 sz. törvényével felújítja és 1948. december 31-ig meghosszabbítja Edvard Beneš retribúciós dekrétumának, valamint az SZNT népbíróságokról szóló rendeletének érvényességét.

1948. április 13.

A kormány 76/1948 sz. rendeletével bizonyos feltételek mellett lehetővé teszi a csehszlovák állampolgárság visszaadását az állampolgárságuktól megfosztott németeknek és magyaroknak, a végleges állampolgárság megszerzését azonban 3-5 éves próbaidőhöz köti.

1948. április 16.

Az Alkotmányozó Nemzetgyűlés elfogadja a 75/1948 sz. választási törvényt, amely továbbra is érvényben hagyja a nemzetiségi cenzust. Václav Nosek belügyminiszter 77/1948 sz. hirdetménye értelmében azok a magyarok, akik legalább egy éve Csehországban tartózkodnak, vagy ezt követően települnek oda, hat hónapon belül kérvényezhetik csehszlovák állampolgárságuk visszaadását.

1948. április 18.

A magyar kormány a csehszlovák kormányhoz intézett jegyzékében tiltakozik a magyar kisebbség folytatódó jogfosztása ellen, s kilátásba helyezi a lakosságcsere felfüggesztését, amennyiben Csehszlovákia nem orvosolja az utóbbi időben elkövetett sérelmeket. A jegyzék nyomatékosítása érdekében 1948. április 20-án Rákosi Mátyás a CSKP vezetéséhez intézett levelében kéri számon a két pártvezetés februári budapesti megbeszélésén kötött megállapodás be nem tartását.

1948. április 21.

Az Alkotmányozó Nemzetgyűlés a 95/1948 sz. ún. iskolatörvénnyel államosítja az ország valamennyi oktatási intézményét. Nemzetiségi iskolák létesítésének a lehetőségét a törvény nem említi.

1948. április 28.

Az Alkotmányozó Nemzetgyűlés államosítási törvények sorozatát hagyja jóvá. A törvények értelmében nem fizetendő kártérítés többek között azért az államosított vagyonért, amely magyarok és németek tulajdonában volt vagy van. Hasonló kitételeket tartalmaznak a május 5-i és 6-i államosítási törvények is.

1948. április 30.

A Szociálisügyi Minisztérium arra utasítja a csehországi munkahivatalokat, hogy az állampolgárság visszaadására tett ígéret ellenében bírják rá a deportált magyarokat a végleges csehországi letelepedésre.

1948. május 9.

Az Alkotmányozó Nemzetgyűlés elfogadja Csehszlovákia új, szovjet mintára készült ún. népi demokratikus alkotmányát, amely a Csehszlovák Köztársaságot „két egyenjogú szláv nemzet”, a csehek és szlovákok államaként határozza meg, nemzetiségi jogokat nem tartalmaz, a kisebbségek létezéséről említést sem tesz.

1948. május 30.

Választásokat tartanak a prágai Nemzetgyűlésbe, amely során a választópolgárok csupán a kommunista párt vezette Nemzeti Front közös listájára voksolhatnak. A manipulált végeredmény szerint a választók 89,2%-a megszavazza a közös listát. A magyarok – a csehszlovákok kivételével – továbbra sem járulhatnak az urnákhoz.

1948. május 31.

Az SZLKP KB Elnöksége háromfős különbizottságot hoz létre azzal a feladattal, hogy dolgozza ki a magyar kérdés rendezésére vonatkozó javaslatokat.

1948 tavaszán

Az egyes dél-szlovákiai járási nemzeti bizottságok akcióbizottságai, ill. a járási ipartársulatok arra figyelmeztetik az iparosokat és kereskedőket, hogy üzleteikben és ipari helyiségeikben csakis a szlovák vagy más szláv nyelvet használhatják, s a magyarul beszélőket iparendélyük megvonásával büntethetik.

1948. június 2.

Edvard Beneš lemond köztársasági elnöki tisztéről.

1948. június 4.

A magyar kormány a csehszlovák kormányhoz intézett jegyzékében sürgeti a nemzetiségi indoklással kibocsátott vagyonelkobzó végzések visszavonását, az érintettek kártalanítását, s a deportáltak szabad költözési jogának biztosítását, vagyis hazaengedését.

1948. június 9.

A CSKP KB ülésén Klement Gottwald bejelenti, hogy Csehszlovákia az országban maradó magyarok számára külpolitikai okok miatt kénytelen lesz némi jogokat biztosítani.

1948. június II.

Daniel Okáli belügyi megbízott kiadja 964/1948 sz. hirdetményét a szlovákiai települések hivatalos nevének megváltoztatásáról, amely 710 település magyar vagy német eredetű, ill. hangzású nevét cseréli fel mesterséges szlovák névvel, egyben megszünteti a vegyes lakosságú települések kétnyelvű megnevezését.

1948. június II-III.

A magyar és a csehszlovák pártvezetés újabb tárgyalásokat folytat Budapesten a magyar kisebbség helyzetének rendezéséről. A magyar fél véleménye szerint a kérdés rendezésének elodázása lehetetlenné teszi a csehszlovák-magyar megegyezést.

1948. június 12.

Miután a június 4-i magyar jegyzékre nem érkezett érdemleges csehszlovák válasz, a kormány felfüggeszti a lakosságcsere végrehajtását.

1948. június 14.

A Nemzetgyűlés egyhangúlag Klement Gottwaldot, a CSKP elnökét választja meg Csehszlovákia új köztársasági elnökévé.

1948. június 15.

Klement Gottwald a szintén kommunista Antonín Zápotocký miniszterelnökkel az élén kinevezi az új kormányt.

1948. június 16.

Az SZLKP KB Elnökségének különbizottsága a pártvezetés elé terjeszti a magyar kérdés rendezésére vonatkozó javaslatait. Ebben ajánlja a magyarokkal szembeni hátrányos megkülönböztetés megszüntetését, állampolgárságuk és választójoguk visszaadását, a pártba való felvételük lehetővé tételét, s némi kisebbségi jogok (kulturális szervezet létrehozása, sajtótermékek megjelentetése, szlovák elemi iskolák melletti magyar osztályok nyitása) megadását, ugyanakkor szorgalmazza a belső telepítés és a lakosságcsere folytatását, a reszlovakizáltak asszimilálásának meggyorsítását, s kimondja, hogy nem engedélyezhető elkobzott vagyonuk visszaadása, önálló magyar párt és gazdasági szervezet létrehozása.

1948. június 27.

A Csehszlovák Szociáldemokrata Pártot beolvasztják Csehszlovákia Kommunista Pártjába.

1948. július 8.

A CSKP KB Elnöksége jóváhagyja a magyar kisebbség helyzetének rendezésére kidolgozott javaslatokat. Ezek szerint a magyarok számára biztosítani kell az állampolgári jogokat, de megengedhetetlen, hogy bármilyen különleges kisebbségi státúttal rendelkezzenek. Ugyancsak megengedhetetlen bármilyen politikai tömörülés vagy párt létrehozása, s gondoskodni kell arról is, hogy a reszlovakizált szülők gyermekeit a magyar osztályokba ne vegyék fel.

1948. július 19.

A CSKP KB Elnöksége a kormány elé terjeszti a magyar kisebbség helyzetének rendezésére kidolgozott javaslatait: a kormánynak gondoskodnia kell arról, hogy a magyarok legislatív úton visszakapják állampolgárságukat, függesszék fel mezőgazdasági vagyonuk elkobzását, tegyék lehetővé a deportáltak hazatérését, biztosítsák magyar nyelvű sajtótermékek megjelentetését, az iskolaköteles gyermekek számára a magyar nyelvű oktatást, s engedélyezzék, hogy a magyar lakosság a már meglévő társadalmi szervezetekben és egy magyar kulturális szervezetben tömörülhessen.

1948. július 21.

A Nemzetgyűlés 175/1948 sz. törvényével oly értelemben módosítja az általános munkakötelezettségről rendelkező elnöki dekrétumot, hogy az egyéves munkaszolgálat ideje kétszer egy évvel meghosszabbítható.

1948. július 23-24.

A CSKP és a Magyar Dolgozók Pártja (a Magyar Kommunista Párt utódpartja) vezetése tárgyalásokat folytat Pozsonyban a magyar kisebbség helyzetének rendezéséről. Megegyezésük szerint a csehszlovákiai magyarok – a köztársaság és a népi demokrácia ellenségei kivételével – törvényes úton és automatikusan visszakapják csehszlovák állampolgárságukat, megindul a magyar nyelvű oktatás, s a magyar osztályokba a reszlovakizált szülők is beírathatják gyermekeiket. A csehszlovák fél ugyanakkor elutasítja azt a magyar igényt, hogy az állampolgárságukat visszakapó magyarok elkobzott vagyonukért legalább részlegesen kárpótlásban részesüljenek.

1948. július 28.

Prágában Szily Imre főszerkesztésében Jó Barát címmel magyar nyelvű hetilap jelenik meg a Csehszlovákia deportált magyarok számára.

1948. augusztus 5-7.

Az SZLKP és az MDP küldöttsége (a két küldöttség vezetője Daniel Okáli, illetve Heltai György) tárgyalásokat folytat Pozsonyban a lakosságcsere további sorsáról. Az augusztus 7-én aláírt ún. Okáli-Heltai paktum értelmében a népcserét szeptember 1-jén újraindítják s az év végéig befejezik, miközben maximálisan 10.000 főt cserélnék ki. Ezen felül Magyarország az egyezmény VIII. cikke alapján átvesz még 1.500 háborús bűnöst, családtagokkal együtt maximálisan 5.000 személyt.

1948. szeptember 3.

Sezimovo Ústí-ban, életének hatvanötödik évében meghal Edvard Beneš volt köztársasági elnök.

1948. szeptember 7.

Az SZLKP KB Titkársága mellett a magyarsággal kapcsolatos párthatározatok végrehajtása céljából ötfős Magyar Bizottság alakul. Titkára Fábry István, tagjai Kugler János, Lőrincz Gyula, Major István és Rabay Ferenc.

1948. szeptember 27-29.

A prágai pártvezetés jóváhagyását követően az SZLKP KB ülése – miközben többen megkérdőjelezzik a magyarsággal szembeni politika megváltoztatásának szükségességét – szintén határozatot hoz a magyar kisebbség helyzetének rendezéséről. Az ülésen egyúttal bejelentik a korábban önálló SZLKP egyesülését a CSKP-val.

1948. szeptember 30.

A csehszlovák minisztertanács ülésén pozitív döntés születik a magyar kisebbség helyzetének rendezését célzó javaslatokról.

1948. október 12.

Az Oktatás- és Népművelésügyi Megbízotti Hivatalnak a tanfelügyelőkhöz intézett utasítása szerint azokban a szlovák elemi iskolákban, ahol azt legalább 30 tanköteles magyar gyermek szülője kéri, engedélyezni kell párhuzamos magyar osztályok nyitását. A reszlovakizált szülők gyermekei azonban nem járhatnak a magyar osztályokba, s azokban csakis szlovák tanítók taníthatnak.

1948. október 25.

A Nemzetgyűlés elfogadja a 245/1948 sz. törvényt „a magyar nemzetiségű személyek állampolgárságáról”, amely lehetővé teszi, hogy a magyarok – bizonyos korlátozások mellett – visszakapják csehszlovák állampolgárságukat, amennyiben 90 napon belül hűségesküt tesznek a Csehszlovák Köztársaságra. Nem kaphatják meg az állampolgárságot többek között azok, akik „súlyosan vétettek a Csehszlovák Köztársaság vagy népi demokratikus rendszere ellen” és akiket a lakosságcsere-egyezmény alapján magyarországi áttelepítésre jelöltek.

1948. november 4.

A Megbízottak Testülete 26/1948 sz. rendeletével 50 hektárig megszünteti azon magyarok mezőgazdasági vagyonának elkobzását, akik megszerezték a csehszlovák állampolgárságot, de csak abban az esetben, ha azt az addigi konfiskációs jogszabályok alapján nem juttatták másnak. A rendelet hangsúlyozza, hogy az elkobzás alóli mentesítés következtében nem támasztható semmilyen kártérítési igény.

1948. november 5.

A Reszlovakizációs Bizottság prágai utasításra határozatot hoz a reszlovakizáció és a bizottság munkájának az év végéig történő befejezéséről. A reszlovakizációs kampány során 135.317 család, ill. 410.820 személy nyújtott be reszlovakizációs kérvényt, akik közül 326.679 személyt ismertek el szlovák nemzetiségűnek, 84.141 személy reszlovakizálását ugyanakkor elutasították.

1948. november 11.

A Megbízottak Testülete határozatot hoz a magyar tanköteles gyermekek anyanyelven történő oktatásának biztosításáról.

1948. november 23.

Julius Ľuriš földművelésügyi és Evžen Erban népjóléti miniszterek felhívással fordulnak a Csehországba deportált magyarokhoz, amelyben tartós letelepedésre szólítják fel őket, egyúttal tudomásukra hozzák, hogy a távozni szándékozók 1949. január 1-je és április 30-a között az illetékes hatóságok jóváhagyásával hazatérhetnek Szlovákiába.

1948. december 1.

A Nemzetgyűlés a 266/1948 sz. törvénnyel módosítja az állandó választói névjegyzékekről szóló korábbi törvényt. Az új jogszabály a választói névjegyzékekbe való felvételt egyedül a csehszlovák állampolgársághoz köti, amivel az állampolgárságukat visszakapott magyarok újra választójoghoz jutnak.

1948. december 3.

A Megbízottak Testülete a deportált magyarok hazaszállításának és elhelyezésének részleteiről határozva kimondja, hogy saját házába csak az térhet vissza, aki vagyonát még nem kobozták el, ill. nem juttatták szlovák bizalminak.

1948. december 9.

A korábban kizárólag magyar tagokból álló Magyar Bizottságot kiegészítik Daniel Okáli belügyi és Ladislav Novomeský oktatás- és népművelésügyi, majd a későbbiekben Ondrej Pavlík tájékoztatásügyi megbízottal.

1948. december 14.

Rákosi Mátyás Klement Gottwaldhoz intézett levelében kifogásolja, hogy a 245/1948 sz. törvény kizárja az állampolgárság visszaszerzésének lehetőségéből a magyarországi áttelepítésre jelölteket, s a csehszlovák fél a két pártküldöttség 1948. júliusi találkozásán elfogadott megállapodás számos más pontját sem teljesíti.

1948. december 15.

Pozsonyban Lőrincz Gyula főszerkesztésében megjelenik az Új Szó című hetilap első száma.

1948. december 20.

Véget ér a csehszlovák-magyar lakosságcsere, noha néhány áttelepülő még 1949 tavaszán is érkezik Csehszlovákiából Magyarországra. Csehszlovák adatok szerint Csehszlovákiából a lakosságcsere keretén belül, ill. azzal párhuzamosan összesen 89.660 magyart telepítettek át vagy települt át Magyarországra, Magyarországról ezzel szemben 71.787 szlovák települt át Csehszlovákiába; magyar adatok szerint a Csehszlovákiából kitelepített magyarok száma 87.839, a Magyarországról Csehszlovákiába áttelepült szlovákoké pedig 71.215. A Magyar Bizottság egy magyar kulturális szövetség, egy magyar nőszövetség, s a csehszlovák ifjúsági szövetségen belül magyar helyi csoportok létrehozására vonatkozó javaslatot terjeszt a szlovák pártvezetés elé.

1948. december 31.

Szlovákiában végérvényesen befejezik tevékenységüket az 1948 márciusában ideiglenes jelleggel felújított népbíróóságok. Az 1948-ban elítélt 900 személynek már mindössze 14,7%-a magyar nemzetiségű.

1949

1949. január 1.

A Csehszlovák Rádió pozsonyi stúdiója napi 15 perces magyar nyelvű hírműsört kezd sugározni.

1949. január 7.

Megkezdődik a Csehországba deportált magyarok hivatalos transzportokkal történő hazaszállítása. 1949. április 15-ig 4.602 család (19.184 személy) települ vissza Szlovákiába, amelyek közül azonban csupán 2.070 család térhet vissza saját otthonába, 1.186 családot rokonainál, 1.346 családot pedig kiutalt lakásokban helyeznek el.

1949. január 7.

A Magyar Bizottság ülésén a létrehozandó magyar kultúregyesület alapszabály-tervezetének vitája során eredménytelen vita bontakozik ki a bizottság magyar és szlovák tagjai között arról, hogy a reszlovakizáltak bekapcsolódhatnak-e az egyesület munkájába.

1949. január 20.

Csehszlovákia közli Magyarországgal, hogy a Belügyi Megbízotti Hivatal engedélyezte bizonyos magyarországi sajtótermékek szlovákiai terjesztését.

1949. január 23.

Klement Gottwald Rákosi Mátyáshoz intézett válaszlevelében cáfolja, illetve kétségbe vonja a bírálatok jogosságát, s egyes gazdasági jellegű kérdések megvitatása céljából szakemberek kétoldalú találkozóját javasolja.

1949. január 28.

Az SZNT ülésén Michal Falžan földművelés- és földreformügyi megbízott ismerteti a belső telepítés szlovákiai összefoglaló adatait. Ezek szerint a belső telepítés keretében Dél-Szlovákia 25 magyarlakta járásának 281 községébe 23.027 szlovák személy (5.011 család) települt be, akik 44.822 hektár földet és 1.881 házat kaptak a magyarok és németek elkobzott vagyonából. A helybeli szlovákok közül 47.376 személy (12.274 család) 26.785 hektár földet és 706 házat vehetett át az elkobzott magyar vagyonból.

1949. február 5.

Az SZLKP KB Elnöksége a magyar kérdéstről tárgyalva kimondja, hogy az iskolaügyben olyan politikát kell folytatni, amelynek a magyarok asszimilációjához kell vezetnie.

1949. február 14.

A Belügyi Megbízotti Hivatal kiadja 371/1949 sz. hirdetményét, amely szerint a csehszlovák állampolgárságot szerzett magyarok ugyanolyan feltételek mellett kérhetnek megbízhatósági igazolványt, mint a szláv nemzetiségű személyek.

1949. február 28.

Prágában a Rákosi Mátyás és Klement Gottwald közötti levélváltás eredményeként újabb megbeszélés zajlik a CSKP és a Magyar Dolgozók Pártja vezetése között a vitás kérdésekről, többek között a magyar kisebbség helyzetének rendezéséről.

1949. március 5.

Pozsonyban megalakul a Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesülete, a Csemadok. Elnökévé a Magyar Bizottság által a tisztségbe javasolt, ám azt nem vállaló Fábry Zoltán helyett Lőrincz Gyulát, alelnökeivé Kugler Jánost és Egri Viktort, központi titkárává Fellegi Istvánt választják, Fábry Zoltán örökös díszelnök lesz.

1949. március 16.

Komáromban a református egyház szlovák vezetése és magyar tagsága közötti viszony rendezése céljából Galambos Zoltán lelkipásztor vezetésével megalakul az Országos Református Lelkészegetárség.

1949. március 20.

Érsekújvárott megalakul a Csemadok első szlovákiai helyi szervezete.

1949. április 10.

A deportált magyarok nagy részének hazatérése és az Új Szó napilappá való tervezett átalakítása miatt utolsó alkalommal jelenik meg a Jó Barát c. prágai hetilap.

1949. április 14.

Antonín Zápotocký miniszterelnök vezetésével csehszlovák kormányküldöttség látogat Budapestre, ahol április 16-án aláírják a csehszlovák-magyar barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási egyezményt.

1949. április 20.

A szovjet hatóságok a Szlovák Nemzeti Bíróság által halálra ítélt Esterházy Jánost Csapnál átadják a csehszlovák belügyi szerveknek. Esterházyt halálos ítéletének végrehajtása céljából Pozsonyba szállítják, Prágából azonban az utolsó pillanatban leállítják az ítélet végrehajtását.

1949. május 1.

Az Új Szó első ízben jelenik meg napilapként.

1949. május 25-29.

Prágában tartja IX. kongresszusát Csehszlovákia Kommunista Pártja. A párt elnökévé ismét Klement Gottwaldot, főtitkárává Rudolf Slánskýt választják; a KB-ban helyet kap Major István, póttagjai között pedig Fábry István.

1949. június 1.

Megszűnik a Magyar Áttelepítési Kormánybiztosság, s ezzel párhuzamosan beszünteti tevékenységét a pozsonyi magyar Meghatalmazotti Hivatal is.

1949. június 3.

A SZLKP KB Elnöksége a hazatért deportáltak vagyoni jogi problémáiról tárgyalva úgy határoz, hogy a lakás nélkül maradtak elszállásolását a módosabb gazdák és a politikailag kompromittált személyek rovására kell megoldani.

1949. június 15.

A Belügyi Megbízotti Hivatal a reszlovakizáltak Csemadok-tagsága körül kialakult hosszas vita lezárását követően jóváhagyja az egyesület alapszabályát.

1949. június 21.

A lakosságcserét felügyelő csehszlovák-magyar Vegyesbizottság hivatalosan is befejezettnek nyilvánítja a lakosságcserét.

1949. június 21-23.

Dobi István miniszterelnök vezetésével magyar kormányküldöttség látogat Prágába, ahol kicserélik a csehszlovák-magyar barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződés ratifikációs okmányait, s előkészítik a két ország közötti vitás pénzügyi és gazdasági kérdéseket rendező egyezményt.

1949. július 25.

Csehszlovákia és Magyarország megkötö a két ország közötti függő pénzügyi és gazdasági kérdéseket rendező ún. csorba-tói egyezményt, amellyel kölcsönösen lemondanak többek között a lakosságcsere áttelepítettjei által hátrahagyott vagyonból fakadó követelésekről.

1949 nyarán

Pozsonyban a Pravda Kiadóvállalat keretében megalakul a magyar könyvek kiadásával foglalkozó Magyar Könyvtár.

1949. szeptember 7.

Az SZLKP KB Elnöksége határozatot hoz az ún. Dél-akció elindításáról, az állambiztonsági szempontból megbízhatatlannak minősített magyarok Csehországba telepítéséről, s a Csehországból hazatért deportáltaknak az ő gazdaságukban való elhelyezéséről.

1949. október 12.

Noha a prágai pártvezetés a Dél-akciót nem hagyta jóvá, a szlovák hatóságok a Somorjai járásból kijelölt családokat útnak indítják Csehország felé. A transzportot a cseh hatóságok nem hajlandók átvenni.

1949. október 19.

Az Oktatás- és Népművelésügyi Megbízotti Hivatal rendezésében a magyar tanítók hiányának pótlására megnyílik Trencsénteplicen a leendő magyar tanítók első átképző tanfolyama.

1949. október 24.

A CSKP KB Elnöksége – többek között a magyar pártvezetés tiltakozásának hatására – elrendeli a Dél-akció azonnali leállítását.

1949. november 10-II.

Az SZLKP KB kibővített ülésén Major István kemény bírálattal illeti a magyar kisebbség törvény által biztosított jogainak érvényesítése elé akadályokat gördítő helyi szervek túlkapásait. A KB egyben határozatban mondja ki, hogy a nemzeti bizottságok átszervezésénél megfelelő képviselőket kell biztosítani a magyar lakosság számára is.

1949. november 30.

A református egyház Kalvinske hlasy c. szlovák nyelvű hivatalos lapja magyar mellékletet indít.

1949. december 30.

A pozsonyi Állambíróság ítéletet hirdet a Csehszlovákiai Magyar Demokratikus Népi Szövetség aktivistái elleni perben: Arany A. László nyelvész, egyetemi tanárt 8 év; Hentz Zoltán főiskolai hallgatót, Hajdú László gépészmérnököt, Varró István egyetemi hallgatót, Krausz Zoltán filmrendezőt és Restály Mihály katolikus lelkészt 6 év; Mészáros Gyula katolikus káplánt, Lipcsey Gyula főiskolai hallgatót és Bokor Ferenc katolikus kántortanítót 5 év; Vízváry László evangélikus lelkészt 2 év fegyházbüntetésre ítéli.

1950

1950. január 6.

Az SZLKP KB Elnöksége 26 pontból álló határozatot fogad el a magyar kisebbség tényleges egyenjogúsításáról, amely szorgalmazza többek között a hazatért deportáltak megfelelő elhelyezését s a vagyonukat elveszítettek kártérítését, a nemzeti bizottságok magyarokkal való kiegészítését, a hirdetmények kétnyelvű közzétételét, a magyar tanítók utánpótlásának biztosítását, a reszlovakizáltak Csemadok-tagságának engedélyezését, az Új Szó példányszámának növelését s magyar falujáró színház létrehozását.

1950. január 28.

A Csemadokot felveszik a Szlovák Nemzeti Frontba, elnökét, Lőrincz Gyulát pedig kooptálják annak Elnökségébe.

1950. március 1.

A II. világháború utáni első népszámlálást tartják Csehszlovákiában. Szlovákia 3.442.317 lakosából mindössze 354.532 fő, az összlakosság 10,3%-a vallja magát magyar nemzetiségűnek, a reszlovakizáltak jelentős része még szlováknak jelentkezik. A magukat magyarnak vallók száma 1961-ben 518.782-re (12,4%), majd 1970-ben 552.006-ra (12,2%) emelkedik.

A lakosságcsere felvidéki és magyarországi települései

László Péter

A táblázatban a vastagon szedett szlovákiai település a családok eredeti lakhelyét, az alatta ábécé sorrendben következő magyarországi települések a kijelölt letelepedési helyszínt, a számok pedig az egy szlovákiai településről az adott magyarországi településre letelepített családok számát jelölik.

Agónyír (Nyíragó)		Alsószeli		Nágocs	3
Bócsa	1	Aparhant	6	Somogybabod	1
Dunavecse	2	Békéscsaba	1	Somogydöröcske	16
Harta	13	Bonyhád	1	Szorosad	2
Kiskőrös	4	Csorvás	1	Torvaj	14
Miske	6	Dunaszekcső	28	Zirc	2
Solt	1	Gerendás	1		
		Hercegszabar	17	Bajcs	
Albár		Kisvejke	30	Bonyhád	1
Feked	16	Mekényes	1		
Hercegszabar	6	Mucsfa	10	Bajta	
Nagynyárád	1	Mucsi	8	Véménd	4
Véménd	8	Nagybánhegyes	14		
		Nyomja	1	Balogfalva	
Alistál		Somberek	3	Kozármisleny	1
Dunaszekcső	2	Tevel	13		
Nagybudmér	3	Tótkomlós	23	Bori	
		Újpest	1	Hásságy	6
Alsófehyvernek		Újpetre	7	Hidor	2
Dunaszekcső	6	Vókány	3	Kozármisleny	5
Németpalkonya	9	Závod	18	Mágocs	19
Palotabozsok	3	Zomba	10	Nagyárpád	7
Somberek	4			Nagykozár	9
Véménd	9	Alsóvárad		Olasz	2
Villány	11	Mucsi	1		
Villánykövesd	10	Tevel	1	Borsi	
Virágos	2	Újpetre	4	Nyíregyháza	5
Vókány	1	Villány	3		
				Búcsúháza	
Alsószecse		Andód		Feked	3
Feked	4	(Id. Érsekújvárnál)		Máriakéménd	22
Hercegszabar	18			Újpetre	3
Kisjakabfalva	4	Bagota		Villánykövesd	2
Kiskassa	6	Bálványos	1		
Magyarboly	4	Gamás	1	Bussa	
Majs	5	Gyönk	1	Jágónak	3
Pécsdevecser	2	Karád	3		
Szebény	7	Karakút	1	Csallóközarányos	
Újpetre	2	Mernye	2	Békéscsaba	10
Villány	7				

Csallóköztárnok		Kismányok	I	Nagybudmér	2
Bácsalmás	I	Kisvejke	I	Ökörvölgye	I
Bácsbokod	18	Majos	5	Pécs	10
Csávoly	3	Mőcsény	3	Pécsvárad	I
Csanádalberti	nincs adat	Mözs	2	Villánykövesd	3
Dunaszekcső	2	Mucsi	10		
		Murga	I	Ebed	
Csata		Nagymányok	I	Hetvehely	I
Bakonyszentivány	3	Németbóly	3		
Békéscsaba	7	Palatinca	2	Éberhard	
Csabacsúd	15	Szárasd	6	Decs	10
Kiskőrös	I	Szekszárd	I	Ivándárda	2
Kőröstarcsa	I	Tengelic	7	Mözs	6
Mezőbereny	12	Tevel	12	Tolna	5
Mezőtúr	4	Tolna	7	Várdomb	2
Nagybudmér	8	Váralja	I	Vókány	I
Öcsöd	I	Závod	I		
Pápanyögér	2	Zomba	5		
Pusztatölgény	I			Érsekújvár (Andód)	
Szarvas	6	Dercsika		Békéscsaba	32
		Komló	I	Békésszentandrás	I
Csécénypatony		Máriakéménd	I	Bikács	I
Oroszló	5			Csabacsúd	I
		Diósförgepatony		Elek	15
Csoma		Mágocs	I	Gyönk	5
Szalatnak	I			Hógyész	I
		Diószeg		Keszőhidegkút	2
Csölösztő		Gyönk	I	Kocsola	5
Babarc	2	Harta	25	Kölesd	I
Harta	5	Hercegtöttös	42	Mórág	I
Szajk	4	Máriakéménd	I	Szárasd	I
		Mátészalka	I	Szarvas	16
Csütörtök		Nyíregyháza	13	Tolna	I
Bácsbokod	I	Nyíregyháza	20	Tótkomlós	14
		Vaskút	44		
Deáki				Farnad	
Aparhant	5	Dunahidas		Györköny	I
Bátaszék	I	Kismórág	I		
Belecska	6	Mórág	2	Feketenyék	
Beremend	I			Lánycsók	2
Bonyhád	26	Dunaszerdahely		Mosonszolnok	43
Bonyhádvarasd	5	Beremend	5	Nagyhajmás	2
Csibrák	3	Csikostöttös	I	Szebény	5
Dúzs	6	Feked	6		
Hercegtöttös	2	Hercegtöttös	I	Fél	
Hógyész	37	Kisbudmér	9	Bátaapáti	9
Izmény	2	Komló	3	Bonyhád	I
Kakasd	II	Mágocs	I	Kismórág	4
Keszőhidegkút	4	Mecsekrák	7	Mórág	20
Kéty	I	Mende	I	Nagymányok	3
Kisdorog	14	Meződ	I	Vecsés	I

Felbár Kisbudmér	5	Villánykövesd Virágos	2 II	Garammikola Békéscsaba Nagybánhegyes	20 19
Felistál Beremend Hegyhátmaróc Ivándárda	2 1 5	Felsőszemeréd Pécs	1	Garamsalló Mór Mözs Tolna	26 1 5
Felsőfegyvernek Véménd	1	Főrév Budakeszi Budaörs Ecser Érd Feked Ivándárda Mende Pesthidegkút Pilisborosjenő Sárok Solymár Sóskút Szigetújfalu Törökbálint	6 1 12 1 1 2 2 1 1 2 8 1 1 1	Garamszentgyörgy Babarc Dunaszekcső Kátoly Murga Nagypall Pécsvárad Újpetre Véménd	5 31 1 1 15 45 2 10
Felsőkál Tófü	1			Garamvezekény Bakonykoppány Bakonyszentivány Béb Kondoros Medgyesháza	14 6 13 1 39
Felsőpatony Kisbudmér Nagybudmér	10 4			Gortvakisfalud Abaliget	22
Felsőszecse Mucsi Nagykozár	1 1			Gömörpanyit Godisa	3
Felsőszeli Ambrózfalva Babarc Bár Belecska Berkesd Csanádpalota Csikostöttös Hercegtöttös Kaposzsekcső Kékesd Kisvejke Köblény Kölesd-Hangos Lánycsók Liptód Mágocs Máriakéménd Monyoród Nyomja Pitvaros Püspöklak Püspökszenterzsébet Szederkény Szellő Tékes Tengelic Udvari Varsád	21 19 6 12 9 1 12 7 50 6 1 1 10 5 1 43 16 4 17 1 19 10 3 7 3 10 14 1	Galánta Feked Hercegtöttös Hírd Komló Magyarhertelend Magyarszék Nagynyárad Pécsvárad Tolna Újpetre Villány Vókány	1 1 2 1 1 1 1 10 2 10 8 1	Garamdamásd Bakonygyirót Bakonypéterd Bakonyszentivány Románd	23 14 3 15
		Garamlők Áta Egerág Görcsönydoboka Palotabozsok Pogány Újpetre	1 9 14 1 5 1	Gúta Mezőberény Mezőberény Pápanyögér Pitvaros Szücs	14 37 9 30 27
				Gútor Beremend Harta Környe Nagynyárad	4 4 7 14
				Gyürki Ácsteszer Bakonypölöske Bakonyszombathely Ganna Hidegkút	19 1 6 1 14

Hegyéte		Horváti		Ipolyszécsényke	
Baranyaszentgyörgy	2	Döbrönte	4	Bakonypölöske	4
Feked	5	Ganna	4	Ganna	3
Tófű	1	Kolontár	9		
		Mór	13	Izsa	
Helemba		Somogydöröcske	3	Ács	1
Hetvehely	2	Torvaj	5	Almásfüzitő	1
				Csávoly	3
Hetény		Hölvény		Diósberény	14
Mór	46	Györköny	31	Kocsola	76
		Hencse	2	Komárom	1
Hidaskürt		Magyarboly	1	Neszmély	1
Bikal	28	Németkér	5	Sümeg	1
Csanádalberti	11	Tolna	1	Udvari	9
Hird	6			Vértesboglár	1
Hosszúhetény	1	Hubó			
Kaposszekcső	2	Köblény	1	Jánosi	
Mágocs	1			Vókány	20
Magyarhertelend	6	Illésháza		Zomba	1
Magyarszék	6	Mecsekjánosi	1		
Vókány	1			Jóka	
Hideghét		Imely		Baranyaszentgyörgy	6
Mórággy	3	Hajdúdorog	1	Dunaszekcső	8
		Kálmánháza	4	Göd	7
Hódas		Nyíregyháza	10	Görcsönydoboka	4
Baranyaszentgyörgy	2	Oroszlány	9	Lánycsók	6
Mágocs	1			Mecsekfalu	8
Meződ	3	Ipolyhidvég		Mecsekjánosi	9
		Bánd	13	Somberek	32
Hontfegyvernek				Szágy	22
Somberek	1	Ipolynagyfalu			
		Göd	1	Kamocsa	
Hontfüzesgyarmat				Gálosfa	1
Babarc	5	Ipolypásztó		Geresd	1
Geresd	11	Nagybudmér	1	Kercseliget	5
Lánycsók	3	Villány	10	Kisbudmér	8
Lippó	4			Kisjakabfalva	15
Majs	10	Ipolyság		Lapánca	4
Mohácssziget	7	Bakonyoszlop	1	Miklósi	2
Nagynyárad	10	Bakonypölöske	1	Mosdós	3
Pécsvárad	16	Hidegkút	3	Nagybudmér	2
Püspöklak	9	Mór	2	Polány	2
Somberek	7	Nagyeszterga	12	Somhárságy	1
Szederkény	14	Oroszfalu	12	Somogybabod	1
Udvar	5	Tótvázsony	3	Vásárosbérc	2
Újpetre	9	Villány	5	Véménd	5
Véménd	12			Vókány	1
Villánykövesd	5	Ipolyszántó			
Vókány	6	Lippó	1	Kassa	
				Baliget	4
				Budafok	2

Budaörs	2	Ibafa	1	Máriakéménd	1																				
Budapest	14	Németbóly	1	Murga	1																				
Cinkota	1	Kisgömöri	Kisvaszar	Püspökszenterzsébet	1																				
Csepel	4			Újpetre	2																				
Csillaghegy	1	Tekeres	1	Kisölvéd	Aparhant	1																			
Kispest	2	Kiskálna	Berkesd			Dunaszekcső	12																		
Pécs	5			Hercegtöttös	1	Kissalló	Aparhant	2																	
Pesthidegkút	1	Hímesháza	3	Györköny	3																				
Pomáz	1	Kisjakabfalva	1	Hőgyész	1																				
Rákoshegy	2	Nagykozár	6	Kistormás	11																				
Rákosszentmihály	2	Olasz	4	Szakadát	6																				
Soroksár	1	Szajk	1	Tolna	1																				
Sóskút	7	Kiskoszmály	Babarc	Kissárá	Bikács	1																			
Törökbálint	1					Hímesháza	32	Dunakömlőd	4																
Véménd	1	Szajk	1	Dunaszekcső	6																				
Kerekgede	Gerényes	Újpetre	Véménd	Murga	Németkér	5																			
						Jágónak	Villánykövesd	Szakadát	Szárazd	Tengelic	1														
											Kisvaszar	Varsád	Kivet	(Pontos nevét nem tudjuk)	Véménd	1									
																Mecsekrákos	Kislég	Kaposzekcső	Kömárom	Almáskeresztúr	1				
																					Orfű	Geresd	Keszőhidegkút	Békéscsaba	242
																									Tekeres
Almáskereszt	Kisvándor	Nagyhalmás	Bezedek	5																					
				Békéscsaba	Mogyoród	Nagyhalmás	Bia	4																	
								Diósberény	Mogyoród	Nagyhalmás	Bőszénfa	2													
												Gyöng	Mogyoród	Nagyhalmás	Ceglédbercel	1									
																Hetvehely	Mogyoród	Nagyhalmás	Csomád	2					
																				Kistormás	Mogyoród	Nagyhalmás	Csorvás	1	
Kocsola	Mogyoród	Nagyhalmás	Dunakömlőd																					5	
				Mágocs	Mogyoród	Nagyhalmás	Dunaszekcső																	10	
								Mezőmegyer	Mogyoród	Nagyhalmás	Feked													7	
												Szakadát	Mogyoród	Nagyhalmás	Galgagyörk									2	
																Szárazd	Mogyoród	Nagyhalmás	Gödöllő					2	
																				Varsád	Mogyoród	Nagyhalmás	Gyöng	1	
Kingyes (Martoshoz, jelenleg Vágfüzeshez tartozik)	Mogyoród	Nagyhalmás	Isaszeg																					1	
				Gyöng	Nagyhalmás	Kisvára	Ivándárda																	2	
								Királyfia	Nagyhalmás	Kisvára	Kaposfő													1	
												Ivándárda	Nagyhalmás	Kisvára	Kaposfő									1	
																Szajk	Nagyhalmás	Kisvára	Kaposfő					1	
																				Újpetre	Nagyhalmás	Kisvára	Kaposfő	1	
Királyrév	Nagyhalmás	Kisvára	Kaposfő																					1	
				Csebény	Nagyhalmás	Kisvára	Kaposfő																	1	
								Hercegtöttös	Nagyhalmás	Kisvára	Kaposfő													1	
												Horváthertelend	Nagyhalmás	Kisvára	Kaposfő									1	

Kaposhomok	2	Leléd		Szakadát	13
Kaposvár	1	Véménd	3	Szár	7
Kercseliget	1			Udvari	17
Kisberki	2	Léva			
Komárom	7	Kisbudmér	10	Mezőtelkes	
Komló	2	Murga	1	Kán	15
Lánycsók	4	Pápa	1	Szentkatalin	12
Mágocs	1	Újpetre	5		
Mezőberegny	4	Véménd	1	Muzsla	
Mohácssziget	1			Véménd	1
Mucsi	1	Losonc			
Nagymányok	1	Bakonyjákó	20	Nádszeg	
Paks	2			Bikal	3
Piliscsaba	3	Lőgérszabó		Csebény	1
Somogyhárság	1	Nagybudmér	1	Csikostöttös	2
Szalatnak	1			Egyházaskozár	12
Szigetújfalu	1	Madar		Hegyhátmaróc	1
Szorosad	1	Isztimér	44	Mekényes	4
Szód	14			Tófü	15
Szulok	1	Magyarbél			
Vácegres	4	Mecsekjánosi	1	Nagyabony	
Vácrátót	2			Baranyaszentgyörgy	2
Villány	5	Magyarcsók		Bikal	1
Vókány	11	Csikostöttös	1	Göd	6
Zöcsketelep	2	Nagynyárád	1	Kaposszekcső	1
		Szalatnak	6	Liget	1
				Meződ	4
Komáromszentpéter		Marcelháza		Oroszló	3
Bánhida	1	Görcsöndoboka	1	Sásd	1
Budaörs	1			Szágy	4
Izmény	2	Marosfa		Szágy	4
Kalaznó	10	Palotabozsok	14	Taksony	1
Kéty	6				
Kocsola	19	Marosfalva		Nagyéte	
Nagymányok	10	Hercegtöttös	3	Bakonyszentgyörgy	2
Pári	83	Palotabozsok	15	Gálosfa	1
Sárbogárd	1	Szajk	5	Ráksi	1
Szalatnak	2			Tófü	1
Székesfehérvár	1	Martos			
Udvari	6	Gyönk	5	Nagyfödemes	
Váralja	9	Paks	2	Bonyhádvarasd	7
Vaskút	3			Dunaszekcső	2
Zomba	2	Megyercs		Felsőnána	4
		Belecska	5	Harta	1
Középtúr		Gyönk	11	Lánycsók	21
Bakonyoszlop	19	Isztimér	3	Liptód	2
Mór	1	Mezőberegny	3	Máriakéménd	2
Porvár	5	Mór	1	Máza	17
		Mórágy	1	Monyoród	5
Lekér		Nagyszékely	12	Mucsfa	8
Dunaszekcső	1	Pusztavám	24	Nagymányok	1
Nagybudmér	1				

Pécsvárad	6	Nagysalló		Negyed	
Udvari	4	Aparhant	22	Babarc	23
Váralja	I	Bátaszék	88	Bácsbokod	14
		Berettyóújfalu	I	Bátaszék	11
Nagykálna		Budapest	I	Békéscsaba	3
Nagynyárád	I	Györköny	37	Csanádalberti	99
		Izmény	23	Csikostöttös	13
Nagylég		Mátészalka	I	Dunaszekcső	5
Csebény	I	Mucsfa	3	Görcsönydoboka	I
Dunaszekcső	I	Nagyszékely	I	Kakasd	8
Hercegtöttös	I	Németkér	22	Köblény	13
		Tengelic	I	Lippó	9
Nagylévárd		Tevel	2	Mágocs	11
Nagyharsány	I	Várdomb	4	Majs	2
				Máriakéménd	3
Nagymácséd		Nagysáro		Mekényes	15
Fazekasboda	18	Belecska	I	Mözs	4
Harta	28	Bikács	4	Mözs	56
Kékesd	8	Györköny	2	Nagybánhegyes	7
Pécsvárad	2	Keszőhidegkút	I	Nagyhajmás	13
Püspöklak		Nagyszékely	25	Nagynyárád	I
Püspöklak	I	Varsád	8	Németbóly	61
Püspökszenterzsébet	I			Nyíregyháza	17
Szellő	I	Nagyszarva		Szajk	33
		Bácsbokod	2	Szalatnak	4
Nagymegyer		Lébény	I	Szekszárd	I
Békéscsaba	16	Szalatnak	4	Tolna	9
Csorvás	3			Várdomb	8
Elek	8	Naszvad		Virágos	2
Gerendás	13	Antalszállás	4	Nemesabony	
Ivándárda	5	Bácsbokod	14	Kaposszekcső	I
Kőrösladány	I	Barcs	21	Meződ	4
Mágocs	2	Boldogasszonyfa	22	Oroszló	3
Mezőberény	6	Császártöltés	106	Nemeshódos	
Mezőmegyer	17	Csávoly	27	Almáskeresztúr	4
Újkígyós	I	Endrőd	4	Bakonyszentgyörgy	2
		Hajdúdorog	I	Boldogasszonyfa	I
Nagyod		Hajós	16	Bonnya	I
Véménd	I	Jágónak	I	Ecseny	2
		Kaposhomok	24	Kaposhomok	2
Nagypaka		Kétújfalu	6	Kercseliget	10
Bácsalmás	11	Kisberki	8	Kisberki	I
Csátalja	9	Nemesnáduvvar	11	Kishárság	4
Gara	12	Nyíregyháza	10	Kiskeresztúr	2
Hercegtöttös	I	Szállásföld	I	Mágocs	I
Vaskút	20	Szentlászló	19	Meződ	3
		Szulimán	11	Mike	I
Nagypeszek		Szulok	65	Somogyhárság	7
Palotabozsok	27	Teklafalu	4	Szabadi	I
Véménd	12	Zöcsketelep	3	Szentlászló	14

Nemeskajal		Mezőberény	1	Porva	3
Bikal	1	Pusztatottlaka	1	Torvaj-Lullatelep	41
Hegyhátmaróc	22	Padány		Tótvázsony	21
Mágocs	43			Nagybudmér	5
Tótfű	1	Perbenyik		Pereszlény	
Nemeskosút				Véménd	1
Hird	1	Perbete		Kislőd	41
Magyarhertelend	4			Békés	1
Magyarszék	6	Belecska	10	Olaszfalu	20
Okorvölgy	1	Diósberény	3	Városlőd	21
Nemesócsa		Gyönk	6	Véménd	1
Gyönk	10	Győr	1	Pódatejed	
Mágocs	6	Keszőhidegkút	33	Bácsalmás	7
Magyarszék	1	Kocsola	4	Bőszénfa	4
Szalatnak	1	Nagyárpád	5	Csátalja	5
Tótfű	2	Nagyszékely	31	Csávoly	3
Varsád	3	Szakadát	45	Gálosfa	5
Nemesoroszi		Százard	28	Magyarszék	1
Perbál	12	Varsád	10	Pósfa	
Péteri	16	Pered		Mecsekrákos	1
Pilis	7			Aka	11
Zsámbék	16	Gadács	1	Bikal	1
Nemespócsa		Kaposvár	47	Budakeszi	4
Nagybudmér	1	Kercseliget	2	Budaliget	1
Nyékvárkony		Kisberki	6	Budaörs	2
Nagybudmér	1	Kisecsény	1	Budapest	18
Nyitra		Kölcse	14	Csepél	1
Hercegtöttös	1	Mágocs	1	Csillaghegy	2
Ógyalla		Máriakéménd	8	Csomád	3
Nagybudmér	10	Miklósi	1	Kispest	1
Oroszka		Nágocs	1	Kistarcsa	1
Pápanyögér	3	Pusztaszemes	4	Lippó	1
Oroszvár		Ráksi	10	Mohácssziget	1
Bikal	13	Sérsekszőlős	26	Nagykovácsi	1
Szalatnak	4	Somogydöröcske	28	Pécsvárad	17
Tótfű	1	Somogyszil	1	Pesterzsébet	3
Örsújfalu		Tab	5	Pestlőrinc	2
Békéscsaba	10	Torvaj-Kisecsény	5	Pestszentimre	2
Bikal	1	Perény		Pestújhely	2
Doboz	1			Bakonyjákó	6
Gerendás	1	Ganna	16	Pomáz	1
		Hidegkút	6	Rákospalota	4
		Kislőd	23	Rákosszentmihály	1
		Magyarpolány	10	Solymár	1
		Mözs	1	Sóskút	1
		Olaszfalu	20	Szigetszentmárton	1
				Szigetújfalu	1

Újpest	2	Rimaszombat		Szemet	
Vácrátót	4	Bélapátfalva	I	Bátaszék	4
		Györköny	I	Csávoly	10
Pozsonyliget		Kisvaszar	I	Felsónána	10
Budaörs	8	Miskolc	15	Majs	13
Budapest	I	Nyíregyháza	7	Nagynyárád	33
Cinkota	2	Vókány	2	Villánykövesd	I
Kispest	3				
Köblény	3	Sárosfa		Szenc	
Máriakéménd	I	Borjád	17	Alsónémedi	I
Nagytétény	I	Villánykövesd	I	Bátaszék	23
Pécs	8			Bikal	I
Pestújhely	I	Sikabony		Bonyhád	I
Pilis	I	Baranyaszentgyörgy	II	Budapest	2
Rákoscstaba	I	Kozármisleny	I	Felsónána	II
Rákoskeresztúr	I	Liget	2	Izmény	I
Sóskút	2			Jánosháza	I
Törökbálint		Somorja		Kakasd	3
Udvari	I	Aparhant	2	Kalaznó	15
		Babarc	3	Keszthely	I
Pozsonypüspöki		Bezedek	2	Kéty	I
Aparhant	2	Bonyhád	I	Mágocs	50
Bonyhád	I	Csátalja	8	Majs	12
Felsónána	2	Dunabogdány	II	Máriakéménd	I
Györköny	I	Feked	6	Mosonszentjános	30
Kisdorog	2	Felsónána	2	Nagymányok	I
Mucsfa	II	Györköny	I	Nagynyárád	25
Murga	I	Ivándárda	8	Tevel	I
Nagymányok	10	Kisdorog	2	Závod	2
Nagyszékely	5	Kiskőrös	7	Zomba	10
Nagyvejke	I	Kistormás	I		
Németkér	3	Lánycsók	I	Szimő	
Paks	5	Lippó	15	Balf	I
Tevel	3	Mucsfa	II	Bezedek	24
		Murga	I	Dunaszekcső	I
Pozsonyvezekény		Nagymányok	10	Fertőboz	7
Pitvaros	18	Nagynyárád	4	Fertőrákos	4
Tótkomlós	50	Nagyszékely	3	Ivándárda	I
		Nagyvejke	I	Lapáncsa	4
Prága		Németbóly	2	Mosonszolnok	25
Virágos	I	Németkér	3	Nagybudmér	10
		Paks	5	Sárok	8
Rárásmujad		Rajka	9	Szajk	15
Jágónak	I	Sárok	3	Udvar	2
		Szajk	5		
Réte		Szigetbecse	18	Szódó	
Magyarbokor	II	Szigetcsép	2	Mór	3
Nagykálló	8	Tevel	3	Nagytevel	16
Nyíregyháza	15	Villánykövesd	I	Pápanyögér	I
Újfehértó	3				

Szunyogdi		Tergenye		Mucsfa	3
Aparhant	8	Görcsönydoboka	1	Rinyabeseny	4
Bonyhád	1	Véménd	1	Somogyhárság	28
Ivándárda	3			Szarvas	42
Kisdorog	1	Tesmag		Szentlászló	2
Mucsfa	6	Bakonynána	12	Szulok	6
Nagymányok	9	Bakonyoszlop	2	Tabódszerdahely	1
		Hidegkút	5	Tófű	2
		Nagyeszterga	5	Várdomb	4
		Olaszfalu	3		
Taksonyfalva		Tótvázsony	3	Újbars	
Békéscsaba	10			Bonyhád	1
Felsőmindszent	1	Tósnýárasd		Hercegtöttös	3
Hird	3	Felsőmindszent	16	Kéty	29
Mágocs	3	Hegyhátmaróc	7	Murga	5
Máriakéménd	2	Kisvaszar	13	Palotabozsok	17
Nyíregyháza	25	Mágocs	2	Szajk	17
Somberek	1	Szalatnak	1	Véménd	6
Vasas	1	Tékes	14		
Tallós				Újbori	
Csanádalberti	16	Tótmegyer		Nagyárpád	1
Tótkomlós	12	Bikács	3		
		Györköny	6	Újhelyjóra	
Tardoskedd				Dunaszekcső	1
Bikács	19	Töböréte		Görcsöny	1
Bonyhád	25	Almáskeresztúr	1	Lánycsók	4
Bonyhádvarasd	1	Tófű	2	Somberek	3
Börzsöny	3				
Cikó	3	Tőre		Újjóra	
Csibrák	13	Nagykozár	1	Lánycsók	7
Diósberény	1	Újpetre	1	Somberek	13
Dúzs	1			Udvari	3
Györköny	22	Tőrincs			
Hőgyész	9	Hird	1	Vága	
Kakasd	1			Aparhant	1
Kisdorog	8	Udvard		Fazekasboda	2
Kismórágy	1	Alsónána	6		
Kurd	1	Bátaszék	20	Vágfarkasd	
Ladomány	3	Békéscsaba	1	Babarc	3
Mócsény	9	Bonyhád	16	Bátaszék	1
Mucsfa	3	Bonyhádvarasd	1	Battonya	1
Nagyhajmás	1	Cikó	4	Békéscsaba	24
Palatinca	1	Györköny	2	Beremend	2
Tengelic	6	Kakasd	8	Csanáddoboka	2
Tevel	4	Kisdorog	2	Kaszaper	1
Varsád	5	Kishárság	8	Lippó	1
Véménd	1	Ladomány	5	Mezőberény	1
		Leányvár	1	Mór	1
Tejfalva		Magyarlukafa	7	Mözs	6
Csávoly	1	Mike	5	Nagybánhegyes	230
Harta	10	Mócsény	12	Nagynyárád	1

Németboly	I	Magyarhertelend	2	Mike	3
Szajk	2	Mecsekjánosi	9	Mözs	2
Szekszárd	2	Tekeres	3	Németlad	4
Tengelic	I4	Vereknye	Lánycsók	Szulok	15
Tótkomlós	II			Tolna	6
Villágkövesd	I	Vízkelet	Nagyhajmás	Udvari	5
Virágos	I			Varsád	2
Vághosszúfalu	Hercegszabar	I	Zalaba	Véménd	10
				Somberek	I
Vágkirályfa	Hegyhátmaróc	I	Zeherje	Babarc	I
				Mucsi	I
Nagyhajmás	I	I	Kistormás	Bonnya	23
				Mórág	3
Vágsellye	Dunaszekcső	2	Murga	Gadács	II
				Mözs	9
Tolna	6	I	Nagyszékely	Nágocs	5
				Zselíz	
Vámosladány	Bonyhád	I	Barcs	Somogyszil	8
				Bószénfa	4
Hajós	4	I	Ceglédbercel	Zsitvabesenő	
					Dunabogdány
Kéty	2	I	Gödöllő	Gyönk	II
				Gyönk	8
Murga	24	I	Kaposfő	Szárasd	I
				Kiskeresztúr	2
Várgede	Godisa	I	Kiskeresztúr		

Ki kicsoda?

Beneš, Edvard (1884 - 1948.) cseh politikus, Csehszlovákia második elnöke, Csehszlovákia létrehozásának legerőteljesebb hirdetője és megvalósítója. Az első világháború lezárása után komoly szerepe volt Magyarország feldarabolásában. Külpolitikai tevékenysége nagymértékben hozzájárult Magyarország világháborúban betöltött szerepének hátrányos megítéléséhez, és a trianoni békeszerződésben meghatározott területvesztéseihez 1943-ban Moszkvai tárgyalásán megegyezett Sztálinnal, hogy a „tiszta” csehszlovák nemzetállamot a szudétánemetek és a felvidéki magyarok elűzése által alakítják ki. A II. világháború után az általa kiadott Beneš-dekrétumok jelentették a magyarellenesség egyik legmarkánsabb állami szintű megnyilvánulását. A felvidéki magyarságtól a magántulajdona mellett, az állampolgárságot és így az alapvető állampolgári jogokat is megvonták, valamint a Szudétaföldi deportálásokkal a mozgási szabadságát is korlátozták.

Clementis, Vladimír (1902–1952) – a londoni emigrációban a Jogi Tanács tagja (1942–1945), a Szlovák Nemzeti Tanács tagja (1945–1946) Szlovák Kommunista Párt központi bizottságának tagja, külügyminisztériumi államtitkár (1945–1950), a magyar–csehszlovák lakosságcsere-egyezmény előkészítője és aláírója

Esterházy János, gróf (1901–1957): csehszlovákiai, majd szlovákiai magyar mártír politikus, magyar kisebbségi képviselő. 1939-ig az Egyesült Magyar Párt ügyvezető elnöke volt; közben 1935–1938 között képviselő és szenátor a prágai parlamentben. 1939–45-ben a Magyar Párt elnöke. Egyetlen magyar képviselő a Tiso-féle szlovák parlamentben (1939–44), a 62 képviselő közül egyedül ő nem szavazta meg az ún. zsidótörvényt. Írásai jelentek meg a Prágai Magyar Hírlapban s a csehszlovákiai magyar ellenzéki lapokban. 1945-ben szovjet hatóságok internálták, de 12 nap után szabadlábra helyezték. Mivel szóvá tette a magyarelles intézkedéseket, Gustáv Husák utasítására letartóztatták és átadták a szovjet titkosszolgálatnak. Koholt vádak alapján tíz év kényszermunkára ítélték és elküldték Szibériába. A szlovák Nemzeti Bíróság Pozsonyban, 1947. szeptember 16-án egyetlen ülésen halálra ítélte a „fasizmussal való együttműködése miatt”. A szovjet hatóságok 1949-ben kiadták a csehszlovák hatóságoknak. Elnöki kegyelemben részesült és életfogytiglant kapott. Külső segítséggel alkalma lett volna megszökni, de ezt elutasította, mondván hogy ő nem bűnös, tehát nincs miért szöknie. Börtönben halt meg.

Gottwald, Klement (1896–1953) – a Csehszlovák Kommunista Párt főtitkára (1929-1945), majd elnöke (1945–1953), a moszkvai csehszlovák kommunista emigráció vezetője, a világháború utáni első két kormány miniszterelnök-helyettese (1945– 1946)

Granatier, Anton (1894–1954) – a Szlovák Liga elnöke (1922–1925), a Szlovák Nemzeti Tanács tagja, majd elnöke (1947–1954), a lakosságcsere-egyezmény, a csehországi deportálások és a reszlovakizáció tevékeny kezdeményezője, irányítója.

Gyöngyösi János (1893-1951) magyar politikus, külügyminiszter (1944-1947), FKGP-s parlamenti képviselő, lapszerkesztő.

Heltai György (1914-1994) magyar jogász, politikus, újságíró 1945 –1948 között a Külügyminisztérium politikai osztályának a vezetője volt. A Magyar Dolgozók Pártja képviselőjében írta alá az Okáli-Heltai lakosságcsere egyezményt

Husák, Gustáv (1913–1991) – az illegális Szlovák Kommunista Párt V. központi bizottságának tagja, a Szlovák Nemzeti Tanács elnökségének tagja, szlovákiai belügyi megbízott (1945-1946, majd a Szlovák Megbízotti Testület elnöke (1946–1950), 1954-ben az úgynevezett szlovák burzsoá nacionalisták elleni koncepciók perben életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték. 1963-ban szabadult.

Masaryk, Jan (1886–1948) – az államalapító T. G. Masaryk fia, Csehszlovákia londoni nagykövete (1925–1938), az emigráns londoni kormány és a világháború utáni koalíciós kormányok külügyminisztere (1940–1948)

- Okáli, Daniel** (1903–1987) politikus, költő. Szlovákia belügyi megbízott-helyettese, majd belügyi megbízottja, a lakosságcsere-egyezmény, a csehországi deportálások és a reszlovakizáció tevékeny kezdeményezője, irányítója (1945–1946, 1946–1948). Az úgynevezett szlovák burzsoá nacionalisták elleni koncepciók perben 18 évi börtönbüntetésre ítélték, 1963-ban szabadult.
- Svoboda, Ludvík** (1895–1979) – tábornok, a Szovjetunióban létrehozott csehszlovák hadsereg parancsnoka, a világháború utáni kormányok hadügyminisztere (1945–1950), csehszlovák köztársasági elnök (1968–1979)
- Táborský, Eduard** (1910–1996) Edvard Beneš köztársasági elnök személyi titkára és jogi tanácsadója, svédországi nagykövet (1945–1948)
- Tiso, Jozef** (1887-1947) szlovák fasiszta politikus. A Szlovák Néppárt elnöke, majd a német támogatással létrejött Szlovák állam miniszterelnöke 1938-39, majd elnöke 1939-1945. A „Vezér” nevéhez fűződik a szlovákiai zsidóság deportálása, és a németekkel együttműködve a szlovák nemzeti felkelés leverése. Mint háborús bűnöst kivégezték 1947-ben.
- Wágner Ferenc** (1911-1999) könyvtáros, történétíró, 1945-ben külügyminisztériumi tisztviselő, 1946–48: pozsonyi főkonzul, Nyugatra menekült és kivándorolt az USA-ba.

Fogalom magyarázat

A **Beneš-dekrétumok** tágabb értelemben a második világháború utáni csehszlovák államíságot megalapozó, 143 elnöki rendelet. Gyakrabban csak azt a 13 jogszabályt nevezik így, amelyek a csehszlovák nemzetállam megteremtése érdekében az ország területén élő németek és magyarok kollektív bűnösségét rögzítették. Az e dekrétumok alapján a német és magyar kisebbséggel szemben alkalmazott bánásmód összeegyeztethetetlen volt az emberi jogokkal, ellentétes volt a nemzetközi jog általános elveivel, a diszkrimináció és a kényszermunka tilalmával, továbbá a tulajdon sérthetlenségének elvével. A dekrétumokat az egykori Csehszlovákia mindkét utódállama, Csehország és Szlovákia is jogrendje részének tekinti. A dekrétumok összeegyeztethetetlenek az Európai Unió Alapjogi Chartájával, a szlovák parlament 2007-ben mégis megerősítette azok sérthetlenségét.

Dekrétum: (latin decretum „döntés, „határozat” szóból) általában törvényerővel rendelkező, de nem törvény formájában kiadott jogszabályt értünk rajta. Törvényerejű rendelet, hivatalos rendelkezés; határozat, melyet az államhatalom (leg)felsőbb szervei adtak ki.

Deportálás: az állam által ellenségesnek minősített személyek, embercsoportok államilag irányított erőszakos elhurcolása, táborokba vagy más kényszerlakhelyre való telepítése., jellemzően munka- vagy koncentrációs táborokba.

Genodícium: népirtás, egy nép vagy népcsoport életének, kultúrájának szervezett, tömeges megsemmisítése.

Kitelepités: személyek vagy embercsoportok - elsősorban politikai okokból - lakóhelyükről való eltávolítása, vidékre, külföldre történő kilakoltatása.

Kitoloncolás: személyeket karhatalommal eltávolít az ország határain túlra

Kolonizáció: belső telepítés, népcsoportok átköltöztetése. (Nem népmozgás, ahogyan ezt később hangoztatták)

Konfiskálás: (a latin confiscatio, elkoboz, lefoglal): ebben az esetben a vagyon elvétele az államkincstár javára.

Reszlovakizáció: visszaszlovakosítás, melynek lényege a tiszta szlovák állam megteremtése volt. Ez folyamatos agitációval, fenyegetéssel, a szlovák nyelv hivatalossá tételével folyt, és azzal az ígérettel, hogy a reszlovakizáltak, azaz akik szlováknak vallják magukat, az államalkotó szlovák nemzet tagjaivá válnak, nem deportálják, telepítik ki őket.

